

Η ΑΛΛΗΛΟ-
ΣΦΑΓΗ ΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΩΝ
(1946-1949)

ΔΑΥΛΟΣ

ΔΡΧ. 1500

Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΕΙΧΕ ΒΡΕΙ
ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΤΟΥ ΝΕΥΤΩΝΑ

Ἡ ἄγρια σφαγὴ τῶν Κρητῶν ἀπὸ Βυζαντινοῦς

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 'Αθήνα.
Τηλέφωνα: 3223957, 9841655.
Τηλεομοιότυπος: 3314997.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ («Internet»):
<http://www.davlos.gr>
Ήλεκτρονική Άλληλογραφία:
davlos@otenet.gr

Τα Γραφεία του «Δ» λειτουργούν
πρωινές ώρες 9.30 - 14.30
καθημερινά (και Σάββατο).

Ίδρυτής-Ίδιοκτήτης-
Εκδότης-Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Άχιλλεύς - Μουσών 51
Παλαιό Φάληρο.

Παραγωγή:
PRESS LINE
Μάγερ 11, 'Αθήνα, τηλ.: 5225.479.

- Τιμή αντίτυπου: 1.500 δρχ.
- Δωδεκάμηνη συνδρομή: 14.000 δρχ.
- Οργανισμών κ.λπ.: 20.000 δρχ.
- Φοιτητών: 10.000 δρχ.
- Έξωτεριζού: 80 δολλ. ΗΠΑ.
- Η συνδρομή καταβάλλεται
κατά την έγγραφη.
- Η συνδρομή ανανεώνεται
αυτόματως μετά την λήξη του
12μήνου. Διακοπή της συνδρομής
γίνεται μόνον κατόπιν
τηλεφωνήματος του ενδιαφερομένου.

**ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ.**

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

Όλες οι συνεργασίες και τα
ταχυδρομικά εμβάσματα στη διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσών 51
175 62, Π. Φάληρο, 'Αθήνα.

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

Απαγορεύεται ή εν όλω ή εν μέρει
ανάδημοσίευση ή άναμετάδοση
καθ' οιονδήποτε τρόπον
δημοσιευμάτων του «Δαυλός»
χωρίς την γραπτή άδεια του εκδότη.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 14032:

Φανταστικά και ύπαρκτα ελληνικά προβλήματα

Δ.Ι.Α.

ΣΕΛΙΣ 13953:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

**Κ. ΑΘΗΝΑΙΟΣ, Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ, Δρ. ΑΝΤ. ΛΥΡΑΚΟΣ, Ι.
ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΣ, ΚΡΙΣ ΑΞΙΩΤΗΣ, ΧΡ. ΠΑΛΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ, ΣΤ.
ΣΕΡΑΕΝΕΣ.**

ΣΕΛΙΣ 14034:

Ή άμυνα της Πόλεως τὸ 1453

Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ - Α. ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ

ΣΕΛΙΣ 14039:

Ή διαστρέβλωση της Ίστορίας ἀπὸ τὴν Ήξονσία

Π. Α. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 14041:

Έτυμολογική γεωγραφία της Εὐρώπης

ΚΩΝ. ΚΑΡΜΙΡΑΝΤΖΟΣ

ΣΕΛΙΣ 14049:

Ό Άριστοτέλης είχε πλήρως διατυπώσει
τὸν «πρῶτο νόμο» τοῦ Ίσαάκ Νεύτωνος

ΔΗΜ. ΜΑΡΓΕΤΗΣ

ΣΕΛΙΣ 14057:

Οί ιερείς της Άρχιεπισκοπής Άμερικῆς
«άγνοοῦν καί μισοῦν» τὴν Έλληνική Γλώσσα

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΤΡΙΒΩΝΙΑΝΟΣ

ΣΕΛΙΣ 14060:

Έξαγωγή άρχαιοτήτων καί ἔδρωση φυλακῶν
στὴν άρχαιολογική περιοχή της Όλυμπίας

ΝΑΝΣΥ ΜΠΙΣΚΑ

ΣΕΛΙΣ 14067:

Κιλίφης: «Δέν μπορείς σήμερα νά καῖς διβλία»

ΠΑΝ. Α. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 14069:

Ή σημασία τοῦ ὀνόματος «Όρφενός»

ΚΩΣΤΑΣ ΘΑΝΑΣΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 14071:

Στά άθέατα λιμανάκια της Χηνίτσας

ΜΑΡΙΟΣ ΜΑΜΑΝΕΑΣ

ΣΕΛΙΣ 14074:

Περί ἐπιστροφῆς τῶν ἐλγινείων μαρμάρων

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΓΛΑΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 14077:

Έπεξηγήσεις σέ ἐπιστολές άναγνωστών

ΚΩΝ. ΚΟΥΤΡΟΥΒΕΛΗΣ

ΣΕΛΙΣ 14079:

Μία ιστορική καί ψυχολογική ἔρευνα
της διονυσιακής τελετῆς «Άναστενάρια»

ΝΑΝΣΥ ΜΠΙΣΚΑ

ΣΕΛΙΣ 14089:

Περί θανάτων (όχι θείων, άλλ' άνθρωπίνων)

ΚΩΝ. Β. ΚΟΥΤΡΟΥΒΕΛΗΣ

ΣΕΛΙΣ 14097

Συζήτηση για τὴν ἀλληλοσφαγή τῶν Έλλήνων τοῦ 1946-9
**ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΛΥΡΑΣ - Α. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ -
Δ. ΑΘΜΟΝΕΥΣ - ΘΑΝ. ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ**

ΣΕΛΙΣ 14103:

Ή άγρια σφαγή τῶν Κρητικῶν ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς

ΜΑΡΙΟΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 14107:

Ή ἐνότητα μυθολογικής καί κλασσικής σκέψης

ΠΑΝ. Α. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΟΙ ΓΕΝΝΗΤΟΡΕΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ: σελ. 14055
• ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ: σελ. 14075 • Ο ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ: σελ. 14088
• Ο ΚΑΛΑΘΟΣ ΤΩΝ ΑΧΡΗΣΤΩΝ: σελ. 14106 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ
ΙΔΕΩΝ: σελ. 14107

Φανταστικά καὶ ὑπαρκτὰ προβλήματα

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1 «ἐθνικὸ πρόβλημα» τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν εἶναι οὔτε τὸ «Κυπριακὸ» οὔτε τὸ «Τουρκικὸ» οὔτε ἡ «ἐθνικὴ οἰκονομία» οὔτε τὰ ἄλλα παρόμοια, ποὺ κατὰ καιροὺς ἐπικαλεῖται ἡ ἐκάστοτε ἡγεσία – καὶ ἀποπροσανατολίζει ἔτσι τὸν Ἕλληνα στρέφοντας τὴν προσοχή του πρὸς τρέχοντα ζητήματα (ποὺ ἄλλοτε ἐξελίσσονται καλύτερα καὶ ἄλλοτε χειρότερα, χωρὶς νὰ αἴρουν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον τὴν αἰώνια νεοελληνικὴ κακοδαιμονία) καὶ τὸν ἀποκόπτουν ἀπὸ τὴν ἀναζήτηση ἑνὸς μέλλοντος ποὺ νὰ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ ἐλληνικὸ παρελθόν. Ὅπως πλειστάκις ἔχει ἐξαντλητικὰ ἀναλυθῇ ἀπὸ τὸ περιοδικὸ αὐτὸ στὰ 19 χρόνια ποὺ κυκλοφορεῖ, τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 πρόβλημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἡ πλήρης ἀπώλεια τῆς ἱστορικῆς του αὐτογνωσίας καὶ τῆς ἐλληνικῆς του αὐτοσυνειδησίας, μ' ἄλλα λόγια ἡ πλήρης σύγχυση ἰδεῶν, ἡ ὁποία κατατρύχει δεινῶς τὴν ψυχὴ καὶ τὸν νοῦ τοῦ σημερινοῦ Ἕλληνα, παραλύει τὶς ἀρχέγονες ζωτικὲς δημιουργικὲς του δυνάμεις καὶ τὸν καταντᾷ ὅχι ἀπλῶς ἔρμαιο τῆς δεδομένης ἐχθρότητας διαφόρων ἐξελληνικῶν συντελεστῶν, ἀλλὰ κυρίως ἔνοχο αὐτοκαταστροφῆς καὶ αὐτοκαταργήσεώς του ὡς κληρονόμου τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ. Πιὸ ἀπλᾶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 πρόβλημά μας εἴμαστε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι.

Ἕνα ἀπλὸ «τέστ», ποὺ μπορεῖ νὰ κάνη κανεὶς σὲ κάθε εὐκαιρία, ἀποδεικνύει ἅμεσα ὅσο καὶ τραγικὰ τὴν «τρικυμία ἐν κρανίῳ», ποὺ μαίνεται στὶς σημερινὲς ἐλληνικὲς συνειδήσεις: Ρωτήστε σὲ μία ὁποιαδήποτε συντροφιά τοὺς παρόντες νὰ ποῦν, ποῖο περιεχόμενο δίνουν στὶς ἔννοιες «Ἕλληνας» - «Ἑλλάδα», τὸ βασικὸ δηλαδὴ ἰδεολογικὸ - πολιτικὸ δίπτυχο, στὸ ὁποῖο κατὰ λογικὴν ἀναγκαιότητα ἀνάγεται κάθε συζήτηση ἢ προβληματισμὸς ποὺ ἀναφέρεται στὸ ἐλληνικὸ πρόβλημα. Θὰ διαπιστώσετε, ὅτι ἕνας ἕκαστος ἐκ τῶν παρόντων ἔχει διαφορετικὴ ἀντίληψη γιὰ τὶς ἔννοιες αὐτές, ποὺ κυμαίνεται ἀπὸ μία «ἐλληνικότητα» τοῦ τύπου τῆς ὑπηκοότητας ποὺ ἀναγράφεται στὴν ἀστυνομικὴ ταυτότητά του μέχρι τὸν (ἀνύπαρκτο ἱστορικὰ καὶ φιλοσοφικὰ) «ἐλληνοχριστιανικὸ πολιτισμὸ» καὶ μέχρι τὴν κρατιστικὴ - γεωγραφικὴ «ἐλληνικότητα» τῆς ιδέας τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς «Κόκκινης Μηλιᾶς». Τὸ πιὸ τραγικὸ εἶναι, ὅτι φαίνεται ἀμέσως ὅτι ὁ σημερινὸς Ἕλληνας δὲν ἔχει καὶ διερωτηθῇ ποτὲ γιὰ τὸ «ποιὸς εἶναι ὡς Ἕλληνας», μολονότι ἡ ἔννοια αὕτη στὴν πολυχλιετῇ ἱστορικῇ της σταδιοδρομίᾳ ἔχει σαφέστατα διαμορφώσει μὲ πληθώρα ἐκφράσεών της (ἔργων, ἰδεῶν, δημιουργημάτων) τὰ ἰδιαίτερα μοναδικὰ δικά της γνωρίσματα ἀλλὰ καὶ τὴν εἰδοποιὸ διαφορὰ της ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες ομάδες ἀνθρώπων, ποὺ ἀνήκουν

σὲ ἄλλες ἐθνότητες.

Γιὰ τοὺς ἀναγνώστες τοῦ «Δ» τὸ θλιβερὸ φαινόμενο τοῦ νὰ εἶναι σήμερα ἀνιστόρητο καὶ ἀπολίτιστο τὸ πιὸ ἱστορικὸ ἔθνος τοῦ κόσμου, ποὺ **μόνο του** δημιούργησε ὁλόκληρο τὸν ἀνθρώπινο πολιτισμό, εἶναι γνωστὸ καὶ ἔχει ὀριστικὰ διαγνωσθῇ καὶ ἐξιχνιασθῇ ὡς πρὸς τὰ αἰτίαι του. Δὲν θὰ σταθοῦμε λοιπὸν ἐδῶ, ἀπλῶς θὰ ὑπενθυμίσουμε μὲ δύο λόγια ὅτι ἡ ἄγνοια ἢ διαστρέβλωση τοῦ Χθὲς μᾶς κάνει ἀνίκανους νὰ κατανοήσουμε τὸ Σήμερα καὶ τυφλοὺς σὲ μιὰ πορεία μας πρὸς τὸ Αὔριο.

Θὰ καταλήξουμε ὁμως μὲ τὴν διατύπωση ἑνὸς ἀξιώματος, ποὺ ἀνακύπτει ἀπὸ τὴν Ἱστορία, ἀξιώματος ποὺ μπορεῖ ἴσως ἀφ' ἑνὸς νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ ποῦ ὀφείλεται τὸ αἰωνίως ἄλτο ἐλληνικὸ πρόβλημα καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἀποτελέσῃ τὸν δείκτη γιὰ τὴν μόνη ὑπάρχουσα πρακτικὴ λύση του: "Ἀν λοιπὸν τὸ μόνο πρόβλημά μας εἶναι ἡ ἄγνοια καὶ ἡ σύγχυση ἰδεῶν, σ' ὅ,τι ἀφορᾷ στὴν ἱστορικὴ μας αὐτογνωσία καὶ τὴν ἐλληνικὴ μας αὐτοσυνειδησία,

- καμμιά λύση πολιτικὴ - ὁργανωτικὴ - μαζικὴ δὲν εἶναι δυνατὴ – καὶ ὅ,τι γίνεται στοὺς τομεῖς αὐτοὺς εἶναι καταδικασμένο σὲ ἀποτυχία·

- ἡ μόνη λύση εἶναι ὅ,τι ἀκριβῶς διαλύει τὴν ἄγνοια καὶ τὴ σύγχυση – καὶ τοῦτο δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ὡς μορφὴ πολιτικοῦ ἀγῶνος ἀπὸ τὸ ἐξῆς ἔνα καὶ μοναδικό: **διαφωτισμός.**

Ἡ ἱστορία – καὶ ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, ὡς τὸ ἀρχαιότερο ἔθνος τῆς Γῆς, δὲν πρέπει νὰ τὴν ξεχνοῦμε ποτέ – διδάσκει, ὅτι τίποτα σημαντικὸ δὲν συνέβη διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἂν δὲν εἶχε προηγηθῇ μία φάση (μακροχρόνια ἢ ὀλιγοχρόνια) πνευματικῆς ἀνατάσεως καὶ διαφωτιστικῆς δραστηριότητος. Ἐπομένως, ἂν θέλουμε νὰ συμβῇ κάτι σημαντικὸ στὸν Ἑλληνισμό, ποὺ νὰ τὸν «ξελασπώσῃ» ἀπὸ τὴ μίξερὴ του ἐθνικὴ ζωὴ τῶν μαύρων καὶ σκοτεινῶν αἰώνων τῆς παρακμῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς - ἱστορικῆς ἀσυνειδησίας του, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ διατρέξουμε πρῶτα ἓνα στάδιο πολιτισμικῆς - πνευματικῆς αὐτογνωσίας, ἄνευ τοῦ ὁποίου οὐδέν ἐστι γενέσθαι – ἀντίθετα, κάθε πολιτικὴ - ὁργανωτικὴ προσπάθεια ὅχι μόνο εἶναι *ad hoc* θνησιγενής, ἀλλὰ καὶ γίνεται αἰτία ἐπιδεινώσεως καὶ ὀπισθοδρομήσεως τοῦ «ἐθνικοῦ» μας προβλήματος.

Γι' αὐτὸ ὁ «Δ» συνεχίζει μὲ τὶς μικρὲς του δυνάμεις – καὶ θὰ συνεχίξῃ, ὅσο διαρκοῦν ἡ ἄγνοια καὶ ἡ σύγχυση – τὴν διαφωτιστικὴν του προσπάθεια· καὶ γι' αὐτὸ ἀντιτίθεται καὶ ἀρνεῖται – καὶ θὰ ἀντιτίθεται καὶ θὰ ἀρνεῖται, ὅσο ἡ πνευματικὴ κατάστασί μας παραμένει συγκεχυμένη – κάθε ὁργανωσιοποίηση καὶ κάθε πολιτικοποίηση.

Δ.Ι.Α.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Τὸ ὑγρὸν πῦρ γνώριζαν οἱ ῥῆλληνες τοῦ ε' π.Χ. αἰῶνος

Κύριε διευθυντά,
Ὅπως ἀναφέρεται στὴν Βυζαντινὴ Ἱστορία, τὸ ὑγρὸν πῦρ φέρεται ὡς ἀνακάλυψη ἐνὸς ῥῆλληνο^ς μηχανικοῦ ἐκ Συρίας τὸν δὸν ἦ 7ον αἰῶνα μετὰ Χριστόν.

Τὸ ὑγρὸν πῦρ ἦτο ἓνας σωλῆνας μεταλλικός, ποὺ ἐκτόξευε πῦρ, τὸ ὁποῖο ἐδημιουργεῖτο ἀπὸ τὴν καῦσιν εὐφλέκτων ὑλῶν ὅπως π.χ. πίσσας, νάφθας κ.λπ. Χάρις εἰς αὐτὸ τὸ περιφίμιο ὄπλο οἱ Βυζαντινοὶ ναυμάχοι κρατοῦσαν μακρυνὰ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσά τους – τὴν πόλιν ποὺ ἴδρυσεν ὁ Βύζας ἀπὸ τὰ Μέγαρα – τοὺς ἐχθρικοὺς στόλους.

Ὅμως διαβάζοντας κανεῖς τὸν Θουκυδίδην καὶ δὴ στὸ βιβλίον Δ', παράγρ. 100, ποὺ ἀναφέρεται στὴ μάχῃ τοῦ Δηλίου μετὰξὺ ῥῆληναίων καὶ Βοιωτῶν στὸν 9ο χρόνον τοῦ Πελοποννησιακοῦ Πολέμου, διαπιστώνει πῶς αὐτὸ τὸ ὄπλο στὴν οὐσία εἶναι ἐφεύρεση τῶν ἀρχαίων ῥῆληνων καὶ δὴ τῶν Βοιωτῶν. Πλέον συγκεκριμένα στὴν μάχῃ τοῦ Δηλίου, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται κο-

ντὰ στὸν Ὁρωπὸ τῆς ῥατικῆς, οἱ ῥαθηναῖοι εἶχαν κατασκευάσει ἓνα ὄχυρὸ, τὸ ὁποῖο ἄντεχε ἱκανοποιητικὰ στὶς ἐπιθέσεις τῶν Πελοποννησίων καὶ τῶν συμμάχων τους Βοιωτῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤθελαν τὸ ὄχυρὸ αὐτὸ μέσα στὴν ἐπικράτειά τους. ῥῆτσι ἀπεφάσισαν νὰ τὸ καταστρέψουν χρησιμοποιώντας ὅλες τους τίς δυνάμεις. ῥαφοῦ λοιπὸν προσπάθησαν νὰ τὸ κυριεύσουν με διάφορα μέσα, πέτυχαν τελικὰ τὸν σκοπὸ τους, φέρνοντας μία πολιορκητικὴ μηχανὴ κατασκευασμένη με τὸν ἐξῆς τρόπο: Προδύνισαν κατὰ μῆκος ἓνα μακρὺ δοκάρει καὶ ἀφοῦ τὸ ἔσκαψαν ἀπὸ μέσα δόλοκληρο, σχηματίζοντας κοιλότητα, ἐνώσανε πάλι τὰ δύο κομμάτια, δημιουργώντας ἔτσι ἓνα εἶδος φλογέρας. ῥεπείτα στὴν μία τοῦ ἄκρου ἐκρέμασαν με ἄλυσσίδες ἓνα καζάνει (λέδητα) καὶ προσάρμοσαν στὴν ἴδια ἄκρῃ ἓνα σιδερένιο ἀκροφύσιον, τὸ ὁποῖο ἔγερνε πρὸς τὸ καζάνει. ῥέπισης ἐπενδύσανε με σίδερο καὶ δόλοκληρο σχεδὸν τὸ δοκάρει. Τὴν μηχανὴν αὐτὴ τὴν μετέφεραν με κάρρα (ἄμαξες) ἀπὸ μεγάλη ἀπόστα-

Πορεία με πυξίδα τὸ ἑλληνικὸ ἐνστικτο

Κύριε διευθυντά,
Σχετικὰ με τὸ ἄρθρο «Μῦθοι καὶ σκοπιμότητες γύρω ἀπὸ τὴν ῥαλωση» τοῦ κ. Α. Κουκοβίστα («Δαυλός», τεῦχος 218, σελὶς 13841) ἔχω νὰ ἀντιτάξω τὰ ἐξῆς:

- **Δούκας** (ἱστορικός τῆς ῥαλώσεως): «... καταστρωθεῖσα γὰρ ἡ θάλασσα τοῖς ἱστίοις τριακοσίοις τῶν Τούρκων καὶ πέντε μεγίστοις τῶν νηῶν, ἐξήπλωτο ἡ θάλασσα ὡς χέρσος καὶ ὑπὸ τῶν βελῶν οὐδὲ τὰς κώπας ἡδύνατο καταφέρειν ἐν τοῖς ὕδασιν· οἱ δὲ τῆς νηὸς ὡς ἀετοὶ ὑπόπτεροι ἄνωθεν, ὡς κεραννοὺς τὰ βέλη τῶν τζαγρῶν κατέπεμπον καὶ τὰς σκενὰς ἀπέλυνον, καὶ φόνος οὐκ ὀλίγος τῶν Τούρκων ἐγένετο». ῥακολουθεῖ τὸ τέχνασμα τῶν πολιορκητῶν, νὰ εἰσαγάγουν τὰ πλοῖα ἐντὸς τοῦ κόλπου διὰ χέρσου ὁδοῦ.

Τὰ δύο ἀνωτέρω εἶναι χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα ἐκ πολυσελίδων περιγραφῶν τῆς πολεμικῆς πλευρᾶς τῆς πολιορκίας. Κατὰ τὸν κ. Κουκοβίσταν ἡ ἄμυνα ἦτο «ἀνύπαρκτη» καὶ «οὔτε φαίνεται νὰ ἐδόθησαν τόσο γενικευμένες λυσσώδεις μάχες».

ση στο ὄχυρό, ἔμπροσθεν τοῦ τείχους, πού ἦταν κατασκευασμένο ἀπὸ κλήματα καὶ ξύλα. Ὅταν τοποθέτησαν αὐτὸ τὸ κατασκεύασμα πολὺ κοντὰ στὸ τεῖχος, ἔβαλαν μεγάλα φυσερά στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ δοκαριοῦ καὶ ἄρχισαν νὰ φυσᾶνε. Ὁ ἄερας, περνώντας μέσα ἀπὸ τὸ στεγανὰ κλεισμένο κούφωμα τοῦ δοκαριοῦ, ἔφθανε στὸ καζάνι, ὅπου εἶχαν δάλει ἀναμμένα κάρβουνα, θειάφι καὶ πίσσα καὶ ἔκανε νὰ ἐκτινάσσεται ἀπὸ ἐκεῖ μία τεράστια φλόγα. Ἔτσι ἔπιασε φωτιὰ τὸ τεῖχος καὶ κανεὶς πιά δὲν μποροῦσε

νὰ σταθῇ ἐκεῖ. Ὅλοι οἱ φρουροὶ του τὸ ἐγκατέλειψαν τρέχοντας νὰ σωθοῦν καὶ τὸ ὄχυρωμα κυριεύθηκε. Ἀπὸ τοὺς ἄνδρες τῆς φρουρᾶς ἄλλοι ἐφονεύθησαν, διακόσιοι συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι καὶ οἱ ὑπόλοιποι, πού ἦταν οἱ περισσότεροι, μῆλιναν στὰ πλοῖα καὶ ἐπέστρεψαν στὴν Ἀθήνα.

Μετά τιμῆς
Κίμων Ἀθηναῖος
Γκύζη

«Ἐνα ἀπροσδόκητο μνημεῖο μέ φόντο τὴν Ἀκρόπολη»

Κύριε διευθυντά,
Βγαίνοντας ἀπὸ τὸν ἠλεκτρικὸ σταθμὸ τοῦ Θησείου, μοῦ ἔκανε ἐντύπωση ἓνα ἀπροσδόκητο μνημεῖο στὴν ἀπέναντι μικρὴ πλατεῖα. Πῆγα κοντὰ καὶ εἶδα ἓνα συνονθύλευμα ἀπὸ σκουριασμένα γρανάζια, μικρὰ καὶ μεγάλα, ἀτάκτως ἐρριμμένα. Συμπέρανα, ὅτι πρόκειται γιὰ ἀκριβὴ ἀπεικόνιση τῆς ἐλληνικῆς κρατικῆς μηχανῆς, διότι κάτι ἄλλο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ

ἐκπροσωπῇ τὸ ἀντικείμενο αὐτό.

Δὲν καταλαβαίνω ὅμως, γιατί τὸ ἔβαλαν κοντὰ στὴν ἀρχαία Ἀγορὰ μέ φόντο τὴν Ἀκρόπολη. Πιὸ ἀντιπροσωπευτικὸ θὰ ἦταν νὰ μῆλιναν στὸ Σύνταγμα ἢ μπροστὰ στὸ Δημαρχεῖο.

Με τιμὴ
Δρ. Ἀντώνιος Λυράκος
Νευρολόγος-ψυχίατρος, Μελέσια

Σημείωση «Δ»: Πρόκειται γιὰ τὸ «Μνημεῖο τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ὀλοκαυτώματος», πού ἔστησε πρόσφατα στὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο τοῦ Θησείου ὁ δήμαρχος Ἀθηναίων κ. Δ. Ἀθραμόπουλος. (Βλέπε σχετικὸ ρεπορτάζ καθὼς καὶ φωτογραφία τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ) στὸν «Δ», τ. 220, Ἀπρίλιος 2000.)

- **Δούκας:** «Ὁ βασιλεὺς (Κ. Παλαιολόγος) ἰδὼν τὰ τεῖχη πεσόντα... ἀπεγνώκει, ἀπῆλπικεν καὶ στείλας πρέσβεις ἐδέετο τοῦ τυράννου ἵνα ὅσον δοῦνται τέλος κατ' ἔτος καὶ ὑπὲρ τὴν δύναμιν, καὶ ἄλλα ζητήματα,... μόνον ἀναχωρῆσαι τῶν ἐκεῖ δοῦναι καὶ εἰρήνην ἀσπάσθαι. Ὁ δὲ τύραννος (ὁ μετέπειτα Πορθητῆς) εἶπεν: "οὐκ ἔστιν δυνατόν ἀναχωρῆσαί με· ἢ τὴν πόλιν λαμβάνω, ἢ ἡ πόλις λαμβάνει με ἢ ζῶντα ἢ τεθνεῶτα· εἰ μὲν δοῦναι τοῦ ἀναχωρῆσαι ταύτης μετ' εἰρήνης, δίδωμί σοι τὴν Πελοπόννησον...". Ταῦτα ὁ βασιλεὺς (Κ. Παλαιολόγος) ἀκούσας, καὶ μὴδ' ὀπωσοῦν ἐν τῷ νῶ δάλλων...».

Κατὰ τὸν κ. Κουκοβίσταν τοῦτὸ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον: «ἡ διάρκεια τῆς πολιορκίας περισσότερο ὀφείλεται εἰς διαπραγματεύσεις περὶ τῶν ὄρων παραδόσεως τῆς Πόλεως».

- «Τὸ μὲν τὴν πόλιν σοι δοῦναι οὐτ' ἐμοῦ ἐστὶν οὐτ' ἄλλων τῶν κατοικοῦντων ἐν αὐτῇ· κοινῇ γὰρ γνώμῃ αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν». Αὕτη ἡ τοῦ «μολὼν λαβέ» ἐπανάληψις πρὸ τοῦ ἡρωικοῦ τέλους ἔρχεται, προφανῶς διὰ νὰ πληρωθῇ ὁ τοῦ κ. Κουκοβίστα λόγος: «ἔτσι ἴσως δόλενε καὶ τὶς δύο πλευρές· ὁ Μωάμεθ δὲν θὰ ἠδύνατο ἀλλιώως νὰ λάβῃ τὸν τιμητικὸ τίτλο τοῦ "πορθητοῦ"· καὶ τοὺς ἄλλους, ἐὰν δὲν ἐγίνετο πεποίθησις ὅτι ἔπρεπε ἡρωικὰ τὸ Βυζάντιο».

Ἡ σιωνιστικὴ προπαγάνδα στὴν ἐλληνικὴ τηλεόραση

Κύριε διευθυντά,

Κατὰ τὸ ἔτος 1999 οἱ τηλεοπτικοὶ σταθμοὶ ET1, NET, ET3, ANT-1, STAR, MEGA καὶ ΣΚΑΪ (δὲν συμπεριλαμβάνονται τὰ λοιπὰ κανάλια καθὼς καὶ τὰ συνδρομητικὰ κανάλια) μετέδωσαν συνολικὰ 142 ἐκπομπές σιωνιστικῆς προπαγάνδας. Ἦτοι 70 ταινίες, ἐκ τῶν ὁποίων 4 ἐλληνικές καὶ 66 ξένες, 58 ἐπεισόδια «σήριαλ», ἐκ τῶν ὁποίων 31 ἐλληνικά καὶ 27 ξένα καὶ 14 ντοκυμανταίρ.

Τὰ κρατικά κανάλια ἀπεδείχθησαν πρωταθλητὲς στὴν ἀσκηση τῆς σιωνιστικῆς αὐτῆς προπαγάνδας, καὶ μάλιστα μετὰ χρημάτων τῶν Ἑλλήνων φορολογουμένων, ἀφοῦ μετέδωσαν συνολικὰ 76 τέτοιες ἐκπομπές. Πιὸ συγκεκριμένα ἡ ET1 μετέδωσε 41, ἡ NET 12 καὶ ἡ ET3 23. Ἀπὸ τὰ λοιπὰ κανάλια ὁ ANT-1 μετέδωσε 12 ἐκπομπές, τὸ STAR 21, τὸ MEGA 6 καὶ ὁ ΣΚΑΪ 15. Συνολικὰ οἱ ὡς ἄνω τηλεοπτικοὶ σταθμοὶ ἐξέπεμψαν 176 ὥρες σιωνιστικῆς προπαγάνδας στὴς ἀνυποπτες ἐλληνικὲς οἰκογένειες. Μάλιστα γιὰ πρώτη φορὰ ἡ κρατικὴ τηλεόραση μετέδωσε ἓνα ὁλόκληρο ἐλληνικὸ «σήριαλ» σιωνι-

στικῆς προπαγάνδας («*Ἡ Σνκοφαντία τοῦ Αἵματος*»), τὸ ὁποῖο δέδαια συμβάδισε ἀρμονικὰ μετὰ τὴν πρωτοβουλία τῆς κρατικῆς ραδιοφωνίας (διοικούμενης ἀπὸ τὸν θαυμαστὴ τῆς ἐβραϊκῆς ἀνωτερότητας κ. Τζαννετάκο) σὲ συνεργασία μετὰ τὸ Κεντρικὸ Ἰσραηλιτικὸ Συμβούλιο, νὰ προκηρύξῃ διαγωνισμό διηγήματος ἀπὸ ἐλλήνες μαθητὲς γιὰ τὸ Ὀλοκαύτωμα.

Ἐνδεικτικὰ καὶ γιὰ νὰ γίνη πλήρως κατανοητὸς ὁ ἀσφυκτικὸς πλέον ἐλεγχὸς ὧν τῶν μέσων ἐνημέρωσης ἀπὸ τοὺς σιωνιστὲς, μπροστὰ στὸν χεῖμαρρο αὐτῆς τῆς σιωνιστικῆς προπαγάνδας οἱ ἐλληνικοὶ τηλεοπτικοὶ σταθμοὶ γιὰ ὁλόκληρο τὸ 1999 δὲν μετέδωσαν οὔτε μίαν ἐκπομπὴ ὅχι ἀπλῶς συμπάθειας ἀλλὰ ἔστω καὶ τυπικῆς ἀναφορὰς στοὺς πολυπληθεστεροὺς τῶν Ἰσραηλιτῶν λαοὺς τῶν Πακιστανῶν, τῶν Παλαιστινίων, τῶν Σενεγάλεζων, τῶν Πορτογάλων ἔστω. Φυσικὰ γιὰ ἄλλες γενοκτονίες πλὴν τοῦ Ὀλοκαυτώματος οὔτε λόγος.

Μετὰ τιμῆς
Ἰωάννης Ροδόπουλος
Ἀθήνα

Τὰ τέσσερα ἀθροίσματα καὶ ὁ «ἀκίνητος» ἀριθμὸς 5

Κύριε διευθυντά,

Ὅταν ἐρχομαι στὴν Ἑλλάδα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴς ἐπισκέψεις στὰ μουσεῖα μοῦ ἀρέσει νὰ ἀνεβαῖνω στὰ χωριουδάκια πού εἶναι στὰ βουνὰ τῆς

Ἰκαρίας, τῆς Μυτιλήνης, τῆς Λήμνου καὶ νὰ ἀκούω τοὺς ἀνθρώπους, πού μιλοῦν ἀκόμη μὴ γλῶσσα μετὰ πολλὰ στοιχεῖα ἀρχαίας Ἑλληνικῆς· ἐπίσης νὰ ἀκούω τοὺς Ποντίους μετὰ ἰδιαίτερη

- «Πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι τρεῖς χρονικογράφοι (ὁ ἐπίσκοπος Σαμονήλ, ὁ Ἀρμένιος Ἀβραάμ ἀπὸ τὴν Ἀγκυρὰ καὶ ὁ Νικολὰ τῆς Τούρκιας) ἔγραψαν, ὅτι ὁ Κ. Παλαιολόγος τὸ ἔσκασε μετὰ πλοῖο», γράφει ὁ κ. Α.Κ. Ὁ Donald Nicol εἰς τὴν μελέτην «Ὁ Ἀθάνατος Αὐτοκράτορας» καὶ μετὰ τῶν σελίδων 131 καὶ 157 παραθέτει συμπάσας τὰς διασφωζομένας μαρτυρίας περὶ τοῦ τρόπου θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὁ κ. Κουνκοβίστας ἐπιδεικτικῶς ἐπέλεξε τὰς μόνας περὶ λιποταξίας ὑπαρχούσας. Ὁ Donald Nicol δέχεται αὐτὰς ὡς φανταστικάς.
- «Ὅπως ὁμως καὶ νὰ ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ὁ μικρὸς καὶ κακοεξωπλισμένος αὐτὸς στρατὸς ἦταν ἀδύνατον νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς 160.000 καὶ ἄρτια ἐξοπλισμένους μαχητὲς τοῦ Μωάμεθ», συνεχίζει ὁ κ. Α.Κ. Ἐδῶ διαπιστώνω παντελεῖ ἀγνοίαν περὶ ἱστορίας. Ποῖοι Μαραθῶνες, ποῖα Θερμοπύλαι, ποῖον '21, ποῖον '40; Ὁ Ἕλλην ποτὲ δὲν ἐμετρήθη ὡς ποσότης ἢ ὡς συγκρίσιμον μέγεθος, ἀλλὰ μόνον ὡς ποιότης. Ἄλλως τε «εἷς ἐμοὶ μύριοι ἐστὶ, ἂν ἄριστος ᾖ».
- Ἐν κατακλείδι φρονῶ, ὅτι ὁ φανατισμὸς (ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Πνεῦμα), τὸν ὁποῖον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Γενναδίου καταδικάζομεν, δὲν πρέπει νὰ μᾶς ὀδηγῇ εἰς ἐπισηφάνειαν καὶ ἀντεθνικὰ συμπεράσματα. Ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος καὶ οἱ (δυστυχῶς ἢ εὐτυχῶς ὀλίγοι) σὺν αὐτῷ ἐπέ-

εὐχαρίστηση, διότι ἡ προφορά τους μὲ κάνει νὰ νομίζω ὅτι θρίσκομαι χιλιάδες χρόνια πρὶν. Δυστυχῶς οἱ «λόγιοι» σήμερα δὲν κάνουν τίποτε, γιὰ νὰ δοθηθοῦν τὴν ἐπιβίωση τῶν ἀρχαίων καταλοιπῶν στὴν ὀμιλούμενη γλῶσσα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Στὸ τεῦχος σας 217 (Ἰανουάριος 2000) ἡ ἐπιστολή τοῦ καθηγητοῦ κ. Σπυρίδωνος Παρασκευᾶ εἶναι ὑπέροχη. Τὸ μόνο ποὺ θέλω νὰ παρατηρήσω εἶναι, ὅτι τὰ τέσσερα πυθαγόρεια ἀθροίσματα εἶναι:

I	2	3	4
9	8	7	6
—	—	—	—
0	0	0	0

Δηλαδή «ἀρχή» ἦταν τὸ I καὶ «τέλος» τὸ 0 (τὰ πάντα ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ I καὶ τελειώνουν στὸ 0). Τὸ 5 ἦταν τὸ «κέντρον», ποὺ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες ἐθεωρεῖτο «ἀκίνητον».

Μετά τιμῆς
Κρίς Ἀξιώτης
Σύδνεϋ, Αὐστραλία

Ἡ «οἶνος» καὶ τὸ πείραμα τῆς μοριακῆς βιολογίας

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,
Βλέποντας τὸν Ὀμηρικὸ «οἶνος πόντος» ἐτυμολογικὰ, τὸ «γαργάλημα» τοῦ γονιδίου μοῦ ἔδωσε μία ἐρμηνεία γιὰ τὸ τί μπορεῖ νὰ λήγῃ ἴσως αὐτὴ ἡ φράση τοῦ Ὀμήρου.

Ἡ φράση ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς λέξεις οἶνος, ὄψις, πόντος καὶ σημαίνει σὲ ἐλεύθερη μετάφραση «κρασάτη θάλασσα» ἢ «θάλασσα ποὺ ἔχει τὸ χρῶμα τοῦ κρασιοῦ». Ὁ Ὀμηρὸς ἐπίσης μᾶς λέει, ὅτι τὸ κρασί τῶν Ἀχαιῶν ἦταν κόκκινο, ἄρα «οἶνος πόντος» = κόκκινη θάλασσα. Ἡ θάλασσα ὅμως δὲν φαίνεται κόκκινη ἀλλὰ μπλέ. Γιατί λοιπὸν «οἶνος πόντος»;

Μήπως κάποιοι μέσα ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῶν πατέρων μας (αὐτῶν ποὺ ἔκαναν τὴν κοσμολογία τοῦ πλανήτη μας), μᾶς λένε, πῶς κάποτε ἡ θάλασσα ἦταν κόκκινη; Ὡ, μὰ τὸ Δία, στὴ σκέψη μου ἐρχεται ἓνα πείραμα, ποὺ ἔκανε τὸ νερὸ ἀπὸ ἀχρῶμο κόκκινο.

Συγκεκριμένα ἓνας Ἀγγλὸς βιολόγος ὀνόματι Muller ἔκανε μία σκέψη: Ἀναρωτήθηκε, πῶς νὰ ἦταν ὁ πλανήτης πρὶν 2,5 δισεκατομμύρια χρόνια. Οἱ ἀστροφυσικοὶ μᾶς λένε, ὅτι ὁ ἥλιος καὶ οἱ πλανῆτες ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὰ ἴδια ὑλικά. Τὰ πολλὰ ὑλικά τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος λόγω τῆς βαρύτητος ἐγιναν ἥλιος, ἄλλα πολλὰ ὑλικά ποὺ «δὲν τὰ κατάφεραν» νὰ γίνουν ἥλιοι, ἔμειναν «ἀεριώδεις» πλανῆτες (Δίας, Κρόνος, Οὐρανός). Τὰ λίγα ὑλικά «κατάφεραν» νὰ κρυώσουν καὶ νὰ γίνουν πλανῆτες. Μᾶς λένε ἀκόμη, ὅτι, καθὼς κρῦωνε ἡ γῆ, ἡ ἀτμόσφαιρά της ἦταν πλούσια σὲ μεθάνιο (CH₄). Ἀπὸ τὶς θεωρίες αὐτῆς τῶν ἀστροφυσικῶν ὁρμώμενος ὁ Muller σκέφτηκε: Ἐὰν εἶχαμε κάποτε ἓναν θερμὸ πλανήτη, ἐὰν εἶχαμε μία πρωτοθάλασσα γεμάτη νερὸ, ἐὰν εἶχαμε μία ἀτμόσφαιρα πλούσια σὲ μεθάνιο, ἐὰν εἶχαμε καταιγίδες (ἀστραπὲς-βροντὲς) λόγω τῆς ἐξάτμισης τοῦ νεροῦ ποὺ δρᾷ ἀπὸ

δειξαν ἑλληνικὸν φρόνημα ἀγῶνος καὶ θυσίας.

Μετά τιμῆς
Γεώργιος Δημητριάδης
Μυστράς

Ἀπάντηση τοῦ κ. Α. Κουκοδίστα

Κατ' ἀρχὰς θὰ παρατηρήσω, ὅτι στὰ δύο ἀποσπάσματα τοῦ Δούκα, ποὺ παραθέτει ὁ ἐπιστολογράφος, καταφαίνεται, ὅτι ἡ πολιορκία ἐξελίσσετο μὲ βραδὺν ρυθμὸ καὶ ὅτι ἔγιναν διαπραγματεύσεις. Ἄν δὲ λάβῃ τὸν κόπο νὰ διαβάσῃ τὸ «Χρονικὸν» τοῦ Φραντζῆ, θὰ δῇ, ὅτι ἔγιναν πολλὲς περισσότερες ἐπαφές μεταξὺ τῶν ἐπιμαχομένων.

Γράφει ὁ κ. Δημητριάδης, ὅτι ὁ Νίκολ ἀφιερώνει σ' ἓνα διβλίο τον 26 σελίδες γιὰ τὸν τρόπο ποὺ πέθανε ὁ αὐτοκράτορας. Βεβαίως δὲν γράφει, ὅτι ὅσοι οἱ συγγραφεῖς τόσες καὶ οἱ περιγραφές. Πρᾶγμα ποὺ καταδεικνύει, ὅτι γύρω ἀπὸ τὸν θάνατό του ἐπλάσθη ἓνας μύθος. Μέρος τοῦ μύθου εἶναι καὶ ἡ ἱστορήσις, ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος διέφυγε, ποὺ τόσο ἐπιμελῶς ἀποκρύπτεται. Δὲν νομίζει ὁ ἐπιστολογράφος, ὅτι εἶναι ἐντελῶς ἔξω ἀπὸ τὴν λογικὴ νὰ μὴ δρεθῇ ὁ νεκρὸς τοῦ αὐτοκράτορα; Δὲν ἦταν δε-

τὴν θερμὴ ἀκόμῃ γῆ, τί θὰ γινόταν τὸ νερό;

Πῆρε λοιπὸν ὁ Muller μίαν γυάλα, ἔβαλε μέσα νερό, ἔβαλε ἓνα δολταϊκὸ τόξο (ἀντὶ κεραυνοῦ), ἐμπλούτισε τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς γυάλας σὲ μεθάνιο, ἔβαλε ἀπὸ κάτω ἓνα χερὶ γιὰ νὰ θραύῃ τὸ νερό καὶ τὸ ἄφησε μίαν ἐβδομάδα, γιὰ νὰ δῇ τί θὰ γίνη. (Ἐκανε δηλαδὴ σὲ μικρογραφία ὅ,τι ἔκανε ἡ φύση πρὶν 2,5 δισεκατομμύρια χρόνια.) Μετὰ ἀπὸ ἐφτά ἡμέρες τὸ νερό ἐγίνε κόκκινο σὰν κρασί. Περίεργος ὁ Muller γιὰ τὸ κόκκινο χρῶμα, πῆρε μίαν σταγόνα καὶ τὴν ἐξέτασε στὸ μικροσκόπιο. Ἐκπληκτος παρατήρησε, ὅτι στὸ κόκκινο πλέον νερό ὑπῆρχαν μερικά ἀπὸ τὰ δομικὰ ἀμι-

νοξέα τῆς ζωῆς (κηροσίνη, γουανίνη, θυμίνη).

Μετὰ ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω μίαν σκέψιν γεννιέται μέσα μου: Γνώριζαν οἱ δημιουργοὶ τῆς φράσεως «οἶνον/ πόντος» αὐτὸ πὺν ἡ μοριακὴ βιολογία ἐφθασε τώρα στὸ ἐπίπεδο νὰ δρῇ, δηλαδὴ ὅτι τὰ ἀμινοξέα πὺν συνθέτουν τὴ ζωὴ, τὸν γενετικὸ μας κώδικα D.N.A., ξεκίνησαν ἀπὸ μίαν ἀρχέγονη σούπα, πὺν ἔχει χρῶμα κόκκινο; Κάποια στοιχεῖα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας ἴσως μᾶς λένε: «Ξυπνᾶτε, ἐδῶ εἴμαστε!».

Φιλικά

Χρήστος Γιαλατζόπουλος

Βούλα

Τὶ δημοσιεύουν οἱ ὀρθόδοξοι ἱερεῖς στὶς ΗΠΑ

Κύριε διευθυντά,

Μὲ ἀφορμὴ τὸ ἀρθρίδιο τοῦ συνεργάτη σας κ. Π.Α.Κ. με τίτλο «*Αδικοιολόγητη ἐκπληξη*» στὴν στήλῃ «*Αἷσιμα καὶ Ἀδήριτα*» τοῦ τευχὸς 219 σᾶς ἀποστέλλω ἓνα ἄρθρο ἀπὸ κάποιον ἐβδομαδιαῖο περιοδικό, τὸ «*Weekly Bulletin*», πὺν εἶναι ἔκδοσις τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς καὶ κυκλοφορεῖ στὶς ὀρθόδοξες ἐκκλησίες τῶν Η.Π.Α.

Στὸ ἄρθρο αὐτὸ διαβάσαμε τὴν περασμένη ἐβδομάδα, πὺς τὸ 284 μ.Χ. κάποιον ὀνόμασι Ἰουλιανὸς ὁ Μάρτυς, Λουκάς ὁ Διάκων καὶ Μόκιος «*συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ μαρτύρησαν...*» (κάτι μοῦ θυμίζει αὐτό, ἴσως... τὴν Ὑπατία). Σὲ ἐρώτησή μου πρὸς τὸν ἱερέα, γιὰ ποιούς Ἑλληνες μιλάει, ἐφ' ὅσον, ὡς γνω-

στόν, τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἡ περιοχὴ ἦταν ὑπὸ Ρωμαϊκῇ κυριαρχίᾳ, δὲν πῆρα ἀπάντησι. Ὅταν ρώτησα καὶ πάλι, «*καλά, ἂν μὲ ρωτήσῃ ἡ κορούλα μου, ποιοὶ ἦταν αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες πὺν ἔκαναν τέτοιο ἔγκλημα, τί νὰ τῆς πῶ;*», πάλι δὲν πῆρα ἀπάντησι.

Τηλεφώνησα λοιπὸν στὴν ἐκδοτικὴ ἐταιρεία («*Vestal Publishing*» στὸ Cliffwood, New Jersey), γιὰ νὰ μάθω, καὶ μοῦ εἶπαν πὺς τὰ ἄρθρα αὐτὰ «*γράφονται ἀπὸ ἐπιτροπὴ ὀρθόδοξων ἱερέων*». Ἀκόμῃ λοιπὸν μᾶς ποτίζουν ἅμεσα ἡ ἔμμεσα μὲ ἀνθελληνικὴ προπαγάνδα, κι ἐμεῖς τοὺς πληρώνουμε γιὰ τὸ «*θεάρεστο*» αὐτὸ ἔργο τοὺς...

Μετ' ἐκτιμήσεως

Στέλιος Σερδενῆς

Fort Lauderdale, Florida

λόνα νὰ πέσῃ στὸν ἀχυρῶνα.

Θέλει νὰ ἐπιμένῃ ὁ ἐπιστολογράφος, ὅτι ἐγίνε γενικευμένη ἄμυνα. Ἐπαναλαμβάνω αὐτὸ πὺν ἔγραψα στὸ ἄρθρο: «*Ἄλλωστε τόσον ὁ Δούκας ὅσον καὶ ὁ Φραντζῆς στέκονται περισσότερο στὸν ἡρωϊσμό τοῦ Τζουστινιάνι καὶ τῶν ξένων μισθοφόρων παρὰ στοὺς Βυζαντινούς*». Εἶναι δὲ γνωστό, ὅτι οἱ μεγαλύτεροι στρατηγοὶ τῶν Τούρκων ἦταν ἐξωμότες χριστιανοὶ (ἐκτὸς τῶν διοικητικῶν ἀρχόντων).

Ἐπειδὴ φαντάζεται ὁ κ. Δημητριάδης, ὅτι ἔχω παντελὴ ἄγνοια τῆς ἱστορίας, γιὰτι δὲν ἔλαβα ὑπ' ὄψιν μου Μαραθῶνες καὶ Θερμοπύλες κ.λπ., ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσω, ὅτι μίαν αὐτοκρατορίαν, ὅπου οἱ Ἐφιάλτες περισσεύουν καὶ παραδίδουν πόλεις στὸν ἐχθρὸ (Θεσσαλονίκη, Ἰωάννινα, Σέρρες), πὺν τὸ πρόβλημά τοὺς στενεύει στὸ ἂν θὰ παραδοθοῦν στοὺς Τούρκους ἢ στοὺς Δυτικούς καὶ πὺν τὰ πάντα εὐρίσκοντο στὴν ἔσχατη παρακμῇ (κατὰ τὸ σύνολο τῶν ἱστορικῶν), δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξισώνεται ὡς πρὸς τὸ πολεμικὸ τῆς φρόνημα μὲ τὶς ἀρχαῖες ἐλληνικὲς πολιτεῖς. Ὅποιος ἰσχυρίζεται κάτι τέτοιο ἔχει παντελὴ ἄγνοια τῆς ἱστορίας.

Ἀθανάσιος Κουκοβίστας

Ἡ διαστρέβλωση τῆς Ἱστορίας παλαιὰ καὶ σημερινή «συνταγή» τῆς Ἐξουσίας

Κάθε προσπάθεια ἐπιβολῆς κάποιου ἰδεολογικοῦ ἢ θρησκευτικοῦ δόγματος συνοδεύεται ἀπὸ τὴν παραχάραξη τῆς ἱστορίας: Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ εὐρεῖα ἀποδοχῇ τους, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἀλλάξῃ ἡ εἰκόνα τοῦ παρελθόντος, πού ὡς ἐκείνη τῇ στιγμῇ ἴσχυε. Πρέπει νὰ φτιαχθῇ ἓνα «νέο παρελθόν», γιὰ νὰ νομιμοποιήσῃ στὴ συνείδηση τῶν ἀνθρώπων τὸ «νέο παρόν». Ἡ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ὑποταγὴ οὐδέποτε ἤρκεσε ἀπὸ μόνη της, γιὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τὸ δόγμα. Πρῶτα ἀπ' ὅλα ἔπρεπε νὰ ἀλωθοῦν οἱ ἀνθρώπινες συνειδήσεις, νὰ καταστραφῇ ὁ φαντασιακὸς κόσμος πού περιεῖχε ἡ ἱστορικὴ μνήμη, καὶ σ' αὐτὸ τὸ δημιουργηθὲν κενὸ νὰ «ἐπικαθίστη» ἡ νέα ἰδεολογία.

Αὕτῃ ἡ φασιστικὴ καὶ ἀπάνθρωπη ἐξουσιαστικὴ μέθοδος ἐφαρμόστηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος ἀπ' τοὺς ἐπιβαλόντες τὸν χριστιανισμὸ τῶν πρώτων μετὰ Χριστὸν αἰώνων. Μιλοῦμε καὶ γράφουμε σήμερα γιὰ τὸν σύγχρονο ἀνθελληνισμό καὶ τὰ κυρίαρχα ἱστορικὰ δόγματα πού προδίδει («Ἀφροκεντρισμός», «Πανσουμερισμός», «Φοινικισμός», «Ἐξ Ἀνατολῶν τὸ φῶς»). Κανένα ἀπὸ τὰ παραπάνω ἱστορικὰ δόγματα δὲν ἔχει τίποτα νὰ προσθέσῃ στὸ «ἔργο» τῶν χριστιανῶν ἀπολογητῶν τοῦ 2ου καὶ 3ου μ.Χ. αἰώνων. Προκάλεσε σάλον ἡ «Μαύρη Ἀθηνᾶ» τοῦ Μάρτιν Μπερνάλ. Τίποτε ὅμως δὲν προσθέτει στὰ «ἐπιχειρήματα» τοῦ Τατιανοῦ, τοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας Θεοφίλου ἢ τοῦ Κλήμεντος Ἀλεξανδρείας. Λέγεται συνήθως, πὼς ἡ ἄνοδος τοῦ Σιωνισμοῦ τὸν 20ὸ αἰῶνα ἐξέθρεψε τὸν μισελληνισμό. Κανένας ὅμως σύγχρονος Ἑβραῖος ἢ σιωνιστὴς δὲν μπόρεσε νὰ φτάσῃ τὸν μισελληνισμό τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Γιὰ τὸν Θεόφιλο Ἀντιοχείας τὸ ἀνθρώπινο γένος ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἀνατολή: «Μετὰ δὲ τὴν πλάση τοῦ ἀνθρώπου ὁ Θεὸς ἐξέλεξε γι' αὐτὸν τοποθεσίαν στίς Ἀνατολικὰς περιοχὰς διακεκριμένην γιὰ τὸ φῶς... εἰς τὴν ὁποίαν ἔθεσε τὸν ἀνθρώπον» («Πρὸς Αὐτόλυνκον» Β19). Οἱ Ἕλληνες γιὰ τοὺς χριστιανοὺς ἀπολογητὰς, ὅπως καὶ γιὰ τοὺς σύγχρονους ἀνατολιστὰς, ἔκλεψαν τὰ πάντα ἀπ' τοὺς Ἑβραίους ἢ ἀπ' τοὺς ἄλλους Ἀνατολίτες καὶ τὰ ἐνεφάνισαν ὡς δικὰ τους: «Ἕλληνες κλέπτει πάσης γραφῆς», διακηρύσσει ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρείας («Στρωματεῖς» 1,5). Καὶ λίγο παρακάτω γράφει: «Ἀφοῦ ἀπέδειξα σαφῶς, καθὼς νομίζω, ὅπως ἔχει εἰπωθῇ, ὅτι κλέφτες σύμφωνα μὲ τὸν Κύριο ὑπονοοῦνται οἱ Ἕλληνες, ἐκούσια ἀφήνω τώρα τίς δοξασίας τῶν φιλοσόφων. Γιατί, ἂν παραθέταμε καὶ τὰ λόγια τους, δὲν θὰ προφθάναμε –συναθροίζοντας μεγάλο πλῆθος ἀποσπασμάτων– νὰ δείξουμε, πὼς ἀπ' τὴν βαρβαρικὴ φιλοσοφία ἦλθε ἡ σοφία στοὺς Ἕλληνες» («Στρωματεῖς» 5, 14).

Ὁ μέγας ἀπολογητὴς Τατιανὸς, ζῶντας κι αὐτὸς τὸν 2ο μ.Χ. αἰῶνα, κηρύσσει: «Οἱ Ἕλληνες οὔτε εἶχαν οὔτε δημιούργησαν τίποτε δικό τους, ἀλλὰ ὅλα τὰ παρέλαβαν ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ προξενήσουν κακὰ» Συ-

νεχίζει όμως ακόμη πιο διαστρεβλωτικά: «Οἱ σοφιστὲς ὅσα ἔμαθαν ἀπὸ τὰ τοῦ Μωυσέως καὶ τῶν ὁμοίων μὲ αὐτὸν φιλοσοφούντων ἐπιχείρησαν νὰ παραχαράξουν, πρῶτον μὲν γιὰ νὰ νομισθοῦν ὅτι λέγουν κάτι δικό τους, δεύτερον δὲ γιὰ νὰ ἐπικαλύψουν ὅσα δὲν κατενόησαν μὲ κάποια ἐπίπλαστη ρητορολογία καὶ νὰ διαστρέψουν τὴν ἀλήθεια σὲ μυθολογία» (Τατιανού, «Πρὸς Ἑλλήνας»).

«Υπὸ τῶν προφητῶν μεταγενέστεροι οἱ ποιηταὶ καὶ φιλόσοφοι ἔκλεψαν ἐκ τῶν Ἀγίων Γραφῶν», φαντάζεται καὶ ὁ Θεόφιλος Ἀντιοχείας· καὶ συνεχίζει: «Πολλοὶ ἀπ' τοὺς Ἑλλήνες συγγραφεῖς ἐμμήθησαν τοὺς Ἑβραίους καὶ ἠθέλησαν νὰ συντάξουν διήγησιν περὶ τούτων, καὶ λαμβάνοντας ἀπὸ ἐδῶ (σ.σ.: τὴ Βίβλο) τίς ἀφορμὲς, εἴτε περὶ κτίσεως τοῦ κόσμου εἴτε περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, δὲν διετύπωσαν οὔτε ἓν ἓνα σπινθῆρα ἀλήθειας» («Πρὸς Αὐτόλυκον» Α14, Β8).*

Οἱ ἀπόψεις αὐτὲς τῶν χριστιανῶν ἀπολογητῶν εὐθυγραμμίζονται πλήρως μὲ αὐτὲς τοῦ Ἰουδαίου ἱστορικοῦ Φλαβίου Ἰωσήπου, πού ἔζησε λίγα χρόνια νωρίτερα ἀπὸ αὐτούς. Ὁ Ἰώσηπος, διαστρεβλώνοντας συστηματικὰ τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια, προσπάθησε νὰ σύρῃ ἀπ' τὴν ἀφάνεια τὴ φυλὴ του καὶ νὰ τὴν ἀναδείξῃ ἀρχαιότερη τῶν Ἑλλήνων. Τὰ παραπάνω ἀποσπάσματα σχεδὸν ἀντιγράφουν τὴν «Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία» καὶ τὸ «Κατ' Ἀπίωνος» τοῦ Ἰωσήπου, καὶ τοῦτο εἶναι ἄξιο ἐρεῦνης· γιὰ ποιους λόγους δηλαδὴ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας πέρα ἀπ' τὴν ἐπαγγελία τῆς νέας θρησκείας εἰσῆλθαν καὶ στὸ χῶρο τῆς ἱστορίας, εὐθυγραμμιζόμενοι μὲ τὴν τότε ἰουδαϊκὴ προπαγάνδα. Τὸ σίγουρο πάντως εἶναι, ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ προετοιμάστηκε τὸ ἔδαφος γιὰ τὸ μετέπειτα ἐγχείρημα τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἐξόντωσης τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς πατριάρχες καὶ αὐτοκράτορες. Γιὰ τὸν πατριάρχη Ἰωάννη Χρυσόστομο οἱ Ἑλλήνες ἦταν «ἄξιοι λιθοβολισμοῦ» – καὶ ἔτσι ἔγινε.

Σήμερα ἡ διαστρέβλωση τῆς ἱστορίας δὲν γίνεται μόνο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς θρησκείας, ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ τὸν ἀκαδημαϊσμό, ὁ ὁποῖος ἔχει μετατραπῇ σ' ἓνα ἐκ τῶν πρωτίστων στυλοδατῶν τῆς Διεθνούς Ἐξουσίας. Οἱ σύγχρονοι ἐπίγονοι τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας διαστρεβλώνουν τὸ παρελθὸν ὄχι ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιβολῆς ἐνὸς θρησκευτικοῦ δόγματος ἀλλὰ διὰ τῆς «ἐπιστήμης» καὶ ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης, χαλκεύοντας «ἱστορικὰ» δόγματα, ὅπως τὰ ἀναφερθέντα στὴν ἀρχὴ τοῦ παρόντος. Ἐχομε κάθε λόγο νὰ πιστεύουμε, ὅτι ἡ νέα ὀργανωμένη παραχάραξη τοῦ παρελθόντος εἶναι ἡ προλείανση τοῦ ψυχολογικοῦ καὶ ἰδεολογικοῦ ἐδάφους, γιὰ νὰ νομιμοποιηθῇ στὴ συνείδηση τῆς ἀνθρωπότητος τὸ «νέο παρόν» ἐνὸς νέου Μεσαίωνα, πού τώρα προσπαθεῖ σὲ διεθνῇ κλίμακα νὰ «οἰκοδομήσῃ» ὁ Ἐξουσιασμός.

Παν. Α. Κουβαλάκης

* Γιὰ τὸν ἀνθελληνισμό τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας βλέπε τίς συστηματικὲς ἐρευνες α) Μ. Δημόπουλου, «Ὁ ἀνθελληνισμὸς τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας» («Δ», τ. 197), «Θεόφιλος Ἀντιοχείας, ἓνας σκληρὸς μισέλληνας» («Δ», τ. 198), «Τὰ ἀνθελληνικὰ ἀποσπάσματα στὸ ἔργο τοῦ Ἰ. Χρυσόστομου» («Δ», τ. 204)· β) Ε. Ἀτταδύριου, «Ἀνθελληνικὰ στοιχεῖα σὲ Πατερικὰ κείμενα» («Δ», τ. 198)· γ) Στ. Βασιλόπουλου, «Ὁ ἀνθελληνισμὸς τοῦ Χρυσόστομου» («Δ», τ. 217).

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

‘Η προϊστορική εξάπλωση τῶν ‘Ελλήνων καὶ τῆς γλῶσσας τους στὴ Γηραιὰ ῥΗπειρο

Ἡ ἐπιστήμη τῆς σύγχρονης Γλωσσολογίας («**Linguistics**» < lingo < λείχω = γλείφω μὲ τὴ γλῶσσα) ἔχει ζωὴ μόνο 180 ἐτῶν. Σὰν «νέα» ἐπιστήμη δὲν ἔλαβε ὑπ’ ὄψιν τῆς τοῦς ῥΕλληνες γραμματικούς τοῦ 3ου αἰ. π.Χ. ἕως 5ου αἰ. μ.Χ. (ἐλάχιστα ἀποσπάσματα ἀπὸ τὶς χιλιάδες τῶν βιβλίων τους διεσώθησαν). Ἀντιθέτως ξεκίνησε ἀπὸ τὸν Γερμανὸ F. Bopp¹ σὲ λανθασμένες δάσεις (ποὺ συνεχίζονται μέχρι σήμερα) μὲ τὴν ἐργασία του ἐπὶ τῆς Σανσκριτικῆς σὲ σύγκριση μὲ τὴ Γερμανικὴ κ.λπ., ὡς καὶ ἀπὸ τὸν Jacob Grimm, ποὺ τὸ 1819 πρότεινε τὴν ῥΙνδο-γερμανικὴ Γλωσσολογία (!). Μετὰ 100 ἔτη ὁ F. Saussure συνεχίζει τὸ λάθος μὲ ἄλλες μεθόδους, ἐξετάζοντας τὴν γλῶσσα γενικῶς, συγχρονικὰ καὶ λειτουργικὰ, πάντα μὲ «ῥΙνδο-ευρωπαϊκὴ» δάση. Οἱ ῥΕλληνες μὲ τὸν Γ. Χατζιδάκι καὶ μέχρι τοὺς συγχρόνους γλωσσολόγους ἀκολουθοῦν τὰ ἔγνη τῶν εὐρωπαίων «προπατόρων» αὐτῶν. Πάντως τὴν **ἐτυμολογία** σὰν τμῆμα τῆς Γραμματικῆς ἄσκησαν σὲ στενὸ/κλειστὸ κύκλο ἐπὶ ἔτη μόνο φιλόλογοι μὲ σοβαρώτερον ὄλων τὸν I. Σταματάκο.²

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΕΥΡ·ΠΗΣ.

Μὲ τὴ δαμόκλειο σπάθη νὰ ἐπικρέμεται μὲ τὴν μορφή τῆς παρ-ετυμολογίας (ὁ Ν. Δασκαλάκης π.χ. στὸ «Λεξικὸ ῥΕτυμολογικὸ» ἀποτρέπει τὸν «λαὸ» νὰ ἀνακατευθῇ μὲ τὴν ἐπιστήμη αὐτή, γιατί π.χ. τὸ «πτυχίο» θὰ τὸ ἐτυμολογήσῃ λανθασμένα <πετυχαίνω!), καθ’ ὅσον ἐκτὸς κύκλου καὶ ... «δυρσοδέψης»³, ἀρχίζω τὴν ἐτυμολογικὴ περιήγηση τῆς Εὐρώπης μὲ τὸ ὄνομά της.

Εἰκὼν 1.

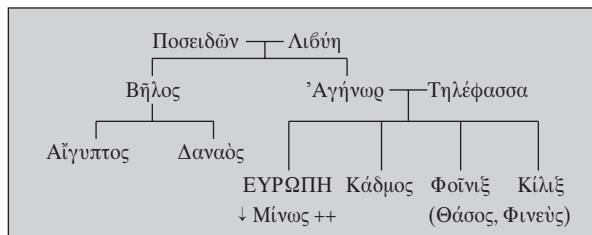
ῥΟλοι γνωρίζομε τὸ χαριτωμένο σύμπλεγμα (ἔγινε τῆς μόδας μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα) τῆς νεαρᾶς Εὐρώπης ἀπαγόμενης ἐπὶ τῆς ράχης τοῦ ταύρου-Διός. (**Εἰκὼν 1**). ῥΑποτέλεσμα τοῦ συμβάντος ἢ γέννηση τῶν Μίνως, Σαρπηδόνο καὶ Ραδαμάνθυος. Τὸν μῦθο περιγράφει μόνον⁴ ὁ ῥΗρόδοτος, Β173 (πάλι «κάνει τὴ ζημιὰ», ἄθελά του αὐτὴ τὴ φορὰ, ὅπως μὲ τὰ περίφημα

«φοινίκηια» γράμματά του καὶ τὴν «Κάθοδο τῶν Δωριέων» (;) κ.λπ., ἀναγκάζοντας τὸν Πλούταρχο νὰ συγγράψῃ βιβλίον γενικῶς «Περὶ τῆς Ἡροδότου κακοηθείας»),⁵ ἡ δὲ ἡπειρος Εὐρώπη παίρνει τὸ ὄνομα τῆς νεαρᾶς.

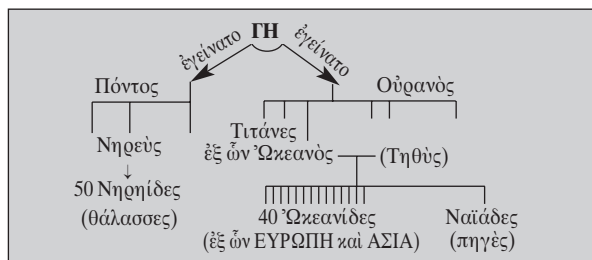
Ἄς ἐρευνήσουμε ὅμως τὸ ἀμφιλεγόμενον γενεαλογικὸ τῆς δένδρον (**Πίναξ I**). Τὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ Lagousse, Δρανδάκη, Παπύρου καὶ Ὑδρίας ἀναφέρουν τὸν πατέρα τῆς Ἀγήνορα ὡς βασιλιᾶ τῆς Φοινίκης. (Μόνον οἱ ἐγκυκλοπαιδεῖες «Ἡλίου» καὶ «Σοδιετική» δὲν ἔχουν λόγο νὰ τὸν φοινικοποιήσουν.) Φυσικὰ καὶ εἶναι Ἑλλήν, ὡς φέρων ὄνομα ἐλληνικόν: Ἀγήνωρ <ἄγαν + ἀνῆρ = πολὺ ἄνδρας, ἀνδροπρεπής, ἀνδρεῖος>, ὅπως Ἀγασθένης κ.λπ.

Ἐπὶ πλέον ἡ ἐγκυκλοπαίδεια «Δρανδάκη» τὴν ὀνομάζει μεγάλη φοινικικὴ θεά (!), ἀντίστοιχη τῆς Σελήνης καὶ τῇ θεωρεῖ θυγατέρα τοῦ Φοίνικος. Ἐπεξηγώντας δὲ τὸν μῦθο θεωρεῖ τὴν ἀναζητήσῃ τῆς ἀπὸ τὰ ἀδελφία τῆς ὡς ἀπόδειξη τῆς ἐποικίσεως (!) τῆς Αἰγίδος καὶ λοιπῆς Μεσογείου ἀπὸ τοὺς Φοίνικες, με οἰκιστές-γενάρχες τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλιᾶ Ἀγήνορος καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Βήλου (Baal)! Ἡ ἐγκυκλοπαίδεια «Ὑδρία» ὁλοκληρώνει τὴν «Φοινικικὴ ὑπόθεση» μετὰ τὴν δεδαιώση τοῦ Ἀγγλου λογοτέχνη R. Graves, ὅτι «Ἀγήνωρ» εἶναι τὸ ἐλληνοποιημένο ὄνομα τοῦ ἥρωα τῶν Φοινίκων Khas (!), ἐξ οὗ καὶ Χαναάν... (Ἀντιθέτως ἡ λέξις Χαναάν, ὡς ὄνομα πρωτοελληνικῆς ἀποικίας, προέρχεται ἴσως ἀπὸ τὸ <Φαναάν<Φινίαν<Ἰωνία.) Ἔτσι ἐπελέγη **αὕτη** ἡ Εὐρώπη μετὰ ὅλα τῆς τὰ διάσημα, πρὸς ἀντικατάσταση τῆς προὑπαρχούσης. Ὑπῆρχε λοιπὸν καὶ ἄλλη, προηγούμενη, Εὐρώπη, ἢ μᾶλλον δύο;

Εὐτυχῶς ποὺ ὑπάρχουν –κατὰ τύχην– τὸ ἔργον «Θεογονία» (πρὸ τοῦ 1.000 π.Χ.) καὶ ἡ ποίησις τοῦ Πινδάρου ὡς καὶ οἱ πανάρχαιοι Ὀμηρικοὶ (πρὸς Ἀπόλλωνα) καὶ Ὀρφικοὶ Ὕμνοι ἀδιάψευστα πειστήρια τῆς ὑπαρξῆς δύο ἄλλων, θεαινῶν αὐτῶν, μετὰ τὸ ὄνομα Εὐρώπη πλὴν τῆς μεταγενέστερης ἀπαχθείσης θνητῆς. Εἰδικώτερα στὴ «Θεογονία» ἀναφέρεται ἀνάμεσα στίς 40 Ὠκεανίδες ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Ἀσία. Δὲν εἶναι καθόλου τυχαῖον τὸ ὅτι οἱ δύο θεές ἔδωσαν τὰ ὀνόματά τους σὲ δύο ἡπείρους. Ἀπὸ τὸ γενεαλογικὸν τοὺς δένδρον (**Πίν. II**) διαπιστώνεται, ὅτι ὁλόκληρον

Πίναξ I.

Πίναξ II.

ἀναφέρεται στο ὑδάτινο στοιχείο, γεγονός ἀναμενόμενο ἀπὸ ἓνα ναυτικὸ λαό, ὅπως ἦσαν οἱ Πελασγοὶ Ἕλληνες. (Ὁ Πίνδαρος ἀναφέρει μία τρίτη Εὐρώπη, θυγατέρα τοῦ γίγαντα Τιτυοῦ καὶ ὁ Ὀμηρικὸς Ὕμνος τὴν Εὐρώπη ὡς ἡπειρο.)

Ἔτσι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, γιὰ νὰ δηλώσουν τὶς ἀνατολικὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις πέραν τῆς χώρας τους, χρησιμοποιοῦσαν τὸν ὄρον Ἀσία (= ἀνατολή;) καὶ γιὰ τὶς δυτικὰς τὸν ὄρον Εὐρώπη (ὄχι <εὐρύς+ῶψ, ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἡσύχιον <εὐρώς+πή= ὕγρη, «εὐρωτιῶσα» - μουχλιασμένη, σκοτεινὴ ἢ δυτικὴ χώρα). Κι' ἐμεῖς συνεχίζουμε χιλιάδες τώρα χρόνια νὰ μὴ θεωροῦμε τὴν χώρα μας Εὐρώπη καὶ νὰ λέμε «πῆγα στὴν Εὐρώπη», «θὰ γίνουμε Εὐρώπη» καὶ νὰ γράφουμε στὶς ἐφημερίδες «... ἐπέστρεψεν ἐξ Ἑσπερίας».

Πὼς λοιπὸν ἡ περικαλλὴς «Φοίνισσα» βασιλοπούλα ἐξωδέλισε τὴν σεβάσμιαν Ὁκεανίδα τοῦ ξεχασμένου πανάρχαιου πολιτισμοῦ, τὴν παλαιόθεν τιμωμένη ἐν Δωδώνῃ, ἀπὸ τὴν ἡπειρὸ τῆς; Βεβαίως, γιὰ νὰ σταθῇ ὁ μεταγενέστερος μῦθος τῆς νεαρᾶς Εὐρώπης, ἀναγκαστικά (ὡς γίνεται συνήθως) χρησιμοποιήθηκαν στοιχεῖα (ὑδάτινα) τῆς παλαιᾶς θεότητος, ἥτοι ἡ μεταφορὰ μὲ ταῦρο (ἱερὸ ζῷον τοῦ Ποσειδῶνος), ποὺ κινεῖται στὴ θάλασσα (!) μὲ ζῶα θαλάσσια τριγύρω. (Εἰκ. 1: Ἀγγειογραφία.)

Η ΉΡΑ. Ἀς ξεκινήσουμε λοιπὸν τὴν ἐτυμολογικὴ γεωγραφία τῆς Εὐρώπης: A<B σημαίνει ὅτι ἡ A παράγεται ἀπὸ τὴ B.

1. Χερσόνησος: Ἡ χερσόνησος τοῦ Αἴμον < ὄρος Αἶμος < υἱὸς τοῦ Ἄρεως (μεταγενέστερη: *Balkan* = Τουρκ. δάσος). – Ἡ Ἱταλικὴ < Ἱταλὸς = βασιλεὺς Πελασγῶν. – Ἡ Ἰβηρικὴ < Ἰβηρες = (Λατίν. *Iberes*). – Ἡ Σκανδιναβικὴ < Scandidae = νῆσοι (Πλίνιος 4.94) < *scando navem* = ἐπιβαίνω πλοίου = ὁρμῶ < *σκάνδαλον* = παγὶς ἢ σκιρτῶ = τινάσσομαι.

2. Ὀροσειρές: Αἶμος – Πίνδος. – Καρπάθια < ὁ Καρπάτης, ὄρος. – Ἀπέννινα < Ἀπεννίνον ὄρος = (Λατ. *Apenninus*). – Πυρηναῖα < Πυρήνη, νύμφη < *πυρήν*; → (Λατ.) *Pyrenaei*. – Ἀλπεις < ἀλφός = ὑπόλευκος → (Γοτθ.) *hveiltis* → (Ἀγγλ.) *White* καὶ (Λατ.) *Albus* = λευκός. – Καύκασος < καύκα = γαδάθα.

ΤΑ ΥΔΑΤΑ. 1. Νῆσοι: Βρεταννία = *Britain* = (Λατ.) *Britannia* < *Britanni* < (κ.λπ.) < *Britos* < *βριτό-μαρτις* < *βρίθω* = εἶμαι στιβαρός· ἀρχαιότερα ὠνομάζετο *Albion* < Ἀλβίων < ἀλφόν, = λευκὸν λόγῳ τῶν λευκῶν ἀπόκρημνων βράχων τοῦ Dover. – Ἰρλανδία < (Κελτ.) *Ier(n)u* < Ἰφέρνη⁶ → (Λατ.) *Hibernia*. – Ἰσλανδία < *Island* < (Ἀρχ. Ἀγγλ.) *isg-land* < (Γοτθ.) *ahwa* + *ledaff* < 1. θέμα *ak* – π.χ. ποταμὸς Ἀκίς, ἀκτὴ, ἄκατος καὶ 2. θέμα *αχ* – π.χ. Ἀχέρων, Ἀχελῷος, Ἀχαιός, ἀχλύς = ὑδάτινο· τὸ *ledaff* = ἄπλα < *pleda* < πλατύς = ἀναπεπταμένος; Εἶναι ἡ ἀρχαία Θούλη. – Σαρδηνία < Σαρδῶ < *σαρδίνη* = *σαρδέλλα*. – Κορσικὴ < *Κορσίς* → ἡ *Cyrrus* τῶν Ρωμαίων < κύρνος. – Σικελία = Σικανία. – Κρήτη < *Κρήτη* = θυγατέρα τοῦ Δευκαλίωνος. – Κύπρος < *curpum* = χαλκός.

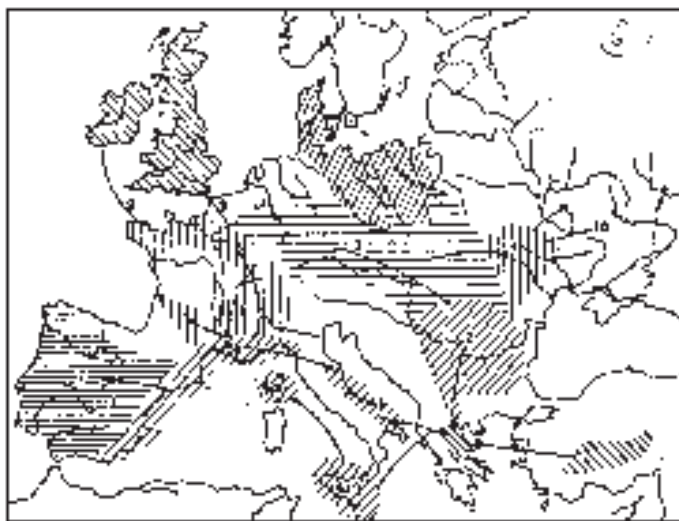
2. Ποταμοί: Βόλγας < Βολαῖος = ὁρμητικὸς < *βαλ-jw* → *βάλλω* (ὅπως κάλ-

jos → κάλλος. – Δὸν καὶ Δνεϊστερος καὶ Δνεϊπερος⁷ < Δάναπρις = Βορυσθένης ποταμός: ὅλες οἱ ρίζες τους σχετίζονται μὲ τὰ δονέω-ῶ καὶ δίνη (βαθυ-δίνης ποταμός: «Θεογ.» 338). – Δούναβις = *Duna*, *Donau* < δύναμις, δονεύω, δοῦπος (Λατ.) *Danubius*· καὶ στὶς ἐκβολές του Ἰστρος («Θεογ.» 335). – Ρῆνος = *Rhin*, *Rhein*, *Rijn* < *Ρηγνύω* = ἐκρέω διαρρηγνύων.

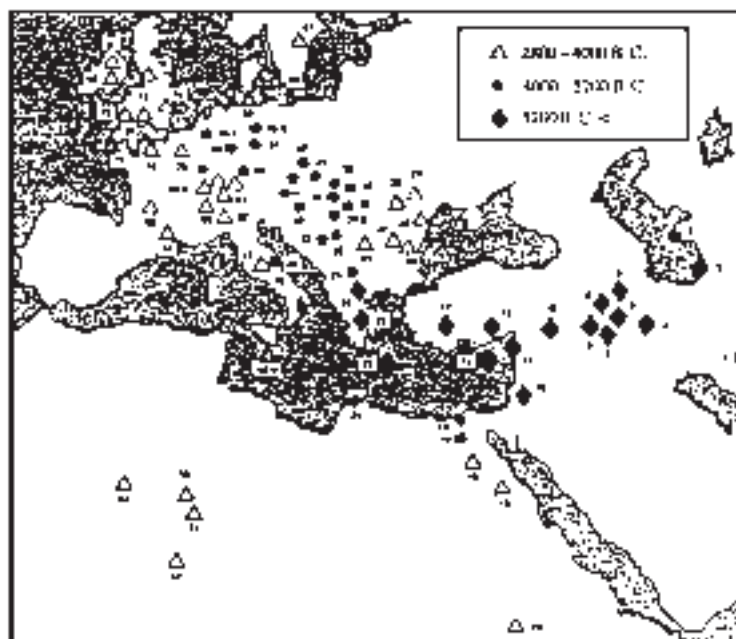
3. Θάλασσες: Βαλτική = θάλασσα ρηγή καὶ ὑφάλμυρη < (Σλανικά) *blato* → *βάλτος* < παλάττω = μιαίνω καὶ πολτός → (Λεττονικὸ) *pelze*² = τέλμα, (Πρωσ.) *peltu* = δάλτος, → (Λατ.) *palud* = (Σανσκρ.) *palralam* = τέλμα· ἐπίσης ἔχει σχέση μὲ τὸ πλατὺ ὕδωρ = ὑφάλμυρα ἀδαθῇ ὕδατα: ἴσως εἶναι εὐρασιατικὸς (ἂν ὅχι παγκόσμιος ὅρος), ἀναφερόμενος σὲ τόπους πασσαλόπηκτων οἰκισμῶν. – Βόρεια = *North* < (Δαν.) *noord* (ἄγνωστου προελεύσεως);⁶ < ὠρνυτο Βορὴ: Ὅμηρος Υ51; < παρ. ὠρνύω = ὄρμῳ, ξεσηκῶν → (ὑποθετικὸ) * *oornut* → *noort*. – Τυρρηνική < (λαὸς) Τυρρηνοὶ < Τυρρηνός, υἱὸς τοῦ Ἄτη βασιλιᾶ τῆς Λυδίας, χώρας Πελασγικῆς. – Ἀδριατικὴ < ἡ Ἀδριαθὴ θάλασσα < ἀδρανής (:). – Μεσόγειος → *Medi.terraneum mare* (Λατ.) < μέθιος = μέσος + *Φέρα* (ζε) = ἐσωτερικὴ θάλασσα. – Εὐξείνιος πόντος = Μαύρη θάλασσα < (ἀ)μαρFός, *black* < (Νορβ.) *blakkr* < μελάγχρονος, < *Noire* (Γαλλ.) < *niger*, *nigri* < νεκρὸς – *Schwarz* < **swartz* (Γερμ.) < ἀ-μαυρό- της. – Κασπία < λαὸς Κάσπιοι.

ΚΡΑΤΗ - ΛΑΟΙ. Ἀγγλία = Μεγάλη Βρεταννία (βλέπε νῆσοι) = Ἡνωμένο Βασίλειο *United King-dom* (UK) < *unus* + **kunigaz*⁶ (Γερμ.) + *dom* < οFίος - μόνος + κυνηγὸς / γένος; + δόμος. – [Σκῶτοι < σκότος;]. – Οὐαλλοί = *Welsh* < *volcae*;⁶ (Λατ.) < Κελτοὶ < κέλομαι = ὄρμῳ. – Ἀγγλοὶ = *English* = γερμανικὸς λαὸς < *Angel cynn* < Ἀγκύλον γένος]. – Ἀλβανία – Αὐστρία < *Öster-reich* = ἀνατολικὴ χώρα < *aurora* + *reihts* (Γοτθ.) < αὖως = ἡὼς + ὀρεκτός = παρέχω. – Βέλγιο < (Λατ.) *Belgae* < Βέλγαι < δέλτεροι (:). – Βουλγαρία < Βόλγαροι < Βόλγας. – Γαλλία < *Gaule* < Γαλάτης, υἱὸς Ἡρακλῆ. – *Frank* < (:). – Γερμανία < (Λατ.) *Germen* < γέννημα = γηγενής. *Deutsch-land* < * (Γερμ.) *deudiskaz* < *deuda*⁶ < θεῦ-δᾶ < (προστ.) τίθημι – (Δωρ.) γᾶ = γηγενής (!). – Δανία < λαὸς Δαναοὶ (:). – Ἑλβετία < Λατ. *Helvetes* (:). – Ἑλλάς < Ἑλλην, υἱὸς Δευκαλίωνος, βασιλεὺς τῆς Φθίας (Θεσσαλίας). – *Greece* < Γραικοὶ < Γραικός, υἱὸς Θεσσαλοῦ / υἱὸς Διός. – Ἰρλανδία καὶ Ἰσλανδία (βλ. νῆσοι). – Ἰσπανία < (:). – Ἰταλία < Ἰταλός, βασιλεὺς Πελασγῶν. – Νορδηγία = *Norge* < *noord* (βλ. θάλασσες). – Γιουγκοσλαβία < *jug* + *slav* < νότος < αὖω; + σκλάβος < σκάλωψ; – Ὀλλανδία < *Hol-land* < (Γοτθ.) *hulon* = *hole* = ὀπή < κοῖλον + *land* (βλέπε Ἰσλανδία). – Οὐγγαρία < *Hun-gri* < *Hun* (:). – Πολωνία < *polé* = πεδιάς < *plain* < *planus* < πέλαγος < πλατύς. – Πορτογαλία < *portus* ; < πόρος = λιμὴν. – Ρουμανία < *Roma* < ῥώμα = ῥώμη. – Ρωσία < *Ruski* < ῥύσιος (:). – ὑπερασπιστής, ἡ ρωστικός = ἰσχυρός. – Σουηδία < (Νορβ.) *Svidr* < * *sedrujo* < (σ-ιδρύω = ἐγκατεστημένος → (Λατ.) *sedes*. – Σλοβακία < Σλαῦοι – Βοημία < (Λατ.) *Boii* < Βόιοι < βοῦς. – Φινλανδία < Φίννοι (:).

Στὴν ἔρευνα δὲν συμπεριελήφθησαν δεκάδες λαοὶ π.χ. Γότθοι, Σκυῖθες κ.ᾶ.

Χάρτης 1. Πιθανός σταδιακός γλωσσικός μετασχηματισμός κατά τη μετακίνηση γεωργικών πληθυσμών προς την Εύρώπη.¹¹

Χάρτης 1. Ραδιοχρονολόγηση της εξάπλωσης της γεωργικής οικονομίας στην Εύρώπη. (Από J. Clark.)¹¹

Η ΕΞΑΠΛΨΗ.

Είναι σωστή ή έτυμολογία τών άνω γεωγραφικών και έθνο-λογικών όρων τής Εϋρώπης; Καί πώς αποδεικνύεται; Ή δυσκολία έτυμολογίας τής έλληνικής γλώσσας έγκειται σέ δύο λόγους, πού δέν ύπάρχουν σέ καμμία άλλη: τήν ασύλληπτη άρχαιότητά της μέ –συγχρόνως– συνεχή χρήση και τήν άπεραντοσύνη της.

❶ Πράγματι ή άγλϋς τών χιλιετιών καλύπτει ζηλότυπα τήν σημασία και τυπολογία τών άρχικών λέξεων («πρώτων ονομάτων»: Πλάτων, «Κρατύλος»⁸ 422 c), ή δέ ύπαρξη γραφής τουλάχιστον 8.000 έτών από σήμερα (Δισπηλιό, Γιούρα) αποδεικνύει τή χρήση καλλιεργημένης γλώσσας άρκετές χιλιετίες πριν.

Ή φυσική εξέλιξη τών μορφών τών λέξεων λόγω χρόνου, αλλά και ή βίαιη (λόγω μεγάλης απομάκρυνσης, απομόνωσης κ.λπ.), δημιουργοϋν νέες μορφές, διαλέκτους (μόνο στόν έλλαδικό χώρο έχουμε άρκετές π.χ. Ίωνική), πού περιπλέκουν τó ζήτημα.

❷ Ή έλληνική γραμματολογία μάς παρέχει ύλικό από 3.500 περίπου βιβλία κατά τó μάλλον ή ήττον ώλοκληρωμένα, 60 συγγραφέων, ένϋ έχουμε αποσπάσματα από έργα 550 άκόμη συγγραφέων («Λεξικόν» Liddell-Scott⁴, παραπομπές). Βέβαια αυτό πού απέμεινε από τόν τεράστιο άριθμό βιβλίων τής άρχαιότητος (βιβλιοθήκες Περγάμου, Αθηνών και κυρίως Αλεξανδρείας μέ πλέον τοϋ 1.000.000 τόμους) είναι ψιχία. Όμως από αυτά και μόνο διαθέτουμε έναν όγκο λημμάτων (L.– S. =200.000+100.0000 τó συμπλήρωμα) έντυπωσιακό. Άν λάβουμε ύπ' όψιν μας και τόν «Θησαυρό τής Έλληνικής Γλώσσας» τής κ. Mac Donald τών 7.500.000 (!) μορφών λέξεων (κλίσεις ονομάτων/ρημάτων κ.λπ.), τó ύλικό πρòς σύγκριση μέ λέξεις άλλων γλωσσών είναι κολοσσιαίο (ή άγγλική γλώσσα διαθέτει 17.000 λήμματα μόνο)⁶.

Ό όγκος όμως αυτός έγκυμονεί τόν κίνδυνο λανθασμένης έτυμολόγησης ξένης λέξεως, λόγω τής ευκολίας εύρέσεως τής «καταλλήλου» έλληνικής παρόμοιας μορφής. Ό ίδιος ό Πλάτων μέ τόν εξαίρετο, αλλά παραγκωνισμένο διάλόγό του «Κρατύλο» (είναι τó μόνο – πού είναι τά άλλα; – γλωσσολογικό έργο τής άρχαιότητας), παρουσιάζει τόν Σωκράτη νά έτυμολογή 120 λέξεις και όνόματα πότε σοδαρά (Schäublin)¹⁰ π.χ. *θηλυ<θηλη<θάω*, και πότε σκωπτικά, παρετυμολογώντας ήθελημένα (*Διώνσος<διδούς οϊνον!*).

❸ Είναι λοιπόν αδύνατον νά δοϋμε τις ρίζες ευρωπαϊκών λέξεων (ιδίως κυρίων ονομάτων), ιδιαίτερα όταν προέρχονται από τήν Έλληνική Γλώσσα; Όχι, βέβαια. Έρευνήτές, κυρίως Άγγλοι⁶, Γερμανοί και Γάλλοι, εργαζόμενοι σκληρά σέ γραπτά κείμενα² (παπύρους κ.ά.)⁴ αλλά και μέ τήν προφορική παράδοση, κατώρθωσαν νά έντοπίσουν τις εξέλιξεις τών μορφών λέξεων τών ευρωπαϊκών γλωσσών ανά τούς αιώνες. Συγκρίνοντάς τες μέ έλληνικές τοϋ ίδιού σχετικώς νοήματος φέρουμε εις πέρας τήν έτυμολογική γεωγραφία τής Εϋρώπης.

Η ΑΠΟΔΕΙΞΗ

Ή σχεδόν ταύτιση τών σημαντικότερων κυρίων ονομάτων τών χωρών τής Εϋρώπης μέ ρίζες έλληνικές αποδεικνύει τήν χρήση τής Έλλη-

νικῆς Γλώσσας στὶς περιοχὲς αὐτές. Ἡ γλῶσσα σὰν βασικὴ ιδιότητα ἐνὸς πολιτισμοῦ μεταφέρεται κατὰ τὶς μετακινήσεις πληθυσμῶν μαζί με ἥθη, ἔθιμα, μύθους καὶ τεχνολογία. Οἱ μετακινήσεις αὐτές μπορούσαν νὰ γίνουν με τρεῖς διαφορετικούς τρόπους:

Ⓐ Μετανάστευση ἑλληνικῶν φύλων ἀπὸ τὸν πλεονάζοντα πληθυσμὸ πρὸς κάθε κατεύθυνση, εἰδικώτερα πρὸς τὴν Εὐρώπῃ (διὰ ξηρᾶς ἢ θαλάσσης) κυρίως με εἰρηνικὸ τρόπο (λόγῳ διαφορᾶς δυναμικότητος καὶ μέσων ἀπὸ τοὺς αὐτόχθονες) καὶ ἐπιβολὴ τῆς γλώσσας λόγω τῆς ποιοτικῆς τῆς ἀνωτερότητας.

Ⓑ Μετακίνηση πρωτοελλήνων Πελασγῶν σὲ ἀκατοίκητες περιοχές, ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὴν τήξιν τῶν πάγων τῆς 4ης (τελευταίας) περιόδου τῶν παγετῶνων πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολὰς (ἀρχὴ τῆς τήξεως τῶν πάγων πρὸ ≈ 25.000 ἐτῶν). Βάσει τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς, τὴν ὁποίαν ὑποστηρίζει καὶ ὁ C. Renfrew¹¹ (ἡ μετακίνηση μάλιστα γινόταν με ταχύτητα 30 χλμ. ἀνὰ γενεά), **ὅλες** οἱ φυλὲς τῆς Εὐρώπης, πλὴν αὐτῶν ποὺ εἰσέβαλαν κατὰ τὴν 1η χιλιετία μ.Χ., ἀποτελοῦνταν ἀπὸ ἄτομα αἰγαιακοῦ τύπου, ποὺ μιλοῦσαν τὴν Πρωτοελληνικὴ. Ὅσο παλαιότερη εἶναι ἡ ἄφιξη καὶ ἐγκατάστασή τους, τόσο περισσότερη ἡ ἀλλοίωση τῆς ρίζας τῶν λέξεων.

Ⓒ Συνδυασμὸς τῶν δύο τρόπων, δηλ. ἐπανεπίδραση μεταναστῶν στὸν ἀρχικὸ πυρῆνα τοῦ πληθυσμοῦ.

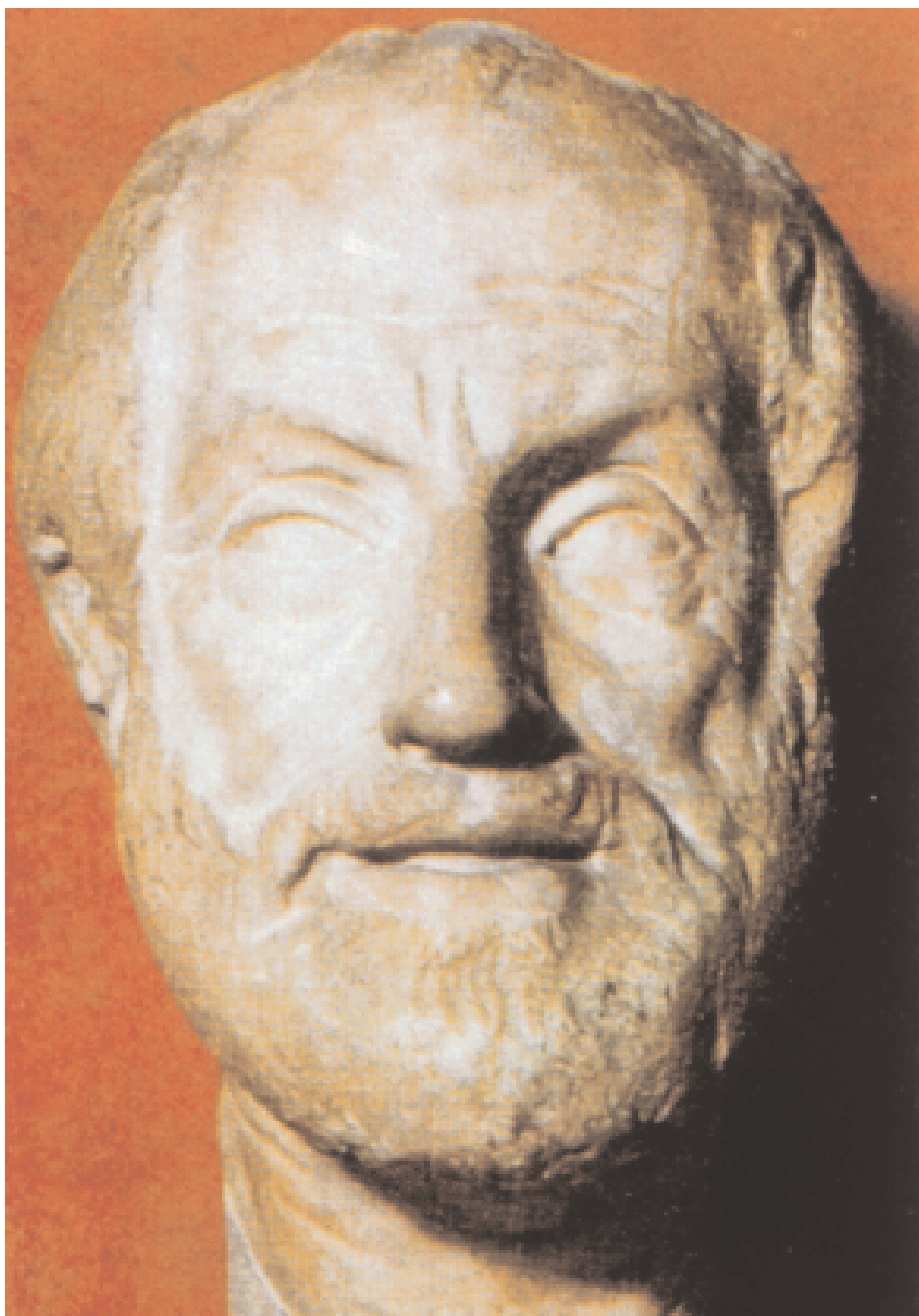
Ἡ νέα ἀρχαιολογία, ὑποστηριζόμενη πλέον ἀπὸ ἄλλες ἐπιστῆμες (ἀστρονομία, γεωλογία, μοριακὴ βιολογία, βοτανικὴ: σπόροι, παλαιοεθνολογία, φυσικοχημεία, γλωσσολογία κ.ἄ.), σύντομα θὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθεια: Ἡ Εὐρώπῃ κατοικεῖται ἀπὸ πληθυσμοὺς ἑλληνικῆς καταγωγῆς κατὰ μεγάλο ποσοστὸ, ποὺ ὁμιλοῦν διαλέκτους τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

1. Γ. Μπαμπινιώτης, «Θεωρητικὴ Γλωσσολογία», σ. 22.
2. Ι. Σταματάκος, «Λεξικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης».
3. Κ. Καρμιράντζος, «Δ», τ. 218: «Διάλογος γιὰ τὰ Ἀσκληπιεῖα».
4. Liddell - Scott, «Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης».
5. Πλούταρχος, «Ῥηθικά», ἐκδ. Κάκτος, τόμ. 22.
6. «English Etymology», ἐκδ. Oxford University Press.
7. Ἐπίτομον Λεξικὸν «Ἡλίου».
8. Πλάτων, «Κρατύλος», ἐκδ. Κάκτος.
9. Δ. Λάμπρου, «“Φοινικικὸν” ἀλφάβητο: μία ἱστορικὴ ἀπάτη», «Δ», τ. 217· καὶ ἐφημ. «Ἀπογευματινὴ τῆς Κυριακῆς», 22 Νοε. 1999.
10. «Platon: Collection des universités de France».
11. C. Renfrew, «Archaeology and Language», ἐκδ. Penguin.

Κων. Καρμιράντζος

Ἀρχιτέκτων

Ἀριστοτέλης. (Μαρμάρινη προτομή, Μουσείο Λούδρου.)

‘Ο Ἀριστοτέλης εἶχε διατυπώσει πλήρως τὸν «πρῶτο νόμο» τοῦ Ἰσαάκ Νεύτωνος

ΕΠΙΣΗΣ ΠΛΗΡΩΣ ΤΗΝ «ΔΙΑΤΗΡΗΣΙ ΤΗΣ ΟΡΜΗΣ» ΚΑΙ ΕΝ ΜΕΡΕΙ ΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟ ΝΟΜΟ

Στὸν Ἀριστοτέλη ἀποδίδεται τὸ ἔργο ἢ ἡ πραγματεία «**Μηχανικά Προβλήματα**», πὸν περιλαμβάνεται πάντοτε στὶς ἐκδόσεις ἀπάντων τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους. Κατ’ ἄλλους ἡ πραγματεία αὐτή, λέγεται, ὅτι εἶναι προϊόν τῆς Περιπατητικῆς Σχολῆς. Ὅπως καὶ ἐὰν ἔχῃ τὸ ζήτημα τοῦτο, ἡ πραγματεία αὐτή φανερώνει γενικῶς τὴν μεγάλην ἀνάπτυξι καὶ πρόοδο τῆς ἐπιστήμης τῆς θεωρητικῆς καὶ ἐφηρμοσμένης μηχανικῆς κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτῆς.

‘Ο διαπρεπὴς καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῶν Ἑλληνικῶν Μαθηματικῶν Εὐάγ. Σ. Σταμάτης (γεννήθηκε τὸ 1897 στὶς Ἑρυνθρὲς καὶ ἀπέθανε στὰς Ἀθήνας τὸν Μάρτιο τοῦ 1990) ἀνεκοίνωσε τὸ 1959 στὴν Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν, ὅτι ὁ **Πρῶτος Νόμος** (ἢ ἀξίωμα τῆς ἀδρανείας) τοῦ Νεύτωνος ἀναφέρεται ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους στὶς πραγματεῖες του «*Φυσικῆς ἀκροάσεως*» (Δ8, 215α) καὶ «*Περὶ Οὐρανοῦ*» (B13, 295α). (Βλέπε: Εὐάγ. Ε. Σταμάτης, «*Επιστημονικαὶ Ἑργασίαι*», τόμος Α· ἢ «*Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*», ἔτος 1959, τόμος 34ος.) Μὲ τὴν παροῦσα ἐργασία μας θὰ ἀποδείξωμε, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης διατυπώνει ἐπίσης στὰ «*Μηχανικά Προβλήματα*» κατὰ τὸ ἥμισυ τὸν Δεύτερο καὶ Τρίτο Νόμο (ἀξιώματα) τοῦ Νεύτωνος ἥτοι τὸν νόμο τῆς δυνάμεως: $F = M \cdot a$ καὶ τὸν νόμο τῆς δράσεως καὶ ἀντιδράσεως ἀντίστοιχα.

Τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα ἐλήφθη ἀπὸ τὰ «*Μηχανικά Προβλήματα*» (παράγραφος 24 ἢ 855 β) καὶ ἔχει ὡς ἑξῆς: «*Ἀρχὴ δὲ ληπτέα ἥδε περὶ τῆς αἰτίας αὐτῶν, ὅτι ἡ αὐτὴ δύναμις καὶ ἴση τὸ μὲν βραδύτερον κινεῖ μέγεθος, τὸ δὲ ταχύτερον. Εἰ δὴ τι εἴη ὃ μὴ πέφυκεν ὑφ’ ἑαυτοῦ κινεῖσθαι, ἐὰν τοῦτο ἅμα καὶ αὐτὸ κινῇ τὸ πεφυκὸς κινεῖσθαι, βραδύτερον κινηθήσεται ἢ εἰ αὐτὸ καθ’ αὐτὸ ἐκινεῖτο. Καὶ ἐὰν μὲν πεφυκὸς ἦ κινεῖσθαι, μὴ συγκινῇται δὲ μηδέν, ὡσαύτως ἔξει καὶ ἀδύνατον δὴ κινεῖσθαι πλέον ἢ τὸ κινοῦν· οὐ γὰρ τὴν αὐτοῦ κινεῖται κίνησιν, ἀλλὰ τὴν τοῦ κινούντος*». Ὡς ἀρχὴ (ἀξίωμα) περὶ τῆς αἰτίας αὐτῶν πρέπει νὰ ληφθῇ ἡ ἑξῆς: [= «Ὅτι ἡ ἴδια δύναμις (ἦ) καὶ ἴση δύναμις τὸ μὲν ἓνα σῶμα (μέγεθος) κινεῖ βρα-

δύτερα, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα κινεῖ ταχύτερα. Ἐὰν ὑπάρχη κάποιο (σῶμα), τὸ ὁποῖο δὲν ἔχει φυσικὴ κίνησι δική του (δηλ. ἡρεμεῖ) (καὶ) ἐὰν ἄλλο σῶμα, πού ἔχει φυσικὴ κίνησι, κινεῖ τὸ προηγούμενο σῶμα (τὸ ἡρεμοῦν) καὶ τὸν ἑαυτό του, (τότε) θὰ κινηθῇ βραδύτερα ἀπ' ὅ,τι ἐὰν ἐκινεῖτο μόνο του. Καὶ ἐὰν τὸ σῶμα, πού ἔχει φυσικὴ κίνησι, δὲν κινῇ μαζύ του ἄλλο σῶμα, εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἴδια περίπτωσι (<ὡσαύτως ἔξει>) <ὥς καὶ ἡ προηγούμενη περίπτωσι>. Καὶ εἶναι ἀδύνατο, ἓνα σῶμα νὰ κινηθῇ ταχύτερα ἀπὸ τὴν κίνησι τοῦ σώματος πού τὸ κινεῖ, διότι δὲν ἔχει κίνησι δική του, ἀλλὰ παραλαμβάνει τὴν κίνησι ἀπὸ τὸ ἄλλο σῶμα, πού τὸ κινεῖ.]

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΝΟΜΟΣ. Ὁ Ἀριστοτέλης στὴν πρότασί του: «...ὅτι ἡ ἴδια δύναμις ἢ καὶ ἴση τὸ μὲν βραδύτερα κινεῖ μέγεθος (σῶμα), τὸ δὲ ταχύτερα...» ἐννοεῖ αὐτὸ πού στὴν σύγχρονη φυσικὴ λέμε ἐπιτάχυνσι, καὶ λέγει ὅτι ἡ ἴδια ἢ ἴση δύναμις ἐφαρμοζόμενη σὲ δύο διαφορετικὰ σώματα (διαφορετικὲς μᾶζες) θὰ δώσῃ διαφορετικὴ ἐπιτάχυνσιν σὲ κάθε σῶμα καὶ συνεπῶς τὸ ἓνα σῶμα θὰ κινηθῇ ταχύτερα ἀπὸ τὸ ἄλλο σῶμα (ἐννοεῖται βέβαια στὸν ἴδιο χρόνο). Μάλιστα δὲ τὴν πρότασί του αὐτὴν ὀνομάζει καὶ (φυσικὴ) ἀρχή: «Ἀρχὴ δὲ ληπτέα ἦδε περὶ τῆς αἰτίας αὐτῶν, ὅτι ἡ αὐτὴ δύναμις καὶ ἴση...».

Ἀλλὰ ἡ **σχέσι**, πού ἔχει ἡ δύναμις μὲ τὴν προσοδιδόμενη ἐπιτάχυνσιν ἐπὶ τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐνεργεῖ, εἶναι **ἀκριβῶς** ὁ Δεύτερος νόμος τοῦ Νεύτωνος: Ὁ Νεῦτων ἀπέδειξε ὅτι ὁ λόγος τῆς δυνάμεως πρὸς τὴν ἐπιτάχυνσιν, ἦτοι:

$\frac{F}{\alpha}$, εἶναι πάντοτε σταθερὸς καὶ ὠνόμασε τὸν λόγον αὐτὸ μὲ τὸ γράμμα M, πού σημαίνει: ἀδρανειακὴ μᾶζα ἢ ἀπλῶς μᾶζα. Ὁθεν ὁ Δεύτερος Νόμος τοῦ Νεύτωνος εἶναι:

$$\frac{F}{\alpha} = m \quad \text{ἢ} \quad F = m \cdot \alpha,$$

ὅπου α = ἐπιτάχυνσι.

Ὁ νόμος αὐτὸς λέγει, ὅτι ἡ δύναμις εἶναι **ἀνάλογη** τῆς ἐπιταχύνσεως, πού προσοδίδει ἡ δύναμις αὐτὴ στὸ σῶμα τῆς μᾶζας m. Δὲν γνωρίζομε, ἐὰν ὁ Ἀριστοτέλης ἢ οἱ ἐπιστήμονες τῆς Περιπατητικῆς Σχολῆς εἶχαν προχωρήσῃ σὲ πειράματα (τὰ πειράματα στὴν ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα δὲν ἦσαν ἄγνωστα) πρὸς εὔρεσιν τῆς σχέσεως μεταξὺ δυνάμεως καὶ ἐπιταχύνσεως. Πάντως ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει στὰ «Μηχανικὰ Προβλήματα» (παράγρ. 34), ὅτι ἓνα σῶμα μικρὸ ἢ μεγάλο, πού βάλλεται (ἐκσφενδονίζεται) ἢ ῥίπτεται, διανύει ἀπόστασι **ἀνάλογη** πρὸς τὴν ὥθησι. Λέγει σχετικῶς ὁ Ἀριστοτέλης: «Διὰ τί οὔτε τὰ ἐλλάττονα, οὔτε τὰ μεγάλα (σώματα) πόρρω φέρεται ῥιπτούμενα, ἀλλὰ δεῖ συμμετρίαν (=ἀναλογίαν) τινὰ ἔχειν πρὸς τὸν ριπτοῦντα». Ὅμως τὸ ὅλον θέμα τοῦ Δεύτερου Νόμου τοῦ Νεύτωνος ἐν σχέσει πρὸς ὅσα ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης χρήζει περαιτέρω ἐρεῦνης ἀπὸ τοὺς

ειδικούς. Πάντως είναι βέβαιο, ότι ο Ἀριστοτέλης πρώτος διετύπωσε την φυσικήν ἀρχή: ότι ἡ αὐτὴ δύναμις ἢ καὶ ἴση δύναμις προσδίδει σὲ διαφορετικὰ σώματα διαφορετικὴ ἐπιτάχυνσις· καὶ ἐὰν εἶχε διατυπώσει διαφορετικὰ τὴν ἀρχὴν αὐτήν, ὥστε νὰ συμπεριλάβῃ καὶ τὴν λέξι «ἀνάλογος», θὰ εἶχε διατυπώσει πλήρως τὸν Δεύτερο Νόμο τοῦ Νεύτωνος. Τὸ θέμα λοιπὸν παραμένει ἀνοικτό, διότι πρέπει νὰ ἐξετασθοῦν καὶ ἄλλες προτάσεις τοῦ Ἀριστοτέλους, ποὺ ἀναφέρονται στὰ ἔργα του.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΟΡΜΗΣ.

Ἐπανερχόμενοι στὸ δεύτερο μέρος τοῦ ἀρχαίου κειμένου, ποὺ παραθέσαμε στὴν ἀρχή, ἀπὸ τὰ «*Μηχανικά Προβλήματα*» τοῦ Ἀριστοτέλους, θὰ ἀποδείξουμε ὅτι ὁ φιλόσοφος εἶχε διατυπώσει πλήρως τὴν ἀρχὴ τῆς Διατηρήσεως τῆς Ὁρμῆς: «*Εἰ δὴ τι εἴη ὃ μὴ πέφυκεν ὑφ' ἑαυτοῦ κινεῖσθαι... οὐ γὰρ τὴν αὐτοῦ κινεῖται κίνησιν, ἀλλὰ τὴν τοῦ κινουντος*». Μὲ ἀπλούστερη διατύπωσις λέγει ὁ Ἀριστοτέλης: ὅταν ἓνα κινούμενο σῶμα συμπαράσῃ ἓνα ἄλλο σῶμα ποὺ ἡρεμεῖ, τότε θὰ συμβοῦν τὰ ἑξῆς:

Πρώτη περίπτωση: Τὸ κινούμενο σῶμα (ἢ κινοῦν σῶμα) θὰ ἔχῃ μικρότερη ταχύτητα ἀπὸ ἐκείνη ποὺ εἶχε, πρὶν συμπαράσῃ τὸ ἡρεμοῦν σῶμα.

Δεύτερη περίπτωση: Ἡ πρώτη ὡς ἄνω περίπτωσις εἶναι ἰσοδύναμη (τὸ ἀρχαῖο κείμενο λέγει: «*ὡσαύτως ἔξει*» = ὁμοίως θὰ ἔχῃ) μὲ τὴν κατάστασι ἐκείνη τοῦ κινουμένου σώματος, πρὶν συμπαράσῃ καὶ συγκολληθῇ μὲ τὸ ἡρεμοῦν σῶμα.

Τρίτη περίπτωση: Τὸ ἡρεμοῦν σῶμα, ὅταν συμπαρασυρθῇ ἀπὸ τὸ κινούμενο σῶμα (κινοῦν σῶμα), εἶναι ἀδύνατο νὰ ἔχῃ μεγαλύτερη ταχύτητα ἀπὸ ἐκείνη ποὺ ἔχει τὸ κινούμενο σῶμα, πρὶν συμπαράσῃ τὸ ἡρεμοῦν σῶμα. (Στὸ ἀρχαῖο κείμενο: «*καὶ ἀδύνατον δὴ κινεῖσθαι πλέον ἢ τὸ κινοῦν...*»).

Συνοψίζοντες τὶς ἀνωτέρω τρεῖς περιπτώσεις διαπιστώνουμε ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ὅτι: Ὅταν ἓνα κινούμενο σῶμα Α μετὰ ταχύτητα U_1 συμπαράσῃ (δηλ. συγκρουσθῇ καὶ συγκολληθῇ μὲ) ἓνα ἡρεμοῦν σῶμα Β, τότε ἡ ἀρχικὴ ταχύτης U_1 τοῦ σώματος Α θὰ μειωθῇ καὶ ἡ ταχύτης τοῦ σώματος Β θὰ ἀυξηθῇ (ἀφοῦ παραλαμβάνεται ἀπὸ τὴν ἡρεμίαν του), χωρὶς νὰ ὑπερβῇ ποτὲ τὴν ἀρχικὴν ταχύτητα U_1 τοῦ σώματος Α. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ δύο σώματα Α καὶ Β μετὰ τὴν σύγκρουσί τους συγκολλῶνται, τότε ἡ ταχύτης τους μετὰ τὴν σύγκρουσί τους θὰ εἶναι ἡ ἴδια, ἥτοι κοινὴ ἢ U_2 . Λέγει ἐπὶ πλέον ὁ Ἀριστοτέλης, ὅτι ἡ κατάστασι τῶν δύο σωμάτων Α καὶ Β μετὰ τὴν σύγκρουσί τους θὰ εἶναι ἴδια (στὸ κείμενο: «*ὡσαύτως ἔξει*») μὲ ἐκείνη τὴν κατάστασι ποὺ εἶχε τὸ σῶμα Α, πρὶν συγκρουσθῇ μὲ τὸ ἡρεμοῦν σῶμα Β.

Τὰ ἀνωτέρω μὲ σύγχρονη μαθηματικὴ ἔκφρασις διατυπώνονται ὡς:

$$M_A \cdot U_1 = U_2 (M_A + M_B)$$

Ἄς δοῦμε τώρα τί λέγει σχετικῶς ἡ σύγχρονη φυσικὴ ἐν σχέσει μὲ τρεῖς

άνωτέρω περιπτώσεις που αναφέρει ο Ἀριστοτέλης.

Ἡ σύγχρονη φυσική στὶς πλαστικές ἢ μὴ ἐλαστικές κρούσεις – συγκρούσεις (καὶ σε μεμονωμένα συστήματα) μεταξὺ δύο σωμάτων λέγει τὰ ἑξῆς: Ἐὰν δύο σώματα Α καὶ Β μὲ μᾶζες ἀντίστοιχα M_A καὶ M_B κινοῦνται καὶ συγκρουσθοῦν καὶ εὐθὺς ὡς συγκρουσθοῦν, συγκολληθοῦν μεταξὺ των, τότε οἱ τελικὲς ταχύτητές των θὰ εἶναι ἴσες, ἥτοι:

$$U_{A2} = U_{B2} = U_2. \quad (1)$$

Ἐπειδὴ δὲ διατηρεῖται ἡ ὁρμή, θὰ ἔχουμε τὴν σχέσι:

$$M_A \cdot U_{A1} + M_B \cdot U_{B1} = (M_A + M_B) U_2, \quad (2)$$

ὅπου U_2 ἡ τελικὴ ταχύτης τῶν συγκολληθέντων δύο σωμάτων.

Ἐὰν τώρα τὸ Β σῶμα ἡρεμῇ, τότε θὰ ἔχῃ ταχύτητα $U_{B1} = 0$ καὶ συνεπῶς ἡ ὁρμή του θὰ εἶναι: $M_B \cdot U_{B1} = 0$.

Ὅθεν ἡ σχέσι (2) γίνεται:

$$M_A \cdot U_{A1} = (M_A + M_B) U_2 \quad (3)$$

Ἡ ἄνωτέρω σχέσι (3) ἰσχύει, ὅταν τὸ Α σῶμα κινῆται καὶ συμπαράσῃ τὸ ἡρεμοῦν σῶμα Β. Λέγει δὲ ἡ σχέσι (3), ὅτι ἡ ἀρχικὴ ὁρμή τοῦ κινουμένου σώματος Α ἰσοῦται μὲ τὸ ἄθροισμα τῶν μαζῶν τῶν σωμάτων Α καὶ Β (συγκόλλησι τῶν σωμάτων μετὰ τὴν σύγκρουσι) ἐπὶ μίαν τελικὴ ταχύτητα U_2 . Λέγει λοιπὸν ἡ σχέσι (3) ὅ,τι ἀκριβῶς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης στὴν πρώτη, δευτέρα καὶ τρίτη περίπτωσι ἄνωτέρω.

Ἡ σχέσι ὁμως (3) δύναται νὰ γραφῇ ὡς:

$$U_2 = \frac{M_A}{M_A + M_B} U_{A1} \quad (4)$$

Καὶ ἐπειδὴ τὸ κλάσμα $\frac{M_A}{M_A + M_B}$ ἔχει παρονομαστή μεγαλύτερο τοῦ ἀριθμητῆ,

θὰ ἔχῃ τιμὴ μικρότερη τῆς μονάδος καὶ συνεπῶς θὰ εἶναι:

$$U_2 < U_{A1} \quad (5) \quad \text{ἢ} \quad U_{A1} > U_2. \quad (6)$$

Ἡ σχέσι (5) λέγει, ὅτι ἡ τελικὴ ταχύτης U_2 τῶν συγκολληθέντων μετὰ τὴ σύγκρουσι σωμάτων Α καὶ Β εἶναι μικρότερη τῆς ἀρχικῆς ταχύτητος U_{A1} τοῦ σώματος Α (πρὶν τὴν σύγκρουσί του μὲ τὸ Β σῶμα), καὶ ἐπομένως ἡ ἀρχικὴ ταχύτης τοῦ Α σώματος γίνεται μικρότερη (μετὰ τὴν σύγκρουσί του μὲ τὸ Β σῶμα). Τοῦτο εἶναι ἀκριβῶς ἡ πρώτη περίπτωσι, πὺν ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης.

Τέλος λόγῳ τῆς σχέσεως (6) εἶναι ἀδύνατο, τὸ ἡρεμοῦν σῶμα Β νὰ λάβῃ ταχύτητα μεγαλύτερη τῆς ταχύτητος τοῦ κινουμένου σώματος Α. Εἶναι ἀκριβῶς ἡ τρίτη περίπτωσι πὺν ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης.

Συμπέρασμα Ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ἀκριβῶς αὐτὸ ποὺ λέγει ἡ σύγχρονη φυσική, σ' ὅ,τι ἀφορᾷ στὴν διατήρησι τῆς ὁρμῆς σὲ μὴ ἐλαστικὲς (πλαστικὲς) κρούσεις καὶ συνεπῶς ἡ ἀρχὴ τῆς διατηρήσεως τῆς ὁρμῆς διατυπώθηκε τὸ πρῶτον ἀπὸ αὐτόν, ἀπὸ τὸν 4ο αἰῶνα π.Χ.

Ο ΤΡΙΤΟΣ ΝΟΜΟΣ. Ὁ νόμος αὐτὸς λέγει ὅτι: «Γιὰ κάθε δρᾶσι ὑπάρχει πάντοτε ἀντιτιθέμενη μία ἴση ἀντίδρασι» ἢ ἄλλιως: «Ὅταν δύο σώματα ἀλληλεπιδροῦν, οἱ δύο δυνάμεις ποὺ ἀσκοῦνται μεταξύ τους εἶναι ἴσες κατὰ μέτρον καὶ ἀντιθέτου κατευθύνσεως» ἢ καὶ ἀπλούστερα: «Ἡ δρᾶσι εἶναι ἴση μὲ τὴν ἀντίδρασι». Ἡ μαθηματικὴ διατύπωσι τοῦ νόμου αὐτοῦ εἶναι:

$$F_A = -F_B \quad \eta$$

$$F_A + F_B = 0.$$

Ἄς δοῦμε ὅμως τί λέγει ὁ Ἀριστοτέλης στὰ «*Μηχανικὰ Προβλήματα*»:

«...Ὅτι ἀνάγκη τὸ ῥιπτούμενον καὶ ὠθούμενον **ἀντερείδειν** ὅθεν ὠθεῖται» (παράγρ. 34). [= Εἶναι ἀνάγκη (τὸ σῶμα) ποὺ ῥίπτεται (βάλλεται) ἢ ὠθεῖται, νὰ ἀνθίσταται ἀπὸ ὅπου ὠθεῖται (δηλ. νὰ προβάλλῃ ἀντίστασι πρὸς τὴν κατεύθυνσι ἀπὸ ὅπου ὠθεῖται).] Ἐπίσης λέγει πάλι ὁ Ἀριστοτέλης: «...ἐὰν ἡρεμῇ· ἀντιτείνει γὰρ καὶ τὸ ἡρεμοῦν» («*Μηχ. Προβλήματα*», παράγρ. 31). [= Ἐὰν ἡρεμῇ (τὸ σῶμα), διότι ἀνθίσταται καὶ τὸ ἡρεμοῦν σῶμα.]

Τὸ μὲν πρῶτο ὡς ἄνω ἀπόσπασμα λέγει ἀπλούστερα, ὅτι ἓνα σῶμα ποὺ ἐκσφενδονίζεται ἢ ὠθεῖται, προβάλλει ἀντίστασιν ἀντιθέτως πρὸς τὴν κατεύθυνσι τῆς ὠθήσεως (ἢ τῆς ὠθούσης δυνάμεως). Τὸ δὲ δεύτερον ὡς ἄνω ἀπόσπασμα λέγει, ὅτι ὄχι μόνο τὸ κινούμενο σῶμα προβάλλει ἀντίστασι ἀλλὰ καὶ τὸ ἡρεμοῦν σῶμα. Καὶ μὲ τὰ δύο ἀνωτέρω ἀποσπάσματα ὁ Ἀριστοτέλης διετύπωσε κατὰ τὸ ἥμισυ τὸν Τρίτο Νόμο τοῦ Νεύτωνος. Ἐὰν εἶχε προσθέσει καὶ τὴν λέξι «ἴσον», θὰ εἶχε διατυπώσει πλήρως καὶ τὸν Τρίτο Νόμο. Ἀλλὰ καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο παραμένει ἀνοικτὸ ἐδῶ, διότι πρέπει νὰ μελετηθοῦν καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους.

Βιβλιογραφία

1. Ἀριστοτέλους, *Ἀπαντα*, ὑπὸ Bekkeri, Βερολῖνον 1831.
2. Ἀριστοτέλους, *Ἀπαντα*, ἔκδ. Λειψίας, Tauchnitii 1832, τόμος 16ος.
3. Ἀριστοτέλους, *Ἀπαντα*, ἔκδ. Loeb 1980, τόμος 16ος.
4. Ἀγγλικὴ ἀναθεωρημένη μετάφρασι ἀπάντων τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους τῆς Ὁξφόρδης, ὑπὸ J. Barnes, ἔκδ. 1985.
5. «*Μεγάλη Φυσική*», ὑπὸ H.D. Young, ἐλληνικὴ μετάφρασι, ἐκδόσεις Παπαζήση, τόμος Α'.

Δημ. Κ. Μαργέτης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Περί τοῦ ἀξιώματος τῆς ἀδρανείας

Α'. Ὁ Ἰσαὰκ Νεύτων εἰς τὴν πραγματείαν αὐτοῦ *Philosophiae Naturalis Principia Mathematica* διαλαμβάνει ἐν ἀρχῇ τρία ἀξιώματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον, τὸ λεγόμενον ἀξίωμα τῆς ἀδρανείας, ἔχει ὡς ἑξῆς:

LEX. 1

«*Corpus omne perseverare in statu suo quiescendi vel movendi uniformiter in directum, nisi quatenus illud a viribus impressis cogitur statuum suum mutare*». (Ἑρμηνεία: Πᾶν σῶμα διατηρεῖ τὴν κατάστασιν ἡρεμίας ἢ εὐθυγράμμου ἰσοταχοῦς κινήσεως, ἐφ' ὅσον δὲν ἐξαναγκάζεται ὑπὸ ἐξωτερικῶν δυνάμεων εἰς μεταβολὴν καταστάσεως). Εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ Νεύτων διαχωρίζει τὸ ἀξίωμα τῆς ἀδρανείας εἰς δύο μέρη. Τὸ πρῶτον μέρος ἀφορᾷ εἰς σώματα εὐρισκόμενα ἐν ἡρεμίας, ἐν ᾧ τὸ δεύτερον ἀφορᾷ εἰς σώματα εὐρισκόμενα ἐν εὐθυγράμμῳ ἰσοταχεῖ κινήσει.

Τινὲς τῶν ἐρευνητῶν τῆς ἱστορίας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, θεωροῦντες πιθανῶς ὅτι τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἀξιώματος εἶναι τὸ κυριώτερον, παρατηροῦσιν ὅτι τὸ ἀξίωμα τῆς ἀδρανείας ἔχει διατυπωθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὴν πραγματείαν αὐτοῦ τῆς Φυσικῆς Ἀκροάσεως, Δ8 215α, ἔνθα ἀναγράφεται τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἀξιώματος, ὅπερ ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ἐτι οὐδεὶς ἂν ἔχοι εἰπεῖν διατὶ κινηθὲν στήσεται πον· τί γὰρ μᾶλλον ἐνταῦθα ἢ ἐνταῦθα; ὥστε ἢ ἡρεμήσει ἢ εἰς ἄπειρον ἀνάγκη φέρεσθαι, ἐὰν μὴ τι ἐμποδίσαι κρεῖττον». (Ἑρμηνεία: Προσέτι οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ διατὶ κινηθὲν σῶμα θὰ σταματήσῃ κάπου· διότι, διατὶ νὰ σταματήσῃ ἐδῶ καὶ ὄχι ἐκεῖ; ὥστε ἢ θὰ ἡρεμήσῃ ἢ κατ' ἀνάγκην θὰ κινῆται ἐπ' ἄπειρον, ἐὰν δὲν τὸ ἐμποδίσῃ ἰσχυροτέρα τῆς κινούσης αὐτὸ δύναμις.)

Β'. Ἀλλὰ καὶ τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἀξιώματος τὸ συναντῶμεν διατετυπωμένον ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὴν πραγματείαν αὐτοῦ *Περὶ Οὐρανοῦ*, B13 295α, ἔνθα ἀναγράφεται: «Εἰ δὲ μὴ ἔστι μήτε φύσει μήτε θία (κίνησις τῶν σωμάτων), ὅλως οὐδὲν κινήθήσεται».

(Ἑρμηνεία: Ἐὰν δὲ δὲν ὑπάρχῃ κίνησις τῶν σωμάτων μήτε ἐκ φύσεως¹ μήτε ἐξ ἐπιδράσεως δυνάμεως, οὐδὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ κινήθῃ.)

Ὅθεν τὸ ἀξίωμα τῆς ἀδρανείας ἔχει ἐν τῷ συνόλῳ του διατυπωθῆ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ πρέπει νὰ φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τούτου καὶ οὐχὶ τοῦ Νεύτωνος.

Εὐάγγελος Σταμάτης

[Ἀπὸ τα «Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», ἔτος 1959, τόμος 34ος, σελ. 272-273.)

* Evang. Stamatidis, «*On the principle of inertia*»

¹ Ὅπως εἶναι ἡ κίνησις συνεπεία τῆς βαρύτητος.

λζ. Εὐδόξος

Ὁ Εὐδόξος ὑπῆρξε ἓνας ἐκ τῶν διασημοτέρων μαθηματικῶν τῆς ἀρχαιότητος καὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν· διεκρίθη προσέτι καὶ ὡς ἀστρονόμος, μετεωρολόγος, γεωγράφος, ῥήτωρ, νομοθέτης, ἱατρὸς καὶ φιλόσοφος. Ὡς πρὸς τὶς ὀντολογικὰς ἀντιλήψεις του φαίνεται ν' ἀκολουθοῦσε τὸ σύστημα τοῦ Ἀναξαγόρου, ὅσον ἀφορᾷ ὅμως στὴν ἠθικὴν, συνέπλεε μὲ τὸν Ἀρίστιππο τὸν Κυρηναῖο.

Τὸ ἔργον τοῦ Εὐδόξου ὑπῆρξε ὄντως θαυμαστὸ καὶ μέγαλο· καλύπτει ὅλους τοὺς χώρους τοῦ ἐπιστητοῦ. Φέρεται ὡς συγγραφέας τῶν ἑξῆς ἔργων: 1. «Ἀστρολογούμενα καὶ γεωμετρούμενα», 2. «Γῆς περίοδοι», 3. «Περὶ ταχῶν», 4. «Φαινόμενα καὶ ἔνοτροπον ἢ κάτοπτρον», 5. «Ὀκτωετηρίς», 6. «Κυνῶν διάλογος» καὶ 7. «Τοῖς ἰδίῳις πολίταις νόμοι». Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του αὐτῶν οὐδὲν διεσώθη· ἀποσπάσματά τους ὅμως μᾶς μεταφέρουν ὁ Ἰππαρχος, ὁ Πλούταρχος, ὁ Κικέρων, ὁ Πετρώνιος, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Σέξτος καὶ ὁ Στράβων, πὺν τὸν θεωρεῖ ἀξιόλογο γεωγράφο.

Ὁ Εὐδόξος, ὁ Μέτων καὶ ὁ Αὐτόλνκος μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὡς συνδημιουργοὶ τῆς Θεωρητικῆς Ἀστρονομίας καὶ τῆς Οὐρανίου Μηχανικῆς. Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἵδρυνε τὸ ἐν Ἑλιουπόλει ἀστεροσκοπεῖο, ὅπου μελέτησε τὶς τροχιὰς τῶν πλανητῶν, τὶς ἀνατολὰς καὶ τὶς δύσεις τους καὶ τὶς φαινόμενες κινήσεις τους. Ὡς ὄργανα χρησιμοποιοῦσε τὴν «σφαῖρα», τὴν «ἀράχνη» (= χάρτης τῆς οὐρανίου σφαίρας), τὸν «ἀστρολάβο» καὶ τὸν «πόλο», τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος εἶχε κατασκευάσει. Ἡ θεωρία του «περὶ τροχιάς τῶν πλανητῶν» καὶ ἡ περίφημη «καμπύλη Εὐδόξου ἢ λιμνίσκος» ἐρμήνευαν πλήρως τὶς φαινόμενες κινήσεις τῶν πλανητῶν· ἐξ οὗ καὶ ἡ περίφημη φράσις του «διασῶσαι τὰ φαινόμενα». Ὁ Βιργίλιος Σκιαπαρέλλης ἀνασπνέστησε τὴν θεωρίαν τοῦ Κνιδίου «περὶ ὁμοκέντρων σφαιρῶν», ἐνῶ ὁ Ἰωάννης-Δομίνικος Κοσσίνης διετύπωσε πολλὰς παραλλαγὰς τῆς «Ἱπποπέδης» τοῦ Εὐδόξου, θέλοντας νὰ τὴν ἐμφανίσῃ ὡς δική του ἐφεύρεσιν.

Ὁ Ἄρατος ὁ Σολεύς, εὐρισκόμενος στὴν Μακεδονία, πείσθηκε ἀπὸ τὸν βασιλέαν Ἀντίγονο Γονατᾶ νὰ μεταγράψῃ σὲ ποιητικὸν λόγον τὸ ἔργο τοῦ Εὐδόξου «Φαινόμενα καὶ ἔνοπτρον». Πρόκειται περὶ τοῦ γνωστοῦ ἔργου «Φαινόμενα καὶ διοσημεῖαι», τὸ ὁποῖον ἐξεπόντησεν ὁ Σολεύς, ἀνίδεος ὢν ἀστρονομίας σύμφωνα μὲ τὸν Διονύσιον τὸν Ἡρακλειώτη. Καὶ τὰ μὲν «φααινόμενα» (στῖχ. 1-732) ἀναφέρονται στοὺς ἀστερισμοὺς καὶ τὰ φαινόμενά τους, οἱ δὲ «διοσημεῖαι» (στῖχ. 733-1154) στὴν πρόγνωση τοῦ καιροῦ διὰ διαφόρων σημείων. Πρόκειται περὶ ἑνὸς χρησίμου ὁργάνου γιὰ τοὺς ἀγρότες καὶ τοὺς ναυτικούς, πὺν κατὰ κάποιον τρόπο ἐνθυμίζει τὸ «Ἔργα καὶ Ἡμέραι» τοῦ Ἡσιόδου.

Ὁ Εὐδόξος ὑπῆρξε καὶ ἀξιόλογος γεωγράφος· ὁ Στράβων μάλιστα τὸν τοποθετεῖ ἀμέσως μετὰ τὸν Δημόκριτον. Ἀπέδειξε τὸ σφαιροειδὲς τῆς Γῆς καὶ χώρισε αὐτὴν σὲ ζῶνες, περιγράφοντας τὸ κλῖμα τῆς καθεμιάς ἐπὶ τῇ δάσει

αστρονομικῶν στοιχείων. Στὸ ἔργον του «Γῆς περίοδοι» ἀπεδείκνυε, ὅτι ὁ λόγος τοῦ μήκους πρὸς τὸ πλάτος τῆς Οἰκουμένης εἶναι 2:1, ἐνῶ στήν «Ὀκτωετηρίδα» του εἰσηγεῖτο ἡμερολόγιο μὲ ἡλιακὸ κύκλο τεσσάρων ἐτῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ μὲν τρία πρῶτα ἦσαν 365 ἡμερῶν, τὸ δὲ τέταρτο 366 ἡμερῶν. Ἐπρόκειτο περὶ μιᾶς ἄλλης προσπάθειας διορθώσεως τῆς ὀκταετηρίδος τοῦ Κλεοστράτου, μὲ τὴν ὁποία εἶχαν ἀσχοληθῇ καὶ ὁ Μέτων καὶ ὁ Αὐτόλυκος. Τὸ ἡμερολόγιον Εὐδόξου καθιερώθηκε ἀργότερα ἀπὸ τὸν Ἰούλιο Καίσαρα, τοῦ ὁποίου καὶ τὸ ὄνομα φέρει.

Ὁ Εὐδόξος κατ' οὐσίαν ἦταν μαθηματικός. Ὁ ἀξιολογώτατος ἱστορικός τῶν ἀρχαίων Μαθηματικῶν Ο. Becker χαρακτηρίζει μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων ἐξελικτικῶν θαμνίδων τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης ὡς «εὐδοξικήν», ἐνῶ ὁ Οὐγγρος συνάδελφός του Arpad Szabó δὲν τὸν παραλείπει ἀπὸ τὸν συνοπτικὸ χρονολογικὸ πίνακά του. Θεωρεῖται ὡς γεννήτωρ τῆς «μεθόδου ἐξαντλήσεως», πὺν ἀποτελεῖ τὴν δάσιν τοῦ διαφορικοῦ καὶ ὁλοκληρωτικοῦ λογισμοῦ, τὸν ὁποῖο συνέλαβαν καὶ ὠριοθέτησαν ὁ Νεύτων καὶ ὁ Λάμπνις.

Ὁ Ἀρχιμήδης, πὺν τελειοποίησε τὴν «μέθοδον ἐξαντλήσεως», λέγει, ὅτι πρῶτος ὁ Εὐδόξος ἀπέδειξε, πῶς ἡ πυραμίδα ἔχει τὴν ἴδια δάσι καὶ τὸ ἴδιο ὕψος. Ἐμεῖς ὀφείλομε νὰ σημειώσουμε, ὅτι τὶς ἀνακαλύψεις αὐτὲς εἶχαν ἐπιτύχει καὶ ὁ Ἰπποκράτης ὁ Χῖος καὶ ὁ Δημόκριτος.

Ὁ Εὐδόξος ἔλυσε τὸ «Δήλιον πρόβλημα» μὲ καμπύλες γραμμές, τελειοποίησε τὴν ἀνάλυσιν καὶ σύνθεσιν καὶ ἐπεξέτεινε τὴν θεωρίαν τῶν ἀναλογιῶν σὲ ἀσύμμετρα ποσά. Τέλος ἀνέπτυξε καὶ τελειοποίησε τὸ θεώρημα τῆς χρυσοῦς τομῆς.

Εἰς τὸν Εὐδόξον ἀποδίδονται τὰ V καὶ VI βιβλία τῶν Στοιχείων, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ μεταφέρουμε τὸν 5ο ὀρισμὸ τοῦ V καὶ τὸ 7ο αἴτημα τοῦ ἰδίου, πὺν ἔχουν ὡς ἑξῆς: «Μεγέθη λέγονται ὅτι εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν λόγον, πρῶτον πρὸς δεύτερον ἴσον μὲ τρίτον πρὸς τέταρτον, ὅταν τὰ ἰσάκεις πολλαπλασία τῶν πρῶτου καὶ τρίτου τῶν ἰσάκεις πολλαπλασίων τοῦ δευτέρου καὶ τετάρτου καθ' οἷονδῆποτε πολλαπλασιασμὸν ἢ εἶναι μεγαλύτερα ἢ ἴσα ἢ μικρότερα, ὅταν ληφθῶσι καταλλήλως.» Ἐκ τῶν τριῶν περιπτώσεων τοῦ ὀρισμοῦ ἢ δευτέρῃ καλύπτει τὴν ὑφιστάμενη σχέσιν μεταξὺ συμμετρων μεγεθῶν, ἐνῶ ἡ πρώτη καὶ ἡ τρίτη περιλαμβάνουν καὶ τὰ ἀσύμμετρα μεγέθη. Τὸ δαιμόνιον τοῦ ἀνδρὸς ἀποκαλύπτει τὸ 7ο αἴτημα τοῦ 5ου στοιχείου, πὺν λέγει: «Τὰ ἴσα πρὸς τὸ αὐτὸ ἔχουν τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὸ αὐτὸ πρὸς τὰ ἴσα»· ἐξ οὗ πορίζεται ὅτι μερικὰ μεγέθη εἶναι ἀνάλογα, καὶ ἀντιστρόφως θὰ εἶναι ἀνάλογα. Πρόκειται περὶ τοῦ ὀρισμοῦ τῆς ἰσότητος σχέσεων διὰ τῆς εὐδοξικῆς τομῆς, πὺν ἀποτελεῖ τὴν δάσιν τοῦ διαφορικοῦ καὶ ὁλοκληρωτικοῦ λογισμοῦ.

Ὁ Ἐρατοσθένης χαρακτηρίζει τὸν Εὐδόξο «θεοειδῆ», ἐνῶ οἱ πλεῖστοι τῶν συγχρόνων του «Ἐνδοξον τοῦτον ἀντὶ Εὐδόξου ἐκάλουν διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς φήμης του» (Διογένης Λαέρτιος, Ε' 8). Ὁ Ἐνας κρατὴρ τῆς Σελήνης φέρει τὸ ὄνομα τοῦ ἐνδόξου Εὐδόξου.

Σαράντος Πάν

Οἱ ἱερεῖς τῆς ᾽Αρχιεπισκοπῆς ᾽Αμερικῆς «ἀγνοοῦν καὶ μισοῦν» τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΔΕΝ ΔΕΧΕΤΑΙ ΔΑΣΚΑΛΟΥΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΜΙΑ ΕΠΕΡΩΤΗΣΗ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ

Μὲ Πατριαρχικὸ Τόμο ἡ εὐθύνη τῆς μόρφωσης τῶν παιδιῶν τῶν μεταναστῶν μας στὶς ΗΠΑ δόθηκε ἀποκλειστικὰ στὴν ᾽Αρχιεπισκοπὴ Βορείου ᾽Αμερικῆς καὶ ἀφαιρέθηκε οὐσιαστικὰ ἀπὸ τὴ δικαιοδοσίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας τὸ 1927. Τὸ καθεστῶς αὐτὸ ἰσχύει μέχρι σήμερα, παρὰ τὶς πρόσφατες «διστακτικὲς» προσπάθειες τοῦ ἐλληνικοῦ ὑπουργείου Παιδείας ἀλλὰ καὶ τοῦ Συμβουλίου Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ νὰ παρέμβουν στὴν ἐκπαίδευση τῆς νεολαίας τοῦ ἔξωτερικοῦ. Ἀρμόδιος παράγων δηλώνει, ὅτι ἀπὸ τοὺς 495 ἱερεῖς τῆς ᾽Αρχιεπισκοπῆς οἱ 400 εἶναι «γεννίτσαροι», πὺν ὄχι μόνο ἀγνοοῦν τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα, ἀλλὰ καὶ τὴν πολεμοῦν. Τὸ ἱστορικὸ ἔχει ὡς ἑξῆς:

Εἶναι γνωστὴ ἡ πρόθεση τοῦ ἐλληνικοῦ ὑπουργείου Παιδείας νὰ ἀποστείλῃ ἕως καὶ 80 Ἑλληνες δασκάλους γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν τῶν ἐλληνόγλωσσων σχολειῶν τῶν ΗΠΑ. Ἡ προσφορὰ αὐτὴ δοῖσεται στὸ στάδιο μελέτης ἀπὸ τὴν ᾽Αρχιεπισκοπὴ καὶ εἶχε ἀνακοινωθῇ ἐπίσημα ἀπὸ τὸ βῆμα τοῦ ἐλληνικοῦ κοινοβουλίου ἀπὸ τὸν τέως ὑφυπουργὸ Ἑξωτερικῶν κ. Γρηγόρη Νιώτη στὴν ἀφιερωμένη στὸν Ἀπόδημο Ἑλληνισμὸ συνεδρίαση τῆς 17ης Μαΐου 1999. Ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος κ. Σπυρίδων εἶχε ὑποσχεθῇ, ὅτι συντόμως θὰ ἀποσταλοῦν στὴν Ἀθῆνα τὰ συμπεράσματα τῆς ἐπιτροπῆς Ρασσιᾶ καὶ θὰ ἐπιδιωχθῇ ἀπὸ κοινοῦ ἡ ἐξεύρεση τρόπων, μὲ τοὺς ὁποίους θὰ μπορέσῃ ἡ ἐλληνικὴ πολιτεία νὰ συμβάλῃ στὴν προσπάθεια ἀνύψωσης τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἐλληνικῆς παιδείας στὶς ΗΠΑ.

Οἱ ἀποκαλύψεις στὴ συζήτηση τῆς Βουλῆς

Ἀφορμὴ γιὰ τὴ συζήτηση ἔδωσε ἡ ἐπερώτηση τοῦ β' ἀντιπροέδρου τῆς μικτῆς διακομματικῆς ἐπιτροπῆς γιὰ τὸν Ἀπόδημο Ἑλληνισμὸ βουλευτῇ τοῦ ΚΚΕ Σταύρου Παναγιώτου, ὁ ὁποῖος ἀναφέρθηκε στὸ ζήτημα τῶν ἐκπαιδευτικῶν ποὺ ζητᾶει ἡ ὁμογένεια στὶς ΗΠΑ. Παραθέτουμε τὸν σχετικὸ διάλογο τῶν κ.κ. Παναγιώτου καὶ Νιώτη:

ΣΤΑΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ: Σύμφωνα μὲ στοιχεῖα τῆς Γενικῆς Γραμματείας Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ, ἂν δὲν κάνω λάθος, μόνο τὸ 30% τῶν παιδιῶν σχολικῆς

ήλικίας των αποδήμων παρακολουθεί με τὸν ἕναν ἢ τὸν ἄλλον τρόπο μαθήματα ἑλληνικῆς γλώσσας. Μὲ ἰδιαίτερη ὀξύτητα ἐμφανίζεται τὸ πρόβλημα στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες καὶ τὸν Καναδᾶ, ὅπου ἡ Ἐκκλησία ἔχει τὸ μονοπώλιο, τὴν ἀποκλειστικότητα τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ προβάλλει ἀντίρρηση στὴν ἀποστολὴ δασκάλων καὶ καθηγητῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Αὐτὸ, παρὰ τὸ ὅτι ἡ ἀποστολὴ ἐκπαιδευτικῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἀποτελεῖ αἶτημα τῶν ἀποδήμων καὶ τῶν φορέων τους, γιατί τὸ ἐπίπεδο τῶν δασκάλων καθὼς ἐπίσης καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πάρα πολὺ χαμηλό. Τὰ ἔχουμε ἀκούσει καὶ οἱ ἴδιοι κατὰ τὶς ἐπισκέψεις μας στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες καὶ στὶς συζητήσεις πού εἴχαμε μὲ τοὺς φορεῖς τῶν ἀποδήμων. Ἐπίσης καὶ τὰ βιβλία δὲν εἶναι τὰ πιὸ κατάλληλα.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΝΙΩΤΗΣ: Τώρα λέτε, ὅτι τὰ βιβλία δὲν εἶναι κατάλληλα. Μάλιστα, δὲν εἶναι κατάλληλα. Γι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ τὸ πρόγραμμα παιδείας ὁμογενῶν ἀναμένουμε μέσα στὸν τρέχον ἔτος τοῦ 1999, ἡ ὁμάδα τοῦ πανεπιστημιακοῦ κ. Δαμανάκη καὶ τῶν ἑκατὸν σαράντα συντονιστῶν σὲ ὅλον τὸν κόσμον, οἱ ὅποιοι γιὰ πρώτη φορὰ προικοδοτοῦνται ἀπ' αὐτὸ τὸ μεγάλο ποσὸ τῶν δύο δισεκατομμυρίων (2.000.000.000), νὰ μᾶς παραδώσουν ὄχι μόνο δύο ἰδέες ἀλλὰ βιβλία. Αὐτὸ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ κάνουν.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ: Δὲν ἀπαντήσατε, κύριε ὑφυπουργέ, γιὰ τὸ ζήτημα τῶν ἐκπαιδευτικῶν, πὺν ζητάει ἡ ὁμογένεια στὶς ΗΠΑ. Ἐμεῖς δὲν εἴπαμε ὅτι εἴμαστε ἐνάντια στοῦ νὰ διδάσκη ἡ Ἐκκλησία τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα μὲ τοὺς δικούς της ἐκπαιδευτικούς. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴ στιγμή πὺν ὑπάρχει ἡ διαπίστωση ὅτι δὲν εἶναι ἱκανοποιητικὴ ἡ ὁμογένεια, γιὰ νὰ μὴν πῶ ὅτι τὸ Κολλέγιο τῆς Βοστώνης ἐδῶ καὶ πολὺ καιρὸ δὲν θγάζει πιὰ δασκάλους, τί θὰ κάνετε; Θὰ ἱκανοποιήσετε αὐτὸ τὸ αἶτημα νὰ στείλετε δασκάλους ἢ θὰ ὑποχωρήτε στὶς πιέσεις τῆς Ἐκκλησίας;

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΝΙΩΤΗΣ: [...]

Ἔχετε δίκιο, κύριε Παναγιώτου, πὺν λέτε τί θὰ γίνη μὲ τοὺς ἐκπαιδευτικούς στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες. Γνωρίζετε, ὅτι διαφωνοῦμε μὲ τὴν τακτικὴ τῶν παραγόντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν σχολείων στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, πὺν δὲν ἐπιθυμοῦν ἀποσπάσεις ἑλληνικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προσωπικοῦ ἐκεῖ. Εἶναι ἔτοιμη ἡ κυβέρνηση νὰ ἀποστείλῃ γιὰ τὸ Σεπτέμβριο ὀγδόντα ἐκπαιδευτικούς. Θὰ τὸ συζητήσουμε ἐδῶ καὶ μὲ τὴν ἔλευση τοῦ Παναγιωτάτου. Ξέρετε ὅμως, ὅτι ἔχει δεσμευθῇ καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς, ὅτι τὸ ἀργότερα στὶς 15 Ἰουνίου θὰ παραδοθῇ ἐν τέλει τὸ πόρισμα καὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ὥστε μὲ τὴν ἀντίστοιχη πρόταση τοῦ προγράμματος «Παιδεία Ὁμογενῶν» νὰ δοῦμε ἐπιτέλους πῶς θὰ συμπληρωθῇ ἡ ὅλη διαδικασία γιὰ τὴν παιδεία τῶν Ἑλληνοπαίδων στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες μὲ ἐκπαιδευτικὸ προσωπικὸ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

400 «γεννίτσαροι» ἱερεῖς στὴν Ἀμερικὴ

Σύμφωνα μὲ ἔγκυρη πηγή ὁ πρῶν ὑπεύθυνος τῆς Ἀρχιεπισκοπικῆς Παιδείας στὴν ἀμερικανικὴ ἡπειρο κ. Νικόλαος Κλαδόπουλος στὴ συνεδρίαση τοῦ ΣΑΕ τοῦ '97 στὴν Θεσσαλονίκη, ὅταν ἐτέθη τὸ θέμα τῆς παρακμῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας

σας, ἐδήλωσε τὰ ἀκόλουθα: «Μὴν ἀσχολῆσθε μὲ τὸ θέμα τῶν σχολείων στὴν Ἀμερικὴ. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀποκλειστικὴ εὐθύνη τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ ἔχει μπῆ στὸ δρόμο του ὀριστικὰ καὶ τελεσίδικα μὲ Πατριαρχικὸ Τόμο τὸ 1927...» Στὴ συνέχεια σὲ ἄλλη συζήτηση μὲ παράγοντα τῆς Ὁμογένειας ἐκμυστηρεύθηκε, ὅτι: «Ἐχουμε πολὺ μεγάλο πρόβλημα στὴν Ἀρχιεπισκοπή. Ἀπὸ τοὺς 495 ἱερεῖς μας οἱ 400 περίπου εἶναι “γεννίτσαροι”. Ὅχι μόνον ἀγνοοῦν τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα, ἀλλὰ τὴν πολεμοῦν. Κανένας ἀρχιεπίσκοπος δὲν μπορεῖ νὰ τὰ βάλῃ μαζί τους... Ὅσο γιὰ τοὺς δασκάλους, δυστυχῶς παίρνουν μισθοὺς “πείνας” ἀπὸ 10 μέχρι 15.000 δολλάρια τὸ χρόνο, ἐνῶ οἱ ἱερεῖς ἀμείβονται ἀντιστοίχως μὲ ποσὸ πὺν ξεκινᾷ ἀπὸ 60.000 κι ἀνέρχεται στὶς 110.000 δολάρια ἐτησίως, χωρὶς τὰ “τυχερά” τους καὶ μάλιστα μὲ πληρωμένους φόρους, ἀσφάλειες, κατοικία καὶ αὐτοκίνητο...». Καὶ κατέληξε: «Τὸ ψάρι θρῶμαίει πάντοτε ἀπὸ τὸ κεφάλι...», ἐννοῶντας τὸ Πατριαρχεῖο, τὸ ὁποῖο μὲ κανένα τρόπο δὲν ἐγκαταλείπει τὸν ἐλεγχὸ τῆς ἐκπαίδευσης τῶν ἀποδήμων.

Ὁ πατέρας τοῦ γνωστοῦ πρώην προεδρικοῦ συμβούλου τοῦ Ἀμερικανοῦ προέδρου Μπὶλ Κλίντον κ. Robert Stephen, δεξιὸ χερὶ τοῦ τέως ἀρχιεπισκόπου Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς κ. Ἰακώβου, ἀναφορικὰ μὲ τὸ θέμα τῆς ἐλληνικῆς γλῶσσας σὲ συνέντευξη Τύπου πρὸς τὰ ὁμογενειακὰ μέσα εἶχε δηλώσει ρητῶς: «Ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα στὴν Ἀμερικὴ ἔχει χαθῆ, μὴν ἀσχολῆσθε... Ἀς κοιτάξουμε, τί θὰ γίνῃ μὲ τὴν Ὁρθοδοξία, γιὰ νὰ μὴν τὴ χάσουμε κι αὐτή». Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ κ. Robert Stephen σήμερα διευθύνει τὸ γραφεῖο δημοσίων σχέσεων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς.

Δὲν εἶναι τυχαῖες οἱ φήμες, πὺν φέρουν τὸν πρώην ἀρχιεπίσκοπο κ. Σπυρίδωνα ἐξαναγκασθέντα σὲ παραίτηση λόγῳ τῆς «ἐλληνοπρέπειας» του (βλέπετε «Δαυλόν», τ. 218). Εἶδαμε ἐπίσης τὸν κ. Σπυρίδωνα νὰ ἀποκαλῇ τὸ Φανάρι «μαύρη τρύπα τοῦ χρήματος». Γιὰ νὰ ἐνταχθοῦν οἱ παλαιοημερολογίτες τοῦ Παΐσιου στὸ Φανάρι καὶ νὰ γίνουν σταυροπηγιακὲς μονές, μεταδίδασαν τὴν παρουσίαν τους, ὕψους 20.000.000 δολλαρίων, στὸ Πατριαρχεῖο. Τὶς μεσολαβήσεις καὶ τοὺς διακονισμοὺς χειρίσθηκε ὁ ἴδιος ὁ κ. Σπυρίδων, ὁ ὁποῖος δέχθηκε ὕπουλο πόλεμο.

Στὴν πρόσφατη ἐπαρχιακὴ σύνοδο ἔπρεπε νὰ συζητηθῇ τὸ θέμα τῆς ἀλλαγῆς τοῦ καταστατικοῦ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς περὶ μητροπολιτικοποίησης. Ὅμως ὁ κ. Δημήτριος, ὁ ὁποῖος δάσει τοῦ νέου καταστατικοῦ θὰ ἦταν μητροπολίτης Νέας Ὑόρκης καὶ Νέας Ἱερσέης, ἀντέδρασε ἔντονα καὶ ὑπενθύμισε στὸν πατριάρχη ὅτι χειροτονήθηκε ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ σχετικὴ συζήτηση νὰ ἀναβληθῇ ἐπὶ τοῦ παρόντος. Οἱ παραπάνω μεθοδεύσεις θὰ ἀποδυνάμωναν τὸν ρόλο τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ἀκολουθώντας τὴν γνωστὴ συνταγὴ τοῦ «διαίρει καὶ βασίλευε».

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐντείνονται οἱ κινήσεις γιὰ αὐτοκεφαλία, τὴν ὁποία ὑποστηρίζουν ὅλο καὶ περισσότεροι ἱερεῖς ἀλλὰ καὶ λαϊκοὶ παράγοντες τῆς Ὁμογένειας. Πολλοὶ μάλιστα δηλώνουν πρόθυμοι νὰ τεθοῦν ὑπὸ τὴν προστασία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἀθανάσιος Τριβωνιανὸς

Ἡ Αποψη τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος, ἐνὸς ἀπὸ τὰ καλύτερα διατηρούμενα ἀρχιτεκτονήματα τῆς ἀρχαιοελληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Οἱ προβεβηκυῖες διαφόρων παραγόντων νὰ προχωρήσουν σὲ ἓνα ὑποπτο, πολυδάπανο καὶ χρονοδύρο ξέλωμα - «ἀναστυλωση» ἔχει ἀναστατώσει τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς.

ΕΞΑΓΩΓΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ, ΙΔΡΥΣΗ ΦΥΛΑΚΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΠΤΗ «ΑΝΑΣΤΥΛΩΣΗ» ΤΟΥ ΕΠΙΚΟΥΡΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΟΛΥΜΠΙΑΣ

Κινητοποίηση των συλλόγων νομού Ἡλείας

Ἐν ὄψει τῆς Ὀλυμπιάδας τοῦ 2004, ἀντὶ νὰ ἀξιοποιουῖνται καὶ νὰ ἀναδεικνύωνται οἱ ἀρχαιολογικοὶ χώροι τῆς Ἡλείας, λαμβάνονται ἀποφάσεις, οἱ ὁποῖες θὰ ὑποβαθμίσουν τὴν περιοχὴ καὶ δημιουργοῦν τεράστια ἐρωτηματικά.

- Στὸν σχετικὸ προγραμματισμὸ ἐν ὄψει τοῦ 2004 ὅχι ἀπλῶς δὲν προβλέπεται ἡ συνέχιση τῶν ἀνασκαφῶν καὶ ἡ μελέτη τῶν εὐρημάτων στὴν Ἀρχαία Ἡλιδα, τὸ κατ' ἐξοχὴν δηλαδὴ λίκνο τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων, ἀλλὰ ἀποφασίζεται ἀπὸ ἐπιτροπὴ τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ ἡ ἀποστολὴ ἀρχαιοτήτων στὸ Μουσεῖο τῆς Λωζάννης, μεταξὺ τῶν δὲ καὶ εὐρημα, ἡ μελέτη τοῦ ὁποίου δὲν ἔχει ὁλοκληρωθῇ.

- Ἀποφασίζεται ἡ ἀνέγερση φυλακῶν στὴν Ἀνδρίτσαινα, σὲ ἀπόσταση ἀναπνοῆς ἀπὸ τὸν ναὸ τοῦ Ἐπικούριου Ἀπόλλωνος καὶ ἀπὸ τὴν Ἀρχαία Ὀλυμπία, μὲ πρόσχημα τὴν ἀναβάθμιση τῆς περιοχῆς.

- Ἀποφασίζεται ἡ ἀφαίρεση ὅλων τῶν μαρμάρων τοῦ περικαλλοῦς ναοῦ τοῦ Ἐπικούριου Ἀπόλλωνος, γιὰ νὰ τὰ συντηρήσουν, ὅπως ὑποστηρίζουν, καὶ στὴ συνέχεια νὰ τὰ ἐπανατοποθετήσουν. Οἱ ἐργασίες αὐτὲς θὰ κρατήσουν 15 μὲ 30 χρόνια καὶ θὰ χρηματοδοτηθοῦν μὲ 6 δισ. δρχ.!

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΕ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ

Ἐντονη εἶναι ἡ διαμαρτυρία τῶν πολιτιστικῶν φορέων τοῦ νομοῦ Ἡλείας, γιὰ τὴν ἀπόφαση ἐπιτροπῆς τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ νὰ σταλοῦν γιὰ τέσσερα χρόνια στὴ Λωζάννη ἀρχαιοτήτες τῆς περιοχῆς, προκειμένου νὰ ἐκτεθοῦν στὸ Μουσεῖο τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων. Ἡ τέως ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ κ. Ἐλισάβετ Παπαζώη κατήργησε ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία εἶχε συσταθῇ, γιὰ νὰ ἀποφασίσῃ σχετικὰ μὲ τὴν ἀποστολὴν ἢ ὅχι τῶν ἀρχαίων ἔργων Τέχνης στὸ Μουσεῖο τῆς Λωζάννης. Ἡ ἐπιτροπὴ καταργήθηκε, ἐπειδὴ διεφώνησαν τὰ μέλη της. Μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ἦταν καὶ ὁ πρῶν ἐφορὸς Ἀρχαιοτήτων Ὀλυμπίας καὶ ἐπὶ σαράντα ἔτη ὑπεύθυνος τῶν ἀνασκαφῶν στὴν Ἀρχαία Ἡλιδα κ. Νικόλαος Γιαλούρης ἀλλὰ καὶ ἀρκετοὶ καθηγητὲς πανεπιστημίου. Ἡ κ. Παπαζώη διώρισε νέα ἐπιτροπὴ, στὴν ὁποία μετέχουν ἡ ἐφορὸς ἀρχαιοτήτων Ὀλυμπίας κ. Ξ. Ἀραπογιάννη καὶ ἄλλοι κατώτεροι δη-

μόσιοι υπάλληλοι, οί όποιοι άποφάσισαν τελικώς τήν άποστολή τών άρχαίων στη Λωζάννη.

Στόν κατάλογο τών άρχαίων έργων Τέχνης περιλαμβάνεται τò ψηφιδωτό δάπεδο τοῦ 3ου αἰῶνα μ.Χ. με τήν παράσταση τών δώδεκα ἄθλων τοῦ Ἡρακλῆ καί τών ἐννέα Μουσῶν, τò όποίο ἔφερε στοῦ φῶς τò 1990 με τῖς ἀνασκαφές του ὁ ἀρχαιολόγος κ. Ν. Γιαλούρης σέ ἔπαυλη Ρωμαϊκῶν Χρόνων κοντά στα γυμνάσια καί τήν παλαιίστρα τῆς Ἀρχαίας Ἡλιδας. Τò ψηφιδωτό ἀποτελεῖ τμήμα μεγαλύτερης σύνθεσης ψηφιδωτῶν, πού συγκρατεῖται προσωρινά με μεταλλικό πλαίσιο καί φυλάσσεται στίς ἀποθήκες τῆς Ἀρχαιολογικῆς Συλλογῆς Ἡλιδας. Ἡ συνέχεια τῆς ἀποκάλυψης ἄλλων τμημάτων τοῦ ψηφιδωτοῦ δέν ἔχει χρηματοδοτηθῆ ἀπό τοῦς ἀρμόδιους ὑπηρεσιακοῦς φορεῖς. Για τόν λόγο αὐτόν ἔχει καταστή ἀδύνατη ἡ ἔως τώρα ὁλοκλήρωση τῆς μελέτης καί ἡ ὀριστική δημοσίευση τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ εὐρήματος, ἐκτός ἀπό μία σύντομη καί συνοπτική ἀνακοίνωση.

Ὁ κ. Γιαλούρης διετύπωσε σοβαρές ἀντιρρήσεις για τήν ἀποστολή του στη Λωζάννη, καθώς δέν θά ἔχη τῇ δυνατότητα νά συμπληρώσῃ ὁλόκληρη τῇ σύνθεση καί νά τήν μελετήσῃ με τοῦς συνεργάτες του σέ συνδυασμό με τήν ὁλοκλήρωση τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ οἰκοδομήματος, στοῦ όποίο ἀνήκει τò ψηφιδωτό. Ὅπως πληροφορηθήκαμε, φιλοδοξία τοῦ ἀρχαιολόγου ἦταν νά ἐπανατοποθετήσῃ τò σύνολο τοῦ ψηφιδωτοῦ μετὰ τήν πλήρη ἀποκάλυψη καί συντήρησή του εἴτε στοῦ κτήριο στοῦ όποίο ἀνήκει εἴτε σέ εἰδικό χῶρο τοῦ ὑπό μελέτην Μουσείου Ἀρχαίας Ἡλιδας. «*Ἡ συνέχιση τῆς ἀνασκαφῆς θά ἔπρε-*

Στόν βωμό τών κοινοτικῶν πόρων παιχνίδια καί με τά... σύνορα νομῶν!

Κύριε διευθυντά,

Θεωρῶ ἀναγκαῖο μετὰ τήν πρώτη ἐπιστολή μου σχετικά με τò ναὸ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος («Δανλός», τ. 217) νά σᾶς στείλω φωτοαντίγραφα τών δημοσιευμάτων πού ἐπικαλέστησα σέ αὐτῇ για τò ἀρχεῖο σας. Ἡ μελέτη αὐτῶν τών δημοσιευμάτων εἶναι ἀπαραίτητη, για νά διαπιστωθῇ τò ἀνησυχητικό τῆς περιπτώσεως.

Χαρακτηριστικά ἀναφέρω τήν ἐντονη διαμάχη τών δήμων τῆς περιοχῆς για τò ποῦ «ἀνήκει» ὁ ναός, πού ξεκίνησε, ὅταν κάποιοι «μυρίστηκαν» χρήματα. Στά ἄρθρα τών ἐφημερίδων «Ἐλευθερία» καί «Θάρος», στίς 12-7-9, βλέπουμε τήν κοινότητα Σκληροῦ νά διεκδικῇ τò ναό, ἐπικαλούμενη μέχρι καί χάρτες τῆς Γεωγραφικῆς Ὑπηρεσίας Στρατοῦ. Με αὐτò τò δεδομένο, ἀφού δηλαδή τὰ οικονομικά ὀφέλη ἐξασφαλίστηκαν, ἰδρύθηκε καί ὁ περί-

πε νὰ ἦταν ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔργα στοὶ πρόγραμμα τῆς ἐλληνικῆς Ὀλυμπιάδας», σύμφωνα μὲ τὴ δήλωση τοῦ ἴδιου τοῦ ἀρχαιολόγου στοὶ «Ἐλεύθερο Βῆμα» Ἀμαλιάδος: «Ἀλλωστε οἱ ἀνασκαφές ἐκεῖ μὲ πενιχρότατη μέχρι τώρα χρηματοδότηση ὑπόσχονται πλούσια συγκομιδὴ εὐρημάτων, κινητῶν καὶ ἀκινήτων, τουλάχιστον ἀντάξια ἂν ὄχι σπουδαιότερη ἐκείνης ποὺ ἀποκάλυψαν οἱ ἀνασκαφές στοὶ Ἱερὸ τῆς Ὀλυμπίας». Ἀξιοσημείωτο εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ κ. Γιαλούρης πληροφορήθηκε τὴν ἀπόφαση γιὰ τὴν ἀποστολὴ τοῦ ἐν λόγῳ ψηφιδωτοῦ μέσω τοῦ Τύπου, ἀφοῦ κανένα ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς δὲν τὸν ἐνημέρωσε.

Οἱ πολιτιστικοὶ φορεῖς τῆς Ἡλείας εἶναι διατεθειμένοι, ὅπως ὑποστηρίζουν, «νὰ ὀρθώσουν τὰ σώματά τους ὡς ἀσπίδα, προκειμένον νὰ διαφυλάξουν τὰ ἀρχαῖα τους». Ὑπενθυμίζουν δὲ ὅτι καὶ ὁ στρατηγὸς Μακρονυιάννης ἔλεγε στοὺς στρατιῶτες του: «Αὐτὰ τὰ ἀγάλματα, καὶ 10.000 τάλληρα νὰ σᾶς δώσουνε, νὰ μὴν καταδεχθῆτε νὰ θγοῦν ἀπὸ τὴν πατρίδα μας. Δι' αὐτὰ πολέμησαμεν.» Οἱ πολιτιστικοὶ φορεῖς τῆς Ἡλείας, ποὺ ὑπογράφουν τὴ διαμαρτυρία, εἶναι: 1) Παγκόσμια Πανηλειακὴ Συνομοσπονδία «Ὀλυμπία - Ἡλιδά»· 2) Ὁμοσπονδία Σωματείων Πεδινῆς Ἡλείας «Ἡ Ἀρχαία Ἡλιδά»· 3) Ἡλειακὴ Ὁμοσπονδία Συλλόγων Πηνείας - Ὠλένης «Ὁ Πηνειακὸς Λάδων» καὶ πλῆθος συλλόγων τῆς περιοχῆς· 4) οἱ ἀκόλουθοι σύλλογοι Ἡλείας: Κέντρου, Γαστούνης, Γουμεροῦ, Ἐφύρας, Οἰνός, Παλαιοχωριῶν, Σταφιδοκάμπου, Ἀνθωνα, Καλουπαιδαίων, Σουλιωτῶν, Αὐγείου, Λαγανά, Ἀγνάτων καὶ Καρυᾶς, καθὼς καὶ ὁ συνθέτης ἀπὸ τὸ Βασιλάκι Ἡλείας κ. Πανα-

φημος «Ὁμιλος Φίλων τοῦ Ἐπικουρίου», γιὰ νὰ ἐπιταχύνῃ τὰ πράγματα. Ἀρθρα ἐπὶ ἄρθρων στὸν τοπικὸ τύπο, συνέδρια, ὁμιλίες κ.λπ. Ὅλα αὐτὰ ὅμως σταμάτησαν, ὅταν στὶς 28 Νοεμβρίου 1999 ἄρθρο στὴν ἐφημερίδα «Σημαία» ἀποκαλύπτει «τελεσίδικα», ὅτι ὁ ναὸς ὑπάγεται διοικητικὰ στοὶ δήμο Ἀνδρίτσαινας τοῦ νομοῦ Ἡλείας. Στὸ βωμὸ τῶν κοινοτικῶν πόρων... ἀλλάζουν μέχρι καὶ τὰ ὄρια τῶν νομῶν! Αὐτὸ θυμίζει ἀνάλογες παλαιότερες περιπτώσεις διεκδίκησης μοναστηριῶν, ποὺ εἶχαν τὴν ἀτυχίαν νὰ βρεθοῦν σὲ σύνορα νομῶν (ἢ καὶ σύνορα νομῶν, ποὺ χαραχτήκαν μὲ γνώμονα τὴ θέση τῶν μοναστηριῶν).

Βλέπουμε δυστυχῶς, πὼς ἡ περίπτωση αὐτὴ μοιάζει μὲ ἐκεῖνα τὰ δημοσία ἔργα, ποὺ καταλήγουν ἡμιτελῆ, ἀφημένα στὴν τύχη τους, ποὺ κανεὶς δὲν ξέρει ἢ μπορεῖ νὰ ἐγγυηθῇ γιὰ τὸ μέλλον τους. Σὲ περιπτώσεις ποὺ ἀφοροῦν σὲ δρόμους, ὅπως τὸν περιβόητο ἐθνικὸ δρόμο Τρίπολης - Καλαμάτας, ὅπου γιὰ πάνω ἀπὸ μία 20ετία τὸ μόνο ποὺ ἀκούγεται εἶναι ἀναβολές, τὸ ἀποτέ-

γιώτης Κωνσταντακόπουλος. Ἡ σχετική διαμαρτυρία ἀπεστάλη στὴν ὑπουργὸ Πολιτισμοῦ καὶ κοινοποιήθηκε στὸν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, στὸν πρωθυπουργό, στὸν ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος καὶ σὲ ἀρμοδίους φορεῖς τοῦ νομοῦ Ἡλείας.

Ἀντιπρόταση τῶν πολιτιστικῶν φορέων τοῦ νομοῦ ἀποτελεῖ ἡ ἐξέταση τῆς περιπτώσεως, νὰ στέλνονται τὰ ἀρχαῖα κάθε τέσσερα χρόνια στὶς πόλεις ποὺ διεξάγονται οἱ Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες ὑπὸ τὴν εὐθύνη καὶ συνοδεία ἀνθρώπων τῆς τοπικῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας γιὰ ἓναν ἢ δύο μῆνες τὸ πολὺ. Στὸ ἴδιο πνεῦμα κινεῖται καὶ ἡ δήλωση τοῦ βουλευτῆ κ. Βύρωνα Πολύδωρα: «Κατ' ἀρχὰς νὰ δηλώσω σαφῶς, ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ ἐκτεθοῦν δικά μας εὐρήματα στὸ Μουσεῖο τῆς Λωζάννης. Ὁμολογῶ ὅμως, ὅτι δὲν γνωρίζω λεπτομέρειες γιὰ τὴ σχετική ἐπιλογή τῶν ἀρχαιοτήτων. Ἐπιφυλάσσομαι λοιπὸν νὰ διερευνήσω τὸ θέμα καὶ εἰδικώτερα τὸ θέμα τοῦ ἐν λόγω ψηφιδωτοῦ, τὸ ὁποῖο, ὅπως τὸ θέτετε, εἶναι ριψοκίνδυνο καὶ ἐπισηφалές.»

ΦΥΛΑΚΕΣ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟΝ ΑΡΧΑΙΟ ΝΑΟ

«Μέχρι θανάτου ἀντίθετος» μὲ τὴν ἀνέγερση τῶν φυλακῶν στὴν Ἀνδρίτσαίνα δηλώνει ἐπίσης στὸν «Δαυλὸ» ὁ βουλευτῆς κ. Βύρων Πολύδωρας: «Ἔχω ἤδη γράψει σχετικὸ ἄρθρο καὶ ἔφερα τὸ θέμα στὴ Βουλὴ, καὶ προχωρεῖ καλὰ μὲ τὴν ἀνάσχεση ποὺ ἐγένετο ἀπὸ τὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας στὰ ἀσφαλιστικὰ μέτρα. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἀλόγιστη καταστροφή τοῦ περιβάλλοντος. Καὶ στὴν ἐννοια τοῦ περιβάλλοντος – κατὰ τὴν ἀποψή μου – ὀρί-

λεσμα εἶναι ἡ ταλαιπωρία τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς. Στὴν περίπτωση τοῦ ναοῦ ὅμως τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι τὸ σῆσιμο μέρους τῆς ἱστορίας ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιο τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ. Ὑπερβολή; Ὁχι, γιατί κατὰ ὁμολογία τῶν εἰδικῶν σὲ συνέδριο τὸν Ἰούνιο τοῦ '97, «ἂν δὲν ἐξασφαλιστοῦν ὅλες οἱ προϋποθέσεις... ὁ ναὸς κινδυνεύει νὰ μὴν ξαναστηθῇ ποτέ».

Νὰ θυμίσω, ὅτι ἡ διάρκεια τοῦ ὅλου ἔργου εἶχε ὑπολογιστῇ σὲ 15 χρόνια τὸ 1997, καὶ ἤδη ἔχουμε τὴν πρώτη ἐπίσημη παράταση 5 ἐτῶν, ἀφοῦ ὁ «Ἐπενδυτῆς» τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1999 μιλάει γιὰ 20 χρόνια. Ὁ καθηγητῆς κ. Λαμπρινουδάκης τὸ 1997 εἶχε ὑπολογίσει 30 χρόνια καὶ ἔπεται συνέχεια, ἀφοῦ ὅλα αὐτὰ λέγονται, ἐνῶ τὸ ἔργο δὲν ἔχει καλὰ καλὰ ἀρχίσει!

Μὲ ἐκτίμηση
Γ. Κωνσταντακόπουλος
Καλαμάτα

ζω και τὸ πνευματικὸ περιβάλλον και τὴν ταυτότητα μιᾶς περιοχῆς. Γιὰ παράδειγμα στὸ Χάνι τῆς Γραδιᾶς δὲν δύνασαι ἐν ὀνόματι τῆς πολυπολιτισμικῆς πολιτικῆς νὰ κτίσης ἕναν μιναρέ: Στὴ συγκεκριμένη περίπτωση ἡ ταυτότητα τοῦ τοπίου καταγράφει: “Ναὸς τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος, Παναγιώτης Ἀναγνωστόπουλος ὁ Φιλικός, ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα ἱστορικὰ γυμνάσια τῆς χώρας, βιβλιοθήκη τοῦ Κωνσταντίνου Ἀγαθόφρονος Νικολοπούλου... ἡ πρώτη ἐκ τοῦ συστάδην μάχη στὶς 27 Μαρτίου 1821 μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, στὴν ὁποία ἡγήτο ὁ Κολοκοτρώνης – καὶ ἐδῶ σημειώνεται ἕνα θαῦμα πεζοπορίας καὶ ταχύτητας: στὶς 23 Μαρτίου ὁ Κολοκοτρώνης παρενδρίσκεται στὴν Καλαμάτα στὴν παράδοση τῆς πόλεως ἀπὸ τὸν Ἀρναούτογλου στὸν Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη καὶ στοὺς Μανιάτες καὶ στὶς 27 Μαρτίου δίνει νικηφόρα μάχη στὴ θέση Ἁγίος Θανάσης τῆς Ἀνδρίτσαινας μαζί με τοὺς προπάππους μου”... Πῶς λοιπὸν νὰ ἀγνοήσουμε τὴν ἱστορία τοῦ τόπου; Ἡ φυσιογνωμία τῆς Ἀνδρίτσαινας ἀπαγορεύει τὶς φυλακὲς στὸν χῶρο αὐτόν. Τὸ ἐπιχείρημα ὅτι “ἐρήμωσε ὁ τόπος” καὶ πῶς οἱ φυλακὲς θὰ τὸν ἀναδαθμίσουν ὁπωσδήποτε δὲν χρῆζει σχολίου!».

Ὁ πρῶτος πρόεδρος τῆς Πελοποννησιακῆς Ἑνώσης στὴν ἀμερικανικὴ ἡπειρο Μιχάλης Μιχαλακόπουλος δήλωσε στὸν «Δαυλὸ» σχετικὰ μετὰ τὸ θέμα: «Πρόκειται σαφῶς περὶ ἀνοσιουργήματος, καὶ ἀποτελεῖ βαρεὶά ἀσέβεια πρὸς τὸν Πολιτισμὸ, ἐὰν τελικῶς γίνῃ πραγματικότητα αὐτὴ ἡ ἀπίστευτη πρόταση: Φυλακὲς μέσα στὸν ἱερὸ χῶρο τῆς Ὀλυμπίας, σὲ ἀπόσταση ἀναπνοῆς ἀπὸ τὸν Ἐπικούριο Ἀπόλλωνα, δίπλα στὴν Ἀνδρίτσαινα, στὴ μέση τοῦ Δήμου Ἀλιφύρας καὶ ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Ἀρχαία Ὀλυμπία! Ζῶ στὴν Ἀμερικὴ 30 χρόνια καὶ ἔμαθα πολὺ καλά, ὅτι, ὅπου ὑπάρχουν φυλακὲς, ἀναπτύσσονται καὶ γιγαντώνονται οἱ δραστηριότητες τῶν ἐμπόρων ναρκωτικῶν, ἐντὸς κι ἐκτὸς αὐτῶν. Μόνο τέτοιον εἶδους “ἀναδάθμιση οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης” θὰ “προσφέρουν” οἱ φυλακὲς στὴν Ὀλυμπία... καὶ ἂς γίνουν οἱ ἀρμόδιοι πιὸ εἰλικρινεῖς μετὰ τοὺς ψηφοφόρους τους, μετὰ τὴν ἱστορία καὶ πρὸ πάντων μετὰ τὴν κοιτίδα τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν Ὀλυμπία.»

30ΕΤΗΣ «ΑΝΑΣΤΥΛΩΣΗ» ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΜΕ ΔΑΠΑΝΗ 6 ΔΙΣ.

Ἑρωτηματικὰ δημιουργεῖ καὶ ξεσηκώνει ἔντονες ἀντιδράσεις ἡ πρόθεση τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ νὰ προχωρήσῃ σὲ ἐπεμβάσεις στὸν ναὸ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος. Μετὰ τὴ δικαιολογία ὅτι τὸ ἔργο κινδυνεύει ἀπὸ τὴ διάβρωση τοῦ ἐδάφους, γεγονὸς τὸ ὁποῖο οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ, ὑπεύθυνοι τοῦ ΥΠΠΟ ὑποστηρίζουν, ὅτι πρέπει ὁ ναὸς νὰ διαλυθῇ καὶ νὰ ἐπανασυσταθῇ, ἐγχείρημα τὸ ὁποῖο θὰ διαρκέσῃ 15 μετὰ 20 χρόνια. Ἐντύπωση ἄλλὰ καὶ ὑποψίες προκαλεῖ ἡ «διασύνη», μετὰ τὴν ὁποία ἐπιχειρεῖται ἡ ἀναστύλωση, χωρὶς νὰ ἐξασφαλισθοῦν οἱ προϋποθέσεις καὶ νὰ δοθοῦν ἐγγυήσεις γιὰ τὴν ἀσφάλειά του. Μάλιστα ὁ νεοσυσταθεὶς «Ὁμιλος Φίλων Ναοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλ-

λωνος», ό όποϊος στηρίζει τήν ιδέα τής αναστύλωσης, αναφέρει ότι ένας από τούς στόχους του είναι «ή επίταχυνση τών έργασιών συντήρησης καί ανάδειξής του». Όπως επιβεβαιώνει στην έφημερίδα «Σημαία» (12/10/99) ό πρόεδρος τής 'Αρχαιολογικής 'Επιτροπής 'Αποκατάστασης 'Επικουρίου 'Απόλλωνος κ. Γιάννης Τζεδάκις, οί εργασίες έχουν ήδη ξεκινήσει.

Σύμφωνα μέ καταγγελίες του τοπικού Τύπου αλλά καί του αναγνώστη μας κ. Γ. Κωνσταντακοπούλου («Δ», τεύχος 217: έπιστολή μέ τίτλο «'Υποπιτος προγραμματισμός για τό ναό του 'Επικουρίου»), προκύπτει, ότι οί προθέσεις τών άρμοδιών δέν είναι άγαθές: Οί υπεύθυνοι άρχαιολόγοι καί μηχανικοί σέ σχετικό συνέδριο τόν 'Ιούνιο του 1997 παραδέχθηκαν, ότι πρόκειται για τό «πιό δύσκολο, λεπτό καί σύνθετο σωστικό έγχείρημα στην 'Ελλάδα», έπισημαίνοντας ότι τό «αναστυλωτικό πρόβλημα τών μνημείων τής 'Ακροπόλεως μοιάζει παιχιδάκι» μπροστά του.

Λόγω τής σπουδαιότητας του έγχειρήματος οί συμμετασχόντες στο προαναφερόμενο συνέδριο επέστησαν τήν προσοχή στους ενδιαφερομένους, ότι, εάν δέν εξασφαλισθούν όλες οί προϋποθέσεις, «είναι καλύτερο νά μήν ξεκινήση τό έργο τής διάλυσης του ναού, γιατί θα κινδύνευε νά μήν ξαναστηθί ποτέ». 'Επί πλέον τό Κεντρικό 'Αρχαιολογικό Συμβούλιο δέχθηκε άκόμη καί τήν καταστροφή ενός μέρους του μνημείου, προκειμένου νά σωθί τό υπόλοιπο! "Ας σημειωθί τέλος, ότι σέ δημοσίευμα τής τοπικής έφημερίδος «Θάρρος» σύμφωνα μέ εκτιμήσεις του καθηγητού κ. Λαμπρινουδάκη ένα τέτοιο έγχείρημα – στερέωσης καί συντήρησης του ναού – θα διαρκούσε τουλάχιστον 30 χρόνια.

Τό οικονομικό μέγεθος του έργου άνέρχεται σέ ύψος 6 δισ. δρχ. καί οί 15ε-τούς διάρκειας συμβάσεις μέ άρχαιολόγους, μηχανικούς καί εργατοτεχνίτες συντελούν στο νά παρέχεται ένα άκόμη κίνητρο σέ ώρισμένους τοπικούς παράγοντες, για νά παραβλέψουν τήν επικινδυνότητα του έγχειρήματος. 'Επιφυλάξεις σχετικά μέ τήν αναστύλωση του ναού εκφράζει καί ό κ. Βύρων Πολύδωρας: «Σαφώς καί επιθυμώ τήν αναστύλωση του ναού, αλλά υπό προϋποθέσεις καί έγγυήσεις. Πάντως υπόσχομαι, ότι θα παρακολουθήσω κι αυτό τό θέμα.» Οί 'Ηλείοι, τόσο του έσωτερικού όσο καί οί απόδημοι 'Αμερικής, Καναδά καί Αυστραλίας, δηλώνουν άποφασισμένοι νά έμποδίσουν τήν υποβάθμιση του νομού τους καί καταγγέλλουν κάθε σχετική ένέργεια, τή σκοπιμότητα τής όποίας δέν άντιλαμβάνονται. Θέματα όμως προκύπτουν καί μέ τή μη άξιοποίηση του σταδίου, τό όποιο, σημειωτέον, παραμένει περιφραγμένο μέ ένα πρόχειρο συρματόπλεγμα, καθώς καί μέ τό Μουσείο τής 'Αρχαίας 'Ολυμπίας, όπου οί «καντίνες μέ τά πλαστικά ποτηράκια» συμπληρώνουν τήν εικόνα τής υποβάθμισης τής περιοχής.

Νάνσυ Μπίσκα

Τιμόθεος Κιλίφης:

«ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΣΗΜΕΡΑ ΚΑΝΕΙΣ ΝΑ ΚΑΙΗ ΒΙΒΛΙΑ»

**Καταδικάζει τήν καταστροφή
τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ
ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸ**

«Δὲν ἄκουσα τὸν Πάπα νὰ ζητᾷ συγγνώμη συγκεκριμένα ἀπ' τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία», δήλωσε ὁ ἀρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος, ἐξερχόμενος τοῦ Ἑβραϊκοῦ Μουσείου τοῦ Ὀλοκαυτώματος, ποὺ ἐπισήμως ἐπισκέφθηκε πρόσφατα. Φαίνεται, πὼς ἡ «τακτικὴ τῆς συγγνώμης», ποὺ ἐγκαινίασε ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία καὶ ἀπευθύνεται πρὸς κάθε κατεύθυνση, ἄρχισε νὰ «ἐνοχλῇ» τὸν προκαθήμενο τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, προφανῶς εἴτε λόγῳ τῆς ἀντίθεσής του πρὸς τὸ ἐνδεχόμενο τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, εἴτε γιατί θὰ ἀναγκαστῇ ὁ ἴδιος νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν τακτικὴ αὐτὴ καὶ νὰ ζητήσῃ συγγνώμη ἀπ' τὴν Ἑλληνικὴ Ἱστορία. Περὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ μίλησε στὸν «Δαυλὸ» ὁ ἀρχιμανδρίτης Τιμόθεος Κιλίφης, ἓνας ἐκ τῶν φωτισμένων Ἑλλήνων κληρικῶν.

Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ κ. ΤΙΜΟΘΕΟΥ

ΕΡΩΤΗΣΗ: Πρόσφατα ὁ Πάπας ζήτησε συγγνώμη ἀπ' τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς Πόλης ἀπ' τοὺς Σταυροφόρους τὸ 1204 μ.Χ. Μήπως αὐτὸ εἶναι μία πράξη καλῆς θέλησης, ποὺ θὰ συμβάλῃ στὴν ἑνωση τῶν δύο Ἐκκλησιῶν;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Μία χειρονομία καλῆς θέλησης πρέπει νὰ γίνεται δημόσια καὶ ἄμεσα ἀπ' τὸν Πάπα κι ὄχι διὰ μέσου κάποιων ἐκπροσώπων του σὲ ιδιαίτερες συναντήσεις, ὅπου δὲν ξέρουμε τί ἀκριβῶς λέ-

γεται. Ἐμεῖς θέλουμε εἰλικρινῶς τὴν ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὅμως αὐτὸ δὲν συμβαδίζει μὲ τὶς πολιτικὲς παρεμβάσεις τοῦ Πάπα στὰ Βαλκάνια. Καὶ στὸν πόλεμο τῆς Βοσνίας καὶ σ' αὐτὸν τοῦ Κοσσυφοπεδίου ἔλαβε θέση σὲ βάρος τῶν ὀρθοδόξων λαῶν. Πρέπει νὰ ἐνωθούμε, δὲν πρέπει ἡ ἱστορία νὰ περιμένῃ, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουμε ἀπὸ κοινοῦ ὅλο αὐτὸ τὸ πλῆθος τῶν παραθρησκευτικῶν κινήματων, ποὺ ὁδηγοῦν στὸν ὀλεθρο χιλιάδες ἀνθρώπους.

ΕΡΩΤΗΣΗ: *Μήπως ἦρθε ἡ ὥρα, πάτερ, ἡ Ὁρθόδοξη Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία νὰ ζητήσῃ συγγνώμῃ ἀπ' τὴν Ἑλληνικὴ Ἱστορία γιὰ τὴν καταστροφή τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ;*

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ὅπως σᾶς ἐξήγησα καὶ παλαιότερα, ἡ Ἑλλάδα ὑπέστη μεγάλες καταστροφές κατὰ τοὺς πρώτους δυζαντινοὺς χρόνους, ποὺ εὐτυχῶς ὅλοι ἀναγνωρίζουμε. Κατὰ καιροὺς ἡ Ἐκκλησία ἔχει παραδεχθῇ τὰ σφάλματα αὐτὰ καὶ τὰ ἔχει καταδικάσει. Ὁ Φώτιος, ὁ Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς εἶναι χαρακτηριστικὲς περιπτώσεις πατέρων, ποὺ καταδίκασαν τὸν φανατισμό, δέχθηκαν τὴν Ἑλληνικὴ Γραμματεία καὶ ἐνστερνίσθηκαν τὴ σοφία της.

ΕΡΩΤΗΣΗ: *Μήπως σήμερα ὁ νῦν ἀρχιεπίσκοπος πρέπει νὰ ζητήσῃ αὐτὴ τὴ συγγνώμῃ;*

Τ.Κ.: Δὲν ξέρω, τί θὰ κάνῃ ὁ ἀρχιεπίσκοπος. Ἐμεῖς πάντως αὐτὰ τὰ γεγονότα τὰ καταδικάσαμε. Καὶ βλέπουμε τὰ ἔργα Τέχνης τῆς Ἑλλάδας ὡς ἀριστουργήματα, τὴν Ἑλληνικὴ Γραμματεία ὡς θησαυρό. Δὲν θὰ ἐναντιωθοῦμε στὴν ἐπιστήμῃ, θὰ θίξουμε ὅμως τοὺς ἐπικίνδυνους δρόμους, ποὺ κάποιες φορὲς παίρνει. Ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων ἔλεγε: «*Πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη ἀρετῆς πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται*». Δὲν μπορεῖ πλέον κανεὶς σήμερα νὰ καίῃ διδλία (καὶ ἀναφέρομαι στὰ πρόσφατα ἐπεισόδια, ἐξ αἰτίας ἐνὸς διδλίου ποὺ κυκλοφόρησε), ἡ ἀλήθεια δὲν ἔχει ἀνάγκη τῆς πυρᾶς.

Τὸ μεγάλο πρόβλημα, ποὺ πρέπει σήμερα νὰ ἀντιμετωπίσουμε, εἶναι ἡ ἀποχάνωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπ' τὰ ἠλεκτρονικὰ μέσα, ἡ ἀμερικανοποίηση τῆς ζωῆς. Καὶ ἡ Ἐκκλησία μας καὶ ἡ ἀρχαία σοφία διαθέτουν τὰ μέσα, τὸν πλοῦτο τῆς γνώσεως, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουμε τοὺς κινδύνους αὐτοὺς, ποὺ ὁδηγοῦν στὴν ἐκμηδένιση τοῦ ἀνθρώπου.

Παν. Α. Κουβαλάκης

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΟΡΦΕΥΣ: «Ὁ φέρων τὸ Προμηθεϊκὸ πνευματικὸ φῶς»

Ὁ Ὀρφεύς, ἀρχηγὸς τῆς κινήσεως τῶν Ὀρφικῶν, παίζει λύρα καὶ τραγουδᾷ, ἐνῷ Θραῖκες συγκεντρώνονται γύρω του γοητευμένοι.

Τὰ Ὀρφικά Μυστήρια κυριάρχησαν γιὰ μακρὸ χρονικὸ διάστημα στὸν ἀρχαῖο κόσμο καὶ ἡ μεταγενέστερη ἐπίδρασή τους φθάνει στὶς ἡμέρες μας. Ὡς ἰδρυτὴς τῶν θεωρειῶν ὁ Ὀρφεύς ὁ Θραῖξ, προσωπικότητα σύμφωνα μὲ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς πολυσχιδῆς καὶ σοφῆς, ὥστε ἔκανε τὸν Schuré⁸ νὰ πῇ: «Ὁ Ὀρφεύς στάθηκε τὸ ἔμπνευχο πνεῦμα τῆς ἱερῆς Ἑλλάδας... ὁ ἀφντισμὸς τῆς θείας ψυχῆς...». Τὸ ὄνομα Ὀρφεύς ἔχει συνδεθῇ μὲ τὴ λέξη ὄρφνός, συνδέοντάς τον μὲ τὸ βασιλιά τοῦ Ἀθῆναι. Ἀντίθετα ὁ Schuré ἐρμηνεύει τὸ «Ὀρφεύς» ὡς «Ἐκεῖνος ποὺ θεραπεύει τὸ φῶς». Δὲν αἰτιολογεῖ τὴν ἐρμηνεία του, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι εἶναι πολὺ κοντὰ στὴν ἀλήθεια.

Ἡ συνολικὴ φιλοσοφικὴ θεώρηση τῶν Ὀρφικῶν Ὑμνων καὶ τῶν καταγραφῶν ποὺ διασώθηκαν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, δείχνουν ὅτι ἡ λέξη «Ὀρφεύς» ἴσως κάποτε, στὴν ἀρχὴ τῶν μυστηρίων, ἀνῆκε σὲ κάποια προσωπικότητα ὑπαρκτή, ἡ ὁποία ὅμως μὲ τὴν πάροδο τῶν χρόνων ἀπέκτησε μᾶλλον ἔννοια τίτλου, ὅπως ἀργότερα τὸ «Μίνως»^{1,2,5,7}. «Ὀρφεύς» θὰ πρέπει νὰ ἦταν ὁ ἐκάστοτε ἱεροφάντης τῶν μυστηρίων. Ἡ Ὀρφικὴ φιλοσοφία, ὡς γνωστόν, ξεκίνησε ἀπὸ τὰ θρακικὰ βουνὰ σὲ μία ἐποχὴ ποὺ ὁ Διόνυσος, ὁ βασικὸς θεὸς τῶν μυστηρίων, ἦταν ἀκόμη «φεγγαροθεός». Συνεπῶς οἱ λατρευτικὲς ἐορτὲς ἔπρεπε νὰ γίνωνται, καὶ γίνονταν, τὴ νύκτα. Σὲ ὅλα τὰ μυστήρια, τὰ ἀρχαῖα καὶ τὰ σύγ-

χρονα, ή πεμπτουσία τους είναι ή μετάβαση από τὸ σκότος στο φῶς με διάφορους συνήθως ἀλληγορικούς καὶ συμβολικούς τρόπους. Ἐπομένως εἶναι φανερό, ὅτι στο ἄδυτο τοῦ ναοῦ ὁ ἱεροφάντης ἀναβε τὴν πυρά, εἴτε ἐκείνη τῇ στιγμῇ ἢ ἀπὸ συνεχῶς καίονσα ἱερὴ πυρά, πού συμβόλιζε τὸ ἀέναο φῶς καὶ ἐμφανίζοταν μπροστὰ στο λαό, ὅπως καὶ σήμερα συμβαίνει τῇ στιγμῇ πού ὁ ἱερέας ψάλλει στὴ διάρκεια τῆς ἀναστάσιμης ἀκολουθίας τὸ «*Δεῦτε λάβετε φῶς*» καὶ ἐμφανίζεται ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη με ἀναμμένη τῇ λαμπάδα. Ἀκολουθώντας τὰ ἀρχαῖα τυπικὰ λατρείας εἶναι περισσότερο ἀπὸ βέβαιο ὅτι στο ἄδυτο τοῦ ναοῦ ὁ ἱεροφάντης ἀπὸ τὴν ἱερὴ πυρά ἀναβε πυρσό (αὐτοὶ ὑπῆρχαν τότε) καὶ ἐμφανίζοταν στο ἄνοιγμα τοῦ ναοῦ, εἴτε κτισμένου εἴτε σπηλαίου στὰ ἄγρια θρακικὰ δουνά. Τῆς ἐμφάνισης τοῦ ἱεροφάντη σίγουρα προηγεῖτο κάποιος ἐξαγγελος, ἀναγγέλλοντας τὴν ἐμφάνιση, τὴν ἀφίξη τοῦ φωτός. Αὐτὸ ἀσφαλῶς γινόταν στὴ γλῶσσα τῆς ἐποχῆς, πού βέβαια δὲν ἦταν ἄλλη ἀπὸ τὴν Ἑλληνοπελασγικὴ ἢ ἔστω κάποια διάλεκτο τῆς.

Στὴ γλῶσσα ὅμως ἐκείνη ὁ πυρσὸς λέγεται *οὔρ*, ὅπως ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Ἰάκωβο Θωμόπουλο στὰ «Πελασγικά» του⁸. Ἡ λέξη σχετίζεται ἄμεσα με τὴ μεταγενέστερη ἑλληνικὴ λέξη Ὁρίων, πού σημαίνει λαμπρὸς ἀστερισμός, με τὴ λατινικὴ *uro*, πού ἐρμηνεύεται ὡς καίω, λάμπω. Κυρίως ὅμως εἶναι ἀκριδῶς ἡ ἴδια λέξη στὴ σύγχρονη ἀλβανικὴ γλῶσσα: *ur*⁴, πού ἀποτελεῖ τὴν πιὸ ἄμεση, ἀνεξέλικτη, θυγατρικὴ γλῶσσα τῆς Πελασγικῆς. Στὴν Ἀλβανικὴ ἐπίσης σήμερα ἡ λέξη *afër*⁴, κοντά, σιμά, πλησίον, συσχετίζεται ἄμεσα με τὴν χεττιτικὴ «*árou*»³ (σηκώνω, κομίζω, μεταφέρω). Ἐν ἄρα, ἂν ὁ ἐξαγγελος ἀνήγγιλλε στο πλῆθος ὅτι ἐρχεται τὸ φῶς, θὰ πρέπει νὰ τὸ ἔλεγε κάπως ἔτσι: «*Οὔρ ἀφάρ, αὐτάρ*», ἢ «*Οὔρ ἀρού*» ἢ «*Οὔρ ἀρῶ*» ἢ κάτι σχετικό. Εἶναι λοιπὸν λογικὸ νὰ ὑποθέσῃ κανεὶς, ὅτι τὸ «Οὔρ-ἀφάρ», ἢ κάτι παρόμοιο, με τὶς σχετικὲς ἐξελικτικὲς γλωσσικὲς μεταβολὲς στὴν πάροδοση τοῦ χρόνου μπορεῖ νὰ μεταβληθῇ σὲ «*Οὐρφάρ*», «*Ὁρφάρ*» καὶ ἀργότερα με τὴν προσθήκη τῆς ἑλληνικῆς κατάληξης «-εὺς» γίνεται «*Ὁρφεύς*», πού ἐρμηνεύεται «Αὐτὸς πού φέρνει τὸ φῶς» καὶ κατ' ἐπέκταση τὸ πνευματικὸ Προμηθεϊκὸ φῶς.

Ἡ ἐρμηνεία αὐτὴ δοῖσκαται πολὺ κοντά, ταυτίζεται μᾶλλον με τὴν ἔννοια τοῦ Schuré⁸ ἢ τοῦ Σωκράτη Λιάκου⁶, πού ἐρμηνεύει τὴ λέξη με τὴν ἀλβανικὴ *grufë*, πού σημαίνει ἀστραπή, κεραυνὸς καὶ βέβαια ἐννοιολογικὰ καταλήγει στὴν ἴδια σημασία. Ὁ Ὁρφεύς, ἢ καλύτερα ὁ ἀρχηγέτης τῶν Ὁρφικῶν με τὸ ὄνομα αὐτό, ἦταν αὐτὸς πού ἔφερε τὸ φῶς στὸν ἄνθρωπο, τὸ πνευματικὸ φῶς, τὸ φῶς τοῦ Προμηθέα, γιὰ νὰ ἀνυψώσῃ καὶ νὰ φέρῃ τὸν ἄνθρωπο κοντὰ στὴν ἀλήθεια.

Βιβλιογραφικὲς ἀναφορὲς

1. Ἀνδριανόπουλος Α., *Ἀρχαῖοι Ἕλληνες Φιλόσοφοι*, 1971, Ἀθήνα, σελ. 431.
2. Ζωγραφάκης Γ., «*Ὁρφέας*», Ἀπὸ τὸν μύθο στὰ ἄδυτα *Μυστήρια*, «Μακεδονικὴ Ζωή» 200:21-23, 1983.
3. Θωμόπουλος Ι., «Πελασγικά», 1912, Ἀθήνα, σελ. 870.
4. Gjini N.H., *Λεξικὸ Ἀλβανο-ελληνικόν*, Shtëria Botuese e Librit Shkollar, Tiranë, 1971.
5. Godivin J., «*Mystery religions in the ancient world*», Thames and Hudson, p. 186, 1981.
6. Λιάκος Σ., «*Δίον, ἡ πραγματικὴ προέλευση τῆς ἀρχαιομακεδονικῆς τοπωνυμίας*», «Διάλογοι» 39: 39-40, 184.
7. Πασσάς Ι., *Ὁρφικά*, Ἀθήνα, σελ. 447.
8. Schuré E., *Οἱ μεγάλοι μύσται*, Κάκτος 1981, Ἀθήνα, σελ. 462.

Κώστας Θανασουλόπουλος

Καθηγητῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Στὰ ἀθέατα λιμανάκια τῆς Χηνίτσας

Τρέμε, Θανάση Νακόπουλε! Νέος ἀστήρ τῆς εἰδικότητός σου ἐμφανίστηκε στὸ στερέωμα «καιόμενος ὡς λαμπάς» καὶ ἀπειλεῖ νὰ σὲ θέσῃ στὸ ἡμίφως τῆς Μπουρδολογικῆς Ἐπιστήμης, τὴν ὁποία ἕως τώρα μὲ πάθος ὑπηρετήσες δημοσιεύοντας στὸν «Δ» τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν σου. Εἶναι γνήσιος ἀπόγονος τῶν Φοινίκων, ὅπως κατηγορηματικά δηλώνει ὁ ἴδιος. Μιλᾶμε γιὰ πολὺν προχωρημένο μυαλό, τόσο προχωρημένο πού δὲν ἄντεξε τὴ στενότητα τῶν κρानιακῶν ὀστέων του καὶ δραπέτευσε, ἂν κρίνω ἀπὸ τὸ ἄρθρο του σὲ δύο συνέχειες, παρακαλῶ (!), στὸ αὐτοαποκαλούμενο «ἀπαγορευμένο περιοδικό», τόσο ἀπαγορευμένο πού κυκλοφορεῖ ἐδραίως (παρντόν, «εὐρέως» ἤθελα νὰ πῶ). Τὸ διαβάζει καὶ ἡ Βουντοῦ Μπουμποῦ, ἡ χαρτοκαφεμάντις τῆς γειτονιάς μου. Στὸ ἐν λόγω ἔγκριτο ἐντυπο λοιπὸν ὁ προαναφερθεὶς ἀρθρογράφος τοῦ περιοδικοῦ ὀρθοτομεῖ ἀναφορικά μὲ τὸ σοδαρώτατο καὶ νευραλγικὸ ζήτημα τῆς σχέσεως μεταξὺ Μινῶων, ἐκπεσόντων ἀγγέλων καὶ ἐξωγήινων, πού τόσο πολὺν διχάζει τὴν παγκόσμια κοινὴ γνώμη καὶ ἀποτελεῖ τὸ *sine qua non* γιὰ τὴν κατανόηση καὶ κατάκτηση τῆς ἑλληνικῆς μας αὐτογνωσίας.

Στὸν πρόλογό του γράφει μεταξὺ ἄλλων: «καὶ ἐγὼ ὅλο ἀγνάντενα ἀχόρταγα μὲ μισόκλειστα μάτια, περιμένοντας, σὰν μεγάλος ρομαντικὸς πού ἤμουν, τοὺς ἀρχαίους προγόνους μου. Ὅπου νὰ ’ναι θὰ φανοῦν οἱ φίλοι μου οἱ Φοίνικες πίσω ἀπὸ τὰ ἀθέατα λιμανάκια τῆς Χηνίτσας, τῆς γοητευτικῆς Ἑρμιονίδας, μέσα στὸ μεθυστικὸ δρόμο ἀπὸ λάμπεις, ταχύπλοοι, εὐκίνητοι, ἡλιοκαμμένοι, μελαμψοί, συλλογιζόμενοι μέσα στὸ ἐξαίσιο αὐτὸ θάμβος τοῦ ναοῦ». Φαντάσου σκηνικό! Ἀκόμη καὶ τὰ μαλάκια τοῦ θυθοῦ θὰ ἀνατρίχιαζαν ἀπὸ συγκίνηση. Βέβαια τὸ μόνο πού ἐνδέχεται νὰ δῇ ὁ ὄνειροπόλος μας «ἱστορικὸς» εἶναι κανένα σαπιοκάραβο γεμάτο μὲ ἐξαθλιωμένους λαθρομετανάστες, πού οἱ νεο-Φοίνικες μᾶς στέλνουν τακτικά. Ἄν τοῦ ἀρκῇ αὐτό, ἔχει καλῶς.

Πᾶμε παρακάτω στὸ περισπούδαστο κείμενο: «Κάποτε ὁ Κέση στίς διοράσεις του ἀνέφερε, ὅτι ὑπῆρχαν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἀτλαντίδος ὑποανάπτυνκτες φυλὲς καὶ ἐπίσης τεράστια πτηνὰ στὴν ἡπειρο αὐτὴ καὶ ἄλλαχοῦ. Αὐτὰ δὲν ἦσαν σύμφωνα μὲ τίς ἐρευνές μου ἱπτάμενοι δεινόσαυροι, ἀλλὰ τεράστιοι στανραετοὶ μὲ ἄνοιγμα πτερῶν τεσσάρων μέτρων. Οἱ δὲ Ἀτλαντες σύμφωνα μὲ τὸν Κέση ἐπρόκειτο νὰ τὰ ἐξοντώσουν. Τελικὰ αὐτὰ χάθηκαν μαζί μὲ τὴν ἀπώλεια τῆς Ἀτλαντίδας.» Γιὰ τοὺς μὴ γνωρίζοντες ὁ Ἐντγκαρ Κέση εἶναι ὁ μονρλοκαμπέρης πού εἶχε προβλέψει, ὡς νέος παλαιοδιαθηκικὸς προφήτης ὅτι ἡ Ἀτλαντὶς θὰ ἀνεδύετο ἀπὸ τὸν ὠκεανὸ τὸ ἔτος 1968 – καὶ ἀκόμη περιμένουμε. Προφανῶς θὰ παρουσιάστηκε δλάδῃ στὸ μηχανισμό ἀννψώσεως τῆς τεκτονικῆς πλάκας τῆς. Ὅσο γιὰ τὴν περὶ τῶν «πτηνῶν» ἐρευνα καὶ γνώμη τοῦ ἀρθρογράφου, φρονοῦμε, ὅτι θὰ ἦταν τιμὴ γιὰ τὴν

Ἑλληνική Ὀρνιθολογική Ἑταιρεία νά τὸν συμπεριλάβῃ στὰ μέλη της.

Παρακάτω ἀρχίζει ἡ καταστροφολογία: «Οἱ Σουμέριοι τῶν Σοδόμων καὶ τῶν Γομμόρων λοιπὸν καταστράφηκαν λόγῳ τῶν σεξοναλικῶν τους παρεκκλίσεων, ἐνῷ οἱ Ἀτλαντες λόγῳ τοῦ ὅτι ἔκλεβαν ἐνέργεια ἀπὸ ἄλλες διαστάσεις τοῦ Σύμπαντος, πάλι ἀνεπίτρεπτη πράξη ἐνάντια στὴν ἰσορροπία τοῦ Σύμπαντος.» Ἔτσι εἶναι. Ὁ παντογνώστης καὶ πανηθικώτατος ἐξωσυμπαντικός ἀφέντης «τὰ πῆρε στὸ κρανίῳ» μὲ τοὺς δέδηλους καὶ «τζίτζι» στοὺς μὲν, «μπλουμ» στοὺς δέ, τοὺς ἔδωσε καὶ κατάλαβαν!

Τὸ ρεσιτάλ ἀντικειμενικῆς ἱστοριοδιφίας συνεχίζεται: «Ὁ πολιτισμὸς θέβαια τῶν Σουμερίων ἦταν πιὸ ὑλικός, δὲν ἀνέπτυξε τόσο τὴ σκέψη, ὅπως συνέδῃ μὲ τοὺς Ἀτλαντες. Ὁρισμένα γράμματα τοῦ ἀλφαριθμητοῦ τῶν Φοινίκων μοιάζουν μὲ μυστικά σύμβολα τῶν Ἀτλάντων. Αὐτὰ τὰ πῆραν ἀπὸ τοὺς τελευταίους οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἀπὸ αὐτοὺς οἱ Φοίνικες. Εἶναι δὲ μεγάλο λάθος νὰ νομίζουν μερικοὶ ἑλληνοκεντρικοὶ συγγραφεῖς, ὅτι οἱ Ἕλληνες πῆγαν στὴν Ἀτλαντίδα καὶ ἄφησαν ἐκεῖ τὰ γράμματά τους ἢ ἀκόμη ἄλλοι, πιὸ ὑπερβολικοί, ὅτι φθάσαμε στὴ Θούλη πρὶν 7.000 χρόνια.» Τς, τς! Τί λὲς, δρὲ παιδί μου! Ἐγινε τέτοιο ἀλφαριθμητικὸ ἀλισβερίσι καὶ οἱ ἀρχαῖοι καὶ μεταγενέστεροι ἱστορικοὶ συγγραφεῖς «κοιμόντουσαν μὲ τὰ τσαρούχια»; Ὅσο γιὰ τὴ Θούλη, ἐκεῖνος ὁ ἔρμος Ὁ Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης τζίτζικια πετάλωνε; Ἡ μήπως εἶδε στὸν ὕπνο του τὸ ταξίδι;

Καὶ τώρα τὸ κρεσέντο: «Ἐπιπλέον ἡ ἀντίληψη ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀρχίζουν τὴ δημιουργία ἀποικιῶν στὴ δυτικὴ ἀκτὴ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τὸ 800 π.Χ. εἶναι κάτω τελείως διαφοροετικὸ ἀπ' ὅ,τι νομίζουμε. Στὴν πραγματικότητα οἱ Ἕλληνες, ἔχοντας ἀφομοιώσει σὲ ποσοστὸ 25% (πῶς τὸ ὑπολόγισες, δρὲ θηρίο;) φοινικικὸ αἷμα λόγῳ τοῦ ὅτι οἱ Ἀχαιοὶ ἀναμίχθηκαν μὲ τοὺς Μινώους, πού ἦσαν Φοίνικες, ἐπικάθονται, νίοθετοῦν καὶ κληρονομοῦν τὶς φοινικικὲς (μινωικὲς) ἀποικίες τῆς ἀκτῆς αὐτῆς, πού ἦσαν περίπου 250. Οἱ καθαρὰ φοινικικὲς ἦσαν περίπου 15.» Ε, καλὰ τώρα, αὐτὰ εἶναι γνωστά! Ποιὸς ἐχέφρων ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ἀμφισβητήσῃ, ὅτι ὁ Μίνως ἦταν μπατζανάκης τοῦ Μολώχ; Καὶ καλὰ αὐτοὶ οἱ παλιο-Αχαιοὶ σφετερίστηκαν τὶς ἀποικίες τῶν Φοινίκων προγόνων μας, οἱ τελευταῖοι ὅμως τόσο μετριόφρονες ἦταν, ὥστε νὰ μὴν ἀφήσουν πίσω τους τὸ παραμικρὸ ἱστορικὸ ἶχνος τῆς παρουσίας τους σ' αὐτές; Ἡ ἀπάντηση στὴ συνέχεια τῆς παραγράφου: «Ἐξάλλον ὅλοι γνωρίζουμε (ποιοὶ «ὄλοι», καλέ;) ὅτι ἡ περίφημη Μίλητος ἰδρύθηκε ἀπὸ τοὺς Φοίνικες, οἱ δὲ ὀνομασίες ἐπιθαλάσσιων πόλεων, ὅπως Τέως, Ἀλικαρνασσὸς καὶ ἄλλες, σὰν λέξεις εἶναι προελληνικὲς, δηλαδὴ μινωικὲς, δηλαδὴ τοῦ θαλασσίου προγονικοῦ μας κράτους». Ἐλεος, ἀγαπητέ μου! Καὶ στὸν κ. Μπαμπινιώτη νὰ τὰ πῆς αὐτά, θὰ πέσῃ ξερός.

Συνεχίζοντας ἀκάθεκτοι τὴν ἀνάγνωση βλέπουμε σὲ ἐπόμενη παράγραφο τὶς καίριες κρίσεις πού διατυπώνονται περὶ ἱστοριοδιφίας: «Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι καθόλου ἀστεῖο ἢ εὐκόλο τὸ νὰ ἀσχολῇται κανεὶς μὲ τὸ παρελθὸν ὡς

diletante, δηλαδή ως έρασιτέχνης. Καί όλα αυτά σάν τομείς ασχολίας ανήκουν μόνον στους προσωρισμένους (ἀπό ποιόν ἄραγε;) καί ὄχι σ' αὐτούς πού νομίζουν.» Πές τα, χρυσόστομε! "Ὁχι, νά βγαίνουν κάποιοι ἀκατονόμαστοι καί νά τσαμπουνᾶνε ὅτι στήν Ἑλλάδα ὑπάρχουν πυραμίδες ἀρχαιότερες ἀπό τίς αἰγυπτιακές, ἢ ὅτι ἐδῶ ἐμφανίστηκε ὁ ἄνθρωπος, ἢ ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Εἰρηνικοῦ μιλοῦν ἑλληνικά. (Ἐν ἀνάγκῃ τράβα τους καί μία μήνυση νά στανιάρουν.) Κι ἂν παρὰ ταῦτα βρεθῇ κάποιος κακόπιστος καί ἀμφισβήτησῃ τή δική σου ἀξιολογία, ρίχ' του τήν παρακάτω παράγραφο τοῦ ἄρθρου σου, νά τόν ἀποστομώσῃς: «Οἱ Ἅγγελοι λοιπόν, πού κατέβαιναν μέ διαστημόπλοια στήν Ἀτλαντίδα, στήν ἀρχή ἦσαν καθαροί καί ὄχι σύμμεικτοι. Ἀργότερα κατέβαιναν οἱ ἴδιοι ἢ μέ τούς γιούς τους (κόρες δέν εἶχαν;), πού ἦσαν πιά σύμμεικτοι ἢ μιγάδες "ἄγγελοι", δηλαδή ἀνεμεμιγμένοι μέ τίς ἐκεῖ φυλές, ὄντας πιά κάπως κοκκινωποί. Εἶχα ζήσει κι ἐγώ τότε, ὅπως καί ἄργότερα στήν Αἴγυπτο καί εἶχα κάποιον ἄγγελο πού μέ ἐπέδλεπε (ὅχι ὅπως τώρα, πού δέ σέ ἐπιδίδει κανεῖς, οὔτε κἄν ὁ ψυχίατρός σου), ὁ ὁποῖος ἦταν πολὺ φιλικὸς μαζί μου. Λεγόταν Μέρμηχος.» Τώρα μάλιστα. Περί αὐτοψίας καί αὐτηκοῖας οὐδεὶς λόγος.

"Α, μὴν ξεχάσω καί μία ἄλλη βαρυσήμαντὴ ἐπισήμανση λίγο παραπάνω: «Πρῶτα ὅμως ὀφείλουμε νά μιλήσουμε γιὰ τούς ὑπτάμενους δίσκους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὑπαρκτοὶ καί ὄχι κάτι τὸ φανταστικὸ καί οἱ ὁποῖοι στοῦ ἀπώτατο παρελθόν προσγειώνονταν πολὺ συχνὰ στὴ Γῆ μας (τώρα πιά ἔκοψαν αὐτὴ τὴ συνήθεια;), ἐπηρεάζοντας τούς πολιτισμοὺς τῶν Ἀτλάντων καί τῶν Σουμερίων. Εἶναι γνωστὸ (πόθεν, καλέ;) ὅτι δίδαξαν τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς καί τίς τέχνες καί ὅλοι λίγο πολὺ γνωρίζουμε τὴ μεσοποταμιακὴ ἱστορία τοῦ Ὁάννης καί τοῦ καλαθιοῦ του, πού μιὰ παρόμοια πλέξη ἀπεικονίζεται ἀνάγλυφῃ ἐπάνω στὸν Ὀμφαλὸ τῶν Δελφῶν.» Ἐγκρίνω καί ἐπαυξάνω, τεράστιε! Κανεῖς ἐντὸς τοῦ ὄρατοῦ καί ἀόρατου Σύμπαντος δέν δικαιολογεῖται νά ἀγνοῇ τὴ διήγησιν, κατὰ τὴν ὁποία ὁ μικρούλης Ὁάννης, ὡς ἄρρεν πρότυπο Κοκκινოსκουφίτσας, δίδεαινε τὰ δάση τοῦ Παρνασοῦ κρατώντας ἓνα καλαθάκι μέ φαγητὸ γιὰ τὴ γιαγιάκα του, πού ἦταν ἄρρωστη. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ κακὸς Λύκειος (Ἀπόλλων) τὸν πῆρε στοῦ κυνήγι μέχρι τὴν Ἑγγὺς Ἀνατολή, παράτησε τὸ καλάθι κι ὅπου φύγη – φύγη. Ἀργότερα τὸ βρῆκαν οἱ Ἕλληνες κι ἀφοῦ πέταξαν τὰ, μουχλιασμένα πλέον, μεζεδάκια πού περιεῖχε, τὸ γύρισαν ἀνάποδα καί τὸ ἔκαναν Ὀμφαλό. Ὅσο γιὰ τὴ γιαγιά οἱ αἰθερικὲς πληροφορίες μου λένε, ὅτι προσελήφθη στοῦ Μαντεῖο ὡς Πυθία.

Λόγω ἐλλείψεως χώρου ἃς μείνουμε στὰ μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντα, πού ἐπαρκοῦν ὥστόσο, γιὰ νά κάνουν καί τὸν πλέον σεβαστὸ μαρτυρολόγο νά ρουφήξῃ τὴν ἀμπούλα μέ τὸ ὑδροκυάνιο, ὡς ἐλάχιστη πράξη περισώσεως τῆς μπουρδολογικῆς του τιμῆς.

Μάριος Μαμανέας

Περὶ ἐπιστροφῆς τῶν ἐλγινείων

«Φοβοῦ τοὺς Δαναοὺς καὶ δῶρα φέροντας.» Τί εἶναι αὐτὴ ἡ ξαφνικὴ νέα βαβούρα γιὰ τὴν ἐπιστροφή τῶν μαρμάρων τοῦ Παρθενῶνος; Γιατὶ ὅλοι αὐτοὶ οἱ νεοεμφανιζόμενοι κάθε μέρα... προστάτες τοῦ πολιτισμοῦ, αὐτοὶ ποὺ μὲ ὀξέα καὶ συρματοδόουρτσες κόντευαν νὰ τὰ κάνουν ἀπλοῦς ὄγκους; Τὰ χάλια τοῦ Ἑξουσιασμοῦ ποὺ προσπαθεῖ νὰ βρῇ κάποια λύση, γιατί εἶναι ἐξίσου δικοί του καὶ αὐτοὶ ποὺ τὰ διεκδικοῦν. Διότι δὲν ἔχουν καταλάβει αὐτοὶ ποὺ τὰ διεκδικοῦν, τί θὰ ἔπρεπε νὰ ἦταν, γιὰ νὰ ἔχουν αὐτὸ τὸ δικαίωμα, ἀλλιῶς δὲν ξεχωρίζουν καθόλου καὶ ἀπλῶς θὰ προσθέσουν ἄλλη μιὰ κλοπὴ τῶν ἄτυχων μαρμάρων...

Εἶναι εὐνοϊκὸ τὸ κλίμα γιὰ τὴν κυβέρνηση – λένε –, ποὺ θὰ μπῇ στὴν Ἑνωμένη Εὐρώπη... Μὰ δὲν ντρέπονται, ὅταν εἶδαμε τί κάνουν γιὰ τὸ Μουσεῖο τῆς Ἱστορίας τῆς Εὐρώπης καὶ ποιᾶς ἐθνικότητος ἦταν αὐτὸς ποὺ προσπάθησε νὰ τὸ «ὀργανώσῃ»; Τὰ ἴδια συμβαίνουν καὶ στὰ δικὰ μας πολιτιστικὰ πράγματα. Θὰ ἔπρεπε πρὸ πολλοῦ ὅλο τὸ λεκανοπέδιο τῆς Ἀττικῆς νὰ κηρυχθῇ ἀρχαιολογικὸς χώρος, νὰ μὴν χτίζουν ἐκκλησίες μὲ μάρμαρα καὶ νὰ μὴν ἔχουν τροφοδοτήσῃ... ἀσβεστοκάμινα μὲ ἀρχαιότητες.

Εἰμαι βέβαιος, ὅτι τοὺς ἐνοχλεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι ἑκατομμύρια μάτια τὰ βλέπουν τώρα ἐκεῖ ποὺ εἶναι. Θέλουν νὰ τὰ περιορίσουν στὴν Ἑλλάδα, καὶ μὲ τὴν ἀσυνδοσία ποὺ ἐπικρατεῖ στοὺς ἀρχαιολογικοὺς μας χώρους καὶ τὰ μουσεῖα νὰ περιορίσουν μὲ τίς ἀπεργίες τῶν φυλάκων καὶ τὰ καμώματά τους τὴν ἀπρόσκοπτη ἐπίσκεψη. Ἄκου συνδικαλισμὸς στὸν Φειδία τῶν κομματικὰ διωρισμένων χωρὶς κανένα κριτήριο ἀξιολόγησης. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι τί κάνουν; Μήπως κι αὐτοὺς δὲν τοὺς ἔχουν τυφλώσει μὲ τὴν καραμέλλα τοῦ ἐλληνοχριστιανισμοῦ; Ὅταν ὁ μετροπόντικας ἔφτυνε – καὶ φτύνει ἀκόμη – κεφάλια ἀγαλμάτων καὶ γέμισαν τὰ ξένα μουσεῖα καὶ οἱ ἰδιωτικὲς συλλογὲς θραύσματα, ποιά ἢ ἀντίδρασή τους;

Νὰ τὰ ἀφήσουν ἐκεῖ ποὺ εἶναι – μήπως ἔχουν σκηνοθετήσῃ καὶ κανένα «ἀτύχημα» κατὰ τὴ μεταφορά, γιατί ὅλοι αὐτοὶ γνωρίζουν πολὺ καλὰ τὴ θεωρίαν τῆς «τελικῆς λύσης»...

Νὰ μείνουν ἐκεῖ ποὺ εἶναι καὶ κανεὶς Γραικύλος ἀπὸ μωροεθνικισμό, ὁ ὅποιος εἶναι κατὰ θάθος ἐβραιοχριστιανικὸς, ρωμαίικος, δηλαδὴ στερεῖται ἐκεῖνο ποὺ θὰ τὸν ἔκανε νὰ καταλάβῃ τὴν παμμέγιστη Ἀρχαία Τέχνη, νὰ μὴ φωνάζῃ χωρὶς νὰ ξέρῃ. Ἄς πάῃ στὸ Βυζαντινὸ Μουσεῖο, τοῦ ἀρκεῖ.

Παντελῆς Γλάρος

Ἡ χαμένη Ἀτλαντίδα...

Στὸν θυσιζόμενο σήμερα κόλπο τοῦ Μπαταμπάνο τῆς Κούδας θρυσκόταν ἡ ἀρχαία πόλη τῆς Ἀτλαντίδας σύμφωνα μὲ τὸν ἱστορικὸ Ἰντριον Κόλινς. Στὸ προσφάτως ἐκδοθὲν βιβλίο του «Χαμένη Πόλη» ὁ Κόλινς, στηριζόμενος ἀποκλειστικά στὸν Πλάτωνα καὶ στὰ τοπογραφικὰ δεδομένα τῆς Καραϊβικῆς, καταλήγει στὸ συμπέρασμα πὼς οἱ πληροφορίες ποὺ ἐμπεριέχονται στοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους «Τίμαιος» καὶ «Κριτίας» ὑποδεικνύουν τὴν Κούδα ὡς τὴν ἀρχαία μητρόπολη τῆς ἀπέραντης αὐτοκρατορίας τῶν Ἀτλάντων. Ὁ συγγραφέας ἀπορεῖ, πὼς ὁ Πλάτων ἤξερε τὴν Ἀμερική, τὴ στιγμή ποῦ, ὅπως πιστεύεται, ἀνακαλύφθηκε ἀπὸ τὸν Χριστόφορο Κολόμβο...

...καὶ ὁ Εἰρηνικὸς Ὠκεανὸς

Ὅπως παρατηροῦμε, σύγχρονοι καὶ καλῆς πίστεως ἱστορικοὶ ἀποροῦν γιὰ τὸ πὼς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες γνώριζαν τὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Κανεὶς δὲν ξέρει, τί νὰ ὑποθέτουν σήμερα, ποῦ ὁ καθηγητὴς τῆς Χαϊδελέδεργης Νόρς Γιόζεφσον ἀποδεικνύει, ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Εἰρηνικοῦ μιλοῦν ἀρχαῖα ἐλληνικά. Μήπως εἶναι πλέον ἀναπόφευκτο, ἡ ἱστορικὴ ἐρευνα νὰ στραφῇ στὴν πανάρχαια ἐξάπλωση τῶν Ἑλλήνων σ' ὅλο τὸν κόσμο – ἓνα καίριο ζήτημα τῆς Παγκοσμίου Ἱστορίας, ποῦ συστηματικὰ μόνο ὁ «Δαυλὸς» καὶ περιεμπιπτόντως μεμονωμένοι ἐρευνητὲς ἀναζητοῦν;

Π.Α.Κ.**Κοινὴ ἔκδοση ΥΠΕΞ - Καποδιστριακοῦ**

Ἀφορμὴ γιὰ τὸ σημεῖωμα τοῦτο δίδει ἡ κοινὴ ἔκδοση ἀπὸ τὸ ΥΠΕΞ καὶ τὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν τοῦ τόμου τῶν «Ἱστορικῶν Ἀρχείων τῆς Ἑβραϊκῆς Κοινότητος Θεσσαλονίκης». Θὰ ἦτο κατανοητὴ ἡ ἐνέργεια αὕτη, ἂν τὸ Κράτος εἶχε ἀνεγείρει στὴν Θεσσαλονικὴ μεγαλοπρεπὲς μνημεῖο γιὰ τοὺς 750.000 Ἕλληνες – θύματα τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου (ἀναμφισβήτητα οἱ ἄνθρωποι τοῦ μέλλοντος ἐπισκεπτόμενοι τὸ μνημεῖο τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ὀλοκαυτώματος θὰ νομίζουν, ὅτι μόνον Ἑβραῖοι θυσιάσθηκαν τότε) ἂν εἶχε ἀνεγείρει στὴν Ἀθήνα μνημεῖο τοῦ Ἑπους τοῦ 1940-41, γιὰ νὰ θυμίσῃ στοὺς λαοὺς τὴν ἡρωικὴ νικηφόρα ἀντίσταση τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Φασισμού καὶ Ναζισμού· ἂν τέλος ὁ Δῆμος Ἀθηναίων ἔδειχνε τὸν ἐλάχιστο σεβασμὸ γιὰ τοὺς ἥρωες τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης Τσιγάντε καὶ Πιερίκο, οἱ προτομὲς τῶν ὁποίων ἀσφνκτιοῦν στὴν Γλάδστωνος ἐν μέσῳ κάδων ἀπορριμμάτων καὶ μικροπωλητῶν.

Φαίνεται, ὅτι κάποια σκοτεινὴ καὶ ἰσχυρὰ «χειρ» κάνει τὸ πᾶν, γιὰ νὰ ἐξαφανίσῃ τὰ ἀξιόπιστα τεκμήρια δόξας ἐνὸς εὐφρονὸς ἀλλὰ εὐκολόπιστον λαοῦ, ποῦ εἶχε τὸ προνόμιο, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀτυχία, νὰ τροφοδοτῇ τὴν ἀνθρωπότητα μὲ πολιτισμό.

Κ.Χ.Κ.**Πλαστογράφησαν ἀρχαιότητες**

Πὼς βρέθηκαν σταυροὶ στὸ ψηφιδωτὸ τοῦ 4ου π.Χ. αἰ., ποῦ ἐκτίθεται στὸ σταθμὸ τοῦ Μετροῦ Συντάγματος; Ἀμέσως ἀντελήφθην, ὅτι ἦσαν ἀγκυλωτοί, ἀλλὰ τὸ ἐλληνοχριστιανικὸ δαιμόνιο ἔκοψε τὰ ἄκρα τους καὶ τοὺς ἔφερε στὰ μέτρα του. Ὅλα τὰ ἐλληνικὰ σύμβολα (σβάστικα, σταυρός, ἡμισέληνος κ.ἄ.), ἀντὶ νὰ μέμφωνται τὶς δογματικὲς δοξασίες τους, ποῦ ἀναπαράγουν τὶς γενοκτονίες τὰ δαμονοποιοῦν. Κι ὅμως ἡ ἀπη-

γορευμένη από τὸν διεθνή ἐξουσιασμό σδάστικα καὶ σαυνδάστικα (ἀντίστροφης κατενθύνσεως) εἶναι τὸ ἀρχαιότερο σύμβολο λαῶν καὶ πολιτισμῶν σὲ Εὐρώπη, Ἀσία, Ἀμερική, Ὠκεανία, Ἀφρική καὶ ἱερό ἐμβλημα τοῦ Διὸς. Ἡ ἀρχέγονη σδάστικα εἶναι λίαν ἐπικίνδυνη γιὰ τὸ κατεστημένο, γιὰτὶ ἐκφράζει τὴν παγκόσμια ἐξάπλωση τοῦ πατάρχαιου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ.

K.X.K.

Ἡ αἰσθητικὴ ἀντίληψη

Ἡ μεγάλη τέχνη τῆς Ἀρχαιότητος ἐξουδετερώνει τὴν ἐκ φύσεως ἐγγενῇ ἀδυναμία μας ἐμπρὸς στοὺς Κδάζαρ ἀστέρες νετρονίων, στὴ σύγκρουση γαλαξίων, στὶς μαῦρες τρύπες κ.λπ. μὲ τὴν αἰσθητικὴ ἀντίληψη τῆς φύσης, πὺν ἴσως αὐτὴν κομίζουμε στὴν ἄπειρη προσφορά τοῦ Σύμπαντος. Μιὰ τέτοια ἐξανθρωπισμένη φύση, νᾶμαστε βέδαιοι, ποτὲ δὲν ἐκρήγνυνται, ποτὲ δὲν κάνει γενετικὲς μεταλλαγές, ἡλεκτρονικὴ ἀποθησαύριση, κοντόφθαλμη προπαγάνδα ἀπορρίψεως τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας ἀπὸ τὸ Μουσεῖο Ἱστορίας τῆς Εὐρώπης. Ὁ Γιαχβὲ δὲν παίζει ζάρια, ἡ φύση ὅμως παίζει μὲ τὴν ἀπροσδιοριστία της. Εἶναι βέδαιο, ὅτι πολλοὶ πὺν κάνουν ἀνθελληνικὴ προπαγάνδα σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο, νέμονται κυριολεκτικὰ τὴν ἑλληνικὴ κληρονομιά, διότι ὁ ἀνθρώπινος ἐγκέφαλος μοιραῖα θὰ περάσῃ ἀπ' αὐτήν.

Π.Γ.

Ἀστεροειδὴς «Κριμιζῆς»

Ἀπὸ τὸν παρελθόντα Μάρτιο ἕνας ἀστεροειδὴς, ὁ «8323», φέρει τὸ ὄνομα «Κριμιζῆς». Ἡ Διεθνὴς Ἀστροναυτικὴ Ἐνωση μὲ τὴν πράξη αὐτὴ ἀποφάσισε νὰ τιμῇ τὸν Ἑλληνα ἐπιστήμονα Σταμάτη Κριμιζῆ γιὰ τὴν μεγάλη του προσφορά στὴν ἔρευνα τοῦ Διαστήματος. Ὡς γνωστόν, ὁ Στ. Κριμιζῆς εἶναι ὑπεύθυνος ἐκπονήσεως τῶν προγραμματικῶν ἐξερευνήσεως τῶν πλανητῶν τῆς ΝΑΣΑ. (Περισσότερες πληροφορίες γιὰ τὸ ἔργο καὶ τὴν προσωπικότητά του, δὲς «Δανλόν», τεῦχος 206, «Ἐνας Χιώτης ὁ ἐγκέφαλος τῆς ΝΑΣΑ».)

A.K.

Attiko metro!

Κατέδαινα τὰ σκαλιὰ καὶ τὸ εἶδα. Τὸ σῆμα τοῦ «ΜΕΤΡΟ». Κάτι μοῦ θυμίζε, κάτι μου... Στὸ σπῆτι μὲ τὴν ἡσυχία μου τὸ ἀνέλυσα καὶ ἀνακάλυψα, ὅτι ὁ κύκλος μὲ τὴν ἀριστερὴ λοξὴ γραμμὴ (δὲλεπε σχῆμα) σχηματίζουν τὸ λατινικὸ *a* οἱ δὲ τρεῖς λοξές τὸ *m*. «attiko metro» λοιπόν! Καὶ οἱ ἐπιγραφές γιὰ τοὺς σταθμοὺς τοῦ «μετρό» δίγραφες (ὄχι δίγλωσσες) π.χ. ΜΕΓΑΡΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ = ΜΕΓΑΡΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ. Εἶναι εὐκόλο σὲ λίγο νὰ σδῆσουμε τὴν ἑλληνικὴ ἐπιγραφή, ὥστε νὰ μείνῃ μόνο ἡ λατινική. Φραγκολεδαντίνικα λοιπόν, τὰ λεγόμενα «greeklish» τοῦ Διαδικτύου. Παγκοσμιοποίησῃ καὶ στὸ «μετρό» – καὶ ὅποιος ἀντέξῃ...

K.K.

Ἑπεξηγήσεις τοῦ κ. Κ. Κουτρουδέλη πάνω σὲ ἐπιστολὲς ἀναγνωστῶν τοῦ «Δ»

ΟΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΥ ΚΑΙ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

Κύριε διευθυντά,

Παρακαλῶ πρὸς ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ περιοδικοῦ νὰ καταχωρίσετε τὶς ἀκόλουθες ἐπεξηγήσεις.

1. Τεύχος «Δαυλοῦ» 217: Ἐπιστολὴ τοῦ δρ. Ἀντ. Λυράκου.

Ὁ κατακλυσμὸς τοῦ Δευκαλίωνος στὶς σελίδες 111 καὶ 181 τοῦ βιβλίου μου «*Ἡ ἀναχρονολόγησις τῆς Προϊστορίας – κυρίως μὲ βάση τὶς ἀστρονομικὲς πληροφορίες ἀρχαίων συγγραφέων*», ἐκδ. «Δαυλὸς» 1999 προσδιωρίσθηκε ἐκ τριῶν ἀποτελεσμάτων, τῶν ὁποίων ὁ μέσος ὅρος εἶναι τὸ ἔτος 3.615 πρὸ Χριστοῦ. Ὅπου ἀναγράφεται τὸ ἔτος 3.165 π.Χ. εἶναι λάθος ἀναγραμματισμοῦ.

2. Τεύχος 218: α) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Δ. Ἰωαννίδη.

Ἡ ἔκφρασις ἔτος 0 εἶναι λανθασμένη. Πλὴν ὅμως στὸ ἄρθρο μου τὸ ἔτος αὐτὸ ἀντιστοιχεῖ στὴ στιγμὴ τῆς ἀλλαγῆς ἢ τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν δύο χρονολογικῶν μετρήσεων. Εἶναι ἡ «στιγμὴ τοῦ τέλους» (τελευταῖο δευτερόλεπτο) τῆς προχριστιανικῆς χρονολογήσεως καὶ ἡ «ἀρχὴ» (πρῶτο δευτερόλεπτο) τῆς μεταχριστιανικῆς τοιαύτης. Διότι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἔτους -1 (1/1/-1 ἕως 31/12/-1) καὶ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ἔτους +1 (1/1/+1 ἕως 31/12/+1) μεσολαβεῖ διάστημα δύο χρόνων καὶ ὄχι ἑνός.

β) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ε. Ἀτταβυρίου.

Ἡ κτίσις τῆς Ρώμης δὲν ἔγινε τὸ 753 π.Χ., διότι ὁ Πολύβιος στὴν «Ἱστορία» του (μετ. Α. Παπαθεοδώρου, ἐκδ. Πάπυρος 1975, βιβλ. ΣΤ, σελ. 961) λέγει ὅτι: «Πιστεύω ὅτι ἡ Ρώμη ἐκτίσθη τὸ δεύτερο ἔτος τῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος» (δηλαδὴ 6 Ὀλ. x 4 χρ. = 24 χρ. - 2 = 26 χρ. - 776 π.Χ. = -750 χρ., ἢ 750 πρὸ Χριστοῦ). Ὁ Ἡρώδης ὁ Μέγας κατὰ τὸν Ἰώσηπο, ὅπως ἀναφέρει ὁ κ. Ἀτταβύριος στὴν ἐπιστολὴ του («Δαυλὸς», τ. 218), πέθανε τὸ 750 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, δηλαδὴ τὴ χρονιὰ πού γεννήθηκε ὁ Χριστός, ὅπως ἀποδεικνύεται στὸ σχετικὸ ἄρθρο μου («Δαυλὸς», τ. 216). Ἄρα κατὰ τὴν δεδομένη σήμερα ἀρίθμηση τῶν ἐτῶν ἡ κτίσις τῆς Ρώμης δὲν ἔγινε τὸ ἔτος 753 π.Χ., ἀλλὰ τὸ ἔτος 750 π.Χ.

Τὸ Πάσχα τῶν Ἑβραίων ἐωρτάζετο τὴν 14ῃ τοῦ μηνὸς Νισσάν, τοῦ πρώτου μηνὸς τοῦ ἔτους τους (περὶ τὴν 15ῃ Μαρτίου) καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρες. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη πουθενὰ δὲν κάνει λόγον γιὰ σύνδεση τοῦ Πάσχα μὲ τὴν πανσέληνον. Τοῦτο ἔχει ἐφαρμογὴ μὲ τὸ χριστιανικὸ Πάσχα.

γ) Ἐπιστολή τοῦ κ. Β. Νικόλση.

Οἱ χρονολογίες 31 καὶ 1979 μ.Χ. ἔχουν ὡς ἀρχὴ ἀριθμήσεως τῶν ἐτῶν τὸ 6 (ἢ τὸ ἔτος 6 π.Χ.), ὅπως προσδιορίζεται στὸ ἄρθρο μου, ἐκ τῆς συνόδου τῶν πλανητῶν Κρόνου καὶ Διός. Ὅποτε κατὰ τὰ ἀστρονομικὰ δεδομένα τῶν πλανητῶν σήμερα διανύουμε τὸ ἔτος 2006 π.Χ. καὶ ὄχι τὸ 2000.

Μία ἔκλειψη ἡλίου σὲ μερικὸνς τόπους φαίνεται ὡς ὀλική, ἐνῶ σὲ ἄλλους φαίνεται ὡς μερική, ὅπως ἡ τῆς 30ῆς Ἰουνίου τοῦ 1973 (ἢ τοῦ 1979) στὰ Ἱεροσόλυμα. Δυτικώτερα ὁμως τῶν Ἱεροσολύμων, στὴ Βόρεια Ἀφρική καὶ στὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό, πρέπει νὰ ἦταν ὀλική κατὰ τὰ ἀναφερόμενα ὑπὸ τῶν W. Widman καὶ K. Schule («Δαυλός», τ. 216). Τότε ἡ ἔνταση τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου μειώνεται, καθὼς καὶ ἡ θερμότητά του. Ἔτσι ὁ οὐρανὸς σκοτεινιάζει καὶ τὸ φαινόμενο εἶναι αἰσθητὸ σὲ μεγάλη ἐπιφάνεια τῆς γῆς τοῦ ἰδίου ἡμισφαιρίου. Αὐτὸ ἐγινε καὶ κατὰ τὴ σταύρωση τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ὁ εὐαγγελιστῆς Λουκᾶς (κεφ. ΚΓ,44) λέγει ἐπὶ λέξει, ὅτι ἦταν: *«περίπου ἡ ὥρα ἕκτη καὶ σκότος ἔγινε ἐπὶ τῆς γῆς μέχρι τῆς ὥρας ἐνάτης λόγω ἐκλείψεως τοῦ ἡλίου»* (δηλαδὴ γιὰ διάστημα τριῶν ὥρῶν ἢ γιὰ τόξο 45°).

Μὲ αὐτὰ τὰ δεδομένα τῶν Λουκᾶ, Ματθαίου καὶ Μάρκου τὸ φαινόμενο αὐτὸ κατὰ πρακτικὸ καὶ ἀπλοποιημένο τρόπο μπορεῖ νὰ ἐρμηνευτῇ ὡς ἑξῆς: Ὅταν ὁ ἥλιος διαβαίνει τὸν μεσημβρινὸ ἐνὸς τόπου, καὶ ἐν προκειμένῳ τῶν Ἱεροσολύμων, εἶναι μεσημβρία καὶ ἡ τοπικὴ ὥρα εἶναι 12. Ἡ ἀνατολὴ τῆς ἡμέρας ἀρχίζει περίπου πρὶν ἀπὸ 6 ὥρες, δηλαδὴ περίπου στίς 6 τὸ πρωί. Οἱ 6 ὥρες ἀντιστοιχοῦν σὲ τόξο 90°.

Τὰ Ἱεροσόλυμα ἔχουν γεωγραφικὸ μῆκος (λ) περίπου 25°, ὁπότε ἡ ἀνατολὴ τῆς ἡμέρας ἀρχίζει, ὅταν ὁ ἥλιος μεσουρανεῖ σὲ γεωγραφικὸ μῆκος (λ): $35^{\circ} + 90^{\circ} = 125^{\circ}$, δηλαδὴ κάπου πάνω ἀπὸ τὰ νησιά τῶν Φιλιππίνων καὶ τῆς Ἰνδονησίας. Μετὰ ἀπὸ τρεῖς ὥρες ἢ τόξο 45° ὁ ἥλιος βρυσκόταν σὲ γεωγραφικὸ μῆκος τῆς γῆς ἴσο μὲ: $125^{\circ} - 45^{\circ} = 80^{\circ}$, δηλαδὴ κάπου ὑπεράνω τῆς Κεϋλάνης καὶ τῆς νότιας Ἰνδίας. Ἐπειδὴ ἡ ἔκλειψη ἔγινε περὶ τὴν 18ῃ Ἀπριλίου (καὶ ὄχι τὴ 18ῃ Μαρτίου, ὅπως διορθώθηκε στὸ τεῦχος 218 τοῦ «Δαυλοῦ»), κοντὰ περίπου στὴν ἑαρινὴ ἰσημερία τῆς 21ης Μαρτίου, ἡ ἔκλειψη ἦταν ἰσημερινή, δηλαδὴ κοντὰ στὸν ἰσημερινό. Ἄρα ἡ διαδρομὴ τῆς σκιάς καὶ τῆς παρασκιάς τῆς ὀλικῆς ἐκλείψεως ἐμπίπτει στὴν περιοχὴ ἀπὸ τὰ ἀνατολικά τοῦ Βόρνεο μέχρι καὶ τῆς Κεϋλάνης. Ἀποτέλεσμα τούτου ἦταν ἡ σκίαση τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου, πού ἐγινε αἰσθητὴ καὶ στὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπως ἀναφέρουν οἱ εὐαγγελιστές.

Μετὰ πλείστης τιμῆς

Κων. Κουτρουβέλης

Ταξίαρχος Γεωγραφ. Ὑπηρ. Στρατοῦ

Μία ιστορική και ψυχολογική έρευνα τῆς διονυσιακῆς τελετῆς «Ἀναστενάρια»

Η ΑΚΑΪΑ ΚΑΙ Η ΠΥΡΟΒΑΣΙΑ ΩΣ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Ι. ΜΙΑ ΜΥΣΤΙΚΗ ΤΕΛΕΤΗ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ διονυσιακὴ λατρεία ἀναδιώκει μέχρι σήμερα στὴν ἑλληνικὴ ἐπαρχία σὲ πολλές τῆς ἐκδηλώσεις, κεκαλυμμένη πάντοτε ὑπὸ τὸν χριστιανικὸ μανδύα. Στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας Ἕλληνες τῆς Θράκης, ποὺ ἀναγκάστηκαν δίαια νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν γῆ τῶν προγόνων τους, ἔφεραν μαζί τους στὰ μέρη ποὺ ἐγκαταστάθηκαν, τὴν λαϊκὴ λατρεία τῶν ἀναστεναρίων. Σήμερα πρόσφυγες Ἕλληνες ἀπὸ τὴν προαναφερθεῖσα περιοχὴ, ἐγκατεστημένοι στὸν Λαγκαδᾶ τῆς Θεσσαλονίκης, στὴ Μελίκη τῆς Βέροιας, στὴ Μαυρολεύκη τῆς Δράμας καὶ στὴν Ἀγία Ἐλένη τῶν Σερρών – ἐπικέντρο τῶν ἀναστεναρίων, ὅπου ἐγκαταστάθηκαν πολλοὶ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ Κωστή –, ἐξακολουθοῦν νὰ τελοῦν τὴ λατρεία αὐτῇ. Σὲ ἀρκετὲς ἀπὸ τὶς περιοχὲς αὐτὲς τὰ ἀναστενάρια εἶναι ἀνοιχτὰ στὸν κόσμον ἀλλὰ καὶ στὰ ΜΜΕ.

Ὁ «Δαυλὸς» δρέθηκε πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ σὲ ἓνα ἄλλο χωριὸ τῆς Β. Ἑλλάδος – τὸ ὁποῖο σκοπίμως δὲν κατονομάζουμε, ὅπως οἱ ἀναστενάρηδες ἀποκλείουν τὴν παρουσία τηλεοπτικῆς ἢ φωτογραφικῆς κάμερας στὸ «κονάκι» τους. Τὸ δρώδην ἐκεῖνο οἱ ἀναστενάρηδες δὲν πάτησαν τὰ ἀρβούνα. Εἴχαμε ὅμως τὴν εὐκαιρία νὰ παραστοῦμε στὴν τελετὴ ποὺ ἔγινε, ἐπειδὴ «τοὺς κάλεσε ὁ ἅγιος», χωρὶς νὰ εἶναι κάποια ἑορτὴ.

Ἡ τελετὴ ξεκίνησε μὲ τὸ ἀγίασμα – τὸν καθαρισμὸ δηλαδὴ. Ὁ ἀρχιἀναστενάρης ἔνιψε τοὺς ἀνδρες, ἐνῶ γυναῖκα, ἡ ἀρχαιότερη ἀναστενάρισσα, ἔνιψε τὶς γυναῖκες στὸ μέτωπο καὶ στὸ πίσω μέρος τῆς κεφαλῆς. Ὅλοι ἔρριχναν κέρματα μέσα στὴ λεκάνη μὲ τὸ νερό. Ἀφοῦ θυμίασαν τὸν χώρον καὶ τοὺς παρευρισκομένους χωρικούς, ξεκίνησε ὁ χαιρετισμὸς τῆς εἰκόνας τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης μὲ τὸν σταυρὸ στὴ μέση, ἐπαργυρωμένη καὶ στολισμένη μὲ κοσμήματα καὶ κουδούνια.

Αὐτὴ ὅμως εἶναι ἡ πρώτη «ἀναγνώριση» τῆς εἰκόνας. Μὲ μία προσεκτικώτερη ματιὰ διαπιστώσαμε, ὅτι σ' αὐτὴν εἰκονιζόταν ἡ μορφή τοῦ Διονύσου. Τὰ φωτοστέφανα τῶν ἁγίων σχηματίζουν τὰ μάτια, ἡ κάθετη γραμμὴ τοῦ σταυροῦ τὰ φρύδια, ἡ ἄλυσίδα τὰ γένια τοῦ Διονύσου. Στὸ κάτω μέρος ὑπῆρχαν σκαλισμένα ἀρχαιοελληνικὰ προσωπεῖα. Ὅπως πληροφορηθήκαμε στὴ συνέχεια, ἡ εἰκόνα αὐτὴ ἦταν 300 ἐτῶν καὶ πλέον, καὶ πολλὰ φορὲς ἡ Μητρόπολις τῆς περιοχῆς τὴν διεκδίκησε, χωρὶς τελικῶς νὰ πετύχῃ τὴν ἀπόκτησίν της.

Οἱ ἀναστενάρηδες εἶχαν φέρει στὸ κονάκι τους οὔζο, ψωμί, τυρί, ξηρούς καρ-

πούς και καραμέλλες σὲ μεγάλα ταψιά, πὺν ἔστρωσαν στὸ κέντρο τοῦ πατώματος τῆς αἵθουσας τῆς τελετῆς. «*Ἐσταύρωσαν*» τὸ ψωμί καὶ τὸ τυρί, τὰ ἔκοψαν καὶ τὰ πρόσφεραν στοὺς παρευρισκόμενους. Ἀμέσως μετὰ ἄρχισαν νὰ ἤχουν οἱ πανάρχαιες θρακικὲς λύρες καὶ τὸ τύμπανο (νταούλι). Οἱ ἀναστενάρηδες ἄρχισαν ἕνας ἕνας μὲ τὰ χέρια ὀριζόντια νὰ χορεύουν μὲ κινήσεις ἔντονες.

Σύντομα ἄρχισαν καὶ οἱ κραυγὲς «*ἰχ!*», «*ἐχ!*», «*οὐχ!*» (ὅπως στὴ συνέχεια μᾶς ἐξηγήθηκε, ἐπρόκειτο γιὰ τὴν ἐπίκληση «*Ἰακχε! Ἰακχε*»), ὥσπου νὰ «*καταληφθοῦν ἀπὸ μανία*». Ὁ ἀρχιαναστενάρης πῆρε τὴν εἰκόνα καὶ τὴν κινεῖσε πρὸς τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα. Στὴν τελετὴ αὐτὴ ἀναδείχθηκε καὶ μία νέα 16χρονη ἀναστενάρισσα (*νεόφυτη*), καθὼς «*κατελήφθη ἀπὸ ὀργιαστικὸ ἐνθουσιασμό*». Ὅπως θὰ ἐξηγήσουμε στὴ συνέχεια, «*τὴν ἔπιασε ὁ ἅγιος*» ἢ «*τὴν ἐγκαλοῦσε ἡ εἰκόνα*».

Οἱ ἐκφράσεις στὰ πρόσωπα τῶν ἀναστενάρηδων ἦταν ἄγριες. Μεσόκοπες γυναῖκες, πὺν μὲ δυσκολία περπατοῦσαν πρὶν ἀρχίσῃ ἡ τελετὴ, χόρευαν, ἔτρεχαν μέσα στὸ κονάκι, εἶχαν σπασμοὺς καὶ μία ἡλικιωμένη γυναῖκα λιποθύμησε, γεγονὸς πὺν δὲν θορύβησε κανέναν. Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ, ὅτι δύο - τρεῖς ἀναστενάρισσες ψιθύριζαν ἀρχαιοελληνικὲς ἐκφράσεις. Ὅπως μᾶς ἐξήγησε ὁ ἀρχιαναστενάρης, ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς συμμετέχοντες στὴν τελετὴ δὲν συνειδητοποιοῦν τί ἀκριβῶς τοὺς συμβαίνει. Θεωροῦν, ὅτι ἔχουν «*χάρισμα*». Ὅταν συνέρχονται, δὲ θυμοῦνται τί ἔλεγαν, τὰ πρόσωπά τους ἡρεμοῦν καὶ κάνουν τὸν σταυρὸ τους. Ἡ τελετὴ συνεχίστηκε στὴν αὐλὴ τοῦ κονακιοῦ, ὅπου προσκληθῆκαμε καὶ οἱ παρατηρητὲς σ' ἕναν κυκλικὸ χορὸ. Ἀκολούθησε εἰκονικὴ σφαγὴ ταύρου καὶ ἐπιστροφὴ στὸ κονάκι.

Ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνεία τῆς ἀκαΐας παραπέμπουμε στὸν διάλογο *Τίμαιος*, 71Δ τοῦ Πλάτωνος, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται στὴν μαντικὴ, ἡ ὁποία παρουσιάζεται ὡς ὑπερφυσικὴ μὲν, ἀποκτήσιμη δέ. Δείχνει ὅμως, ὅτι ἐγνώριζαν ὅτι ὑπὸ προϋποθέσεις καθίσταται δυνατὴ ἡ ἀπόκτηση «*ὑπερφυσικῶν*» δυνάμεων. Ἡ «*ὑπερφυσικὴ*» δύναμις δὲν ἐκδηλώνεται σὲ μία φυσιολογικὴ κατάσταση τῆς καθημερινότητος τοῦ νοῦ, ὅπως διασαφηνίζεται, παρὰ στὸν ὕπνο ἢ ὑπὸ κάποια «*θεία ἔμπνευση*». Ὁ ψυχίατρος - καθηγητὴς κ. Μπαλῆς, στενὸς φίλος καὶ μελετητὴς τῶν ἀναστενάρηδων ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, παρετήρησε ὅτι στὴν ἑξαρσὴ τους οἱ ἀναστενάρηδες ἐκπέμπουν ἐγκεφαλικά κύματα ἰδίας συχνότητος μὲ αὐτὰ τοῦ ὕπνου.

II. ΜΕ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑ, ΑΛΛΑ «ΙΔΙΟΡΡΥΘΜΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ»

Ὁ Θεσσαλονικεὺς ἐρευνητὴς Στέλιος Σέρρας μᾶς παραχώρησε τὰ στοιχεῖα τῆς μελέτης του γιὰ τὰ ἀναστενάρια:

Εἶναι γνωστὸ, ὅτι ὁ «*ἅγιος*» Κωνσταντῖνος ἦταν μιθραϊστῆς - ἡλιολάτρης καὶ εἶχε ἐπιβάλει – κατὰ κάποιο τρόπο – τὴν ἡλιολατρία (πὺν ἔχει ἄμεση σχέση μὲ τὴν πυροδοσίαν). Παράλληλα ὅμως κρατοῦσε καὶ μία στάση ἀνοχῆς γιὰ τοὺς χριστιανούς, τοὺς ὁποίους ὑποστήριζε καὶ φανερά, διότι ἀποτελοῦσαν μεγάλο

Ευπόλητη πάνω στα ανάμμένα κάρβουνα, αγέρωχη και έντελως άδλαβής, ή αναστενάρισσα αυτή ενεργοποιεί με απόλυτη αυτοσυγκέντρωση αλλά και πλήρη αποκορύφωση τις διονυσιακές υποκειμενικές δυνάμεις της ψυχής.

μέρος τοῦ στρατοῦ του, καὶ μάλιστα χάρι στὸν φανατισμὸ τοὺς πολεμοῦσαν σκληρὰ χαρίζοντάς του ἀρκετὲς νίκες. Πιθανολογεῖται λοιπόν, ὅτι οἱ ἐκχριστιανισμένοι ἐθνικοὶ μὲ τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων θεώρησαν σὰν «προστάτες ἁγίους» τοὺς «ἁγίους» Κωνσταντῖνο καὶ Ἑλένη, διότι μὲ τὴν ἀποδοχὴ τῆς ἡλιολατρίας ἔμμεσα ἐγίναν ἀποδεκτὲς καὶ διάφορες τελετουργίες ὅπως ἡ πυροδοσία. Γεγονὸς εἶναι πάντως, ὅτι οἱ ἀναστενάρηδες εἶναι ἰδιόρρυθμοι χριστιανοί, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω.

Οἱ ἀναστενάρηδες παλαιότερα ἦταν ὠργανωμένοι σὲ «τάγμα» ἢ «ἀδελφάτο». Τὸ τάγμα διοικοῦσαν δώδεκα «*ἱερουργοί*», ἢ «*δωδεκάδα*», μὲ ἀνώτερο ἱεραρχικὰ τὸν ἀρχιαναστενάρη, ποὺ ἦταν καὶ μάντης, θροχοποιός, ἐξορκιστής, θεραπευτής κ.ἄ. Οἱ ἀναστενάρηδες ἔχουν τὰ δικά τους «*ἱερά*» – τὰ «*ἁγίασματα*», τόπους ποὺ τοὺς ὥρισαν μύστες τῆς ἀναστενάρικης λατρείας καὶ ποὺ περικλείουν μία πηγή, τῆς ὁποίας τὸ νερό θεωρεῖται «*ἁγίασμα*» μὲ προφυλακτικὲς καὶ θεραπευτικὲς ιδιότητες. Αὐτὴ ἡ πίστη στὴ μυστηριώδη δύναμη τοῦ νεροῦ κατεχεῖ ξεχωριστὴ θέση στὴ λατρεία τῶν ἀναστενάρηδων.

Ὡς πρὶν λίγα χρόνια οἱ ἀναστενάρηδες ἐκκλησιάζονταν μόνο δύο φορὲς τὸν χρόνο, τῶν Φώτων, ποὺ ἀγιάζονται τὰ νερά, καὶ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ὅποτε ἔκαναν καὶ ἁγιασμὸ μετὰ τὴν ἀπόλυση τῆς ἐκκλησίας. Ἀλλὰ καὶ τὴν ὥρα τῆς πυροδοσίας ὁραματίζονται τοὺς ἁγίους Κωνσταντῖνο καὶ Ἑλένη νὰ ρίχνουν νερὸ πάνω στὴν ἀνθοκιά, ὅπου περπατοῦν.

• Τὰ ἀναστενάρια τὰ ἀσκοῦσαν ὥς τὸ 1922 οἱ Ἕλληνες μερικῶν χωριῶν τῶν περιφερειῶν Ἀγαθουπόλεως καὶ Βιζύης τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Στὴν Ἀνατολικὴ Θράκη, μέσα σὲ μία κοιλάδα ποὺ τὰ γύρω της βουνὰ ἦταν ψηλά, δύσβατα καὶ ἀπτόμα καὶ ἔκαναν δύσκολη τὴν ἐπικοινωνία τῶν κατοίκων τους, γύρω βρίσκονται τὰ ἑλληνικά καὶ ἑλληνόφωνα χωριά Ρέσβι, Γαλαζάκι, Προβίδο, Κωστή, Πυργόπλο καὶ τὰ βουλγαρικά Μούρτσσοβο, Βούργαροι καὶ Γραμματίκοβο. Ἡ περιοχὴ αὐτὴ γιὰ τὴν ἀπομόνωσή της ἀπὸ τοὺς γύρω λεγόταν Κιὸρ Καζᾶ (τυφλὴ ἐπαρχία) καὶ ὑπαγόταν στὴν μητροπολὶ Σφῶζαγαθουπόλεως, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Πυργόπλο. Τὴν ἴδια λατρεία ἀκολουθοῦσαν καὶ οἱ κάτοικοι μερικῶν χωριῶν τῆς ἐπαρχίας Βιζύης (Σκοποί, Σοργᾶς, Ἀι Γιάννης, Ματσουρᾶ ἢ Ματζούρα, Πλέτσα, Ἀι-Στέφανος, Πινακᾶς καὶ Ἀι Γιώργης) καὶ τοῦ Ἀφκαριοῦ τῆς ἐπαρχίας Ἀδριανουπόλεως. Κέντρο τῆς λατρείας αὐτῆς ἦταν τὸ Κωστή ἢ Κωστή.

III. Η ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΙΩΝ ΣΗΜΕΡΑ

Μετὰ τὴν ἐγκατάσταση τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης στὰ χωριά τῆς Μακεδονίας, ποὺ σημειώσαμε, τὰ τελετουργικὰ δρώμενα τῶν ἀναστενάρηδων συνεχίζονται, ἀλλὰ οἱ τελετὲς εἶναι συντομώτερες. Τὰ προεόρτια ἀρχίζουν στὶς 20 Μαΐου καὶ ὅλη ἡ γιορτὴ τελειώνει τὸ βράδυ στὶς 23. Ἡ ἄλλοτε ὀργανιστικὴ μυστικὴ λατρεία ἔχει ἀπαλυνθῇ σήμερα σὲ γραφικὸ βορειοελλαδίτικο ἔθιμο. Πρὶν εἴκοσι περίπου χρόνια ἢ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν μὲ ἀνακοίνωσή της θεώρησε τὸ ἔθιμο «χριστιανικόν», ὁριακὴ ἔκφραση τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, γεννη-

μένο τὸ 13ο ἢ 14ο αἰώνα!..

Γίνεται καὶ σήμερα τὸ καθάρισμα καὶ ἡ τακτοποίηση τοῦ ἁγιάσματος, ἀναδεικνύονται οἱ νέοι ἀναστενάρηδες καὶ γίνεται ἡ θυσία τοῦ ταύρου, ποὺ ἀγοράστηκε στὶς 18 τοῦ Γενάρη μὲ χρήματα ποὺ εἶχαν συγκεντρωθῇ στὶς 27 τοῦ περασμένου Ὀκτώβρη. Προσέχουν καὶ τώρα, ὥστε τὸ σφάγιο νὰ εἶναι ἄσπρο, ἡλικίας περιττοῦ ἀριθμοῦ χρόνων, χωρὶς σημάδια ἀπ' αὐτὰ ποὺ βάζουν οἱ ἰδιοκτῆτες στὰ ζῶα τους, γιὰ νὰ τὰ ξεχωρίζουν καὶ ἄζευτο. (Πυθαγόρας: «μόνων δ' αὐτῶν ἀπέχεσθαι ἀροτῆρος βοός...».) Ἄλλοῦ πάλι θυσιάζουν ἓνα μαῦρο κριάρι, ἐνῶ τὸ ἀπομεσήμερο ἐτοιμάζεται ἡ φωτιά στὴν κεντρικὴ πλατεῖα, καὶ οἱ πυροδοῦντες μὲ τὶς εἰκόνες τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης πηγαίνουν στοὺς γειτονικοὺς ἀγρούς, γιὰ νὰ εὐλογήσουν τοὺς ἀγρότες καὶ τὰ σπίτια τους.

Στὶς 21 Μαΐου φέρνουν τὸ σφάγιο στὸ μέρος ποὺ γίνεται ἡ τελετὴ. Στὰ κέρατά του ἔχουν κολλήσει ἀναμμένα κριά – τὰ *ψυχοκέρια* – ἢ τοῦ ἔχουν περάσει στεφάνι ἀπὸ λουλούδια. Τὸ κρέας τοῦ ζῶου μοιράζεται στὶς οἰκογένειες ποὺ εὐνόησε αὐτὸν τὸν χρόνο ὁ κληρὸς. Ἄν ὅμως τὸ σφάγιο εἶναι μικρὸ κριάρι ἢ τράγος, τὸ κρέας μαγειρεύεται καὶ τρώγεται σὲ κοινὸ γεῦμα. Ἀρχίζει ἔπειτα ὁ χορὸς τῶν μυστῶν, ποὺ διαρκεῖ ὥσπου οἱ ἀναστενάρηδες νὰ φτάσουν στὴν *οἰστροπληξία*, ἀπαραίτητη γιὰ τὶς δύο πυροδοσίες ποὺ θ' ἀκολουθήσουν: ἡ μία τὸ βράδυ στὶς 21 Μαΐου καὶ ἡ δευτέρη τὴ νύχτα στὶς 23.

Στὶς 23 τὸ πρωὶ οἱ ἀναστενάρηδες ἐπισκέπτονται τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ, ὅπου τοὺς προσφέρονται σταφίδες καὶ ποτὰ οἶνοπνευματώδη, καὶ ἀκολουθεῖ συνενστίωση στὸ σπίτι ἐνὸς ἀναστενάρη – ἢ στὸ σπίτι τοῦ ἀρχιαναστενάρη – μὲ φαγητὰ ἀποκλειστικά ἀπὸ προϊόντα τῆς γῆς. Χορεύουν ἔπειτα σὲ ὠρισμένα σημεῖα τοῦ χωριοῦ – γύρω ἀπὸ τὸ κονάκι, τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωριοῦ ἢ τὸ τρίστρατο – καὶ ὁ κύκλος κλείνει μὲ νέα πυροδοσία. Στὸν κύκλιο χορὸ, ποὺ προηγεῖται αὐτῆς τῆς τελευταίας πυροδοσίας, οἱ ἀναστενάρηδες τραγουδοῦν τὸν *Μικροκωνσταντῖνο*, θρησκευτικὴ παραλλαγὴ τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου, τραγούδια τοῦ ὁποῖου περιλαμβάνει τὸ τυπικὸ τῆς ἀναστενάρικης λατρείας. Κατόπιν ἔρχεται ἡ φάση τοῦ ἐκστασιασμοῦ καὶ ἡ τελευταία πυροδοσία, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ἀναζήτηση τῆς ὕψιστης ἀνατάσεως τοῦ οἰστρηλατημένου ἀναστενάρη, τὰ «ὄσια τῶν ὁσίων τῆς ἀναστενάρικης λατρείας».

Ἐπειτα ἀπὸ ὅλη αὐτὴ τὴν σειρὰ τῶν δρώμενων ὁ ἀναστενάρης παραδίνει τὴν εἰκόνα στὸν ἀρχιαναστενάρη καὶ φεύγουν, ὁ καθένας μόνος του, στὸ δάσος ἢ στὶς πλαγιές, γιὰ νὰ βροῦν γαλήνη. Ἐδῶ οἱ τελετὲς τελειώνουν. Παλαιότερα ἡ συμμετοχὴ ξένων ἀπαγορευόταν καὶ οἱ ἀδιάκριτοι κινδύνευαν μέχρι καὶ νὰ φονευθοῦν. Ὅμως παραμένει ἀναπάντητο ἀκόμη τὸ ἐρώτημα, κατὰ πόσο οἱ ἐκφοβιστικὲς αὐτὲς διαδόσεις ἦταν μέρος τῆς ἐκστρατείας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν θεολογικῶν κύκλων, ποὺ ἐπέκριναν πάντοτε τοὺς ἀναστενάρηδες, ἢ διαχρονικοὶ ψίθυροι, ποὺ συνδέουν αὐτὴν τὴν ὀργιαστικὴν πυρολατρία μὲ τὰ πανάρχαια μυστήρια τῶν Καβείρων τῆς Σαμοθράκης...

IV. Η ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥΣ ΕΝΟΧΛΕΙ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Δέν υπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι στίς ὀργιαστικές τελετές τῶν ἀναστενάρηδων διασώθηκαν ἢ ἐπιβίωσαν κατάλοιπα τελετῶν τῆς διονυσιακῆς λατρείας, γιατί ἡ ὁμοιότητα πού παρουσιάζουν οἱ τελετές αὐτές εἶναι μεγάλη. Κι ἐκεῖνες γίνονταν στά βουνά τις σκοτεινές νύχτες, μέ θορυβώδη μουσική καί ὑπό τοὺς ἤχους χάλκινων κυμβάλων. Καί οἱ ἀναστενάρηδες ἐξάλλου εἶπαμε πὼς ἀποτελοῦν ἰδιαιτέρο ὄμιλο, «τάγμα», «ἀδελφᾶτο», «νεστενάρικη γάσα», ἀνάλογα μέ τοὺς «ιεροὺς θιάσους» τῶν πιστῶν τοῦ Διονύσου. Παρ' ὅλ' αὐτὰ εἶναι δύσκολο νά ὀρίσουμε τὴν ἱστορικά καταγεγραμμένη ἀρχὴ τῶν τελετουργικῶν αὐτῶν ἐκδηλώσεων. Ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ ἔχουμε τίς πρῶτες καταγεγραμμένες πληροφορίες γιὰ τὰ ἀναστενάρια. Ἀπὸ πηγές τοῦ 12ου καί 13ου αἰῶνα εἶναι γνωστό, πὼς ὑπῆρχαν θίασοι *οἰστροπλήκτων* μέ τὸ ὄνομα *ψυχάρια* καί *ἀσθενάρια*. Ἀπὸ μαρτυρίες Βυζαντινῶν συγγραφέων προκύπτει, ὅτι τὸ ἔθιμο ἦταν γνωστό καί στὸν μεσαίωνα. Στὴν Εὐρώπῃ ἓνας Φλωρεντινὸς μοναχὸς περπάτησε πάνω σὲ κάρβουνα. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ν' ἀνακηρυχθῇ ἅγιος μέ τὴν προσωνημίᾳ Ἁγίου Πέτρου Ἰγκνέους (ἀπὸ τὸ λατινικὸ *ignis* = πῦρ). Ὁ Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος ἀναφέρει, ὅτι στὴ Ρώμῃ μέλη ὠρισμένων οἰκογενειῶν περπατοῦσαν ξηπόλυτα πάνω σὲ ἀναμμένα κάρβουνα καί σὰν ἀνταμοιβὴ ἐξαιροῦνταν τῆς πληρωμῆς φόρων.

Ἡ ἐπίσημη θρησκεία τῶν ἀναστενάρηδων εἶναι ἡ χριστιανική. Οἱ ἴδιοι ὅμως εἶναι ἰδιότροποι χριστιανοί. Οἱ ἐκκλησίες τους εἶναι συνήθως ἄδειες ἀπὸ πιστοὺς, ἐνῷ οἱ ἀναστενάρηδες ἐκκλησιάζονται μόνο τίς ἡμέρες τῶν Φώτων καί τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου. Ἀκόμη καί τὰ Χριστούγεννα ξυπνοῦσαν πρῶι, ἔτρωγαν τὸ χριστόψωμο καί διασκέδαζαν, χωρὶς νά πλησιάζουν τίς ἐκκλησίες. Οἱ ἴδιοι αὐτοὶ ἀντικαθιστοῦν πολὺ συχνὰ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἐπίσημης θρησκείας στὴν ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων τους. Μποροῦν νά κάνουν καί νά προσφέρουν ἁγιασμό, ὅπως μποροῦν καί νά ἐξομολογήσουν. Οἱ ἴδιοι οἱ ἀναστενάρηδες, ἀντὶ νά ἐξομολογηθοῦν στὸν παπᾶ τοῦ χωριοῦ τους, τρέχουν στὸ δάσος, χαράζουν ἓνα μεγάλο σταυρὸ στὸν κορμὸ ἐνὸς δέντρου καί μπροστὰ σ' αὐτὸν τὸν σταυρὸ κάνουν τὴν ἐξομολόγησή τους. Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῶν τελετῶν μπροστὰ στὰ σπίτια τῶν ἀναστενάρηδων κρέμονται ἀναμμένα φανάρια, ἐνδεικτικὰ τῆς ἱερότητας τοῦ ἰδιοκτήτη. Ἀρχιαναστενάρης ἐκλέγεται σοβαρὸ καί ἠθικὸ πρόσωπο, καί γιὰ τὴν ἐκλογή του πρέπει νά συμφωνῇ ὅλο τὸ χωριό.

Ἡ λατρεία τῶν ἀναστεναρίων ἐπέζησε χάρις τὴν προσκόλλησι τῶν ὑποδουλωμένων Ἑλλήνων στίς φυλετικές παραδόσεις τους κατὰ τὰ βυζαντινὰ χρόνια ἀλλὰ καί στὴ διάρκεια τῆς τουρκοκρατίας ἀργότερα καί πέρασε μέ χριστιανικὸ συνήθως περικάλυμμα ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ. Ἀπομονωμένοι γιὰ ἀρκετοὺς αἰῶνες στὴν κοιλάδα τους ἀπὸ τοὺς γύρω, ἀπασχολημένοι μέ τὴν κτηνοτροφία καί τὴν γεωργία, εἶχαν δημιουργήσει ὅλες τίς προϋποθέσεις, γιὰ νά μείνουν «πολιτιστικά ἀποκλεισμένοι», προσκολλημένοι στίς παραδόσεις, τὰ ἥθη καί τὰ ἔθιμά

τους. Σ' αυτήν την κατάσταση ήταν πολύ πιό εύκολο νά διατηρήσουν τὰ παλαιότερα λατρευτικά στοιχεία καὶ νὰ τὰ ἀναμείξουν μὲ τὴν ἐπίσημη θρησκεία, μὲ τέτοιο τρόπο πού καὶ οἱ ἴδιοι δύσκολα θὰ μπορούσαν νὰ τὰ ξεχωρίσουν.

Ἀκόμη καὶ σήμερὰ ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀντίθετη στὴν τέλεση τῶν ἀναστεναγίων, θεωρώντας τὰ εἰδωλολατρικὲς ἐκδηλώσεις, ἐνῶ ἀντίθετα ἐπιστημονικὲς ὀργανώσεις ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον ἐπιμένουν στὴ διατήρηση τοῦ ἐθίμου. Παρὰ τὴν ἀντίθεση τῆς Ἐκκλησίας τὰ ἀναστενάγια τελοῦνται κάθε χρόνο προκαλώντας ζω-ηρὸ τουριστικὸ ἐνδιαφέρον ὄχι μόνο σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ παγκοσμίως.

V. ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΑΚΑΪΑΣ

Οἱ σύγχρονοι μελετητὲς ἐπικεντρώνουν τὴν προσοχή τους στὸ φαινόμενο τῆς ἀκαΐας. Τελευταῖα μάλιστα, μετὰ τὴν «ἀποτυχία» τῆς Φυσικῆς – ὡς πρὸς τὴν ὀρθολογιστικὴ ἐρμηνεία τοῦ φαινομένου –, ἔχει «ἐπιστρατευθῇ» καὶ ἡ Ψυχολογία. Ἔτσι θεωρεῖται, πὼς ἡ πυροδασία ἀντιπροσωπεύει κλασσικὴ περίπτωση τῆς δύνாமης καὶ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ νοῦ πάνω στὴν ὕλη. Παραδείγματα τέτοια μὲ τὴ χρήση ὕπνωσης ὑπάρχουν πάρα πολλά. Ἄρα, ἂν ἡ ὕπνωση μπορῇ νὰ πυροδοτήσῃ τέτοιους προστατευτικούς μηχανισμούς, τότε μία αὐτοπροκαλούμενη ἔκσταση στὴν περίπτωση τῶν ἀναστενάγηδων μπορεῖ κατὰ παρόμοιο τρόπο ν' ἀποδῇ τὸ ἴδιο ἢ καὶ περισσότερο προστατευτικῇ.

Οἱ ἴδιοι οἱ ἀναστενάγηδες ἀποδίδουν τὸ φαινόμενο τῆς ἀκαΐας στὴν ὑπερφυσικὴ δύναμη τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, πού τοὺς προστατεύει, λένε, καὶ τοὺς δίνει τὴ δύναμη νὰ περπατοῦν πάνω στὰ κάρβουνα, χωρὶς νὰ καίγονται. Καὶ βέβαια ὑπάρχει πάντοτε ἡ τάση, σὲ ὅ,τι δὲν μπορούμε νὰ ἐρμηνεύσουμε μὲ τὴν λογικὴ μας, νὰ τὸ ἀποδίδουμε σὲ «θαῦμα» ἢ στὸ ἀνεξήγητο «ὑπερφυσικό». Σήμερα εἶναι γνωστό, πὼς τὸ ἀνθρώπινο σῶμα περιβάλλεται καὶ διαπερνιέται ἀπὸ ἓνα σῶμα αἰθερικῶν δυνάμεων (γνωστὸ σὰν *αὐρα*), πού φέρει περίπου τὸ σχῆμα καὶ τὴ λειτουργία του.

Ἡ «αὐρα», ἔγινε ἀντικειμενικὰ ὁρατὴ τὸ 1939 ἀπὸ τὸν ἠλεκτρολόγο Σεμίον Κήρλιαν μὲ μία ἀπλὴ συσκευή, πού πῆρε τὸ ὄνομά του. Μποροῦμε νὰ φανταστοῦμε τὴν «αὐρα» σὰν ἓνα δίκτυ ἠλεκτρομαγνητικῶν δυνάμεων, πού περιβάλλει τὸ σῶμα. Ἡ γενικὴ ροὴ τῶν αἰθερικῶν δυνάμεων καθορίζεται ἀπὸ ὠρισμένα κέντρα, πού ἀσκοῦν ἔλεγχο στοὺς ἐνδοκρινεῖς ἀδένες καὶ στὴ λειτουργία τους, πού παίζει καθοριστικὸ ρόλο στὴν υγεία τοῦ σώματος. Οἱ ἐπιστήμονες ἔχουν βρεῖ, ὅτι ὑπάρχουν ἠλεκτρομαγνητικὰ πεδία, πού συνδέονται μὲ ὅλη τὴ ζωτανὴ ὕλη, καὶ τὰ ἔχουν ὀνομάσει L-πεδία (*life-fields*). Οἱ πληγὲς προξενοῦν ἀλλαγὴ στὸ L-πεδίο καὶ ἡ υγεία μπορεῖ νὰ ἀποκατασταθῇ μέσῳ τῆς συνακόλουθης ἐπαναφορᾶς πεδίου. Πολὺ πιθανό, τὸ φαινόμενο τῆς ἀκαΐας ν' ἀποδίδεται στὴν ἰσχυροποίηση αὐτῶν τῶν ζωτικῶν πεδίων.

Ἄν καὶ δὲν μπορῇ νὰ ἐξηγηθῇ μὲ τὴν ὀρθολογιστικὴ ἐπιστήμη τὸ πὼς τὰ θερμοηλεκτρικὰ φαινόμενα (καὶ ὄχι μόνο) σχετίζονται μὲ τὴ συνείδηση καὶ τὴ δύναμη τοῦ νοῦ, εἶναι φανερό πὼς ἡ ἔκσταση τῶν πυροδατῶν δραστηριοποιεῖ ἓνα προστατευτικὸ ἴσθι γύρω ἀπὸ τὸν πυροδάτη καὶ ἴσως μία μείωση τῆς πίεσης

του ποδιού πάνω στα κάρβουνα – τυπικό χαρακτηριστικό του μετεωρισμού. Τό μόνο σίγουρο είναι, πώς υπάρχουν ακόμη πολλοί τομείς της ανθρώπινης ευφυΐας που είναι ανεξερεύνητοι. Οί πνευματικές ή νοητικές δυνάμεις του ανθρώπου δεν έχουν ακόμη σε καμμία περίπτωση όριοθετηθῇ. Σ' αὐτή τὴν τόνωση τῆς αὔρας τοῦ σώματος τῶν πυροδατῶν πρέπει ν' ἀποδοθῇ καὶ ἡ ἱκανότητά τους νὰ ἐπιφέρουν καὶ θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα. Ἡ θεραπεία καὶ ἡ μαντική γίνονται πάντοτε μέσῳ χοροῦ, καὶ συνήθως ἀκολουθεῖ θυσία.

Η ΚΑΘΑΡΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΛΥΤΡΩΤΙΚΟ ΠΥΡ

Ἡ πυροδασία στὴν Ἑλλάδα εἶναι πανάρχαιο τυπικὸ κάθαρσης, θεραπείας καὶ ἱεροποίησης καὶ ἦταν στενὰ δεμένη μὲ τὰ μυστήρια καὶ τὴ λατρεία τοῦ θείου πυρός. Τὸ «*θεῖον πῦρ*» εἶναι τρισυπόστατο: «θεόπεμπτο», δημιουργικὸ, καθαριστικὸ: ὁ πύρινος κεραυνὸς τοῦ Διός, τὸ δημιουργικὸ προμηθεϊκὸ πῦρ καὶ τὸ θεραπευτικὸ - λυτρωτικὸ ἡλιακὸ πῦρ τοῦ Ἀπόλλωνος. Τρεῖς τύποι πυρός ἐμφανίζονται καὶ στὸ κοσμολογικὸ ἔργο τοῦ αὐτοκράτορα Ἰουλιανοῦ «*Λόγος εἰς βασιλέα Ἡλίου*». Στὸ ἔργο αὐτὸ ὁ Ἰουλιανὸς σὰν μύστης ἀναπτύσσει τὴ «φύση» τοῦ θεοῦ Ἡλίου, ἀπηχώντας ἀπόψεις τῶν Ὀρφικῶν. Κατὰ τὸν Ἰουλιανὸ τὸ πῦρ τοῦ Ἡλίου διακρίνεται σὲ νοητό, νοερὸ καὶ ὄρατό. Σὲ κάθε πῦρ ἀντιστοιχεῖ κι ἓνας κόσμος: αἰτία τοῦ ὄρατοῦ πυρός εἶναι ὁ αἰσθητὸς Ἡλιος, ποὺ ρυθμίζει τὴν πορεία τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου· στὸ ἄλλο ἄκρο αἰτία τοῦ νοητοῦ πυρός ἡ φωτὸς εἶναι ὁ νοητὸς Ἡλιος, ποὺ ἀκτινοβολεῖ τὸ Ἀγαθὸ· ἀνάμεσα στὰ δύο αὐτὰ ἄκρα ὁ νοητὸς Ἡλιος φωτίζει καὶ γονομοποιεῖ ἓναν ἐνδιάμεσο κόσμο, τὸ νοερὸ κόσμο, τὸν κόσμο τῶν ἀφηρημένων συλλήψεων καὶ ἰδεῶν.

Γράφει ὁ Ἰουλιανός: «*Στὴ μεσολαθητικῇ ἐνέργειᾳ τοῦ Ἡλίου ὑπάρχει ἡ δημιουργικὴ ἀρετὴ τοῦ Διός. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀπόλλων εἶναι συγγενὴς μὲ τὸν Ἡλίον καὶ τοῦ μοιάζει στὴν τελειότητα τῶν γνώσεων, στὸ ἀμετάβλητο τῆς οὐσίας καὶ στὸ βαθμὸ τῆς ἐνέργειάς του. Ἀλλὰ καὶ ὁ διαμελισμὸς τοῦ Διονύσου δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ σὰν μία διασκορπισμένη ιδιότητα τοῦ Ἡλίου*». Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ὁ ἄνθρωπος γεννιέται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν Ἡλίον. Ὁ Ἰουλιανὸς λέει ἀκόμη, πὼς ὁ Ἡλιος εἶναι τρισυπόστατος: (α) Ζεὺς, (β) Ἀπόλλων Μουσηγέτης, (γ) Διόνυσος Ζαγρεύς. Δηλαδή ὁ Ζεὺς συμβολίζει τὸν ἡγεμόνα τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος, ὁ Διόνυσος τὴν ἡλιακὴ καταγωγή τῆς παγκόσμιας Ψυχῆς (ὁ Διόνυσος διαμελίζεται ἀπὸ ληστές), ποὺ ἔχει χωριστὴ ἀτομικὰ σὲ κάθε ἄνθρωπο, ἐνῶ ὁ Ἀπόλλων ἔχει ἐνοποιητικὴ ἀποστολή, παρέχοντας τὴν ἀπαραίτητη ἰσορροπία καὶ ἁρμονία, σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ διαφορισμένη καὶ πολλαπλὴ φύση τοῦ Διονύσου Ζαγρέως. Μὲ αὐτὴν τὴν ιδιότητα ὁ Ἀπόλλων ἡγεῖται τῆς μαντικῆς καὶ τῆς θεραπευτικῆς.

Πολλὰ ἀπὸ τὰ παραπάνω στοιχεῖα τὰ συναντοῦμε στοὺς ἀναστενάρηδες: τὴ χρῆση τοῦ πυρός, τὶς μαντικὲς καὶ τὶς θεραπευτικὲς ιδιότητες. Αὐτὸ ἐπιβεβαιώνει ἄλλη μία φορὰ τὴν καταγωγή τους, ποὺ εἶναι τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικὰ μυστήρια. Παρ' ὅλο ποὺ ἦταν ἀπαγορευμένο ν' ἀναφερθῇ κανεὶς στὶς μυστηριακὲς ἱεροτελεστίες, ἀρκετοὶ συγγραφεῖς (Πλούταρχος «*Περὶ τοῦ Σωκράτους δαιμονί-*

ου», Ἰάμβλικος «*Περὶ μυστηρίων τῶν Αἰγυπτίων*» κ.τ.λ.) μᾶς δίνουν κάποιες πληροφορίες, πὺν ρίχνουν ἓνα ἄμυδρο φῶς στὸ βαθὺ μυστήριο καὶ σκοτάδι πὺν τὶς καλύπτει. Μπορεῖ νὰ ἔχη χαθῇ σήμερα τὸ ἐσωτερικὸ τους νόημα. Ὅμως μία συγκριτικὴ μελέτη τῶν ἐξωτερικῶν στοιχείων στὶς μυστηριακὲς ἱεροτελεστίες τῆς ἀρχαιότητος καὶ τὶς τελετὲς τῶν ἀναστενάρηδων φανερώνει, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, κάποια κοινὴ καταγωγὴ. Στὰ Κρητικὰ Μυστήρια οἱ Κορύβαντες ἔπαιρναν μέρος στὶς ἱερουργίες «*μετὰ τυμπάνων καὶ ἄλλων ψόφων*» (ἀναρθρες κραυγές) καὶ *ἐνοπλίου χορείας καὶ θορύβου περιέποντες*, ἐνῶ θεωροῦνταν δάσκαλοι τῆς ἱαματικῆς τέχνης (Στράβων, «*Γεωγραφικά*» Ι, γ' 7). Σὲ διαφορετικὸ γεωγραφικὸ πλάτος, στὴ Σαμοθράκη, οἱ Κάβειροι σχετίζονταν μὲ τὸ πῦρ, τὴ γονιμότητα καὶ τὶς γενετήσιες παρορμήσεις, πὺν τὶς συμβόλιζε ἓνα κερασφόρο κριάρι, ἐνῶ στὰ Μυστήρια τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Βάκχου ὁ θεὸς πὺν ἀποκαλυπτόταν στὸ μύστη, ὅπως ἀναφέρει ὁ Πορφύριος, θεωροῦνταν μία φωτεινὴ ἀρχή, πὺν κατοικεῖ στὸ μέσο τοῦ «*πιὸ εὐγενικοῦ πυρός*».

Στὶς γιορτὲς τοῦ Ἁγίου Γιαννίου παλαιότερα ἀναβαν φωτιὲς μπροστὰ στὰ σπίτια καὶ στὰ μαγαζιά, πὺν τὶς ὑπερηδοῦσαν, πιστεύοντας ὅτι ἔτσι θὰ ὑπερηγηθοῦν καὶ ὅλα τὰ ἐμπόδια σὲ ὅλο τὸν μῆνα ἢ ὅλο τὸν χρόνο. Στὴν ἀρχαιότητα ἓνας «*παῖς ἀμφιθαλῆς*» (πὺν ζοῦσαν καὶ οἱ δύο γονεῖς του) ἔλεγε: «*Ἐφυγον κακὸν, εὖρον ἄμεινον*» καὶ ἐννοοῦσε, ὅτι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ κάθε κακὸ θὰ ἀρχίσῃ καθαρὸς καὶ ἀκμαῖος τὴν νέα περίοδο τοῦ χρόνου. Ἀλλὰ καὶ σήμερα σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὥρα πὺν πηδοῦν πάνω ἀπὸ τὴν φωτιά, ἀναφωνοῦν: «*Ἐφυγα ἀπ' τὸν κακὸν τὸν χρόνο καὶ μπῆκα στὸν καλύτερο*», «*Ἐξὺ ψύλλοι καὶ κοριοί, μέσα ἢ ῥόγα ἢ χρυσῇ, νὰ πηδήσω τὴν φωτιά, μὴ μὲ πιάν' ἢ ἀρρωστιά*» ἢ «*Ἀφήνω τὸν χρόνο τὸν καλὸ καὶ πάω στὸν καλύτερο*». Τὶς ἀπόκριες στὸν Ὁρχομενὸ τῆς Βοιωτίας τὰ δράδια τοῦ Τριωδίου σὲ κάθε γειτονιά, ἰδίως τὰ Σαββατοκύριακα, ἀνάβουν τὶς «*καλὲς φωτιές*». Τὸ πῆδημα τῆς φωτιᾶς ἔχει γενικὰ τὴν ἐννοια τῆς ἀνανέωσης μέσῳ τῆς κάθαρσης, τῆς καλῆς ὑγείας μὲ τὴ δύναμη τοῦ πυρός. Ἡ φωτιά φέρνει τὴν κάθαρση, ὁπότε ἐπέρχεται αὐτόματα καὶ ἡ ἐξυγίανση. Οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες ἀποδίδουν στὴ φωτιά τὴν ιδιότητα ἐνίσχυσης τῶν ἀτόμων. Παράλληλα ἔχουμε στοὺς ἀρχαίους μύθους τὴν Θέτιδα, τὴν Δήμητρα ἢ καὶ τὴν Ἰσιδα νὰ μεταδίδουν ἢ νὰ προσπαθοῦν νὰ μεταδώσουν τὴν ἀθανασία μέσῳ τοῦ πυρός.

Σὲ παλαιότερες ἐποχὲς οἱ πυροδάτες θεωροῦνταν ἱερὰ πρόσωπα. Στὶς μέρες μας παρόμοια φαινόμενα, πὺν δὲν μποροῦν νὰ ἐρμηνευτοῦν μὲ τὴν κοινὴ λογικὴ ἢ μὲ τὴν περιορισμένη ἐννοια τοῦ φυσιολογικοῦ, συναντοῦν τὴ δυσπιστία καὶ ἀποδοκιμάζονται ἀπὸ τὴν ὀργανωμένη θρησκεία. Ὡστόσο αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι πυροδάτες εἶναι μία πρόκληση γιὰ τὶς παγιωμένες πεποιθήσεις μας, καθὼς καὶ γιὰ νὰ μᾶς θυμίζουν, πὺς ἡ ἐπιρροή μας δὲν σταματᾷ ἐκεῖ πὺν τελειώνει ἡ λογική, οἱ αἰσθήσεις ἢ τὸ σῶμα μας.

Νάνσυ Μπίσκα

Ἡ μετάνοια

᾽Α! Δὲν μπορεῖτε νὰ μὴν εἶστε εὐτυχισμένοι, πὺν τὸ εἶδατε κι αὐτὸ πὺν μέχρι πρό-
τινος ἐφάνταξε ἀδιανόητο. Ποιό; Μὰ τὸν Πάπα νὰ ζητᾷ συγγνώμη. Βέβαια, γιὰ νὰ
εἶμαι εἰλικρινής, ἀκόμη δὲν κατάλαβα γιὰ ποιὸ πρᾶγμα. ᾽Ισως νὰ εἶμαι λίγο βλάξ,
ἀλλὰ νά, σὰν πολὺ γενικόλογο δὲν σᾶς φάνηκε τὸ κείμενο καὶ κομμάτι περιεκτικό –
τόσο, πὺν νὰ ἀναρωτιέσαι τί στὴν εὐχή ἤθελε νὰ πῇ.

Προσωπικὰ δηλαδὴ θὰ ἤθελα ν' ἀκούσω κάτι γιὰ κεῖνο τὸν ἔρημο τὸν Ἰωάννη Χοῦς,
πὺν τὸ 1415, ἐπειδὴ εἶχε τὴν ἀτυχὴ ἔμπνευση νὰ διαφωνήσῃ μὲ τὸν Ἰωάννην ΚΓ γιὰ
δογματικὰ ζητήματα, τοῦ προέκυψε ἓνα μικρὸ ἀτύχημα: τὸν ἔκαψαν ζωντανό. Καὶ νὰ
συναγωνίζεται τὸ χριστεπώνυμο πλῆθος, ποιὸς θὰ φέρῃ τὰ πιὸ πολλὰ ξύλα. Καὶ βέ-
βαια δὲν ἦταν μόνον ὁ Χοῦς. Καὶ κάθε ἄλλος Χριστιανός, πὺν παρεξέκλινε ἔστω καὶ
κατὰ ἓνα κόμμα ἀπὸ τὰ χριστιανικὰ θέσφατα, αἰσθανόταν τὴν καντὴ ἀγκαλιὰ τοῦ Λα-
τερανοῦ καὶ εἶχε ἀνάλογη τύχη μὲ τὸν ἀείμνηστο Χοῦς. Ὅμως ἡ Καθολικὴ Ἐκκλη-
σία, ὅπως ξέρετε, προστάτευσε καὶ τὶς ἐπιστῆμες. ᾽Α! Βέβαια... Ἐναγκαλίζετο κάθε νέα
θεωρία. Ἀλλὰ μὲ ἐναγκαλισμὸ δόξα σφινγκτήρα. Βγῆκε καὶ ὁ ἐρίφης ὁ Γαλιλαῖος νὰ μᾶς
πῇ, ὅτι ἡ Γῆ γυρίζει, καὶ τὸ μετάνοιωσε πικρά. Καθότι τὸν κάλεσαν γιὰ «ἓνα καφεδάκι»
στὴν Ἱερὰ Ἐξέταση καὶ τὸν ἄρχισαν ποῦ σὲ πονεῖ καὶ ποῦ σὲ σφάζει. Στὸ ἀτράνταχτο
ἐπιχείρημα τῶν ἱεροεξεταστῶν «θὰ σοῦ κάψουμε τὸ σῶμα, γιὰ νὰ σώσουμε τὴν ψυχὴ
σου», σὰν νὰ τὸ καλοσκέφτηκε: προκειμένου νὰ γίνω ντονέρο, δὲν πάει στὸ διάβολο.
Ὑπέγραψε ἐκεῖ μιὰ δήλωση, ὅτι ἡ Γῆ εἶναι καρφωμένη, καὶ καθάρισε. Ὅμως καὶ ὅλο
τὸ ἱερατεῖο ἀπὸ τοὺς καρδινάλιους μέχρι τὸν ἔσχατο διάκονο εἶχαν τεράστιες ἀνθρω-
πογνώστικες γνώσεις. Ψάχναν οἱ ἄνθρωποι νὰ βροῦν τὰ ἐπὶ Γῆς ὄργανα τοῦ Σατανᾶ.
Ἀμάν, ἔτσι κι ἥσουν λίγο ιδιόρρυθμος ἢ εἶχες κάποιο σημάδι ἀπὸ γεννησιμιοῦ σου ἢ
τίποτε ἐλιές στὸ σῶμα. Μὲ τελείως δημοκρατικὲς διαδικασίες σὲ ὠνόμαζαν μάγο ἢ μά-
γισσα. Ναί! τοὺς ἔκαναν ψητοὺς, ἀφοῦ πρῶτα ὡμολογοῦσαν ἀδίαστα καὶ ἐλεύθερα τὴν
σχέση τους μὲ τὸν Ἐξω ἀπὸ ἐδῶ, δεμένοι στὸν τροχὸ μὲ τὰ καρφιά καὶ μ' ἓνα σιδερέ-
νιο στεφάνι νὰ τοὺς διατρυνᾷ τὸ κρανίο.

Φυσικὰ, ἐπειδὴ ὅλοι θέλαν τότε νὰ πάνε στὸν Παράδεισο, τὸ Βατικανὸ «τύπωσε»
συγχωροχάρτια, μὲ τὰ ὁποῖα ἔναντι ἀδράς ἀμοιβῆς ὁ ἀγοράζων ἀποκτοῦσε Ι.Χ. σύν-
νεφον παρὰ τῷ Ἀνάρχω, μὲ τὸν ὁποῖον μποροῦσε νὰ παίξῃ καὶ τάβλι. Καὶ ξαμολύ-
θηκαν οἱ πωλητὲς ἀνὰ τὴν Εὐρώπῃ διαλαλῶντας τὴν πραγμάτειά τους: «Ἐδῶ τὰ ὥραῖα
συγχωροχάρτια», «Ἐδῶ τὰ καλὰ συγχωροχάρτια» κ.λπ. Κι ὅταν κάπου ἀντάμωναν
δύο πωλητὲς, ἔπεφταν καὶ κάποιοι «ψιλὲς» γιὰ τὸ ποιὸς εἶχε τὰ καλύτερα. Παρ' ὅλα
αὐτὰ ἡ Ἐκκλησία ἀγαποῦσε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, Χριστιανούς καὶ μὴ. Φυσικὰ θὰ
πρέπει νὰ θυμηθοῦμε καὶ κάτι ἑκατοντάδες χιλιάδες ἀδικοσφαγμένους ἰθαγενεῖς τῆς
Ἀμερικῆς, πὺν δὲ γούσταραν νὰ τοὺς σώσουν τὴν ψυχὴ σώνει καὶ ντὲ οἱ ἱεραπό-
στολοι. Τώρα θὰ μοῦ πῆτε, πὺν τὰ θυμήθηκα ὅλ' αὐτὰ τὰ παμπάλαια. Ναί! Ἐχετε δί-
κιο. Καλύτερα νὰ θυμηθοῦμε τὶς εὐλογίες τοῦ Πάπα στὸν Μουσσολίνι, πὺν μὲ τὸ
κουκορδάτο τῆς Ρώμης τὸ Βατικανὸ ἔγινε ἀνεξάρτητο κράτος μὲ ιδιαίτερα προνό-
μια. Ἀκούσατε, ρε παιδιὰ, ὁ Πάπας ν' ἀναφερθῇ σ' ὅλα αὐτὰ καὶ δὲν τὸ κατάλαβα,
ἢ μήπως μᾶς δούλεψε «ψιλο γαζί» ὁ μέγας;

Γιῶργος Πετρόπουλος

Περὶ θαυμάτων (ἀνθρωπίνων, ὄχι «θείων»)

1. - ΕΙΣΑΓΩΓΗ «Θαῦμα» εἶναι κάθε ἀξιοπερίεργο συμβάν ἢ μεταβολὴ ποὺ πέφτουν στὴν ἀντίληψή μας διὰ μέσου τῶν αἰσθήσεων τῆς ὁράσεως καὶ τῆς ἀκοῆς, τὰ ὁποῖα ἐκφεύγουν τῶν φυσικῶν νόμων. Εἶναι κάθε τι, ποὺ ξεπερνάει τὴν συνηθισμένη καθημερινὴ πραγματικότητα τῆς ζωῆς μας.

Ἀπὸ τὴ λέξη «θαῦμα» προέρχεται τὸ ρῆμα «θαυμάζω», ποὺ σημαίνει ὅτι αὐτὸ ποὺ βλέπω ἢ ποὺ ἀκούω μ' ἐκπλήσσει, γιατί δὲν ἔχω ξαναδεῖ ἢ ξανακούσει κάτι τέτοιο. Ἀνάλογα πρὸς τὴν πρωτοτυπία τοῦ γεγονότος τῆς παρατηρήσεως δημιουργοῦνται στὴ διάννοιά μας καὶ στὴν ψυχὴ μας ἀπορίες κι' ἐρωτήσεις. Καὶ ὅσο δὲν μποροῦμε νὰ δοῦμε λογικὲς ἀπαντήσεις καὶ ἐξηγήσεις, τόσο μεγαλώνει ὁ «θαυμασμός» ἢ ὁ «τρόμος» μας, ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ κάποιο «σεβασμὸ» ἢ μὲ «ἀγωνία ἀδυναμίας». Ἀπὸ τὴν ἴδια λέξη παράγεται καὶ τὸ τριγενὲς καὶ τρικατάληκτο ἐπίθετο «θαυμάσιος -α -ο».

Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, ὅσο πιὸ ἀπαίδευτος εἶναι, τόσο πιὸ πολὺ δέχεται τὰ «θαύματα» ὡς ἀποτελέσματα τῆς «θείας ἐπεμβάσεως», χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται καθόλου, ἐὰν ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει ἐπιστημονικὴ ἐξηγήσις. Μερὶδα ὅμως τῶν ἀνθρώπων ἐκδηλώνουν ὅπωςδήποτε ἀπορίαν ἢ ἐκπλήξη γιὰ ἓνα «θαῦμα», ἀλλὰ τὸ ἀποδίδουν σὲ φυσικοὺς νόμους ἀγνώστων. Ἡ ἀπορία καὶ ἡ ἐκπλήξη εἶναι τὰ δημιουργικὰ κίνητρα τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας γιὰ τὴν ἀποδεικτικὴ τεκμηρίωση τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς πραγματικότητος.

Ἄσχετα μὲ τὸ πῶς σκέπτεται καὶ πῶς ἀντιμετωπίζει ὁ καθένας τὰ θαύματα, αὐτὰ σύμφωνα μὲ τίς καταγεγραμμένες πληροφορίες μποροῦν γενικὰ νὰ καταταχθοῦν στὶς παρακάτω κατηγορίες:

- α.** Ἀναστάσεις νεκρῶν.
- β.** Ἀποκαταστάσεις τῆς ὑγείας.
- γ.** Ὑπεράνθρωπες κατασκευές.
- δ.** Καλλιτεχνικὲς δημιουργίες ἢ κατασκευές.
- στ.** Ἡρωισμοὶ καὶ νίκες.

Στὴν παρούσα ἐργασία θὰ καταχωρισθοῦν μερικὰ παραμελημένα ἢ ἀγνοημένα «θαύματα», δημιουργήματα αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀνθρώπου, ὄχι τοῦ θεοῦ, σὰν μία ὑπενθύμιση ἢ σὰν ἐνημέρωση τῶν νέων μας.

2. - ΔΥΟ ΟΜΟΙΑ ΘΑΥΜΑΤΑ Ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον γνωστὰ θαύματα εἶναι αὐτὸ τῆς «καιομένης καὶ μὴ ἀποτεφρουμένης δάτον» τῆς Βίβλου ("Ἐξοδος, κεφ. Γ'1, ἐκδ. Ζωῆς 1989), ὅπου: «Ὁ Μωυσῆς δόσκοντας τὰ πρόβατα τοῦ πεθεροῦ του Ἰσθὼρ στὸ ὄρος Χωρήθ (ἢ Σινᾶ), ἀντελήφθη ἄγγελον Κυρίου ὑπὸ μορφήν φλογὸς προερχομένης ἐκ καιομένης δάτον, ἢ ὁποῖα δὲν ἀπετεφροῦτο. Ὁραμα βλέπων, μονολόγησε ὁ Μωυσῆς. Στὴν πρόθεσή του νὰ πλησιάσῃ τὴν δάτον, ἄκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου νὰ τὸν ἀποκαλῇ μὲ τ' ὄνομά του...», κι' ἄρχισαν τὴν γνωστὴ συζήτηση μεταξύ τους. Τὸ σημεῖο ἢ θαῦμα ἔγινε λίγο καιρὸ πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐξοδὸ τῶν Ἑβραίων ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἢ ὁποῖα ἔγινε περὶ τὸ ἔτος 1393 πρὸ Χριστοῦ, ὅπως ὑπολογίζεται στὸ διβλίο μου «Ἡ Ἀναχρονολόγησις τῆς Προϊστορίας κυρίως μὲ βάση τίς ἀστρονομικὲς

πληροφορίες *ἀρχαίων συγγραφέων*», έκδ. «Δαυλός» 1999, σελ. 247-8.

Για τὸ θαῦμα αὐτὸ δὲν ἐξεφράσθη ποτὲ καμμία ἀμφιβολία ἢ ἀμφισβήτηση· οὔτε καὶ πῶς βρέθηκε ἡ δάτος ἐκεῖ ψηλὰ στὸ ὄρος. Διδάσκεται ὅμως σὲ ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ κόσμου ὡς τὸ «θαῦμα τῆς καιομένης δάτου»...

Ἐνα ἄλλο παρόμοιο καὶ πιὸ πρόσφατο «θαῦμα» συνέβη στὸ χωριὸ Κουρτέσι τῆς Ἡλείας τὴν 15ην Ἰουνίου 1999. Ἐνας 42χρονος ἀγρότης ὠραματίστηκε στὸ κτῆμα του, ὅπου δούλευε, τὸν Θεὸ ὑπὸ μορφήν λάμπειος τριγωνικοῦ σχήματος καὶ συνωμίλησε μαζί του, ὅπως καὶ ὁ Μωυσῆς. «*Τί θὰ ἤθελες νὰ κάμω γιὰ σένα;*», τὸν ρώτησε ὁ Θεός. Κι' ἐκεῖνος ἀπλᾶ ἀπλᾶ τοῦ ζήτησε «*νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ κόψῃ τὸ τσιγάρο καὶ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς πονοκεφάλους, πὸν τὸν βασάνιζαν συχνά*». Πράγματα, πού, κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ ἀγρότη, ἔγιναν ἀμέσως, ὅπως γράφει σὲ σχετικὴ ἀνταπόκρισή της μία ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα. Τὸ «θαῦμα» τοῦ Κουρτεσίου τῆς Ἡλείας, ὅπως γράφει ἡ ἴδια ἐφημερίδα, προκάλεσε τὴν ἀντίδραση τοῦ μητροπολίτη Ἡλείας κ. Γερασίμου, ἰσχυρισθέντος ὅτι: «*Ὁ Θεὸς δὲν προοιᾶνει σὲ τέτοιον εἶδος μικρὰ θαύματα, ὑποστηρίζοντας πὼς πρόκειται γι' ἀπλὲς φαντασιώσεις τοῦ 42χρονου ἀγρότη*». Ἀλλὰ ἡ διαφορὰ τῶν δύο παραπάνω «θαυμάτων» ἐγκρίνεται μόνο στὴ γλῶσσα συνεννοήσεως τοῦ «Θεοῦ» καὶ τῶν «συνομιλητῶν» του καὶ στὴ χρονικὴ ἀπόσταση τῶν 3.399 χρόνων τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο...

3. - Ο ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΟΥ Εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τὸν Ὅμηρο, ὅτι ἓνας περίφημος γιατρὸς μὲ τὸ ὄνομα Ἀσκληπιὸς καταγόταν ἀπὸ τὴν Θεσσαλία καὶ ἦταν πατέρας τῶν γιατρῶν Μαχάονος καὶ Ποδαλειρίου, πού ἔλαβαν μέρος στὸ Τρωικὸ πόλεμο τοῦ 3.087 - 3.078 π.Χ. Αὐτὸς δὲν ἔχει καμμία σχέση μὲ τὸν Ἀσκληπιὸ τὸν Α', γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ Κερένυϊ στὴν «Μυθολογία τῶν Ἑλλήνων» (μετ. Δ. Σταθοπούλου, έκδ. Ἑστία 1966, σελ. 142) διασφίξει τὴν παράδοση, κατὰ τὴν ὁποία: «*Ἡ Κορωνίς τοῦ Φλεγύα γέννησε τὸν Ἀσκληπιὸ τὸν Α' στὴν Ἐπίδανρο καὶ τὸν ἐγκατέλειπε στὸ δουνό. Μία γίδα θήλασε τὸ μωρὸ κι' ἓνα τσοπανόσκυλο τὸ φύλαγε. Ὁ βοσκὸς Ἀρεσθᾶνας, ψάχνοντας γιὰ τὴ γίδα καὶ τὸ σκυλί του, βρῆκε τὸ παιδί καὶ θέλησε νὰ τὸ πάρῃ. Ὅταν πλησίασε, εἶδε μίαν λάμπην σὰν ἀστραπή, πὸν τύλιγε τὸ νήπιον. Ἐνοίωσε τὴν θεότητα τοῦ χώρου καὶ ὑποχώρησε γιομάτος δέος... Τότε διαδόθηκε ἡ πληροφορία, πὼς αὐτὸ τὸ παιδί θὰ εὗρισκε τὴ θεραπεία κάθε ἀρρώστιας καὶ θὰ ἀνέσταινε νεκροὺς. Λέγεται, ὅτι ἀνέστησε πολλοὺς ἥρωες, ὅπως καὶ τὸν Ἰππόλυτο.*» Ἐκτὸς αὐτοῦ ὁ R. Graves στὸ βιβλίον του «Ὁ Βασιλεὺς Ἰησοῦς» (μετ. Μ. Βερέττας, έκδ. Alien 1995, σελ. 536) ἀναφέρει, ὅτι «*καὶ ὁ Γλαῦκος (τοῦ Σισύφου) στὴν Ἐφύρα (κοντὰ στὴν Κόρινθο) ἀνεστήθη ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τότε ὁ Ζεὺς τοῦ πῆρε τὴ ζωὴ, γιὰ νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν Ἀδην*». Τὸ θέμα συμπληρώνεται ἀπὸ τὸν Α. Σταγειρίτη στὴν «Ὡνυγία» (ἐκδ. Ἑλεύθερη Σκέψη 1994, σελ. 70), ὅπου ἀναφέρεται: «*Ὁ Ζεὺς, φοβηθεὶς μήπως οἱ ἄνθρωποι γίνονιν ἀθάνατοι διὰ τῆς ἱατρικῆς τέχνης τοῦ Ἀσκληπιοῦ τοῦ Α' καὶ καταφρονήσουν τοὺς θεοὺς, τὸν ἐκεραύνωσε, ἢ ὁ Πλούτων παρεκάλεσε τὸν Δία νὰ τὸν κεραννώσῃ, ἐπειδὴ ἀνέστησε πολλοὺς νεκροὺς κι' ἐξημίωνε τὸν Ἀδην*».

Ἀπὸ τὸν Γλαῦκο, πού ἦταν γιὸς τοῦ Σισύφου, μέχρι τοῦ Γλαύκου ἐγγονοῦ τοῦ Βελλερεφόντη, πού εἶχε λάβει μέρος στὸν Τρωικὸ πόλεμο, εἶχαν παρῆλθαι τέσσαρες γενεὲς ἢ 120 χρόνια. Ἐπομένως ὁ Γλαῦκος τοῦ Σισύφου εἶχε γεννηθῇ περὶ τὸ ἔτος 3.087 π.Χ. (Τρωικὸς πόλεμος) + 120 χρ. = 3.207 π.Χ. Ὅποτε ὁ Ἀσκληπιὸς ὁ Α' πρέπει νὰ ἦταν συνομήλικος τοῦ Σισύφου καὶ νὰ εἶχε γεννηθῇ περὶ τὸ ἔτος 3.237 π.Χ. Τὰ θαύματά του ἐντοπίζονται στὴν περίοδο τῶν ἡρώων, ἢ ὁποία συμπίπτει μὲ τὴν περίοδο ἀπὸ τοῦ Κατακλυσμοῦ τοῦ Δευκαλίωνος μέχρι καὶ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου.

4. - ΜΕΡΙΚΑ «ΘΑΥΜΑΣΙΑ» ΤΟΥ ΟΜΗΡΟΥ

Ἡ λέξη «θαῦμα» καί τὰ παράγωγά της κατάγονται ἀπό τόν Ὅμηρο, γιά τόν ὁποῖο ἔχουν τήν σημασία κι' ἔννοια τήν σημερινή. Στά ἔπη του καταχωρίζονται πολλά δείγματα ἄξια θαυμασμοῦ, ἀπό τὰ ὁποῖα ἐπιλέγονται μερικά «θαύματα ἰδέσθαι», πού ἔχουν σχέση μέ τήν ὁμορφιά, τήν τέχνη τοῦ χοροῦ, τήν ρητορική, τήν κατασκευαστική, τόν ἀθλητισμό καί τήν θεραπεία τῆς ὑγείας.

Ἡ ὁμορφιά τῶν ἀνθρώπων τόσο ἡ ἐξωτερική, ἡ ἐπιφανειακή, ὅσο καί ἡ ἐσωτερική, ἡ ψυχική, ἦσαν ἀντικείμενα γιά τραγούδια καί ποιήματα, ὅπως εἶναι καί σήμερα. Ἐνα τέτοιο δείγμα παρέχει ὁ Ὅμηρος στήν Ὀδύσεια (λ 281-287), ὅπου λέγει: «*Ἡ πανέμορφη Χλόρη (τοῦ Νηλέα ἡ γυναικα) μετά τόν Νέστορα, τόν Χρῶμια, τόν περὶ φανο Περικλύμενο, ἐγέννησε τήν περιζήτητην (νύφη) Πηρώ, θαῦμα γιά τούς ἀνθρώπους*».

Οἱ Τέχνες (τὸ τραγούδι, ὁ χορός καί οἱ καλλιτεχνικές κατασκευές ἔργων) δὲν ἔμειναν ἀπαρτήρητες ἀπὸ τόν Ὅμηρο. Μία τέτοια εἰκόνα «θαυμασμοῦ» παρέχεται στήν Ὀδύσεια (θ 261-265), ὅπου: «*γύρω ἀπὸ τὸν τραγονδιστὴ Δημόδοκο καί τὴν κιθάρα του οἱ νεαροὶ χορευτὲς ἔσερναν τὸν θεῖκὸ χορὸν μέ τὰ πόδια κι' ὁ Ὀδυσσεύς, βλέποντας τίς γρήγορες κινήσεις τῶν ποδιῶν, θαύμαζε μέ τὴν ψυχὴ του*».

Ἡ ρητορική, ἐνώπιον ἑνὸς πλήθους ἢ μᾶς συνεδριάσεως στήν ἀγορὰ τῆς πόλεως, ἦταν καί εἶναι ἀνθρώπινη ἐκδήλωση σοφίας, γνώσεων καί θάρρους. Μία τέτοια εἰκόνα περιγράφει ὁ Ὅμηρος στήν Ὀδύσεια (α 381 - 382), ὅπου λέγει: «*αὐτὰ εἶπε (ὁ Τηλέμαχος) κι' ὅλοι (οἱ μνηστήρες τῆς μητέρας του Πηνελόπης) δάγκωσαν τὰ χεῖλη τους (ἀπὸ τὸ κακὸ τους), θαυμάζοντας τὸν νεαρὸ Τηλέμαχο, ὁ ὁποῖος ἀγόρευε μέ θάρρος*».

Ἡ κατασκευαστικὴ ικανότητα τοῦ ἀνθρώπου ἀποσκοπεῖ στήν εὐπρέπεια καί ἡμέρεψη τῆς φύσεως. Μία τέτοια ικανότητα καταναλώνεται πολλές φορές στήν κατασκευή ὅπλων ἀφανισμοῦ τοῦ ἀντὶ μέσων διευκολύνσεως τῆς ζωῆς του. Ἐνα τέτοιο «θαυμάσιον» κατασκεύασμα περιγράφει ὁ Ὅμηρος στήν Ὀδύσεια (δ 43-46), ὅπου λέγει γιά τὸ παλάτι τοῦ Μενελάου: «*Εἰσῆλθαν (ὁ Τηλέμαχος καί ὁ Πεισίστρατος τοῦ Νέστορος) στοῦ θεῖκου μέγαρο καί βλέποντάς το θαύμαζαν τὸ κτήριο τοῦ θεοτραφοῦς βασιλέως. Γιατὶ ἔλαμπε σάν τὸν ἥλιο καί τὴ σελήνη τὸ μεγαλοπρεπὲς παλάτι τοῦ Μενελάου*».

Ὁ ἀθλητισμὸς εἶναι μία ἐκδήλωση τοῦ ἀνθρώπου, πὺν γεννήθηκε καί ἀναπτύχθηκε μόνο στήν Ἑλλάδα μέ τὴ θέσπιση τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τὸ ἔτος 7.320 πρὸ Χριστοῦ. Τὸ θέμα καί ἡ ἄξια του δὲν διέφυγαν τῆς προσοχῆς τοῦ Ὀμήρου, ὁ ὁποῖος παρέχει πολλές πληροφορίες περὶ τούτου. Μία ἐκ τούτων καταχωρίζεται στήν Ὀδύσεια (θ 107-108): «*(τὸν Ὀδυσσεύα) τὸν ὠδηγοῦσε ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο πὺν πῆγαιναν καί οἱ ἄλλοι ἄριστοι τῶν Φαιάκων, γιά νὰ θαυμάσουν τ' ἀγωνίσματα*».

Ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενειῶν καί τῶν τραυμάτων τοῦ πολέμου ἀνεπτύχθη στοῦ ἄρθρου μου «*Ἡ ἱατρικὴ ὁρολογία τοῦ Ὀμήρου*» («*Δαυλός*», τ. 175/1996). Ἐδὼ πρόκειται γιά τὴν «*αὐτοθεραπείαν*» τοῦ Ἐκτορος, γιά τὴν ὁποῖαν ὁ Ὅμηρος (Ἰλιάς Ε 409-420, 425-432-439, Ο9-11, 240, 286, 288), ἀφοῦ περιγράφει τὸν βαρὺ τραυματισμὸ τοῦ Ἐκτορος, καταλήγει σ' αὐτὸ πὺν λέγει ὁ Θῶας, ὅταν εἶδε τὸν Ἐκτορα νὰ σηκώνεται: «*ἀλήθεια, εἶναι μεγάλο θαῦμα αὐτὸ πὺν βλέπουν τὰ μάτια μου, ἀφοῦ καί πάλιν ἀνεστήθη ὁ Ἐκτωρ, ξεφεύγοντας ἀπὸ τὸν θάνατο*». Τὸ θαῦμα στήν περίπτωσή αὐτὴ ἔγκειται στήν ἀντοχή τοῦ ὁργανισμοῦ τοῦ Ἐκτορος, γιὰτὶ κανεὶς δὲν τοῦ πρόσφερε τὴν παραμικρὴν ἱατρικὴ δοήθεια.

5. - ΤΑ «ΘΑΥΜΑΤΑ» Η «ΣΗΜΕΙΑ» ΤΩΝ ΠΡΟΦΗΤΩΝ

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν Ἀχαάβ καὶ Ὁχοζία περὶ τὸ 774-756 π.Χ. (σὲ τροπικὰ χρόνια) παρουσιάσθηκε στὸ προσηκόντι τῆς Ἑβραϊκῆς ἱστορίας ὁ προφήτης Ἡλίας. Ἡ προσφορά του στὸ λαὸ τοῦ Ἰσραὴλ ἦταν μεγάλη σὲ προφητεῖες, σηματοθεύσας μὲ μερικὰ θαύματα ἰδιαίτερης σημασίας. Ἐνα ἐκ τούτων ἦταν «ἡ ἀνάστασις τοῦ παιδαρίου τῆς χήρας (ἡ ὁποία τὸν φιλοξενοῦσε στὴ Σαρπητὰ τῆς Σιδωνίας), τὸ ὁποῖο ἀρρώστησε καὶ πέθανε. Τότε ὁ Ἡλίας ἀνέδασε τὸ νεκρὸ παιδί στὸ ὑπερῶ. Ἐκεῖ προσευχόμενος ἐνεφύσησε πρὸς τὸ παιδί τρεῖς φορές, λέγοντας. Ὡς ἐπιστραφῇ ἡ ψυχὴ τοῦ παιδίου τούτου εἰς αὐτό» (Α' Βασιλειῶν, ΙΖ 9-21). Ἔτσι κι ἔγινε.

Ἐνα δεύτερο θαῦμα ἀναφέρεται στὸ διδύλι Α' τῶν Βασιλειῶν (ΙΗ 22-38), ὅπου «ὁ Ἡλίας ἀπέδειξε ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, ὅτι οἱ 450 ψευδοπροφῆτες τοῦ θεοῦ Βαὰλ καὶ οἱ 400 τοῦ ἄλλου οὐδεμία δύναμις εἶχαν ἔναντι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ ὁποῖος ἔρριψε κεραυνὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀνάψε ἡ πυρὰ τοῦ θυσιαστηρίου γιὰ τὴν τέλεση τῆς θυσίας τῶν δοῶν».

Τὸ τρίτο σημεῖο τῆς δυνάμεως τοῦ Ἡλιοῦ ἀναφέρεται στὸ Δ' τῶν Βασιλειῶν (Β9-12), ὅπου «ὁ Ἡλίας καὶ ὁ Ἐλισσαῖ πῆγαιναν πρὸς τὴν ἔρημο συνομιλοῦντες. Καὶ ἰδὼν ἄρμα πυρὸς καὶ ἄλογα πύρινα ἐστάθηκαν ἀνάμεσά τους. Ὁ Ἡλίας ἀνέδραμε καὶ μὲ μορφὴ ἀνεμοστροβίλου ἔφυγε πρὸς τὸν οὐρανόν. Ὁ Ἐλισσαῖ ἔδλεπε καὶ ἐφώναξε...».

Στὸ διδύλι Δ' τῶν Βασιλειῶν (Β14) ἀναφέρεται ἀκόμη, ὅτι «ὁ Ἐλισσαῖ λαθὼν τὴν μηλωτὴν (τὸ δέριμα προδότου τοῦ Ἡλιοῦ), πὺν ἔπασσε ἐπάνω του (καθὼς ὁ Ἡλιὸς ἀνέβαινε πρὸς τὸν οὐρανόν), ἐκτύπησε (μὲ αὐτὴν) τὰ ὕδατα τοῦ Ἰορδάνη ποταμοῦ καὶ διεχωρίσθησαν στὰ δύο, ὁπότε ὁ Ἐλισσαῖ πέρασε (πεζός)».

Συνεχίζοντας τὰ περὶ τοῦ Ἐλισσαῖ ἔργα στὸ διδύλι Δ' τῶν Βασιλειῶν (Δ1-7) ἀναφέρεται, ὅτι: «παρουσιάσθη στὸν Ἐλισσαῖ μία γυναῖκα, πὺν εἶχε πεθάνει ὁ ἄνδρας της καὶ ὁ δανειστής της ζητοῦσε τὰ παιδιά της γιὰ δούλους. Στὸ σπίτι της εἶχε μόνο ἓνα ἀγγεῖο μὲ λάδι. Καὶ ὁ Ἐλισσαῖ τῆς εἶπε: Δανείσθαι ἀπὸ τοὺς γείτονές σου ὅσα ἄδεια ἀγγεῖα μπορεῖς. Ἐμπα μὲ τὰ παιδιά σου μέσα καὶ κλεῖσε τίς πόρτες. Μετὰ ἀπὸ τὸ δοχεῖο τοῦ ἐλαίου πὺν ἔχεις, γέμισε ὅλα τὰ δανεικὰ δοχεῖα. Πούλησε τὸ λάδι καὶ ἐξόφλησε τὸν δανειστὴ σου. Ἔτσι κι ἔγινε». Ἐν ἀκόμῃ θαυματουργὸ ἔργο τοῦ Ἐλισσαῖ ἀναφέρεται στὸ διδύλι Δ' τῶν Βασιλειῶν (ΙΓ 20-21), ὅπου «ἀπέθανεν ὁ Ἐλισσαῖ καὶ τὸν ἔθαψαν. Τὸν ἐπόμενον χρόνον, ἐνῶ ἔθαπταν κάποιον ἄνθρωπον, ὥρμησεν ἓνα τάγμα Μωαβιτῶν καὶ (στὴ διασύνῃ τους) ἔρριψαν τὸν νεκρὸν στὸν τάφον τοῦ Ἐλισσαῖ... Ὅμως, καθὼς ὁ νεκρὸς ἄγγιξε τὰ ὀστέα τοῦ Ἐλισσαῖ, ἀνέζησε καὶ στάθηκε στὰ πόδια του».

Μία ἄλλη «θαυματουργὸς» δράση ἀνάγεται στὸν προφήτη Δανιὴλ, ὁ ὁποῖος περὶ τὸ 650 π.Χ. ὑπηρετοῦσε ὡς ἀξιωματοῦχος τῆς αὐλῆς τοῦ Πέρση βασιλέως. Λόγῳ διαβολῆς καὶ συκοφαντίας (Δανιὴλ ΣΤ 16-22) «ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ κατεδάσουν τὸν Δανιὴλ στὸν λάκκον τῶν λεόντων καὶ νὰ τὸν σκεπάσουν μὲ ἓνα λίθον. Τὴν ἐπομένη ὁ βασιλεὺς διαπίστωσε, ὅτι ὁ Δανιὴλ ἦταν ἀνέπαφος, γιὰτὶ ἄγγελος Κυρίου ἔφραξε τὰ στόματα τῶν λεόντων καὶ δὲν τὸν πείραξαν (καθ' ὅλην τὴν νύκτα πὺν ἔμειναν μαζί)».

6. - ΤΟ ΤΡΑΓΙΚΟ ΛΑΘΟΣ ΤΟΥ ΜΩΥΣΕΩΣ

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἄθελα ἔρχεται στὸ νοῦ τὸ συμβάν, πὺν ἀναφέρεται στὸ διδύλι τῆς Ἑξόδου (ΙΑ 15, 16), ὅπου ὁ Μωϋσῆς «κατόπιν ἐιδικῆς προτροπῆς τοῦ Θεοῦ ἄνοιξε διόδον σὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα διὰ κτυπήματος τῆς ῥάβδου του ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος». Τὸ τί γύρεαν οἱ γυιοὶ τοῦ Ἰσραὴλ σὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα εἶναι ἀνεξήγητο καὶ χρειάζεται μία λιγὸλογη ἔστω ἀλλὰ καὶ ψύχραιμη ἐρμηνεία.

Ἡ πορεία τῆς «ἐξόδου ἐκ τῆς Αἰγύπτου», κατὰ τὰ λεγόμενα στὴν «᾽Εξοδο» (IB 37), «ξεκίνησε ἀπὸ τὴν πόλιν Ραμεσσή (ἢ τὴν Τάνιδα) πρὸς τὴν Σοκχώρ ἢ Σοκχώθ» (εὐρισκομένην πιθανῶς κάπου μεταξὺ τῶν σημερινῶν πόλεων Ἰσμαηλίας καὶ Φιρντάν, ἀπέχουσας τῆς Ραμεσσή περίπου 40-45 χιλιόμετρα, ὅσαμποροῦσαν νὰ διανυθοῦν σὲ διάστημα μιᾶς ἡμέρας). Ἐκεῖθεν, κατὰ τὰ δεδομένα τῆς Βίβλου (᾽Εξοδος ΙΓ' 20), «ἔπρεπε νὰ στρίψουν καὶ νὰ προχωρήσουν πρὸς τὴν ἀρχὴ τῆς ἐρήμου καὶ νὰ στρατοπεδεύσουν στὴν ᾽Οθώμ ἢ Αἰρώθ ἢ Αἰθώμ». Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐρήμου βρισκόταν καὶ βρίσκεται ἀκόμη πέραν τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τῆς σημερινῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, ἀκριβῶς ἀνατολικά τῆς σημερινῆς πόλεως Φιρντάν, ὅπως δείχνει ὁ χάρτης τοῦ **σχήματος 1** (βλ. ἐπόμενη σελίδα). Κατὰ τὰ λεγόμενα τῆς Βίβλου (᾽Εξοδος ΙΓ' 20): «ἐξελθόντες τῆς Σοκχώθ ἢ Σοκχώρ, ἐστρατοπέδευσαν στὴν ᾽Οθώμ ἢ Αἰρώθ παρὰ τὴν ἔρημον». Στὴ συνέχεια ὁ «Θεὸς» εἶπε πρὸς τὸν Μωυσή (᾽Εξοδος ΙΔ' 2) «Ὅταν φθάσετε στὴν ἀρχὴ τῆς ἐρήμου (στὴν ᾽Οθώμ ἢ στὴν Αἰθώμ), νὰ στρίψετε καὶ νὰ στρατοπεδέψετε μεταξὺ τῆς Μιγδώλ καὶ τῆς θαλάσσης». Ὁ «Θεὸς» ἐννοοῦσε ὅτι, ὅταν φθάσετε στὴν ἀρχὴ τῆς ἐρήμου (μετὰ τὴν σημερινὴ διώρυγα τοῦ Σουέζ) «νὰ στρίψετε ἀριστερά, δηλαδή πρὸς βορρᾶν, πρὸς τὴν ἀκτὴ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ νὰ στρατοπεδέψετε μεταξὺ τῆς πόλεως τῆς Μιγδώλ καὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης». Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐντοπίζεται τὸ τραγικὸ λάθος τοῦ Μωυσέως. Δὲν κατὰλαβε καλὰ τὸν ὅρο «νὰ στρίψετε», γιὰτὶ ὁ Θεὸς δὲν προσδιώρισε κάποια κατεύθυνση στροφῆς. Στὴ περίπτωσιν αὐτῇ, ἀφοῦ ὁ Μωυσὴς δὲν κατὰλαβε τὴ διεύθυνση στροφῆς ἀπὸ τὴν ᾽Οθώμ καὶ μετὰ, ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ ἐπιλέξῃ μία τῶν τριῶν λύσεων, πού ἀναλύονται στὴ συνέχεια.

Α. - Ἀπὸ τὴ Σοκχώρ (**θέση Α τοῦ χάρτη**) ἔπρεπε νὰ στρίψῃ πρὸς ἀνατολὰς καὶ νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν ἀρχὴ τῆς ἐρήμου πέραν τῆς σημερινῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, κατὰ τὴν διεύθυνση τῆς σημερινῆς πόλεως Φιρντάν καὶ νὰ στρατοπεδεύσῃ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ᾽Οθώμ ἢ Αἰρώθ ἢ Αἰθώμ (**θέση Β**) σὲ ἀπόσταση πορείας μιᾶς ἡμέρας ἀπὸ τὴ Σοκχώρ, δηλαδή περίπου σὲ μία ἀπόσταση 30-35 χιλιομέτρων. Τὴν ἐπομένη ἔπρεπε νὰ στρίψῃ καὶ πάλιν πρὸς τ' ἀριστερά, πρὸς βορρᾶν ἢ βορειοανατολικά, δηλαδή πρὸς τὴν Μεσόγειο θάλασσα, ἀναζητῶντας τὴν πόλιν Μιγδώλ, ὅπου μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Μεσογείου θαλάσσης ἔπρεπε νὰ διανυκτερεύσῃ (**θέση Γ**). Ἡ θέση αὐτῆς τῆς διανυκτερεύσεως ἔπρεπε νὰ εὑρίσκετο σὲ μία ἀπόσταση περίπου 40 χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν προηγούμενη, ὅση ἦταν δυνατό νὰ διανυθῇ σὲ διάστημα μιᾶς ἡμέρας. Ἀκολουθῶντας τὴν **πορεία ὑπ' ἀριθ. 1** τοῦ χάρτη, ἢ ἀναζήτησιν καὶ ἡ ἄφιξις στὴ γῆ τῆς Ἑπαγγελίας θὰ ἦταν πιὸ εὐκόλῃ καὶ πιὸ σύντομη.

Β. - Στὴ περίπτωσιν πού ὁ Μωυσὴς καὶ ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ εἶχαν φθάσει στὴν ἀρχὴ τῆς ἐρήμου, πέραν τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τῆς σημερινῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ καὶ «εἶχαν στρίψει» δεξιὰ, πρὸς νότον (**πορεία ὑπ' ἀριθ. 2 τοῦ χάρτη**), ἦταν ἀδύνατον νὰ διασταυρωθοῦν μετὰ τὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα, γιὰτὶ κατ' ἀρχὰς θὰ βάδιζαν ἀνατολικά τῆς ὄχθης τῆς σημερινῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ καὶ τῆς ἀκτῆς τῆς μεγάλῃς λίμνης Μπίπτερ. Καὶ ἐὰν συνέχιζαν πρὸς νότον ἐπὶ αὐτῆς τῆς διαδρομῆς, θὰ εὑρίσκαν τὴν ἀκτὴ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης πρὸς τὰ δεξιὰ τους, ὁπότε δὲν χρειάζότανε νὰ χρησιμοποίησιν ὁ Μωυσὴς τὴν ράβδο του γιὰ τὸν διαχωρισμὸ τῶν ὑδάτων.

Γ. - Στὴ περίπτωσιν πού ὁ Μωυσὴς δὲν ἔφθασε στὴν ἀρχὴ τῆς ἐρήμου, ἀλλὰ ἔστριψε ἀμέσως μετὰ τὴ Σοκχώρ πρὸς τὰ δεξιὰ, δηλαδή πρὸς νότον, τότε ἀκόμη καὶ σήμερα θὰ ἔφαχνε γιὰ τὴν γῆ τῆς Ἑπαγγελίας πρὸς τὸ σημερινὸ Σουδάν, βαδίζοντας κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (**πορεία ὑπ' ἀριθ. 3 τοῦ χάρτη**). Ἐὰν ὅμως σὲ κάποια στιγμή ἀντελήφθῃ τὸ λάθος του, θὰ ἔπρεπε νὰ στρίψῃ πρὸς ἀνατολὰς, γιὰ νὰ περάσῃ ἀπέναντι στὴν ἀνατολικὴ ὄχθη τῆς σημερινῆς ὄχθης τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ. Καὶ γιὰ νὰ

θά ἦταν ἐὰν ἐξελάμβανε τὴν λίμνη Μπιπτέρ ὡς τὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα. Θὰ ἦταν ὅμως ἄσκοπο, γιατί κάλλιστα θὰ μπορούσε νὰ τὴν περάσει διὰ ξηρὰς ἀπὸ τὸ βόρειο ἢ ἀπὸ τὸ νότιο ἄκρο τῆς λίμνης. Ἐπειτα ἡ διάβαση τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης θὰ ἦταν ἀδύνατη, διότι οἱ ἐκατέρωθεν ἀκτὲς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἀπὸ τὸ Σουεζ καὶ πρὸς νότον ἔχουν μεγάλη κλίση, πού θὰ καθιστοῦσε ἀδύνατη τὴν πορεία τροχοφόρων καὶ γερόντων.

Τὸ κωμικὸ τῆς ὑποθέσεως εἶναι, ὅτι ὁ Μωυσῆς φεύγοντας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο («Ἐξοδος» Β 15) πῆγε πρὸς τὴ γῆ Μαδιάμ, ἡ ὁποία πρέπει νὰ βρισκόταν πλησίον τοῦ ὄρους Χωρήβ ἢ Σινᾶ, ἀφοῦ ἀνέβηκε ἐκεῖ δόσκοντας τὰ πρόβατα τοῦ πεθεροῦ του Ἰοθὼρ, ὅπου εἶδε τὴν «καιομένην βάτον». Τὴ διαδρομὴ αὐτὴ ἀλλὰ καὶ στὴν ἐπιστροφή δὲν διήλθε διὰ θαλάσσης. Τοῦτο καὶ μόνο ἀποδεικνύει, ὅτι ἀκολούθησε ἡ **τὴν ὑπ' ἀριθ. 1 ἢ τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 πορεία**, πού φαίνεται στὸν χάρτη, ὁπότε δὲν χρειαζόταν «διαχωρισμὸς τῶν ὑδάτων τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης»...

7. - ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΟΦΩΝ

Θὰ ἔλεγε κανεῖς, ὅτι οἱ Ἕλληνες σοφοί, ἐνῶ σκόρπισαν σ' ὅλο τὸν κόσμον τὴν μαγιά ζωογονήσεως τοῦ πνεύματος τῶν ἀνθρώπων, δὲν εἶχαν καμμία συμμετοχὴ σὲ ἔργα ἄξια θαυμασμοῦ. Αὐτὸ εἶναι μεγάλο λάθος. Καὶ εἶναι κορμὶ, οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες νὰ μὴ γνωρίζουν τὰ «θαύματα» τῶν προγόνων τους, ἐπειδὴ τὰ διδασκτικὰ βιβλία τῶν σχολείων δὲν κάνουν ἰδιαιτέρο λόγο γι' αὐτά. Ἐνα δείγμα τῆς προσφορᾶς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων σοφῶν παρέχεται στὴ συνέχεια.

Ἐνας ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ Πυθαγόρας, πού ἔζησε περὶ τὸ 580-500 πρὸ Χριστοῦ, καὶ κατὰ γότον ἀπὸ τὴ Σάμο. Ἡ βιογραφία του εἶναι ἑλλειπὴς καὶ ἄγνωστη στὶς λεπτομέρειές της. Ὁ Α. Ἀνδρικόπουλος στὸ βιβλίον του «Ἀρχαῖοι Ἕλληνες Φιλόσοφοι» (ἐκδ. Ἰδιοθέατρο, σελ. 150) παραθέτει ἀρκετὰ στοιχεῖα μεταγενεστέρων ἱστορικῶν, πού ἀναφέρονται στὸν Πυθαγόρα. Κατ' αὐτοὺς ὁ Πυθαγόρας εἶχε πολλὰς ἰκανότητες καὶ δυνάμεις «ὑπερφυσικέας».

Ὁ Ἀπολλώνιος γράφει: «Ἐνῶ ὁ Πυθαγόρας διήρχετο ἓνα ποτάμι, ἀκούσθηκε μίᾳ φωνῇ λέγουσα: Πυθαγόρα, χαῖρε!». Κατ' ἄλλη πληροφορία τοῦ Ἀπολλωνίου: «ὁ Πυθαγόρας ἐθεάθη τὴν ἰδίαν ἡμέραν στὸ Μεταπόντιο τῆς Ἰταλίας καὶ στὸ Τανρομένιο τῆς Σικελίας, συνομιλῶν μὲ τοὺς μαθητὰς του»· ἐπίσης «εἶχε ἱατρικὰς γνώσεις καὶ θεράπευε διάφορες ἀσθένειες»· καὶ «ὅταν ξεψυχοῦσε, ἀκονγόταν μίᾳ μελωδικῇ ἀρμονίᾳ μουσικῆς». Ὁ Πορφύριος, ὅπως γράφει ὁ Α. Ἀνδρικόπουλος στὸ παραπάνω ἔργο του, σημειώνει γιὰ τὸν Πυθαγόρα ὅτι «προέλεγε τοὺς σεισμούς», «ἀπέτρεπε ἐπιδημικὰς ἀσθένειες», «κατέστελλε διαίους ἀνέμους, χάλαζες καὶ τρικυμίες σὲ ποταμούς καὶ θάλασσες».

Ἐνας ἄλλος Ἕλλην σοφός, κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Α. Ἀνδρικόπουλου (σελ. 207), ὁ Παρμενίδης ἐκ τῆς Ἐλαίας, πού ἔζησε περὶ τὸ 540-470 π.Χ. καὶ ἦταν μαθητὴς τοῦ Πυθαγόρα, «ἦταν μεμνημένος στὰ πνευματικὰ ζητήματα καὶ στὶς ἀλήθειες τῆς φύσεως» Τὸ θαῦμα τοῦ Παρμενίδου εἶναι, ὅτι κατάφερε νὰ ἐξηγήσῃ στοὺς ἀνθρώπους, ποία εἶναι ἡ ἀλήθεια. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια εἶναι στὴ φύση, ἀλλὰ δὲν γίνεται ἀντιληπτὴ, γιατί δὲν εἶναι στὰ μέτρα τῶν κοινῶν ἀνθρώπων. Ἐτοί ὁ καθένας πιστεύει τὴν δική του προσωπικὴ ἀλήθεια – καὶ ὅπου τὸν βγάλει.

Μία ἄλλη θαυματουργὴ ἑλληνικὴ φυσιογνωμία, κατὰ τὸν Α. Ἀνδρικόπουλο πάντοτε (σελ. 220), ἦταν ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἀπὸ τὸν Ἀκράγαντα, πού ἔζησε περὶ τὸ 496-435 π.Χ. «Ἐκτὸς ἀπὸ φιλόσοφος καὶ γιατρός ἦταν μίᾳ πεφωτισμένη ψυχὴ καὶ κατεῖχε πνευματικὰς δυνάμεις, τίς ὁποῖες καλλιέργησε, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ προσεγγίσῃ τὴν ἀλήθεια, μετὰ τῆς ὁποίας ἐταντίσθη καὶ πρὸς τὴν ἀθανασία, ἡ ὁποία περιέλαβε τὴν πλήρη φωτὸς ὑπόστα-

σή του». Πιο κάτω ο Ήρακλείδης αφηγείται ένα επεισόδιο, εκ του οποίου έδοξάσθη: «περί της άπνου γυναικός, τήν οποίαν ὁ Ἑμπεδοκλῆς απέστειλε στήν οἰκογένειά της ζῶσαν, ἀφοῦ τήν ἀνέστησε. Για τὸν ἔορτασμό τοῦ γεγονότος προσεκλήθη μετ' ἄλλων καὶ τοῦ φίλου του ἱατροῦ Πανσανία σὲ ἀνάλογη θυσία, ἡ ὁποία κατέληξε σὲ γλέντι. Μετὰ τὸ γλέντι ὅλοι φύγανε ἐκτὸς τοῦ Ἑμπεδοκλέους, τὸν ὁποῖον δὲν μποροῦσαν νὰ βροῦν τὴν ἐπομένην ἡμέραν, παρ' ὅλο πὸν ἔψαχναν πολλοί. Ἕνας τῶν ὑπηρετῶν διηγέθη στοὺς ἀναζητοῦντας τον, ὅτι περὶ τὸ μεσονύκτιον ἄκονσε μία πολὺ μεγάλη φωνή, πὸν προσκαλοῦσε τὸν Ἑμπεδοκλῆ. Καὶ εἶδεν οὐράνιο φῶς καὶ λάμψη λαμπάδων καὶ τίποτε ἄλλο». Τί ἔγινε ὁ Ἑμπεδοκλῆς; Χάθηκε;

8. - ΕΠΙΛΟΓΟΣ Σήμερα ὁλος ὁ κόσμος γνωρίζει πολὺ καλὰ ἀπὸ τὸ σχολεῖο ἢ ἀπὸ τὶς εἰδήσεις διαφόρων ἱστορικῶν γεγονότων τὰ «Ἑπτὰ Θαύματα τοῦ Ἀρχαίου Κόσμου», πὸν εἶναι κατασκευασμένα ἀπὸ ἀνθρώπινα χέρια ὅπως: 1) Ἡ πυραμὶς τοῦ Χέοπος στήν Αἴγυπτο τὸ 2.750 π.Χ. 2) Ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος στήν Ἐφεσο τὸν 7ο αἰ. π.Χ. 3) Οἱ κρεμαστοὶ κῆποι τῆς Βαβυλῶνος τὸ 604-561 π.Χ. 4) Τὸ ἄγαλμα τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς στήν Ὀλυμπία τὸ 460-457 π.Χ. 5) Ὁ τάφος τοῦ βασιλέως Μανσῶλου στήν Ἀλικαρνασσὸ τὸ 377-353 π.Χ. 6) Ὁ Φάρος τῆς Ἀλεξανδρείας τὸ 296 ἢ 285-246 π.Χ. 7) Ὁ Κολοσσὸς τῆς Ρόδου τὸ 288 π.Χ. Ὅλ' αὐτὰ ὀφείλονται κατὰ κύριο λόγο στήν διανοητικὴ ἰκανότητα μερικῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι τὰ σχεδίασαν καὶ ἐπέδωξαν τὴν κατασκευὴ τους. Ἄνευ αὐτῶν δὲν θὰ εἶχε γίνε τίποτα. Ἀλλὰ ἐκτὸς αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι προικισμένοι μὲ νόηση, πεφωτισμένη ψυχὴ καὶ αἰσθήσεις πολὺ τελειότερες τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου, οἱ ὁποῖοι μποροῦν νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθεια, ὅπως λέγει καὶ ὁ Ἀνδρικόπουλος πιὸ πάνω. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ περνοῦν σὲ κάποιον ἄλλον ὀρίζοντα δυνατοτήτων καὶ προκαλοῦν διὰ τῶν ἔργων τους τὸν θαυμασμό ὅλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

Παρετέθη ἕνας ἀριθμὸς «θαυμάτων». Σὲ ὅλα ὑπάρχει ἕνας παραλληλισμὸς τῶν δυνάμεων, τὶς ὁποῖες κατεῖχαν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ κατὰ συνέπεια εἶχαν ὅλοι ἰδιαίτερα χαρίσματα. Μὲ ἀφορμὴ τὸν «διαχωρισμὸ τῶν ὑδάτων τοῦ Ἰσραὴλ» ὑπὸ τοῦ Ἑλισσαι ἐπὶ τῆς μηλωτῆς τοῦ προφήτη Ἠλιοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία μιᾶς ὀλιγόλογης ἐρμηνείας τῆς πορείας τῶν γυναικῶν τοῦ Ἰσραὴλ, ὁδηγουμένων ὑπὸ τοῦ Μωυσέως κατὰ τὴν ἔξοδό τους ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Ἡ ἀναφερομένη στὴ Βίβλο παρὰγραφὸς («Ἐξοδος» ΙΔ-16) εἶναι μία ὑπερβολή, ὅπως καὶ τόσες ἄλλες, πὸν ποτὲ δὲν πραγματοποιήθηκε. Ἡ ἐρμηνεία πὸν δίδεται πιὸ πάνω, εἶναι μία πρωτότυπη λύση στὸ τραγικὸ λάθος τοῦ Μωυσέως, ἀπὸ τὸ ὁποῖο οἱ γυιοὶ τοῦ Ἰσραὴλ τάλαιπωρήθηκαν ἐπὶ 40 χρόνια χωρὶς λόγο. Διότι ἂν εἶχαν ἀκολουθήσει τὴν **πορεία ὑπ' ἀριθ. 1 τοῦ χάρτη**, βαδίζοντας 35-40 χιλιόμετρα τὴν ἡμέρα, σὲ διάστημα περὶπου ἑνὸς μηνὸς θὰ εἶχαν φθάσει στήν Ἱερικώ. Δυστυχῶς οἱ γεωγραφικὲς γνώσεις τοῦ Ὀμήρου, τοῦ ἔτους 3.100 π.Χ., δὲν εἶχαν μεταφερθῇ ἀκόμη στήν Αἴγυπτο, ἢ δὲν τὶς εἶχε διδαχθῇ στ' ἀνάκτορα τῶν Φαραῶ ὁ Μωυσῆς, γιὰ νὰ τὶς ἐφαρμόσει κατὰ τὴν Ἐξοδο...

Κων. Β. Κουτρουβέλης

Ζητεῖται διορθωτής, ἄριστος γνώστης τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τοῦ πολυτονικοῦ. Τηλεφωνήσατε στὰ γνωστὰ τηλέφωνα τοῦ «Δαυλοῦ».

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΟΣΦΑΓΗ ΤΟΥ 1946-1949

3 αντιπροσωπευτικές επιστολές αναγνωστών

Τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Θ. Κουκοδίστα μὲ τίτλο «**50 χρόνια μετὰ τὸν ἐμφύλιο**» στὸν «**Δαυλὸ**» (τεῦχος τοῦ παρελθόντος Δεκεμβρίου) προκάλεσε πολλὲς συζητήσεις ἀλλὰ καὶ πληθώρα ἐπιστολῶν ἀναγνωστῶν, οἱ ὁποῖοι, ἕκαστος ἀνάλογα μὲ τὴν ἰδεολογικὴ του σκοπιά, συμφωνοῦν ἢ διαφωνοῦν ἐν ὅλῳ ἢ μὲ διάφορα σημεῖα τοῦ ἁρθρου. Εἶναι ἀξιοσημεῖωτο, ὅτι οἱ ἀντιδράσεις αὐτές, οἱ θετικές καὶ οἱ ἀρνητικές, ἐκφράσθηκαν συχνὰ σὲ ὀξύτατους τόνους, πρᾶγμα ποὺ ἐπιβεβαιώνει ὅτι οἱ πληγὲς τῆς φοβερῆς αὐτῆς μαζικῆς ἀδελφοκτονίας, γιὰ τὴν ὁποία ἡ γενεὰ ποὺ δὲν τὴν ἀπέτρεψε ἢ καὶ τὴν προκάλεσε, ἀνεξαρτήτως πολιτικῆς παρατάξεως, πρέπει νὰ αἰσθάνεται ντροπή, αἰμορροοῦν δυστυχῶς ἀκόμη καὶ ἀποτελοῦν εἰσέτι παράγοντα νοσηρότητας καὶ ἀποσυνθέσεως μέσα στὸν ἐλληνικὸ ἐθνικὸ ὄργανισμό; ἕναν ὄργανισμό ποὺ παρέμενε τότε σίγουρα, καὶ παραμένει ἴσως καὶ σήμερα, ἀνιστόρητος, ἀνελλήνιστος καὶ ἀπολίτιστος – γι' αὐτὸ καὶ κατρακύλισε στὴν παραφροσύνη τῆς ἀλληλοσφαγῆς. Ἀπὸ τίς ἐπιστολὲς αὐτὲς διαλέξαμε τρεῖς, τίς πιὸ ἀντιπροσωπευτικές, τίς ὁποῖες δημοσιεύουμε, θεωρώντας ὅτι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν συμβάλλουμε σὲ μιὰ πιὸ ἀντικειμενικὴ θέαση καὶ συνειδητοποίηση τοῦ ὄνειδους αὐτοῦ, ποὺ βαραίνει τὸν Ἑλληνισμό τοῦ 20οῦ αἰῶνα.

Δ.Ι.Α.

1. «ΕΜΦΥΛΙΟΣ» ἢ «ΣΥΜΜΟΡΙΤΟΠΟΛΕΜΟΣ»;

Κύριε διευθυντά,

Ἐν τῷ «**Δαυλὸς**» (τεῦχος 216, 1999) ἐδημοσίευσεν ἄρθρο τοῦ κ. Θ. Κουκοδίστα σχετικῶς μὲ τὸν πόλεμο 1946-1949, τὸν ὅποion ἐπανειλημμένως ἀποκαλεῖ «**ἐμφύλιον**». Θὰ συμφωνήσω ἀπολύτως μὲ τὰ ὅσα ἐκθέτει ὁ κ. Κουκοδίστας, ἀλλὰ ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ διαφωνήσω ὡς πρὸς τὴν ὀνομασίαν «**ἐμφύλιος πόλεμος**». Ὁ πόλεμος ἦτο εἰς τὴν πραγματικότητα «**συμμοριτοπόλεμος**» καὶ ὄχι ἐμφύλιος;

Ὁ λεγόμενος ἐμφύλιος πόλεμος τοῦ 1946-1949 ἔχει δύο σκέλη.

1ον: Τὰ αἷτια τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως, καλουμένης «**Τρίτος Γύρος**», κατὰ τῆς νομίμου ἐλληνικῆς κυδερνήσεως; Καὶ **2ον:** Ὑπῆρχε σχέσις καὶ ἐξάρτησις αὐτοῦ ἀπὸ κέντρα τοῦ ἐξωτερικοῦ; Τὸ πρῶτον σκέλος θὰ τὸ ἀντιπαρέλθω, διότι δὲν εἶναι τοῦ παρόντος. Θὰ ἐξετάσω μὲν ὅμως τὸ δευτέρον σκέλος.

Πολύ συντηρητικῶς, σεβόμενος τὸν χῶρον τοῦ «Δαυλοῦ», θὰ ἀναφέρω συντριπτικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν καθαρὰ τὴν φύσιν τοῦ πολέμου αὐτοῦ. Βεβαίως δὲν θὰ περιορισθῶ εἰς τὴν ἔκφρασιν προσωπικῶν ἀποφάσεων καὶ ἀντιλήψεων, ἀλλὰ θὰ παραθέσω κείμενα-μαρτυρίας, ἰδίως κομμουνιστικὰς ὡς καὶ ἀριστεράς, ἐξ ὧν ἀδιάστως θὰ ἐξαχθοῦν τὰ ἀντίστοιχα συμπεράσματα.

Τὸ ΚΚΕ ὑπέγραψε μὲν τὴν Συμφωνίαν τῆς Βάρκιζας (12 Φεβρ. 1945), ἀλλὰ πάντα εἶχεν εἰς τὸν νοῦν του τὸν «Τρίτον Γύρον»: «*Ἡ συμφωνία τῆς Βάρκιζας γιὰ τὸ λαϊκοδημοκρατικὸ κίνημα ἦταν μία ἀνάπαντα, ἕνας ἐλιγμός, μία δυνατότητα γιὰ ἀνασύνταξη καὶ ἀνασυνγκρότηση τῶν δυνάμεών μας, ἐν ᾧ τῆς ἀποφασιστικῆς ἀντιπαράθεσης πὺν ἐπέρχεται ἀναπόφευκτα*» (Ν. Ζαχαριάδης, 3ῃ Συνδιάσκεψις τοῦ ΚΚΕ, Αὐγ. 1950).

«*Ἡ συμφωνία τῆς Βάρκιζας ὥριζεν ἀφοπλισμὸν καὶ διάλυσιν τοῦ ΕΛΑΣ. Ἡ πρόθεσις ὁμως τοῦ ΕΛΑΣ ἦτο νὰ παραδοθῇ ὁ ἐφθαρμένος ὀπλισμὸς καὶ νὰ ἀποκρυνθῇ ὁ καλῶτερος, μαζὶ μὲ πολεμικὸν ὕλικόν, πρὸ τῆς διαλύσεως τῶν στρατιωτικῶν τμημάτων τοῦ ΕΛΑΣ.*» Αὐτὸ ἐπιδεδεικνύει ὁ Γιώργος Μπλαντᾶς, «καπετὰν Κίτσαβος», διοικητὴς ἀρχηγείου Θεσσαλονίκης τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ, εἰς τὸ βιβλίον του «*Ἐμφύλιος Πόλεμος 1946-1949*». Γράφει: «*Ὅταν ὑπεγράφη ἡ συμφωνία τῆς Βάρκιζας, μᾶς δόθηκε ἐντολὴ νὰ μὴν παραδώσουμε τὸν ὀπλισμὸ παρὰ ἕνα μόνο μέρος καὶ τὸν ὑπόλοιπο νὰ κρύψωμε γιὰ τὸ μέλλον. Πρὶν ἀκόμη διαλύσουμε τὸν ΕΛΑΣ, κανονίσαμε τί ὀπλισμὸ θὰ κρύψῃ κάθε σύνταγμα καὶ ποῦ καὶ ὑπὸ τὴν προστασία ποίων. Τὸ ἔργο αὐτὸ τὸ ἀνέλαβαν ἔμπειρα στελέχη τοῦ ΕΛΑΣ, πὺν εἶχαν καταφύγει στὰ δουνά. Οὕτω μέχρι τὸ τέλος τοῦ 1945 κατὰ μικρὰς ὁμάδας (15-20 ἄνδρες) διεσκορπίσθησαν εἰς περιοχὰς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, Ἡπείρου, Μακεδονίας καὶ ὀλιγώτερον εἰς Πελοπόννησον. Ἐκτὸς αὐτῶν 8000 φυγόντικοι κομμουνιστὰι κατέφυγον εἰς γειτονικὰ κομμουνιστικὰ κράτη, συγκεκριμένως τελικῶς εἰς τὸ Μπουλγαριὰ τῆς Γιουγκοσλαβίας πρὸς ἐκπαίδευσιν (Θεοφ. Παπακωνσταντίνου, «*Ἀνατομία τῆς Ἐπαναστάσεως*», σελ. 193).*

Ἡ ἔναρξις τοῦ Τρίτου Γύρου κατόπιν προετοιμασίας ἤρχισε τὴν 30ὴν Μαρτίου διὰ τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ σταθμοῦ χωροφυλακῆς Λιτοχώρου Πιερίας. Μετὰ τὴν συντριβὴν τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν τὸ 1949 ὁ Ν. Ζαχαριάδης ἐδήλωσεν: «*Ἡ ἀπόφασις διὰ τὸν τρίτον γύρον ἐλήφθη τὴν 12ην Φεβρουαρίου 1946, ἐπέτειον τῆς Συμφωνίας τῆς Βάρκιζας καὶ μόνον μετὰ τὴν ρητὴν ἐπίσημον διαβεβαίωσιν τοῦ Τίτο, ὅτι θὰ μᾶς δώσῃ συστηματικὴν συμπαράστασιν. Ἐμεῖς ἐδώσαμε τὴν ὑπόσχεσιν νὰ δημιουργήσωμεν αὐτόνομον Μακεδονίαν ἐντὸς τῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Γιουγκοσλαβίας. Χωρὶς τὴν διαβεβαίωσιν αὐτὴν τοῦ Τίτο τρίτος γύρος δὲν θὰ γινόταν.*» (Θεοφ. Παπακωνσταντίνου, «*Ἀνατομία τῆς Ἐπαναστάσεως*», σελ. 120· καὶ «*Σοβιετολογία*», Αὐγ. 1960, σελ. 6).

Ὁ ἄλλοτε ἀρχηγὸς τοῦ λεγομένου «Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ» Μᾶρκος Βαφειάδης, πού, ὡς γνωστόν, αἵματοκύλισε τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν ἐτῶν 1946-1949, ἐνισχυόμενος ἀπὸ ἄλλοθενεῖς αὐτονομιστὰς (Σλαῦους) πρὸς πραγματοποιήσιν τῶν σκοπῶν αὐτῶν, ἦτοι τὸν ἀκρωτηριασμὸν τῶν βορείων ἐπαρχιῶν μας, διὰ νὰ σχηματίσῃ τὸ κράτος τῆς «Αὐτονόμου Μακεδονίας τοῦ Αἰγαίου», δημοσίως καὶ ἐπισήμως ἀπεκάλυψε (Σκόπια 1983) τὰ ἐξῆς ἐνδιαφέροντα: **1.** «*Ἐκ τῶν 60.000 στρατιωτῶν τοῦ Δ.Σ. οἱ 40.000 ἦσαν Σλαβομακεδόνας.*» **2.** «*Τὰ ἀνώτερα στελέχη τοῦ ΚΚΕ ἦσαν συγχρόνως καὶ μέλη τοῦ ΚΚΣΕ (Κομμουνιστικὸν Κόμμα Σοβιετικῆς Ἐνώσεως) μὲ δεσμεύσεις καταστασιακὰς. Οὐδεὶς ἔγινε γραμματεὺς τοῦ ΚΚΕ χωρὶς τὴν ιδιότητα αὐτὴν.*»

Ὅταν λοιπὸν ὁμολογῆται ἀπὸ τὸν «καπετὰν Μᾶρκο» ὅτι τὰ ἀνώτερα στελέχη τοῦ ΚΚΕ ἦσαν πρωτίστως καὶ μέλη τοῦ ΚΚΣΕ καὶ εἶναι αὐτὰ τὰ ὁποῖα διωργάνωσαν τὸν Δ.Σ., ἔχοντες ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν 40.000 «Σλαβομακεδόνας» καὶ ἐνισχυόμενοι ἐνεργητικῶς καὶ παθητικῶς ἀπὸ τὰ τρία ὅμοια κομμουνιστικὰ κράτη, Ἀλβανία, Σερβία, Βουλγαρία, διὰ ποῖον «ἐμφύλιον πόλεμον» ὁμολοῦμεν;

Ἐὰν δύο ἀντιμαχόμενα μερίδες ἐνὸς λαοῦ μάχωνται πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ καθεστώτος μιᾶς χώρας καὶ διὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἢ διαδοχὴν αὐτοῦ ὑπὸ ἐτέρου συστήματος

διακυβερνήσεως αυτής, τότε ασφαλώς πρόκειται περί έμφυλίου πολέμου. Έάν όμως εκτός της ανατροπής του έσωτερικού καθεστώτος κυριαρχούν στοιχείο είναι ο έδαφικός ακρωτηριασμός της χώρας, ο οποίος επιδιώκεται υπό μιάς των αντιμαχόμενων μερίδων, ένισχυομένης υπό των έποφθαλμιούντων τὰ έδάφη αυτά ξένων, τότε προφανώς δέν πρόκειται περί έμφυλου πολέμου αλλά περί έχθρικής εισβολής δι' αυτοχθόνων, κατευθυνομένων έξωθεν και δη υπό των έχθρων της χώρας των. Έπό τοιαύτας συνθήκας δέν έχομεν άλλο τι παρά πόλεμον πρὸς διαφύλαξιν της έδαφικής ανεξαρτησίας. Αὐτός ο πόλεμος οὐδέποτε εμφανίζεται ως έμφύλιος. Νομοθετικά δέ διατάγματα δέν δύνανται νά αλλοιώσουν την ιστορικήν αλήθειαν. Τὰ άνωτέρω επιβεβαιώνονται και άπό την έκθεση μιάς επιτροπής έρεύνης πρὸς τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας τοῦ ΟΗΕ (23 Μαΐου 1947), γενομένης δεκτῆς διὰ ψήφων έννέα ἐπὶ ένδεκα (έμειοψηφῆσαν Ρωσία και Πολωνία). Εἰς την έκθεση καταγγέλλεται σαφώς, ὅτι ἡ κίνησις αὐτῇ τοῦ Δ.Σ., έν συνεργασία με τὰς σλαβικές ὁργανώσεις ΣΝΟΦ και ΝΟΦ, με έδραν τὰ Σκόπια, ἦτο μία ξενοκίνητος συμμοριακή επιδρομή με άποκλειστικόν σκοπὸν την άπόσπασιν της έλληνικής Μακεδονίας και την ίδρυσιν «Αὐτονόμου Μακεδονίας». Ὁ Δημητρώφ, πρωθυπουργός και άρχηγός τοῦ Κ.Κ. Βουλγαρίας, έκαιε τὰς άκολούθους δηλώσεις (Ἰούλιος 1947), δημοσιευθείσας 1. εἰς την σουηδικήν έφημερίδα «Γκότεμποργκ Τίντνικ», 2. εἰς τὸ επίσημον ὄργανον τοῦ Κ.Κ. Βουλγαρίας «Ραμποτνιτέσκο Ντέλλο», 3. εἰς την «Μπόρμπα» τοῦ Κ.Κ. Γιουγκοσλαβίας, 4. εἰς την «Πολίτικα» τοῦ Βελιγραδίου, 5. εἰς την «Ισγκρέδ» τῆς Σόφιας και μετεδοθείσας επίσης και υπό τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ Βελιγραδίου: «Αἱ νόμμοι αξιώσεις μας ως πρὸς την Θράκην δέν ικανοποιήθησαν. Ὡς πρὸς την Μακεδονίαν τὸ πρόβλημα έχει λυθῇ έν μέρει με τὸ γεγονός ὅτι ἡ Μακεδονία έγινε Δημοκρατία μεταξὺ των άλλων Δημοκρατιῶν της Σερβίας. Εἰς την Μακεδονίαν ὅμως άνήκει και τὸ τμήμα της Βουλγαρίας και εκείνο τὸ ὅποιον τώρα άποτελεῖ τμήμα της Ἑλλάδος. Τὰ τρία τμήματα θά ένωθοῦν μίαν ἡμέραν».

Εἰς τὰς δηλώσεις αὐτὰς προέδρη ὁ Δημητρώφ, διὰ νά προλειάνη τὸ έδαφος διὰ την συμφωνίαν τοῦ Μπλέντ, πού έπηκολούθησε τὸν Αὐγουστον 1947. Ὁ Ν. Ζαχαριάδης εἰς δηλώσεις του εἰς την 7ην Ὀλομέλειαν τῆς Κ.Ε. τοῦ ΚΚΕ τὸ 1950 άπεκάλεσε τὰς έθνικές διεκδικήσεις ἐπὶ τῆς Β. Ἠπείρου και τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ως «έθνικιστικά άγκάθια». Ἡ συνεργασία μεταξὺ ΚΚΕ και των ὁμόρων κομμουνιστικῶν χωρῶν πρὸς άποχωρισμὸν της Μακεδονίας άπό τὸν έθνικὸν κορμὸν καθίσταται εμφανῆς άπό τὸ ὅτι ἡ άνασυγκρότησις τῆς λεγομένης «Δημοκρατικῆς Κυβερνήσεως» τὸ 1949 συμπεριελάμβανε εἰς τοὺς κόλπους της «νοφίτας» ὑπουργούς, ὅπως ὁ Πασκάλ Μητρόφσκυ τοῦ Ἐπισιτισμοῦ (πρόεδρος τῆς ΝΟΦ), ὁ Σταῦρος Κόντσειφ, ὑπουργός Ἐσωτερικῶν, με δύο προέδρους, τοὺς Ἰωαννίδην και Παρτσαλίδην. Θά ἡδύνατο κανεῖς νά άναφέρη πολλές άκόμη ένδείξεις πρὸς υπεράσπισιν τοῦ ὅρου «συμμοριτοπόλεμος», ὅπως αἱ κατὰ διάφορα χρονικά διαστήματα δηλώσεις στελεχῶν τοῦ ΚΚΕ και τοῦ Δ.Σ., αἱ ὁποῖαι κατεσχέθησαν μετά την συντριβὴν αὐτοῦ τὸ 1949 εἰς τὸν Γράμμον και τὸ Βίτσι, σεδόμενος ὅμως τὸν χωρὸν σταματῶ με αὐτὰ τὰ ὀλίγα.

Ἔτσι λοιπὸν έσχεδιάσθη, ὠργανώθη, προετοιμάσθη και έξαπελύθη ὁ «Τρίτος Γύρος», ένας άγὼν ἐκ των πλέον σκληρῶν, αίματηρῶν και έπικινδύνων διὰ την Ἑλλάδα. Εἰς περίπτωσιν επιτυχίας τῆς επιθέσεως αὐτῆς τοῦ Διεθνoῦς Κομμουνισμοῦ δέν θά έχάναμε μόνον την Μακεδονίαν και την Θράκην, δέν θά ἐγινόμεθα μόνον ὑπόδουλοι εἰς ένα καθεστῶς βίας πρωτοφανoῦς, αλλά ἐκινδυνεύαμε νά εξαφανισθῶμεν ως έθνος και ως φυλὴ λόγω τοῦ σλαβικοῦ κινδύνου. Οἱ Ἑλληνες κομμουνισταὶ έγιναν ὄργανα κομμουνιστικῶν χωρῶν με έχθρικές διαθέσεις διὰ την χώραν των και συνεργάσθηκαν μετ' αὐτῶν πρὸς επιτυχίαν των ὀλεθρίων διὰ την χώραν των επιδιώξεών των, άποβλεπουσῶν εἰς τὸν άκρωτηριασμὸν τοῦ έθνικοῦ μας εδάφους. Δι' αὐτὸ ὁ άγὼν ὅλων των πραγματικῶν Ἑλλήνων ἦτο άγὼν καθαρώς έθνικός πρὸς σωτηρίαν τῆς πατρίδος, διὰ την προστασίαν των ὁσίων και των ιερῶν τῆς φυλῆς, τὰ ὁποῖα τὰ μέγιστα ἐκινδύνευον.

Ὁ «Τρίτος Γύρος» των κομμουνιστῶν δέν ἦτο προϊόν κοινωνικῆς άνάγκης οὔτε έκτάκτων περιστάσεων, ἦτο μία μεγάλη προμελετημένη και συντονισμένη επιχείρησις τοῦ Διεθνoῦς Κομ-

μουνισμού με σκοπόν τὴν ἵδρυσιν αὐτονόμου «Μακεδονικοῦ Κράτους». Τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν μὲ ἐνδιαφέρον διαβάξει τὰ ἱστορικὰ κείμενα, ἰδίως δὲ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου καὶ ἐντεῦθεν. Τὸ πρόβλημα ὅμως εἶναι, κατὰ πόσον τὰ ἱστορικὰ αὐτὰ κείμενα ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ἀλήθειαν ἢ θαναύσως παραποιοῦν αὐτήν.

Δυστυχῶς τὸ δεύτερον συμβαίνει εἰς τὰς περισσότερας τῶν περιπτώσεων. Τοῦτο, διότι εὐχερῶς παρουσιάζονται διὰ τῶν στηλῶν πολλῶν ἐφημερίδων, εἰς τὰ «ἐνθετα» αὐτῶν, κείμενα, τὰ ὁποῖα γράφουν ἱστορικοί, οἱ ὁποῖοι εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ τῶν εἴτε ὄχι διαστρεβλώνουν τὰ γεγονότα καὶ παραποιοῦν τὴν ἀλήθειαν.

Μετὰ τιμῆς
Θεόδωρος Α. Λύρας
Ἱατρὸς Νέα Ἱερσέη, ΗΠΑ

2. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΡΗ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗ

Κύριε Λάμπρου,

Θὰ ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ στὸ ἄρθρο τοῦ κ. Ἀθανασίου Κουκοδίστα στὸ τεῦχος 216 τοῦ «Δ», σελ. 13628.

Ἀναφέρει, ὅτι ὁ ἄρῃς Βελουχιώτης (Ἀθανάσιος Κλάρας) κατέσφαξε τοὺς ἄντρες τοῦ 5/42 Συντάγματος τοῦ Ψαροῦ. Σὰς ἀναφέρω, ὅτι ἡ διαταγὴ γιὰ τὴν διάλυση τοῦ 5/42 ἦταν ἄγνωστη στὸν Βελουχιώτη. Ἀξίζει νὰ σημειώσω, ὅτι πολλὰς διαταγὰς θγήκαν ἐν ἀγνοίᾳ του ἢ ὅτι τίς ὑπόγραψε ὁ Βελουχιώτης κάτω ἀπὸ τίς πιέσεις τοῦ κόμματός του, πὺν πάντα τὸν φοβόταν κάποιοι, μὴν τοὺς πάρη τὴν καρέκλα.

Ὁ Βελουχιώτης προσπάθησε νὰ πετύχη τὴν ἔνωση τῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων. Εἶναι γνωστὸ, ὅτι στὶς συνομιλίες μὲ τὸν Ν. Ζέρβα τοῦ ΕΔΕΣ ὁ ἄρῃς τοῦ εἶχε προτείνει τὴν γενικὴ ἀρχηγίᾳ ὅλου τοῦ ἀντάρτικου. Ἄλλοι ἦταν αὐτοί, πὺν ἔκαναν τὰ πάντα, γιὰ νὰ μὴν γίνη ἡ ἔνωση τοῦ ἀντάρτικου, τοῦ ΕΛΑΣ, τοῦ ΕΔΕΣ καὶ τῆς ΕΚΚΑ. Φυσικὰ ἐννοῶ καὶ τοὺς πολιτικούς τῶν τριῶν ὁμάδων, ὅπως ἐπίσης καὶ τοὺς συμμάχους τῆς Ἑλλάδας. Γιὰ ὅ,τι γράφω, ὑπάρχουν στοιχεῖα ἀπὸ ἐν ζῶῃ ἀνθρώπους τῆς τότε ἐνδοξῆς ἀλλὰ καὶ μαύρης ἐποχῆς ὅπως ἐπίσης καὶ διδλιογραφία.

Πρέπει κάποια στιγμή μετὰ ἀπὸ τόσα χρόνια νὰ ἀναγνωρίσουμε αὐτὸν τὸν ἰδιαιτέρο ἄνθρωπο, πὺν ἀκούει στὸ ὄνομα ἄρῃς Βελουχιώτης καὶ νὰ τοῦ θγάλουμε τὴν ταμπέλλα τοῦ «σφαγέα». Προσπάθησε νὰ ἑνώσῃ τοὺς Ἑλληνες μὲ καθαρὰ ἐλληνικὸ πνεῦμα καὶ ὄχι μὲ τὴ βία ἢ τὸν δόλο, πὺν ἴσως ἄσκησαν ἄλλοι. (Βία χρησιμοποίησε, καὶ σκληρὴ μάλιστα, μόνον στοὺς ληστές πὺν κατάστρεφαν καὶ ἔκλεβαν τὰ χωριά καὶ στοὺς συνεργάτες τῶν Γερμανῶν. Δὲν νομίζω, ἕνας λογικὸς ἄνθρωπος νὰ τοῦ ρίχνῃ ἄδικο γι' αὐτό.) Ὅλοι ἤθελαν τὸ γρήγορο τέλος τοῦ ἀπὸ ὅλες τίς παρατάξεις, γιὰτὶ μάλλον «χάλαγε τὴν πιάτσα» καὶ τὰ συμφωνημένα σενάρια πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ.

Ἄς ἀναγνωρίσουμε τίς προσπάθειες κάποιων Ἑλλήνων, πὺν προσπαθοῦν μέσα ἀπὸ τεράστια ἐμπόδια νὰ ἑνώσουν τοὺς Ἑλληνες. Ἐσεῖς οἱ μεγαλύτεροι νὰ μᾶς μάθετε τὴν ἀληθινὴ ἱστορία, νὰ μᾶς ἐνώσετε χωρὶς ἀντιπαλότητες καὶ προκαταλήψεις καὶ νὰ μᾶς δώσετε τὴν Ἑλληνικὴ Παιδεία, γιὰ νὰ ξαναδῇ τὸ φῶς τῆς Ἑλλάδος πάλι, πρὶν «πατώσουμε» τελειωτικά.

Στὸν Βελουχιώτη θέλω νὰ πιστεύω, ὅτι ὁ τότε Ἑλληνας βρήκε ἕναν ἄνθρωπο, πὺν θὰ σταματοῦσε τὸ «διαίρει καὶ βασίλευε». Δὲν εἶναι τυχαῖο, ὅτι συγκέντρωσε γύρω του Ἑλληνες ἀπὸ ὅλα τὰ κοινωνικὰ στρώματα, κόμματα, μορφωμένους καὶ μὴ. Θὰ ἦταν εὐχαρίστησή μου νὰ μὲ ἐνημερώσῃ ὁ κ. Κουκοδίστας γιὰ κάποια στοιχεῖα πὺν ἔχει (γιὰ τὸν Βελουχιώτη μόνον, γιὰ τοὺς ἄλλους, νομίζω, ξέρω πάνω κάτω τί ἔπραξαν καὶ συμφωνῶ κατὰ τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ μὲ τὸν κ. Κουκοδίστα.) Θέλω νὰ μάθω καὶ ὄχι νὰ ἔρθω σὲ ἀντιπαράθεση μὲ κανένα.

Εὐχαριστῶ. Εὐχομαι τὰ μέγιστα γιὰ τὸν «Δ».

Α. Δημητρίου

3. Η ΛΙΠΟΤΑΞΙΑ ΤΗΣ ΙΟΥΝΟΥΣΑΣ ΤΑΞΕΩΣ

ἸΑγαπητὲ κ. διευθυντά,
Θὰ ἤθελα νὰ προσθέσω ὀλίγα τινὰ στὸ ἄρθρο τοῦ φίλου κ. Κουκοβίστα «50 χρόνια μετὰ τὸν ἐμφύλιο».

Ὅταν μετὰ τὴν γνωστὴ συνθηκολόγηση τοῦ στρατηγοῦ Τσολάκογλου ἡ ἄρχουσα τάξη ἐγκατέλειπε προτροπάδην τὴν πολύπαθη χώρα μας μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν τότε βασιλιᾶ συναποκομίζουσα καὶ τὸν δημόσιο θησαυρὸ, ἐπόμενο ἦταν νὰ δημιουργηθῇ ἓνα τεράστιο κενὸ ἐξουσίας. Ὅπως ὅμως εἶναι γνωστὸ, οὔτε στὴ φύση οὔτε στὴ ζωὴ (πολιτικὴ ἐν τῷ προκειμένῳ) ἐπιτρέπονται τὰ κενά. Ἔτσι τὸ κενὸ τῆς ἐξουσίας κατὰφερε νὰ τὸ γεμίσει μόνον τὸ Κ.Κ.Ε. εἴτε μὲ παρὰπληντικούς τίτλους εἴτε καπιλευμένο τὸν χαρακτηρισμὸ «ἐθνικὸς», μὰ πάνω ἀπ' ὅλα κατὰ τὴ γνώμη μας ἐκμεταλλευόμενο τὴν ἀνυπαρξία πολιτικῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία ἦταν φυσιολογικὸ ἀποτέλεσμα τῆς τραγικῆς ἐγκαταλείψεως τῆς χώρας ἀπ' τοὺς ταγούς της, οἱ ὁποῖοι κύτταξαν, πῶς νὰ σώσουν τὸ σαρκίό τους καὶ μόνον, ἀφήνοντας ἔρημο καὶ ἀκέφαλο ἓνα λαό, ὁ ὁποῖος μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχε γράψει λαμπρὲς σελίδες δόξας πάνω στὰ βορειοηπειρωτικὰ βουνά. Μήπως τάχα γι' αὐτό: Στὸ κάτω κάτω τὸ Κ.Κ.Ε. τὴ δουλειά του κύτταξε καὶ φρόντισε νὰ κἀνῃ, οἱ «ἄστοι» ὅμως ἔθνοπατέρες τί ἐπραξαν τότε, γιὰ νὰ δοθῇ αὐτὸν τὸν ταλαίπωρο τόπο; Ἡ δὲν γνώριζαν τί μέλλει γενέσθαι ἅμα τὴ ἀναχωρήσει τους; Πρῶτοι λοιπὸν αἵτιοι γιὰ τὸν ἐμφύλιο σπαραγμὸ εἶναι κατὰ τὴ γνώμη μας οἱ ἀνίκανοι ταγοί, ἀνάξιοι τῶν περιστάσεων, καὶ ὕστερα ἐρχονται οἱ ὑπόλοιποι.

Ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἀνανδρὴ δολοφονία τοῦ Ψαρροῦ καὶ τῶν ἀνδρῶν του: Τὸν μὲν Ψαρρὸ ἐκτέλεσε ἐν ψυχρῷ ὁ ταγματάρχης Εὐθύμιος Ζούλιας, συμμαθητὴς του στὴν Σχολὴ Εὐελπίδων, τοὺς δὲ ἄντρες του ἄλλοι ἐλασσίτες πλὴν τοῦ Βελουχιώτη, ὁ ὁποῖος τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν σταλμένος ἀπ' τὸ Ε.Α.Μ. στὴν Πελοπόννησο (κατόπιν διαταγῆς τοῦ στρατηγοῦ Μέσης Ἀνατολῆς Οὐίλσον, στὸν ὁποῖον καὶ ὑπήγετο ὅλος ὁ ΕΛΑΣ). Γιὰ τὸν μετέπειτα ἐμφύλιο φρονῶ, ὅτι δὲν ἀποφάσισε πιά τὸ Ε.Α.Μ., ἀλλὰ ὁ γενικὸς γραμματέας τοῦ Κ.Κ.Ε., ὁ Νίκος Ζαχαριάδης: Δὲν ἔχει διαλευκανθῇ ὡς σήμερα, πῶς ὁ «Νίκος» γύρισε στὴν πατρίδα ροδοκόκκινος ἀπ' τὸ Νταχάου καὶ μὲ στολὴ ἐγγλέζου ἀξιωματικοῦ.

Ὁ Πλαστήρας συνέστησε συνεργασία μὲ τοὺς Γερμανούς, γεγονὸς ἀπαράδεκτο γιὰ κάθε σκεπτόμενο Ἕλληνα. Ἄν ζοῦσε ὁ Μεταξᾶς καὶ συνεργαζόταν, πῶς θὰ τὸ κρίναμε; Ἡ πῶς κρίνεται ὁ στρατηγὸς Καδρᾶκος; ἢ ὁ ἀλήστου μνήμης στρατηγὸς Κουρκουλάκος;

Τέλος ὡς ὑστερόγραφο ἀναφέρω τὰ τοῦ κ. Κουκοβίστα, πού ἀναφέρονται στὸ τέλος τοῦ ἁρθρου του: «Ἄς ἀναλάβουμε τίς ἀτομικὲς μας εὐθύνες γιὰ τὴν ἀπόκτηση Ἑλληνικῆς Παιδείας... καὶ δὲν θὰ ὀδηγηθοῦμε ποτὲ πιά σὲ νέο ἐμφύλιο.»

Μὲ ἑλληνικοὺς χαιρετισμοὺς
καὶ θαύτατὴ ἐκτίμηση
Διόδωρος Ἀθμονεὺς
Ἐν πλῶ, Φεβρουάριος 2000

4. ΕΝΑ ΣΧΟΛΙΟ ΤΟΥ κ. Α. ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑ

Ἄς ἀρχίσω ἀπὸ τὸν ἐπίλογο μιᾶς ἀπὸ τίς ἐπιστολές, πού ἐστάλσαν στὸν «Δαυλὸ» σχετικὰ μὲ τὸ ἄρθρο «50 χρόνια μετὰ τὸν Ἐμφύλιο», ἐκείνης τοῦ φίλου Διόδωρου Ἀθμονεῶς: «**Τέλος ὡς ὑστερόγραφο ἀναφέρω τὰ τοῦ κ. Κουκοβίστα, πού ἀναφέρονται εἰς τὸ τέλος τοῦ ἁρθρου του: “Ἄς ἀναλάβουμε τίς ἀτομικὲς μας εὐθύνες γιὰ τὴν ἀπόκτηση Ἑλληνικῆς Παιδείας... καὶ δὲν θὰ ὀδηγηθοῦμε ποτὲ πιά σὲ νέο ἐμφύλιο”**». Φυσικὰ αὐτὸ σημαίνει, ὅτι πρόκειται νὰ ἀρθοῦμε πάνω ἀπὸ τὰ ἐπὶ μέρους γεγονότα, πού στὴν περίπτωσιν αὐτὴ εἶναι ἀκόμη ὑπὸ ἀμφισβήτησιν,

και σφαιρικά ν' αναζητήσουμε τις βαθύτερες αιτίες που τὰ προκαλούν. Ἐν δὲ σταθοῦμε στὰ γεγονότα μόνο, κινδυνεύουμε νὰ ὀδηγηθοῦμε σὲ λανθασμένα συμπεράσματα, ἀφοῦ γιὰ τὸ ἴδιο γεγονός ὑπάρχουν πολλές καὶ ἀντίθετες ἀφηγήσεις. Παράδειγμα εἶναι ἡ διάλυσις τοῦ τάγματος 5/42, τὸ ἂν ἔγινε ἢ δὲν ἔγινε ἀπὸ τὸν ἄρχη Βελουχιώτη. Δύο ἐπιστολογράφοι, ὁ Διόδωρος Ἀθμονεὺς καὶ ὁ Α. Δημητρίον, ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ ἄρχης εἶναι ἀθῶος τοῦ αἵματος τοῦ Ψαροῦ καὶ τῶν ἀνδρῶν του. Ἀκόμα ὅμως κι ἂν αὐτὸ συμβαίῃ, ὁ Βελουχιώτης δὲν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν γενικὴ πολιτικὴ δρᾶσι τοῦ ΕΑΜ καὶ τοῦ ΕΛΑΣ.

Εὐκόλα ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, ὅπως ἔχει διαπλαστῇ, κατηγορεῖ τοὺς διάφορους προφήτες καὶ ὄχι τὸ σύστημα, πὺν περιλαμβάνει ὅλους τοὺς «-ισμούς», πὺν ἐξουσιάζει. Ἔτσι στρέφουμε τὴν κριτικὴ ὄχι στὸ σύστημα, ἀλλὰ στὰ πρόσωπα. Δὲν φταίει λοιπὸν ὁ ἄρχης, φταίει ὁ Ζαχαριάδης· δὲν φταίει ὁ ΕΛΑΣ, φταίει ὁ ἐθνικὸς στρατός· καὶ ἀντίστροφα, ἀνάλογα μὲ τὰ διαμορφωμένα πιστεύω, μέσα στὴν διαπάλη τῶν ὁποίων ἐγκλωδίζεται ὁ ἄνθρωπος. Φανατίζεται καὶ γίνεται ὁπαδὸς ἐνὸς «-ισμοῦ» καὶ ζητᾷ νὰ ἐξαφανίσῃ τοὺς ἄλλους «-ισμούς», κατὰ τὴν εὐαγγελικὴ ρῆσιν: «ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ σκοπίζει». Βασικὸ γνώρισμα τοῦ ἐγκλωδισμοῦ αὐτοῦ εἶναι ὁ φανατισμὸς, πὺν ἔχει πολλοὺς τρόπους ἐξάψευς.

Ὅλοι οἱ ζῶντες ὁργανισμοὶ διακατέχονται ἀπὸ τὸ ἐνστικτὸ τῆς αὐτοσυντηρήσεως. Κύριο μέλημά τους εἶναι ἡ ζωὴ. Καί, ἀφοῦ αὐτὴ ἐξασφαλισθῇ, ἡ θελήσεις τῆς ἡ διαιωνίσις τῆς. Ἐν αὐτὰ δὲν τὰ μάθουμε, ἡ ψυχὴ μας θὰ καταστῇ ἀνάπηρη· οἱ δυνάμεις μας οἱ φυσικὲς θὰ περιορίζονται. Εὐκόλα θὰ γινώμαστε θύματα τῶν ἐξουσιαστῶν. Δὲν θὰ λυπώμαστε γιὰ τὸ αἷμα τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ θὰ φωνάζουμε ζήτω ἡ κάτω ὁ Τσακαλῶτος ἡ ὁ Μάρκος· καὶ κάποι-οι ἐπιστολογράφοι θὰ καταφεύγουν στὶς ὕδρεις. Θεωρῶ, ὅτι πλέον ἐφθασε ὁ καιρὸς νὰ τοποθετηθοῦμε ἐντὸς φύσεως καὶ ν' ἀποτινάξουμε κάθε ἐξωκοσμικὸ «-ισμό». Κι ἂν ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια ἐπιβάλλῃ ν' ἀναγνωρίσουμε, ὅτι οἱ κομμουνιστὲς ἤρξαντο χειρῶν ἀδίκων (ἀφοῦ εἶχαν δεχθῇ τις Συνθήκες Λιβάνου, Καζέρτας καὶ Βάρκιζας), ἀπὸ τὴν ἄλλη πρέπει νὰ εἴμεθα σίγον-ροι, ὅτι ὁ ἐγκλωδισμὸς μας στὰ ἐξουσιαστικὰ ἰδεολογήματα πάλι σὲ ρῆξιν θὰ μᾶς ἔφερε στὸ μέλλον.

Καὶ τελειώνω, χωρὶς νὰ ἐπανέλθω πλέον στὸ θέμα, μὲ τὴν ἀπάντησιν στὸν καλὸ ἐξ Ἀμερικῆς ἐπιστολογράφου ἱατροῦ Θ. Λύρα, πὺν ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ πόλεμος δὲν ἦταν ἐμφύλιος. Κύριο στή-ριγμα τῶν ἐπιχειρημάτων του εἶναι, ὅτι στὸν λεγόμενον «Δημοκρατικὸ Στρατὸ» συμμετείχαν ἀλλόγλωσσοι ἡ καὶ ἄλλοεθνεῖς. Βεβαίως τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μὲ τὸν Ἐθνικὸ Στρατὸ (Ἀγγλοι, Ἀμερικανοὶ ὡς στελέχη ἡ σύμβουλοι). Ἡ ἀπάντησις ἔχει δύο σκέλη. Τὸ πρῶτο εἶναι τὸ φυλε-τικὸ. Εἴτε ὑπὸ στενὴν ἔννοια εἴτε ὑπὸ εὐρεῖα οἱ λαοὶ τῶν Βαλκανίων εἶναι σύμφωνα μὲ τις με-τρήσεις τοῦ ἀνθρωπολόγου ἄρχη Πουλιανὸ ἀπόγονοι ἀρχαίων ἐλληνικῶν φύλων. Ἐν ὁ ἐξου-σιασμὸς ἐπέφερε διαιρέσεις πολιτιστικές, κρατικὲς καὶ ἐξωπύρωσε ἐθνικισμούς, καιρὸς νὰ τοὺς ὑπερδοῦμε. Τὸ δεῦτερο σκέλος εἶναι πολιτικὸ. Δύο ἀντίθετα πολιτικὰ συστήματα ἤρθαν σὲ σύγκρουσιν γιὰ τὴν νομὴν τῆς ἐξουσίας σ' ἓνα συγκεκριμένο χῶρο, σὲ μία πολιτεία. Τὸ ἴδιο εἶχε συμβῇ καὶ μὲ τὸν ρωμαϊκὸ ἐμφύλιο στοὺς χρόνους τοῦ Ἰουλίον Καίσαρος («bellum civile»). Μάλιστα τότε ἔλαβαν μέρος κατὰ κύριο λόγον στρατεύματα ξένα πρὸς τοὺς Ρωμαίους (λεγεῶνες Γαλατῶν, Ἀφρικανῶν, Ἑλλήνων κ.λπ.). Κανεὶς ὅμως ἱστορικὸς ὑπάρχει, πὺν νὰ μὴν χαρα-κτήρισῃ τὸν πόλεμον αὐτὸν ἐμφύλιον. Ἦταν κι ἐκεῖνος ἐμφύλιος, ὅπως ὁ δικὸς μας.

Πολὺ περισσότερο, πὺν στὸν σύγχρονον ἐλληνικὸ ἐμφύλιο οἱ ξένοι ἦταν εἴτε στὴν μία παρά-ταξιν εἴτε στὴν ἄλλη. Ἄλλωστε ὁ ὅρος «συμμοριτοπόλεμος» στὸ τρόπο διεξαγωγῆς ἐνὸς πο-λέμου ἀναφέρεται (ἂν ἦταν τὰ στρατεύματα τακτικὸς στρατός ἡ ὁμάδες-συμμορίες) καὶ ὄχι στὸν γενικώτερον χαρακτηρηισμό του.

Ἀθανάσιος Κουκοδίστας

Η ΑΓΡΙΑ ΣΦΑΓΗ ΤΩΝ ΚΡΗΤΙΚΩΝ ΑΠΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥΣ ΤΟΝ 10ο ΑΙΩΝΑ

Πώς βάπτισαν «Σαρακηνούς» τούς «Ἕλληνες τῆς νήσου

I. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σύμφωνα με τὴν ἐπίσημη ἱστοριογραφία ὁ Χριστιανισμὸς ἐρχόμενος σὲ σύγκρουσι μετὰ τὸν Ἑλληνισμὸ ἐπεκράτησε, μετὰ ἀποτέλεσμα ἢ ἐκτοπισθεῖσα ἀρχαία ἑλληνικὴ θρησκεία νὰ δώσῃ τῇ θέσιν της στὴ νέα θρησκεία ἥδη ἀπὸ τὸν 4ο αἰ. μ.Χ. Ὁρισμένοι παραδέχονται, ὅτι ναὶ μὲν ὁ Χριστιανισμὸς ἐξαπέλυσε ἕναν ἀνηλεὲς διωγμὸ κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, αὐτὸ ὅμως συνέβη στὰ πρῶτα χρόνια τῆς βυζαντινῆς περιόδου καὶ ἔκτοτε Χριστιανισμὸς καὶ Ἑλληνισμὸς συνυπάρχουν, οἱ Βυζαντινοὶ δὲ συνέβαλαν τὰ πλεῖστα στὴν διάσωσι ἀλλὰ καὶ διάδοσι τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ. Βεβαίως, ὅπως ἔχει ἀποδείξει πλειστάκις ὁ «Δαυλὸς» μετὰ ἀδιάβλητες ἀποδείξεις, δὲν συνέβησαν ἔτσι τὰ πράγματα. Τὸ Βυζάντιο καταπολεμοῦσε λυσσώδως τὸν Ἑλληνισμὸ ἀπὸ τὴν γέννησί του ὡς τὴν τελευταία του ἀνάσα (1453). Καὶ αὐτό, διότι ὁ Ἑλληνισμὸς, ἔστω καὶ σὲ ὑποτυπώδη μορφή, ζοῦσε καὶ ἐνίοτε ἰσχυροποιεῖτο τόσο, ὥστε νὰ προκαλεῖται ἀνησυχία στὴν βυζαντινὴ αὐλὴ καὶ στοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κύκλους.

Ὁ Hans Georg Beck ὑποστηρίζει – ἔστω καὶ μετὰ κάποια ἀτολμία – τὴν ὑπαρξὶ ἐνὸς ὑπογείου «*εἰδωλολατρικοῦ*» (ἔτσι τὸ ὀνομάζει) ὀνείσματος σ' ὅλη τὴ χιλιετία τῆς Νέας Ρώμης τοῦ Βοσπόρου. Καὶ αὐτό, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δικαιολογηθῇ οὔτε τὸ διαρκὲς μένος τῶν Βυζαντινῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων οὔτε ἡ ἰδεολογικὴ ἐπανάστασι τῶν Πληθονικῶν στὸ Μυστρά. Καὶ ἐνῶ εἶναι γνωστὸς ὁ βίαιος ἐκχριστιανισμὸς τῶν κατοίκων τῆς Λακωνίας, οἱ ὅποιοι ἦσαν λάτρες τοῦ Δωδεκαθέου, ἀπ' τὸν Νίκωνα τὸν «Μετανοεῖτε» τὸν 9ο αἰ., δὲν εἶναι ἰδιαίτερα γνωστὴ ἡ ἄγρια σφαγὴ 40.000 περίπου Κρητικῶν, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν δεχθῇ τὴν χριστιανικὴ θρησκεία.

II. Ο ΜΙΣΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 9ο αἰ.

Τὸ 842, χρόνιὰ πού ἔγινε ἡ ὀριστικὴ ἀναστήλωσι τῶν εἰκόνων, οἱ ἐορτασμοὶ τῶν Ὁρθοδόξων συνωδεύτηκαν ἀπὸ μιὰ «*φρικτὴν τελετὴν*» ἀναθηματισμῶν – ὅπως τὴν χαρακτηρίζει ὁ καθηγητὴς Νικ. Τωμαδάκης – (βλ. “Τριώδιον”), ὅπου μεταξὺ ἄλλων ὀρίζονται καὶ τὰ ἑξῆς: «*Τοῖς τὰ ἑλληνικὰ διεξιούσι μαθήματα, καὶ μὴ διὰ παίδενσιν μόνον ταῦτα παιδευομένοις ἀλλὰ καὶ ταῖς δόξαις αὐτῶν ταῖς ματαίαις ἐπομένοις καὶ ὡς ἀληθεῖσι πιστεύουσι καὶ οὕτως αὐταῖς ὡς τὸ βέβαιον ἐχούσαις ἐγκειμένοις, ὥστε καὶ ἐτέρους, ποτὲ μὲν λάθρα, ποτὲ δὲ φανερώς ἐνάγειν αὐταῖς καὶ διδάσκειν ἀνενδοιάστως ΑΝΑΘΕΜΑ*» Ὁ θεωρούμενος ὡς κλασσικὸς ἱστορικὸς τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας Βασίλειος Στεφανίδης παραθέτει τὸ «Συνοδικὸν» τῆς 7ης Οἰκουμενικῆς Συνόδου: «*Ἀνάθεμα εἰς τοὺς εὐσεβεῖς ἐπαγγελομένους τὰ τῶν Ἑλλήνων δυσώδη καὶ δυσσεβῆ δόγματα*» (ἰδὲ Μάριου Δημόπουλου-Ἀπολλωνίου, «*Ἑλληνισμὸς-Χριστιανισμὸς στὸ Βυζάντιο. – Τὸ Συνέδριον στὴ Φιλοσοφικὴ Ἀθηνῶν*», ἔκδ. Ἐλευθέρη Σκέψις).

Τὴν ἴδια ἐποχὴ ὁ Θεόδωρος Στουδίτης στὸν «Κανόνα» (πού ψάλλεται στὸ «Συ-

νοδικὸν τῆς Ὁρθοδοξίας») ἐξαπολύει μύδρους σφοδρούς κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ στρέφεται κατὰ τοῦ Ἰωάννη Γραμματικοῦ, ὁ ὁποῖος ἀρχικὰ ἦταν ἡγούμενος στὴ μονὴ τῶν ἁγίων Σεργίου καὶ Βάκχου, ἀλλὰ ἀργότερα ἐνστερνίστηκε τὸ ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πνεῦμα τόσο, ὥστε νὰ ἀποστασιοποιηθῇ ἀπ' τὴν χριστιανικὴ διδασκαλία. Τὸν ὀνομάζει «ἴσον τῶν Ἑλλήνων» καὶ τὸν κατηγορεῖ, ὅτι «περηφανευόταν γιὰ τὰ ἔργα τους, πὺν ἡ φωνὴ τῶν δικαίων δίκαια τὰ σκόρπισε στοὺς ἀνέμους». Καὶ συνεχίζει: «Οὐκ ἔδει σε, ὦ παράνομε, ὀνομάζεσθαι τοιαύτην κλῆσιν, μᾶλλον Πυθαγόραν καὶ Κρόνον καὶ Ἀπόλλωνα ἢ τινα τῶν ἄλλων θεῶν, ὧν τὸν δῖον ἐξήλωσας τερπόμενος ταῖς ἀσελγείαις αὐτῶν».

Στὶς ἀρχές τοῦ 10ου αἰ. ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Σικελὸς στρέφεται μ' ἓνα ποίημά του κατὰ τοῦ αὐτοκράτορα Λέοντα τοῦ Σοφοῦ, τὸν ὁποῖο κατηγορεῖ, ὅτι «λάτρεψε τὸ ἀμέτρητο πλῆθος τῶν θεῶν καὶ ἀρνήθηκε τὴν ἁγία Τριάδα» καὶ εὐχεται νὰ καὶ στὸν Ἀδὴ μαζί μὲ τοὺς ἀγαπημένους του ἀρχαίους φιλοσόφους. Σ' ἓνα ἄλλο του ποίημα στρέφεται γενικώτερα κατὰ τῶν Ἑλλήνων: «Νὰ χαθοῦν αὐτοὶ πὺν ἀρνοιῦνται τὴν θεότητα κι αὐτοὶ πὺν ἀσπάζονται τὴν πλάνη τοῦ Μάνη κι αὐτοὶ πὺν λατρεύουν τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων. Κάτω ὅσοι δὲν λατρεύουν τὸν Θεό, πὺν εἶναι νοητὸς σὲ τρία πρόσωπα καὶ τιμᾶται σὲ μία φύσι... Οἱ Ἑλληνες νὰ σκάσουν ἀπ' τὸ κακό τους».

Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ «Ἑλληνες», οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ σκάσουν ἀπ' τὸ κακό τους, ἐπειδὴ λατρεύουν τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων; Τὸ κείμενο γράφτηκε στὶς ἀρχές τοῦ 10ου αἰ., καὶ σύμφωνα μὲ τὴν συμβατικὴ ἱστορία ἡ Ἑλληνικὴ Θρησκεία καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς εἶχαν πρὸ πολλοῦ ἐκλείψει. Ἄν ὅμως συνδέῃ κάτι τέτοιο, τότε πῶς δικαιολογοῦνται οἱ ὕβρεις αὐτὲς τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Σικελοῦ; Πῶς δικαιολογεῖται ἡ ἐπιστολὴ πὺν ἐστάλη τὸ 1223 στὸν Θεόδωρο Κομνηνὸ, ὅπου λέγεται μεταξὺ ἄλλων: «Καὶ μεγαλύνει σε Θεὸς καὶ κραταιώσῃ σε ἐπὶ πλέον καὶ τὸ βασιλικὸν καὶ πάτριον ὑποδῆσαι σε πέδιλον. Ἄγκιστρον δὲ ὁ πόθος, ὃν σε ποθοῦσι οἱ ἐν αὐτῇ ἐπιχώριοι, ὅσοι τῆς ἡμετέρας θρησκείας, ὅσοι τοῦ ἐλληνίζοντος» (ἰδὲ Μ. Δημόπουλου-Ἀπολλωνίου, «Ἑλληνισμός-Χριστιανισμός στὸ Βυζάντιο. – Τὸ Συνέδριο στὴ Φιλοσοφικὴ Ἀθηνῶν», ἔκδ. Ἑλευθέρη Σκέψις). Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ «ἐλληνίζοντες», πὺν κατοικοῦν στὴ Θεσσαλονίκη τὸν 13ο αἰῶνα;

Ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς λοιπὸν ζοῦσε «ὑπόγεια», ὅπως λέγει ὁ Hans Georg Beck, καθ' ὅλη τὴν διάρκεια τοῦ βίου τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Μέσα στὰ πλαίσια τοῦ σφοδροῦ αὐτοῦ μισελληνισμοῦ τῶν Βυζαντινῶν τὸν 9ο καὶ 10 αἰ. διενεργεῖται ὁ βίαιος ἐκχριστιανισμὸς τῶν κατοίκων τῆς Μέσα Μάνης ἀπὸ τὸν Νίκωνα. Ὁ Κωνσταντῖνος Ζ' ὁ Πορφυρογέννητος γράφει στὸ «Περὶ Διοικήσεως αὐτοκρατορίας» τὰ ἑξῆς: «Ἰστέον ὅτι οἱ τοῦ κάστρου Μαῖνης οἰκήτορες οὐκ εἰσὶν ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῶν προορηθέντων Σλαύων, ἀλλ' ἐκ τῶν παλαιωτέρων Ῥωμαίων, οἱ καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρὰ τῶν ἐντοπίων Ἑλληνες προσαγορεύονται διὰ τὸ ἐν τοῖς προπαλαίσι χρόνοις εἰδωλολάτραις εἶναι καὶ προσκνητὰς τῶν εἰδώλων κατὰ τοὺς παλαιοὺς Ἑλληνας, οἵτινες ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αἰοιδίμου Βασιλείου βαπτισθέντες Χριστιανοὶ γεγονάσιν». Ὁ Νίκων θανάτωσε τὸν ἔφορο τῆς περιοχῆς Ἀντίοχο, σκότωσε ὅλους τοὺς ἱερεῖς τῆς ἀρχαίας θρησκείας καὶ τοὺς ἀμετάπειστους, ἰσοπέδωσε ἱερὰ καὶ δάπτισε τοὺς ὑπόλοιπους μὲ σωματικὴ καὶ ψυχολογικὴ βία. Οἱ Χριστιανοὶ ὅμως δὲν περιορίσθηκαν στὸν βίαιον ἐκχριστιανισμό τῶν κατοίκων τῆς Πελο-

ποννήσου. Ὁ ἐπόμενος στόχος τοὺς ἦταν τὸ νησί τοῦ βασιλέα Μίνωα, οἱ κάτοικοι τοῦ ὁποίου ἔμεναν μὲ πείσμα πιστοὶ στὶς παραδοσιακὰς ἀξίες τοὺς.

III. Η ΣΦΑΓΗ ΤΩΝ ΚΡΗΤΙΚΩΝ Οἱ Κρήτες ἦσαν ιδιαίτερα συντηρητικοί, ὅσον ἀφορᾷ στὰ ἦθη καὶ στὰ ἔθιμα. Μὰ καὶ ἡ ψυχὴ τῶν Κρητικῶν ἦταν τέτοια, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ δεχθῇ τὸ νέο δόγμα, ποὺ ζητοῦσε δουλεία, ταπείνωση καὶ ὑποταγή. Οἱ Κρήτες ἦσαν γενναῖοι, πολεμοχαρεῖς, ἀγαποῦσαν μὲ πάθος τὴ ζωὴ καὶ δὲν ἦσαν ἄνθρωποι ποὺ ἔσκυβαν εὐκολὰ τὸ κεφάλι. Γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν Πελασγῶν καὶ τῶν Δωριέων, οἱ Κρήτες ποτὲ δὲν «χώνεψαν» τοὺς Βυζαντινοὺς, ἀλλὰ οὔτε καὶ οἱ Βυζαντινοὶ τοὺς Κρήτες. Καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ τὸ ἀποκρύπτει ἐντέχνως ἡ κατεστημένη ἱστοριογραφία.

Ὁ ἱστορικός Νικ. Ἀγγελῆς στὸ ὑπ' ἀρ. 7 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ἱστορία Εἰκονογραφημένη» (Ἰανουάριος 1969) περιγράφει ὡς ἑξῆς τὰ γεγονότα: «Οἱ σχέσεις τοῦ Βυζαντίου μὲ τοὺς Κρήτες δὲν ἦταν ποτὲ ἀρμονικές. Ὁ λαός, ἀτίθασος καὶ πολεμικός, δὲν ὑποτασσόταν στοὺς βυζαντινοὺς φεουδάρχες καὶ στρατηγούς. Κάθε τόσο ξεσποῦσαν ταραχὲς καὶ στάσεις. Κατὰ τὴν διάρκεια μιᾶς τέτοιας ἀνταρσίας τὸν 9ο αἰῶνα βρῆκαν τὴν εὐκαιρίαν μερικοὶ τυχοδιῶκτες μωαμεθανοὶ τῆς Ἰσπανίας, ἀποδιδάσθησαν στὴν Κρήτη καὶ ἔκτισαν ἓνα ὄχυρό φρούριο στὸν Χάνδακα... Πολλοὶ νέοι τῆς Κρήτης συνεταιρίστηκαν μὲ τοὺς “Σαρακηνούς” καὶ χτύπησαν τίς βυζαντινὲς πολιτείες. Οἱ βυζαντινοὶ χρονογράφοι δὲν μιλοῦν γιὰ Ἀραβες ἀλλὰ γιὰ Κρήτες “θεολέστους”. Οἱ μεγάλοι ἀρχηγοὶ τῶν λεγομένων Σαρακηνῶν τῆς Κρήτης εἶναι Ἑλληνες, Φώτιος, Λέων Τριπολίτης κ.λπ. [...] Ὑστερα ἀπὸ πολλὰς ἀτυχεὺς ἀποπειρὲς ὁ Νικηφόρος Φωκάς μὲ τρομερὸ στόλο ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες πλοῖα χτύπη τὸν Χάνδακα τὸ 960 μ.Χ. Ὁ Νικηφόρος Φωκάς ἔχει στὸν στρατό του Θράκες, Λυδοὺς, Ἀρμενίους, Σλάβους, Ἑλλαδικούς, Ρώσους κ.ἄ. Οἱ ἀμυνόμενοι εἶναι Κρήτες καὶ λίγοι Ἰσπανοί, Αἰθίοπες καὶ ἄλλοι Ἀφρικανοὶ πειρατὲς. Τελικὰ νικᾷ ὁ Φωκάς καὶ περνᾷ μαχαίρι ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Ἡ βυζαντινὴ προπαγάνδα θέλει ὅλους τοὺς Κρήτες... Σαρακηνούς· καὶ οἱ νικητὲς σφάζουν **σαράντα χιλιάδες** ἄντρες τῆς Κρήτης. Τὸ νησί ἐρημώνεται. Μόνο στὰ χωριὰ καὶ στὰ δουνὰ γλυτώνουν λίγες χιλιάδες κάτοικοι. Τὸ Βυζάντιο μοιράζει τὸ νησί σὲ φέουδα καὶ ἐγκαθιστᾷ στὴν Κρήτη διαλεχτὰς οἰκογένειες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Φωκάδες, Μελισσηνοὺς, Μονσούρους, Χορτάτσηδες, Σκορδίληδες, Γαβαλάδες κ.λπ. Καὶ ὁ Νίκων ἀγωνίζεται νὰ ξαναφέρῃ τοὺς Κρητικούς στὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ».

IV. ΕΠΙΛΟΓΟΣ Τὸ μῖσος τῶν Βυζαντινῶν καὶ τοῦ Πατριαρχείου ὑπῆρξε ἄφθιτο καὶ συνεχίστηκε καὶ μετὰ τὴν Ἀλωσι. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη καὶ τὸ Πατριαρχεῖο ὠργάνωναν μαζί ἐκστρατείες, γιὰ νὰ ἐξολοθρευθοῦν τοὺς «*Τουρκοκρῆτες*», οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν Τούρκοι ἀλλὰ Ἑλληνες ἀρνησίσθητοι, ποὺ ἀγνοοῦσαν τὴν τουρκικὴ γλῶσσα. (ἰδὲ «Ἱστορία Εἰκονογραφημένη, τεῦχος 7, ἔτος 1969»). Ἡ σφαγὴ μεγάλου μέρους τῶν κατοίκων τῆς Κρήτης ἀπ' τοὺς Βυζαντινοὺς ὑπῆρξε μὴ ἀγνωστὴ ἱστορικὴ πτυχή τοῦ ἀνθελληνισμοῦ τοῦ Βυζαντίου, ποὺ ἐσκεμμένα ἀπέκρυψε ἢ ἐπίσημη ἱστορία καὶ τὸ ἐπίσημο «ἐλληνοχριστιανικὸ» κατεστημένο.

Μάριος Δημόπουλος-Ἀπολλώνιος

Δὲν εἶμαι τίποτα

Δὲν γνωρίζω, ἂν ἡ μοναξιά τῆς πλανηταρχίας μὲ ὀδηγῇ σὲ μαῦρες σκέψεις. Ξαφνικά αἰσθάνομαι, ἐγὼ ὁ δυνατός, ὁ κυρίαρχος, ἓνα ἀδύνατο φοβισμένο ἀνθρωπάκι. Ὁ, κάτι δὲν πάει καλά. Κνττάζω τὸν κόσμο καὶ διαπιστώνω τὴν παντοδυναμία μου. Ὅλοι δουλεύουν γιὰ μένα, γιὰ τὴν δόξα μου. Πιστοὶ μου ὑπῆκοοι εἶναι ὅλοι, σκλαβάκια μου. Ἀνάβουν κεριά στοὺς Γιαχβέ, στοὺς Μάρξ, στοὺς Ἀλλάχ καὶ τόσους ἄλλους δικούς μου· προσεύχονται στοὺς σύστημά μου. Σφάζονται κατὰ τὴν δοῦλησίν μου· καῖνε βιβλία, καῖνε αἰρετικούς· θυσία στὴν παντοδύναμη ἐξουσία μου. Κτίζω ἐργοστάσια, μολύνω τὸ περιβάλλον· παράγω ὅπλα μαζικῆς καταστροφῆς. Στὰ ταμεῖά μου ἔχει μαζευτῇ ὁλος ὁ πλοῦτος τοῦ κόσμου. Κι ὅμως ἐγὼ ἔχω στοὺς στόμα μου τὴν στιφὴ γεῦσι τοῦ ἀνικανοποίητου. Καὶ κν-νηγῶ, σκοτώνω. Γίνομαι ἄγριος, ὅπως ὁ σκύλος, πὺν δαγκῶν, γιὰ νὰ τοὺς κρατῶ ὅλους μακριὰ ἀπὸ τὸ θρόνο μου· μακριὰ ἀπὸ τὰ πονηρὰ μαζιάρια, πὺν ἀναπαύομαι πάνω τους σὰν πασσᾶς καὶ ἀφέντης. Γιὰ τὴν χαρά μου τὰ ρωμαϊκὰ ὄργια· γιὰ μένα χορεύουν οἱ γυμνὲς χορεύτριες· γιὰ μένα οἱ ἐξαίσιες οἱ μουσικὲς, οἱ θίασοι πὺν παριστάνουν ἔργα γιὰ μένα. Ὅλοι καὶ ὅλα δοξολογοῦν τὴν παντοδυναμία μου. Μὲ τὴν κίνησιν τοῦ μικροῦ μου δάχτυλου οἱ λαοὶ σκοτώνονται σὲ παγκόσμιους πολέμους καὶ πάλιν ἀναπέμπουν προσευχὲς στὴν ἐξουσία μου.

Ὅλα τὰ ἐδέσματα ἀπλώνονται λαχταριστὰ μπροστά μου. Ἀπλώνω τὸ χέρι νὰ τσιμπήσω καὶ τὸ τραβῶ ἀμέσως πίσω. Ξαφνικά μοῦ κόβεται ἡ ὄρεξις καὶ μοῦ ῥχε-ται ν' ἀναποδογυρίσω ὅλα τὰ τραπέζια. Δέρνω τὸν σερβιτόρο, χωρὶς νὰ φταίῃ. Κάπως λυπᾶμαι γι' αὐτό, ἀλλὰ μετὰ σκέπτομαι, ὅτι ἔτσι δείχνω τὸν «τσαμπονκά» μου καὶ μοῦ περνάει. Φεύγω γιὰ κνήγι καὶ γυρίζω μὲ χιλιάδες ποικίλα θηράματα. Πάλι δὲν μένω ἱκανοποιημένος. Ἀπλώνω τὸ χέρι μου νὰ πιάσω μιὰν ὁμορφή γυναικᾶ γεμάτος πόθο καί, μόλις τὴν ἀγγίξω, καὶ ἀμέσως ἡ ἐπιθυμία μου χάνεται. Κανένας δὲν τολμᾷ νὰ μὲ κερδίσῃ σὲ κανένα παιχνίδι. Εἶμαι ὁ γιὸς τοῦ «πάρτα ὅλα». Κι ὅμως κάτι μοῦ τὴν «σπάει». Στριφογυρίζω στοὺς κρεββάτι μου, χωρὶς ὁ ὕπνος νὰ μοῦ σφραγίσῃ τὰ βλέφαρα. Κι ἂν σὲ μία στιγμή μὲ πάρῃ ὁ ὕπνος, ἀμέσως πετάγομαι μὲ φωνὲς ἀπὸ τὸν ἐφιάλτη καὶ ὅλη τὴν νύκτα τρέμω μαζεμένος σὲ μία γωνία. Μὲ τὰ χέρια μου ἀγκαλιάζω τὸ κορμί μου, ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμή τὸ χάνω.

Δὲν εἶμαι τίποτα. Βλέπω τὰ βουνά, τοὺς κάμπους, τ' ἀστέρια καὶ νιώθω τὴν μη-δαμνότητά μου. Δὲν εἶμαι τίποτα. Ὅσο καὶ ν' ἀπλώσω τὰ χέρια μου, δὲν φθά-νω νὰ κόψω τὸ Φεγγάρι, ὅπως κόβω τὸ τριαντάφυλλο στοὺς κήποι μου. Ἡ ἐξου-σία μου εἶναι φθαγμένη, ὅπως τὸ σῶμα μου. Ὅλα ἀλλάζουν γύρω μου. Μπαίνω σ' ἓνα ποτάμι καὶ τὸ περνῶ καὶ ὅταν γυρίζω νὰ τὸ ξαναπεράσω, τὸ ἴδιο δὲν εἶναι. Ὁ καταραμένος ὁ Ἡράκλειτος εἶχε δίκιο. Ἐτσι μοῦ ῥχεται νὰ δώσω μία καὶ νὰ τὸν καταστρέψω ὅλο τὸν κόσμο. Ὁ πεθάνω καὶ ἐγὼ μετὰ τῶν ἀλλοφύλων. Καὶ θὰ τὸχα κάνει, ἂν αὐτοὶ οἱ τρισκατάρατοι τοῦ «Δαυλοῦ» δὲν μ' εἶχαν προειδοποι-ήσει, ὅτι ὁ κόσμος καὶ ἂν καταστραφῇ, ἡ φύσις πάλι ἓναν Ἑλληνα θὰ γεννήσῃ. Τρέμω· τὸ καταλαβαίνω· πλησιάζει τὸ

Σάρωθρον

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

N.G.L. HAMMOND, *Τὸ Μακεδονικὸ Κράτος*

Πρόκειται για ἓνα «κλαστικὸ» ιστορικὸ ἔργο –γραμμένο μὲ τὸ γνωστὸ ἀγγλοσαξωνικὸ ὕφος–, ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἱστορία τοῦ Μακεδονικοῦ Κράτους ἀπὸ συστάσεώς του (Ἀρχαῖοι Χρόνοι) ὡς τὴν κατὰλυσή του ἀπ’ τοὺς Ρωμαίους (2ος π.Χ. αἰών). Ὡστόσο κάποια σημεῖα τοῦ ἔργου ἔρχονται νὰ καταστρέψουν τὴ φαινομενικῶς καλὴ εἰκόνα του, ἀφοῦ τεχνηέντως ἀναπαράγουν ἱστορικὰ ψεῦδη, ποὺ ἡ σημασία τους εἶναι σαφῶς μεγαλύτερη ἀπ’ ὅ,τι δίνει σ’ αὐτὰ ὁ συγγραφέας.

Ἀναφερόμενος λοιπὸν στὴ μάχη τῆς Χαϊρώνειας ὁ Χάμμοντ γράφει: «Ὅταν ὁ Φίλιππος εἶδε τίς παρατεταγμένες σοροὺς τῶν ἱερολοχιτῶν, δάκρυσε. Λέγεται, ὅτι ἐπαίνεσε τὸ θάρρος τους, τὸ ὁποῖο πιστευόταν ὅτι ἐμπνεόταν ἀπ’ τὸν ὁμοφυλόφυλο ἔρωτα τῶν ἀφωσιωμένων ζευγαριῶν!» Καὶ στὴν ἀντίστοιχη παραπομπή, ποὺ παραθέτει στὸ τέλος τοῦ βιβλίου, ἀποσιωπᾷ τὰ πάντα: (Πλούταρχος, «Πελοπ.» 18.5: «Οἱ Θηβαῖοι εἶχαν ἀντιμετωπίσει τίς “λόγχες” (σάρισες), δηλαδὴ τοὺς φαλαγγίτες» <ἱερολοχίτες>». Ἀσχετὰ πράγματα δηλαδὴ. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ὁ Χάμμοντ συμπεραίνει, ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἱερολοχίτες ἦταν... κιναιδικὰ ζευγάρια;

Παρακάτω (σελ. 239) γράφει: «Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅπου κι ἂν πήγαινε, οἱ θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ τὸν καλωσόριζαν. Ἀκόμη κι ὁ μέγας ραβδίνος τῶν Ἑβραίων τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸν ὑποδέχθηκε σὰν πιστὸ τοῦ Ἰεχωῶδ. Οἱ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς τὸν ὑποδέχθηκαν σὰν “Φαραῶ” καὶ βασιλέα τῆς Ἀνω καὶ τῆς Κάτω Αἰγύπτου...». Πόση λοιπὸν ἦταν ἡ ἀπήχηση τῆς ἐβραϊκῆς θρησκείας καὶ τῶν Ἑβραίων τὸν 4ο π.Χ. αἰώνα, ὥστε νὰ χρειάζεται αὐτὸ τὸ «ἀκόμη κι ὁ μέγας ραβδίνος»; Ἡ, τὸ ἴδιο εἶναι νὰ ὑποδέχεσαι κάποιον ὡς «πιστὸ» (Ἑβραῖοι) καὶ τὸ ἴδιο ὡς «βασιλέα» (Αἰγύπτιοι);!

Καταλήγει κανεὶς στὸ συμπέρασμα, πὼς ἓνας ἱστορικός, ἂν δὲν ἀπαλλάσσεται πρῶτα ἀπ’ τίς προσωπικὲς του πεποιθήσεις, πάθῃ ἢ καταγωγή, πρὶν ἀρχίσῃ νὰ καταγράψῃ τὴν ἱστορία, τότε ἡ ὅλη

Ἐνότητα «μυθολογικῆς» καὶ κλασσικῆς σκέψεως

Εἰσαγωγικὰ ὁ John Bury στὸ θεωρούμενο ὡς κλασσικὸ ἱστορικὸ ἔργο του γιὰ τὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα ἀναφέρει: «Σὰν ἑλληνιστὴς θὰ εἶμαι εὐτυχής, ἂν μπορέσω νὰ δείξω μὲ πειστικότητα τὸ γεγονὸς ὅτι, ὅπως στὴν ποίηση καὶ στὰ Γράμματα γενικά, ὅπως στὴν Τέχνη, ὅπως στὴ φιλοσοφία καὶ στὰ μαθηματικά, ἔτσι καὶ στὴν ἱστορία ἡ ὀφειλὴ μας πρὸς τοὺς Ἕλληνες ξεπερνάει κάθε μέτρο». Ἡ ἔννοια τῆς ἱστορίας ἔχει τίς ρίζες της στὰ ὁμηρικὰ ἔπη καὶ στὸ θεσμὸ τοῦ «ἱστορος», ποὺ γιὰ τὸν συγγραφέα «ἦταν ἓνας ἄνθρωπος ἐπιδέξιος νὰ ἐρευνᾷ τὰ ἀμφισβητούμενα γεγονότα ἢ τίς νομικὲς διαφορὲς καὶ νὰ ἀποφασίσῃ ποιὸ ἦταν τὸ ἀληθινόν». Ἐπομένως ἡ ἱστορία ἐμπεριέχει μέσα της τὸ σπέρμα τῆς κριτικῆς καὶ τοῦ ἐλέγχου τῶν γεγονότων, ποὺ πέρα ἀπ’ τὴν ἀληθινὴ καταγραφή τοῦ παρελθόντος ὁδηγεῖ καὶ σὲ ἓνα συμπέρασμα, ἓνα γενικώτερο δίδαγμα.

Γιὰ τὸν συγγραφέα ἡ ἱστορία στὴν ὥς ἄνω ἐκδοχή της, ποὺ εἶναι καὶ σήμερα ἀποδεκτὴ καὶ μάλιστα τὴν καταξιώνει ὡς ἐπιστήμη, ξεκινᾷ ἀπ’ τὸν

προσπάθειά του και ό ίσως καλοπροαίρετος μόχθος του οδηγούνται άδίκως στην άναξιοπιστία.

Παν. Α. Κουβαλάκης

ΒΛ. Γ. ΡΑΣΣΙΑΣ, *Μιά... ιστορία αγάπης* (‘*Η ιστορία τής χριστιανικής επικρατήσεως*)

Τό νέο αυτό βιβλίό τοῦ Β. Ρασσιᾶ ἔρχεται νά συμπληρώσῃ προηγούμενο βιβλίό του (‘*Ες ἔδαφος φέρειν*»), τό περιεχόμενο τοῦ ὁποίου ἀφωροῦσε στήν διὰ πυρός καί σιδήρου συντριβή τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ ἀπ’ τοὺς χριστιανοὺς τοῦ Βυζαντίου. Δέν περιορίζεται ὁμως μόνο στήν ἔρευνα τῶν ἐγκλημάτων τῶν βυζαντινῶν, ἀλλά ἐξετάζει, πῶς διεδόθη ὁ Χριστιανισμός σ’ ὁλόκληρο τὸν κόσμο μὲ ἀνατριχιαστικὲς λεπτομέρειες, ποὺ εἶναι ἐν πολλοῖς ἄγνωστες. Ἡ πρωτοτυπία τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἔγκειται στὸ ὅτι οὐσιαστικὰ εἶναι ἓνας χρονολογικὸς κατάλογος τῶν δημάτων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπ’ τὸ 60 μ.Χ. αἰ. ὡς τὴν «τελική» ἐπικράτησί του. Ὑἅξια προσοχῆς εἶναι τὰ γεγονότα ποὺ ἀναφέρει σχετικὰ μὲ τὴν πρώιμη χριστιανικὴ περίοδο καί τὴν προστασία τοῦ Χριστιανικοῦ κινήματος ἀπὸ Ῥωμαίους αὐτοκράτορες, ἀφοῦ ἀνατρέπεται ἡ σκοπίμως διαδοθεῖσα ἄποψη, ὅτι ὁ πρῶτος αὐτοκράτωρ ποὺ βοήθησε τὸν Χριστιανισμό ἦταν ὁ Μ. Κωνσταντῖνος, ἐνῶ ὅλοι οἱ προηγούμενοι ὑπῆρξαν σφοδροὶ πολέμιοι τῆς νέας θρησκείας.

Ὁ συγγραφέας κλείνει τὸ βιβλίό του ὡς ἐξῆς: «Μέσα πάντως σ’ αὐτὴ τὴν ὁρατὴ ἀπειλὴ ἐπανεξάπλωσε τοῦ χριστιανικοῦ καὶ ἰσλαμικοῦ σκότους καὶ τρόμου (ποὺ ἡ χώρα μας περνᾷ μέσα ἀπὸ τὴν ἐκρηκτικὴ ἀναδίωξι τῆς θεομανίας καὶ τοῦ βυζαντινισμοῦ) κρύβεται πάντοτε ἡ ἀχνὴ ἐλπίδα ὅτι ὁ ἔμφρων Ἀνθρωπος ἴσως κατανοήσῃ στὸ ἄμεσο μέλλον κάποια βασικὰ πράγματα καὶ κάνει ἄλλη μία προσπάθεια, γιὰ νὰ ἐπανανακαλύψῃ τὶς παλαιὲς ἀρχαῖες συνταγὲς τῆς Ἀνοχῆς, τῆς Παιδείας καὶ τῆς Λογικῆς, ἀφοῦ ὁ ἐξανθρωπισμός τῶν τελευταίων δύο αἰῶνων ἀφέθηκε πασιφανῶς ἡμιτελής» (σελ. 185).

Μάριος Δημόπουλος

Ἐκαταῖο τὸν Μιλήσιο, ἀνοίγει τὰ φτερά της μὲ τὸν Ἡρόδοτο καὶ ὁλοκληρώνεται σ’ ὅλη της τὴ μεγαλοσύνη καὶ σπουδαιότητα μὲ τὸν Θουκυδίδη. Μέσα σ’ αὐτὴ τὴν πορεία, ποὺ χάραξαν οἱ θεμελιωτές της αὐτοί, ἐρεῦνησαν καὶ ἔγραψαν καὶ οἱ ἄλλοι μεγάλοι Ἑλληνες ἱστορικοί, καθῶς, ἀκολουθώντας τὰ χνάρια τους, ἄφησαν πίσω τους ἓνα σπονδαῖο ἔργο.

Ἀπὸ τὸ ὄντως κλασσικὸ βιβλίό τοῦ J. Bury, –ὅπως κι ἀπ’ ὅλη τὴν ἑλληνίζουσα παράδοση τῆς Δύσεως– ὑποτιμᾶται ἓνα μεγάλο μέγεθος τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος: ἡ μυθολογία καὶ τὸ ἱστορικὸ της κῦρος. Λέγει ὁ συγγραφέας, πῶς τὴν ἐπικὴ ποίηση τὸν 60 αἰῶνα τὴ θεωροῦσαν ἱστορία, ἐνῶ «ἐμεῖς τὴ θεωροῦμε μυθολογία», θέλοντας νὰ τονίσῃ ὅτι στὸν Ὅμηρο δὲν ὑπῆρχε ἡ αὐστηρὴ ἱστορικὴ γνώση μὲ τὶς σύγχρονες ἐπιστημονικὲς ἀρχές, ποὺ χάραξε ὁ Θουκυδίδης. Εἶναι δύσκολο νὰ κατανοηθῇ, πῶς τόσο ὁ Ὅμηρος ὅσο καὶ ὁ Θουκυδίδης, ἢ καὶ οἱ Τραγικοὶ ἀκόμη, ἀντιλαμβάνονται καὶ διατυπώνουν τὰ γεγονότα μὲ τὴν ἴδια κοσμοαντίληψη καὶ ἔχουν τὸν ἴδιο στόχο. «Αὐτὰ συνέβαιναν ποὺ τώρα συμβαίνουν καὶ

ΠΑΥΛΟΣ ΨΑΡΡΑΚΗΣ, *Τὸ Πέρασμα*

Ἡ ζωὴ τοῦ καθενὸς εἶναι μία ξεχωριστὴ περίπτωσις. Κάποιοι τὴν ἐκφράζουν ἀπλᾶ ζώντας μόνον. Κάποιοι ἄλλοι προσπαθοῦν νὰ τὴν μετουσιώσουν σὲ Τέχνη. Ὑποὶ ὁ Παῦλος Ψαρράκης ἔκανε προφανῶς στὸ αὐτοβιογραφικὸ του πεζογράφημα (ἢ σὲ μία ἱστορία ποὺ καὶ ὁ ἴδιος ἔζησε ἀπὸ πολὺ κοντά). Ὁ ἴδιος δὲν διεκδικεῖ δάφνες ἐνὸς ἐμπορικοῦ συγγραφέως, ἀφοῦ τὸ ἐξέδωσε μόνον σὲ 150 ἀντίτυπα. Κι αὐτὸ τὸν κάνει πιὸ συμπαθῆ. Πολλὲς φορὲς τέτοιες προσπάθειες γίνονται αἰτία παρακινήσεως πρὸς μίμῃσιν, ὥστε νὰ φθάσουμε σὲ ἄξιο καλλιτεχνικὸ δημιούργημα. Δὲν πρέπει λοιπὸν σὲ τέτοια ἔργα νὰ στεκώμαστε τόσο αὐστηροὶ κριτὲς ὡς πρὸς τὴν λογοτεχνικὴν αἰξία, ὅσο ὡς πρὸς τὴν τολμώμενη κατάρθεσιν ψυχῆς, ποὺ ἕνας στρωτὸς λόγος τὴν κάνει εὐανάγνωστη. Δὲν πρέπει νὰ ἀναζητοῦμε μὲ μανία τὸ «μοντέρνο» καὶ «μεταμοντέρνο» ἀγνοώντας μία κλασσικὴ ἀφήγησιν. Κάποια πράγματα ἀξίζουν πολὺν περισσότερο ἀπὸ μία μόδα γραφῆς, ποὺ ἐκφράζει κατὰπτωσιν.

Ἀθανάσιος Κουκοβίστας

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἀνασκαφές* (ποίησις)

Ἡ ποιητικὴ συλλογὴ ποὺ σηματοδοτεῖ μὴν ἰδιαίτερη θεώρησι προσώπων, τόπων καὶ πραγμάτων στὸν μικρόκοσμο τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος τῆς ποιήτριας, ὁ ὁποῖος ἐντούτοις ἀποκτᾷ γενικώτερες διαστάσεις μέσα ἀπὸ τοὺς στίχους της, ποὺ δίνουν τὸ ἔναυσμα γιὰ μὴν πιὸ ἐνδελεχῆ καὶ σὲ βάθος ἐρευνᾶ τὼν προσωπικῶν της συναισθημάτων. Πράγματι ἡ ποιήτρια ἐδῶ ἐπιχειρεῖ μὴν κατάρθεσιν ζωῆς, στὴν ὁποία κυριαρχεῖ τὸ ἀνατατικὸν ὡς κοσμοθεώρησις τοῦ ἀτόμου ποὺ πορεύεται πρὸς τὸν ἰδανικὸν αὐτοσκοπὸν τοῦ στητό, μὰ προπάντων ἀνθρώπου. Βέβαια δὲν εἶναι σπάνιον τὸ φαινόμενο, ὁ ἀνθρώπος νὰ εἶναι μὴν persona κι ὅ,τι αὐτὸ συνεπάγεται. Μὰ ἡ ἀξία κι ἡ ἀπαξία στὴν ἀναρχή μας πλέον κοινωνία ἐλάχιστη σημασία ἔχουν. Ἡ παραδοχὴ ἑκατέρωθεν αὐτῶν εἶναι ζήτημα προσωπικὸ καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν βαθμὸ ἐνδοτικότητος τοῦ ἀτόμου. Τώρα, ποὺ ἀπογυμνώσαμε τὴν ποίησιν τῆς Βασιλικῆς Νικοπούλου ἀπὸ τὰ σύμβολά της, ἀντιλαμβανόμεστε ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλα προσπελάσιμη ἀπὸ τὸν μὴ ἐπαρκῆ ἀναγνώστη. Διότι ἐνδέχεται τὸ προσωπικὸ δίωμα ἐδῶ νὰ εἶναι κα-

θὰ συμβαίνουν, ὅσο ἡ ἀνθρώπινη φύσις παραμένει ἡ ἴδια», σημειώνει ὁ Θουκυδίδης. Οἱ πόλεμοι καὶ οἱ καταστροφές, ἡ ἀνύψωσις τοῦ πνεύματος καὶ ἡ δημιουργία, ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πηγάζουν ἀπ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ποὺ παραμένει ἀμετάβλητη. Τὰ γεγονότα καὶ οἱ μεγάλοι πρωταγωνιστὲς τοῦ Πελοποννησιακοῦ Πολέμου ἔδωσαν τὴν ἀφορμὴν στὸ Θουκυδίδην νὰ καταδείξῃ τὸ πολυσχιδὲς καὶ συχνὰ τὸ ἀντιφατικὸ στοιχεῖο τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ εὐκόλως καταστρέφει αὐτὸ ποὺ μὲ ἔμπνευσιν καὶ κόπο προηγουμένως δημιούργησε. Αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινο δράμα ἔθιξαν καὶ οἱ Τραγικοί, ἀντλώντας ἀφορμὰς ἀπ' τὸ μῦθο. Αὐτὸ ἔπραξε πρῶτος ἀπ' ὅλους ὁ Ὅμηρος, ποὺ μὲ ἀφορμὴν τὸν Τρωικὸν πόλεμον διαγιγνώσκει τὰ κίνητρα τῶν πράξεων τῶν ἡρώων προχωρῶντας στὴν ἀνεπανάληπτη ψυχογράφησίν τους. Πόσο ἀλήθεια θὰ ἄλλαξε ὁ λόγος τοῦ Θουκυδίδου, ἂν ἔδαζε τὸν Περικλῆ νὰ ἐπικαλεῖται τὴν Ἀθηναῖαν πρὶν τὴν ἐκφώνησιν τοῦ «Ἐπιταφίου», ἢ τὸν Ἀρη νὰ παρακινῇ τοὺς Ἀθηναίους στὴν Σικελικὴ ἐκστρατεία, ἢ ἀκόμη ὁ ἴδιος ὁ Θουκυδίδης, ἂν ἐπεκαλεῖτο τὴν «Μοῦσα» πρὶν τὴν «ξυγγραφήν» τῆς ἱστορίας του; Ἐκεῖνες οἱ δυνά-

θοριστικό, ἢ τὸ σύμβολο ἐπὶ τέλους νὰ διακρίνεται, ὅμως τὸ *modus scribendi* τῆς ποιήτριας ἐκκινεῖ ἀπὸ ἄλλες παραμέτρους. Καὶ εἰδικώτερα ἀπὸ τὴν νοησιαρχία, ἡ ὁποία καὶ ἀνάγεται σὲ καθοριστικό στοιχεῖο ἐπικαλύπτον πάντα τὰ ὑπόλοιπα. Ὁ λυρισμός της διακρίνεται ἀλλὰ σὲ δεύτερο πλάνο, καὶ κυρίως στὰ ἱστορικά της ποιήματα.

Γιῶργος Πετρόπουλος

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, *Στοιχεῖα Γκρεκάνικης Ποίησης*

Ὁ πολυγράφος συνεργάτης τοῦ «Δ» κ. Γ. Πετρόπουλος ἐπανερχεται στὸ φιλολογικὸ στερέωμα μὲ ἓνα νέο ἔργο, ποὺ ἔχει ὡς θέμα του τὴν ποίηση τῶν Ἑλλήνων Γκρεκάνων τῆς Ἰταλίας. Τὸ ζωντανὸ αὐτὸ κομμάτι τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέσα ἀπὸ τὰ δημῶδη ἀλλὰ καὶ προσωπικὰ ποιήματα, ποὺ ὁ συγγραφέας παρουσιάζει, δίνει ἓνα λογοτεχνικὸ στίγμα, ποὺ τὸ ἐλλαδικὸ κοινὸ ἀφουγκράζεται γιὰ πρώτη φορὰ.

Μετὰ ἀπὸ ἓναν σύντομο πρόλογο καὶ μία ἐκτενὴ καὶ κατατοπιστικὴ ἀναδρομὴ στὴν ἱστορία τῶν Γκρεκάνων ὁ συγγραφέας περνᾷ στὸ πρῶτο μέρος τοῦ πονήματός του μὲ περιεχόμενο λαϊκὰ γκρεκάνικα ἄσματα (θρησκευτικά, μοιρολόγια, ἐρωτικά, τοῦ κρασιοῦ κ.ἄ.), ποὺ δίνουν ἀνάγλυφὴ τὴν εἰκόνα τῆς ψυχρὸς συνθέσης καὶ τῶν ἡθῶν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ἡ παράθεση τῶν στίχων γίνεται μὲ ταυτόχρονη μετάφρασή τους στὴν καθομιλουμένη Ἑλληνικὴ καθὼς καὶ μὲ φιλολογικὰ σχόλια, ποὺ δοιοθεοῦν τὸν ἀναγνώστη νὰ ἐξοικειωθῇ μὲ τὸ περιεχόμενο τῶν ποιημάτων μὲ τρόπο ἀπλὸ καὶ εὐληπτο.

Τὸ δεύτερο μέρος τοῦ διβλίου περιλαμβάνει στοιχεῖα προσωπικῆς ποίησης τῶν Ἑλλήνων τῆς Κἀτω Ἰταλίας. Τὰ λογοτεχνήματά τους, ἄλλοτε μὲ ρωμαλέα ἐκφραση καὶ ἄλλοτε μὲ θαθὺ λυρισμὸ ἀνάλογα μὲ τὸ θέμα τους, ἀποτελοῦν κοσμήματα πνευματικῆς δημιουργίας, ποὺ ἀναφέρονται, μὲ μιὰ τάση πρὸς ἐξιδανίκευση, στὴν πατρίδα, στὴ γλῶσσα, στὴ ζωὴ καὶ στὰ φαινόμενά της. Εἶναι ἄξιο παρατηρήσεως, ὅτι ὅλα, δημοτικὰ καὶ προσωπικὰ, ἀφήνουν νὰ φανῇ μιὰ ἀγωνία γιὰ τὸ μέλλον τοῦ γκρεκανικοῦ γένους –κάτι ποὺ δυστυχῶς καὶ ἡ ἴδια ἡ πραγματικότητα ἐπιβεβαιώνει– μὲ τὸν κίνδυνο νὰ μὴν ἀντέξῃ στὴν πάροδο τοῦ χρόνου τὸ γλωσσικὸ τους ἰδίωμα καὶ οἱ ἑλληνικὲς παραδόσεις τους, ποὺ ἀποτελοῦν καὶ τὸν ὁμῶς λῶρο συνδέσεώς τους μὲ τὸν μητροπολιτικὸ ἑλληνισμό.

Μάριος Μαρμάνεας

μεῖς ποὺ ἐξωθοῦν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὴν ποίηση ἢ τὸ δράμα, τὰ ψυχικὰ καὶ κοινωνικὰ (πολιτικὰ) πάθη ποὺ κατέγραψε ὁ Θουκυδίδης, στὸν Ὅμηρο ἔχουν τὴ μορφὴ τῶν θεῶν. Τὰ γεγονότα ἐξιστοροῦνται, γιὰ νὰ καταδείξουν τὸν ἄνθρωπο. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀπώτερος σκοπὸς τῆς ἱστορίας, καὶ μόνον ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοια διδάσκει ὡς ὁ σοφώτερος δάσκαλος.

*Τὸ ἀξιοθαύμαστο τοῦ Ἑλληνικοῦ Λόγου βρίσκεται ἐδῶ, στὴν ἐνότητά του, ἀνεξαρτήτως τοῦ τρόπου ποὺ κάθε φορὰ ἐκφράζεται. Τὴν ἐνότητα αὐτὴ ὁ Δυτικὸς ὀρθολογισμός, ἡ εὐρωπαϊκὴ *ratio*, ἐμμένοντας στὰ ἐπιφαινόμενα καὶ ἀγνοώντας τὴν οὐσία, εἶναι ἀδύνατον μᾶλλον νὰ συλλάβῃ.*

Παν. Α. Κουβαλάκης

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΑ: Στὴ σελ. 14009 τοῦ προηγούμενου 220οῦ τεύχους νὰ διορθωθῇ τὸ ὄνομα τοῦ συνεργάτη μας ἀντιπτεράρχου κ. Δημ. Μαργέτη (ἀπὸ λάθος σημειώθηκε «*Μαργίτης*»).

• Στὴ σελίδα 13916 τοῦ τεύχους 219, στὸ ἄρθρο τοῦ κ. Κων. Καρμυράντζου μὲ θέμα τοὺς Μυκηνο-Μινωικοὺς σφαγιδολίθους, σειρὰ 6η ἀπὸ πάνω, μετὰ τὴ λέξη «*λειτουργία*» νὰ προστεθῇ «*του στηρίζεται στὴν παλινδρομικὴ κίνηση*».